

HRVATSKA GOSPODARSKA KOMORA

HRVATSKO GOSPODARSTVO 2013. GODINE

Zagreb, kolovoz 2014.

Sadržaj

UVOD	5
BRUTO DOMAĆI PROIZVOD	7
INDUSTRIJA	13
TRGOVINA	19
GRAĐEVINARSTVO	23
TURIZAM	29
PROMET I VEZE	35
TRŽIŠTE RADA	38
INFLACIJA	49
TEČAJ I MEĐUVALUTARNI ODNOSI	55
VANJSKOTRGOVINSKA RAZMJENA	60
MONETARNA KRETANJA	67
INOZEMNI DUG	71
PLATNA BILANCA	75
PRORAČUN KONSOLIDIRANE OPĆE DRŽAVE	79
JAVNI DUG	86
INVESTICIJE I INOZEMNA IZRAVNA ULAGANJA	92
TRŽIŠTE KAPITALA	99
LIKVIDNOST REALNOG SEKTORA	104
FINANCIJSKI REZULTATI POSLOVANJA PODUZETNIKA	107

UVOD

Ulaskom Republike Hrvatske u punopravno članstvo Europske unije početkom srpnja prošle godine, stanje u hrvatskom gospodarstvu nije se, iz više razloga, bitno promijenilo. Pozitivni učinci u tom kontekstu očekuju se u sljedećemu srednjoročnom razoblju, ali uz znatno veću aktivnost nacionalne ekonomske politike nego dosad, zapravo, uz promjenu te politike. Model rasta i razvoja domaće ekonomije nije se mijenjao gotovo dva desetljeća. Nisu se rješavali duboki strukturni problemi bez obzira na to što se i situacija na globalnoj sceni recentnom ekonomskom krizom dugoročno mijenja, pa izostaje ozbiljniji rast i razvoj.

Ekonomska kriza, zvana „kriza potražnje“, još je uvijek latentno prisutna, ali se ograničenja i rizici vezani uz rast postupno smanjuju, pa se ekonomije mnogih zemalja lagano oporavljaju. Uz porast broja članica s pozitivnim predznakom rasta, Europska je unija 2013. godine ostvarila lagani rast nakon pada u 2012. godini, ali je on bio znatno niži nego rast ostvaren na globalnoj razini ili rast u Sjedinjenim Američkim Državama.

Hrvatsko je gospodarstvo i u 2013. godini, unatoč nešto povoljnijoj konjunkturi na međunarodnom tržištu, ostalo u dubokoj recesiji. Iako je dinamika pada bruto domaćega proizvoda bila znatno usporenija u odnosu na prethodnu godinu, ipak nije bilo ozbiljnije naznake oporavka gospodarstva - ni u jednom kvartalu tijekom godine nije bilo rasta. Ukupna gospodarska aktivnost tako je, nakon pet recesijskih godina, realno manja za 12 posto, pa je time, čak i u okolnostima sporoga oporavka europskoga gospodarstva, nastavljena stagnacija. Štoviše, Hrvatska je uz Grčku jedina članica Europske unije u kojoj recesija traje pet godina u kontinuitetu.

Strukturne reforme ni u 2013. godini nisu bile u fokusu ekonomske politike, a cijeli niz ekonomskih mjera koje su se tijekom godine poduzimale nije bio dostatan da bi makar ublažio probleme domaće ekonomije koji proizlaze iz rekordno visokoga deficita proračuna. Stanje fiskusa rezultiralo je rastom već ionako visoke razine javnoga duga koja prvi puta prelazi i maastrichtske kriterije. U takvim je okolnostima glavni nositelj rasta inozemnoga duga bila država koja je dio narasloga proračunskog deficita nastojala financirati i na inozemnom tržištu. No, pad kreditnoga rejtinga zemlje na razinu podinvesticijskoga u znatnoj je mjeri utjecao na uvjete i troškove zaduživanja države, a time i na visinu obveza koje će opterećivati servisiranje dugova u budućnosti.

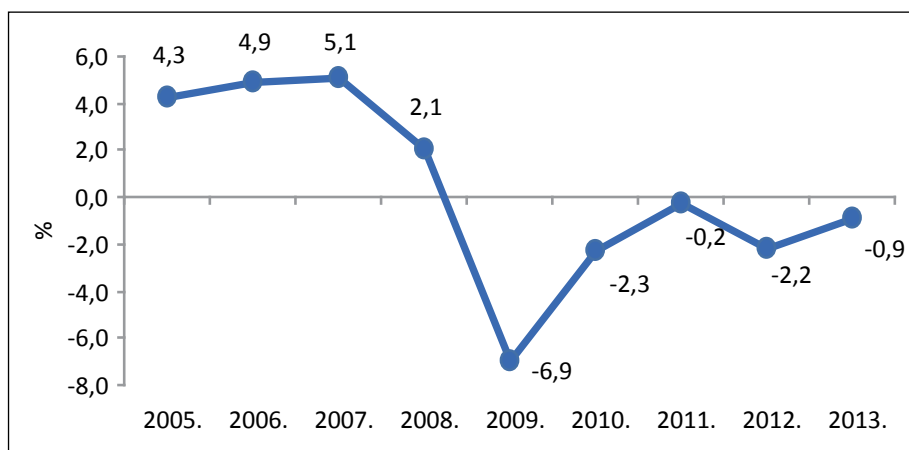
Narušena stabilnost poslovnoga okruženja, dodatno izazvana čestim izmjenama poreznoga sustava, zakočila je rast konkurentnosti gospodarstva, rast investicija, proizvodnje i zaposlenosti. Tako se začarani krug niske agregatne potražnje i ponude nastavlja sugerirajući produbljivanje recesijskih kretanja.

Hrvatsko gospodarstvo ne konvergira s oporavkom gospodarstva Europske unije i drugih gospodarstava na globalnoj sceni, što potvrđuje činjenicu da su problemi hrvatskoga gospodarstva primarno strukturne prirode te da se paradigma razvoja hrvatskoga gospodarstva mora mijenjati i to konzistentnim i međusobno usklađenim politikama uz neizostavnu pretpostavku općega prihvatanja dugoročnih ciljeva i koncepcije stabilnijega razvoja.

BRUTO DOMAĆI PROIZVOD

Daljnje smanjivanje ukupne gospodarske aktivnosti obilježilo je hrvatsko gospodarstvo i u 2013. godini. Odnosno, nastavak pada ukupne potražnje utjecao je na daljnje smanjivanje proizvodnje roba i usluga, pri čemu je pad nastavljen i u najvažnijim djelatnostima realnog sektora, odnosno prerađivačkoj industriji i trgovini. Bruto domaći proizvod je, kao agregatni pokazatelj gospodarske aktivnosti, u odnosu na prethodnu godinu smanjen za 0,9% što je ipak značilo usporavanje pada u odnosu na prethodnu godinu (-2,2%). Međutim, na to usporavanje znatno je utjecala niska baza, odnosno niska razina aktivnosti ostvarena nakon četiri godine neprekidnog pada BDP-a, dok je u manjoj mjeri to bio rezultat realnih poboljšanja u gospodarstvu.

REALNE STOPE RASTA BDP-a

Izvor: DZS; obrada: HGK

Usporavanje rasta BDP-a bilježi se već 2008. godine, da bi već slijedeće godine pod utjecajem globalne krize i strukturnih problema hrvatskog gospodarstva, započeo njegov opadajući trend koji je uz manje oscilacije nastavljen do 2013. godine. Globalna je kriza utjecala na pad ukupne potražnje i poremetila dotadašnje tokove kapitala, odnosno smanjila njegovu dostupnost, što je potenciralo ranije slabosti hrvatskog gospodarstva. Odnosno, relativno visok rast BDP-a u razdoblju od 2000. do 2008. godine temeljen je prvenstveno na rastu osobne potrošnje i javnih investicija financiranih zaduživanjem, što je negativno utjecalo na strukturu gospodarstva. Tako proizvodna struktura BDP-a pokazuje da je industrijska proizvodnja u 2008. godini realno povećana za 28% u odnosu na 2000. godinu, dok su istodobno trgovina, prijevoz, skladištenje i veze, te ugostiteljstvo (sveukupno) povećani za 75%, a građevinarstvo (najviše pod utjecajem intenzivne cestogradnje i stanogradnje) čak za 111%. Istodobno je ukupan vanjski dug povećan za 234%. Potrošna struktura BDP-a za isto razdoblje pokazuje da su najveći utjecaj na rast ukupne potražnje, u 2008. u odnosu na 2000. godinu, imale investicije u fiksni kapital, koje su realno povećane za 58,3 milijarde kuna. Osobna potrošnja je povećana za 51,9 milijardi kuna, dok je robni izvoz istodobno povećan za daleko manjih 20,2 milijarde kuna.

*Nastavak pada
gospodarske
aktivnosti u 2013.*

*Realan pad BDP-a
iznosio je 0,9%*

*Relativno visok rast
BDP-a u razdoblju
prije krize uglavnom
se temeljio na
zaduživanju*

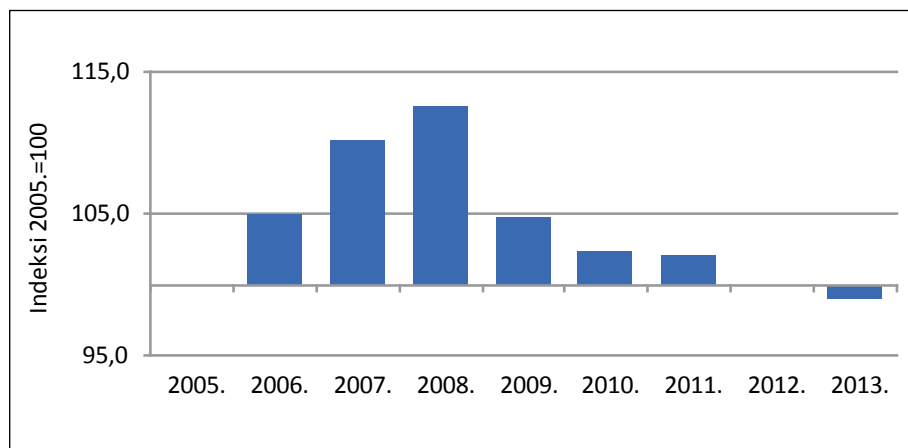
*Investicije u fiksni
kapital najviše su
potaknule rast
gospodarstva u
razdoblju od 2000.
do 2008. godine*

*Globalna kriza -
veliki pad hrvatskog
gospodarstva u 2009.*

*Kriza je među
kategorijama
potražnje najviše
djelovala na izvoz
roba i usluga, a
među proizvodnim
djelatnostima
na prerađivačku
industriju*

*U razdoblju
2009.-2013.
uzročno
posljedična veza
smanjivanja
zaposlenosti,
plaća i sklonosti
potrošnji sa
kretanjem
gospodarske
aktivnosti*

KRETANJE BDP-A U HRVATSKOJ - INDEKSI, 2005=100 -

Izvor: DZS; obrada: HGK

U 2009. godini dolazi do velikog pada ukupne domaće i inozemne potražnje, a time i BDP-a koji je realno smanjen za 6,9%. Pritom je najveći pad zabilježen kod izvoza roba i usluga, a tek nešto manji kod investicija u fiksni kapital. Osobna potrošnja, najznačajnija kategorija kretanja BDP-a Hrvatske, također je bilježila kontrakciju, ali je njezin pad ipak bio nešto manji. Među proizvodnim djelatnostima, najbrže su na pad ukupne potražnje reagirali prerađivačka industrija te trgovina na veliko i malo, prijevoz i veze te ugostiteljstvo (*iskazani zajedno*). Još izraženiji pad BDP-a spriječen je znatnim padom vrijednosti uvoza roba i usluga koji je također bio odraz smanjene ukupne potražnje, odnosno zabilježen je njegov pad na godišnjoj razini od 21,4%.

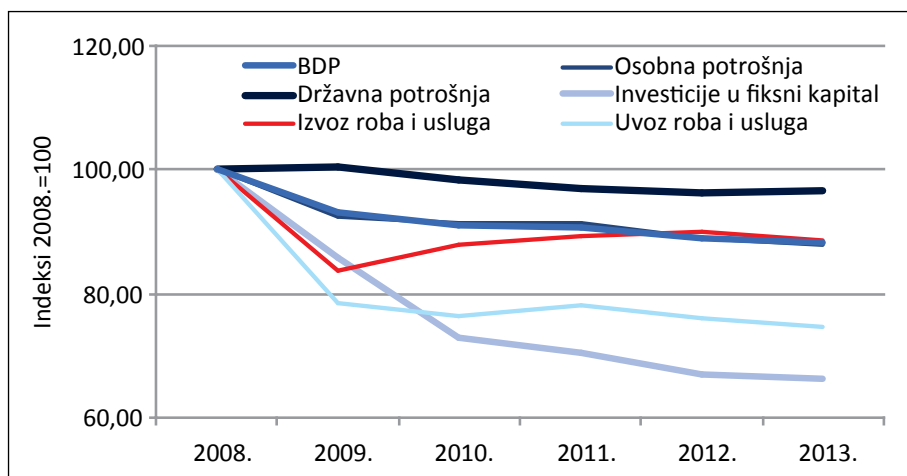
KRETANJE POJEDINIH POKAZATELJA -stope rasta u %-

	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
Ukupan broj zaposlenih	-3,6	-4,4	-1,5	-2,4	-1,4
Stopa nezaposlenosti	14,9	17,4	17,9	19,1	20,3
Realne neto plaće	0,2	-0,5	-0,4	-2,6	-1,5
Stanje kreditnih plasmana stanovništvu	-2,7	3,4	1,0	-1,4	-1,7

Izvor: DZS; obrada: HGK

Razdoblje od 2009. do 2013. obilježeno je uzročno posljedičnim djelovanjem smanjivanja potražnje, proizvodnje, zaposlenosti i plaća. Smanjena je kupovna moć pa time i sklonost potrošnji, što se odrazilo i na kretanje kreditnih plasmana banaka prema stanovništvu koji su na kraju 2013. godine bili 1,5% manji nego na kraju 2008. godine. Usporedbe radi, u prethodnom petogodišnjem razdoblju ti su kreditni plasmani povećani za 134,5%. Pored toga, smanjena dostupnost kapitala, pogoršanje kreditnog rejtinga zemlje te rastući proračunski deficit utjecali su na kretanje javnih rashoda, posebno investicija u infrastrukturu. Tako su samo ukupni izdaci u cestogradnji (izgradnja i investicijsko održavanje) u razdoblju 2005. do 2008. godine iznosili 40,8 milijardi kuna, a u razdoblju 2009. do 2012. daleko manjih 23,1 milijardu kuna.

REALNO KRETANJE BDP-A, KATEGORIJA POTRAŽNJE I UVOZA
-indeksi 2008.=100-

Izvor: DZS; obrada: HGK

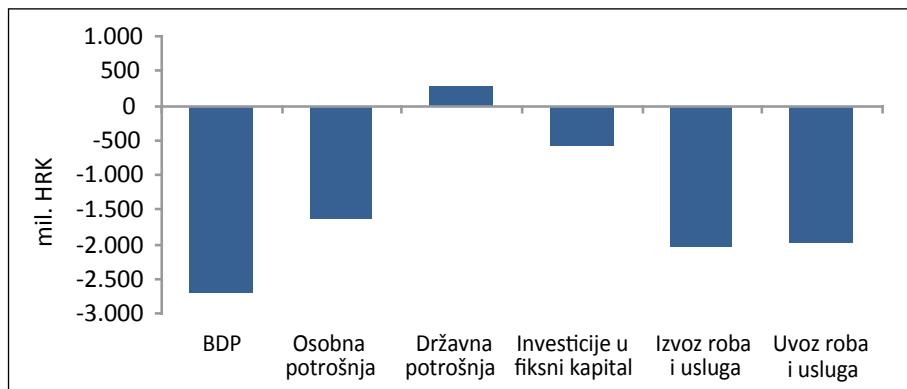
Zbog takvih negativnih tendencija kretanja pojedinih ekonomskih varijabli ukupna je gospodarska aktivnost, mjerena kretanjem BDP-a, u 2013. godini bila na realno 12% nižoj razini nego u 2008. godini. Najveći pad potražnje u odnosu na tu zadnju pretkriznu godinu zabilježen je upravo kod investicija u fiksni kapital, koje su u 2013. bile čak na 40,4% nižoj razini nego u 2008. godini. Istodobno je kod osobne potrošnje i izvoza roba i usluga pad, kao i kod BDP-a, iznosio oko 12%, a najmanje je smanjena realna razina državne potrošnje, točnije za samo 3,3%. Takva kretanja ukupne potražnje najviše su utjecala na građevinarstvo, čija je bruto dodana vrijednost smanjena čak za 42,3%, te prerađivačku industriju čija je bruto dodana vrijednost smanjena za 20,9%. Međutim, zbog različitih udjela u strukturi BDP-a najveći su utjecaj na ukupan pad BDP-a ipak imale trgovina, prijevoz i veze i ugostiteljstvo (*kao jedna skupna djelatnosti*) i prerađivačka industrija, dok je utjecaj građevinarstva bio tek nešto manji. Promatrano prema strukturi djelatnosti kakvu objavljuje DZS, tek se u manjem djelu uslužnog sektora bilježio blagi rast BDV-a u odnosu na 2008. i to kod financijskih djelatnosti i djelatnosti osiguranja, poslovanja nekretninama te javnih djelatnosti. To sugerira već poznatu činjenicu da se usluge u Hrvatskoj ne razvijaju na razini i dinamikom koja bi supstituirala pad proizvodnog sektora, odnosno, ni u sektoru usluga nismo dovoljno konkurentni.

Kontinuirani petogodišnji pad BDP-a - u 2013. BDP je bio realno 12% manji nego u 2008.

U navedenom razdoblju najviše je smanjena vrijednost investicija u fiksni kapital

Rast bruto dodane vrijednosti zabilježen je tek u malom dijelu uslužnog sektora

POTROŠNA METODA OBRAČUNA BDP-A U 2013. GODINI
- promjena u odnosu na prethodnu godinu, stalne cijene, u milijunima kuna -

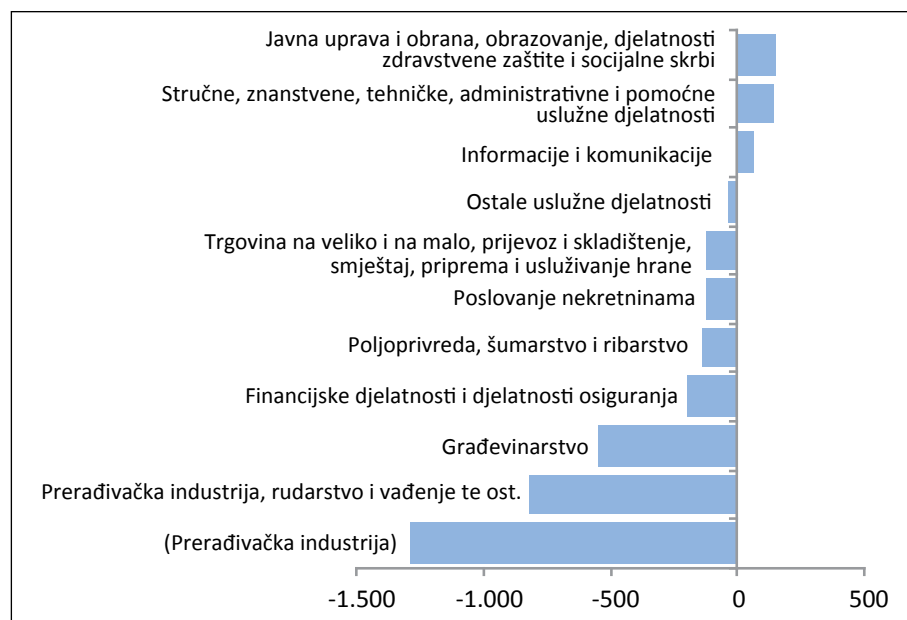
Izvor: DZS; obrada: HGK

Na pad BDP-a u 2013. najviše je utjecao realan pad vrijednosti robnog izvoza

Rasla je jedino državna potrošnja

U 2013. godini nastavljen je pad domaće potražnje uzrokovan daljnjim padom realnih neto plaća, ukupne zaposlenosti te kreditnih plasmana stanovništvu kao i trgovačkim društvima (*nefinancijskim*), ali je na pad BDP-a najviše utjecalo smanjivanje realne vrijednosti izvoza roba i usluga. Odnosno, kod izvoza usluga zabilježen je blagi rast ponajprije potaknut uspješnom turističkom sezonom, a kod robnog je izvoza, najviše pod utjecajem smanjenog izvoza brodova i naftnih derivata, došlo do znatnog pada u odnosu na prethodnu godinu. Kod osobne potrošnje i investicija pad je na godišnjoj razini znatno usporen u odnosu na 2012. godinu, ali je to, kao što je ranije navedeno, u velikoj mjeri posljedica njihove niske razine ostvarene nakon četiri uzastopne godine recesije. Tako je državna potrošnja bila jedina kategorija potražnje koja je u 2013. blago povećana, a pozitivan doprinos kretanju BDP-a dao je i nastavak smanjivanja realne vrijednosti uvoza roba i usluga.

KRETANJE BDV-A PO DJELATNOSTIMA U 2013. GODINI
-međugodišnji rast ili pad u milijunima kuna, stalne cijene-

Izvor: DZS; obrada: HGK

Najviše pada BDV u prerađivačkoj industriji i građevinarstvu

Nastavak silaznog trenda ukupne potražnje i nadalje je ugrožavao kretanje proizvodnje roba i usluga pri čemu se najveći pad bruto dodane vrijednosti bilježio u prerađivačkoj industriji i građevinarstvu. Međutim, 2013. godina bila je karakteristična i kao druga godina za redom u kojoj je zabilježen znatan pad bruto dodane vrijednosti u financijskim djelatnostima i djelatnostima osiguranja što se moglo predvidjeti s obzirom na financijske rezultate tih djelatnosti (*znatan pad neto dobiti poslovanja*).

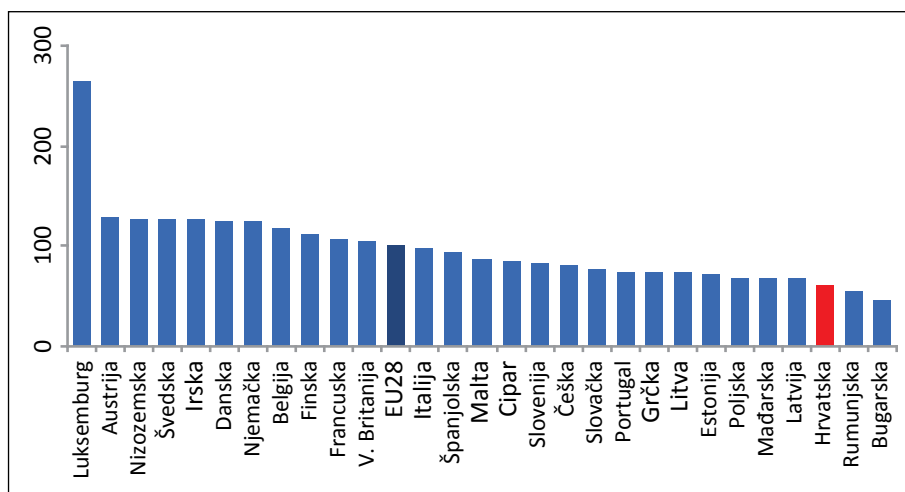
BRUTO DOMAĆI PROIZVOD

	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.
BDP, tekuće cijene, milijuni HRK	343.412	328.672	323.807	328.737	327.021	326.849
BDP, tekuće cijene, milijuni EUR	47.543	44.781	44.441	44.220	43.502	43.157
BDP realno, indeksi, 2008.=100	100,0	93,1	90,9	90,7	88,7	87,9
BDP pc po PPP, prosjek EU27=100	65	63	60	60	61	61

Izvor: DZS, Eurostat; obrada: HGK

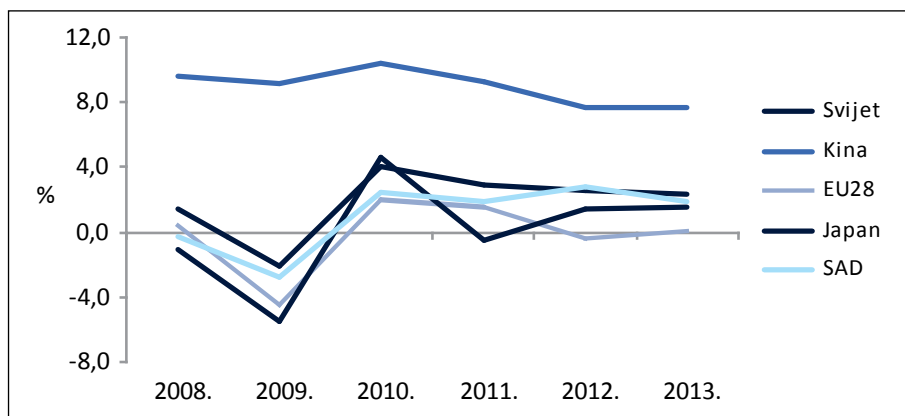
Pored realnog pada BDP-a zabilježen je i njegov blagi nominalni pad. Odnosno, BDP-a je i u kunama i u eurima (*dodatni utjecaj jačanja eura prema kuni*) bio niži nego u 2012. godini, a još izraženiji pad zabilježen je u odnosu na 2008. godinu (*u kunama je iznosio 4,4%, a u eurima čak 8,8%*). To je, osim što pokazuje manju snagu gospodarstva, utjecalo i na rast udjela pojedinih pokazatelja u BDP-u te na pogoršanje položaja Hrvatske u međunarodnoj usporedbi. Tako BDP per capita po PPS-u u usporedbi s članicama EU pokazuje da je Hrvatska još u 2008. godini znatno zaostajala za prosječnom razinom razvijenosti EU, odnosno bila je na 35% nižoj razini, a tijekom kriznih godina se položaj Hrvatske dodatno pogoršao te je u 2012. i 2013. godini razina razvijenosti bila 39% niža.

BDP PER CAPITA PO PPS-U U 2013. GODINI
-indeksi, EU27 = 100-

U usporedbi s članicama Europske unije, u kojoj je nakon pada BDP-a u 2012. zabilježen neznatan rast na godišnjoj razini od 0,1%, Hrvatska je bila u skupini jedanaest zemalja u kojima je u 2013. godini zabilježen pad BDP-a. Pritom je najveći pad zabilježen na Cipru (-5,4%), u Grčkoj (-3,9%) i Italiji (-1,9%). Međutim, Hrvatska je bila i u skupini malog broja članica (*Danska, Estonija, Latvija, Malta*) u kojima tijekom godine nisu zabilježeni pozitivni trendovi u kretanju BDP-a (*ubrzavanje rasta ili manji pad BDP-a*), što sugerira da nije bilo naznaka oporavka gospodarske aktivnosti.

REALNO KRETANJE BDP-A PO ZEMLJAMA

Izvor: MMF, EUROSTAT; obrada: HGK

U 2013. godini je smanjena i nominalna vrijednost BDP-a i to na godišnjoj razini, ali i u odnosu na 2008.

Tijekom krize osjetno je pokvaren položaj Hrvatske u odnosu na prosječnu razinu razvijenosti EU28

Hrvatska je bila u skupini jedanaest članica EU kod kojih je BDP u 2013. realno pao

U najvećim svjetskim gospodarstvima ni u 2013. godini nije došlo do stabilnog rasta na razini pretkriznog razdoblja

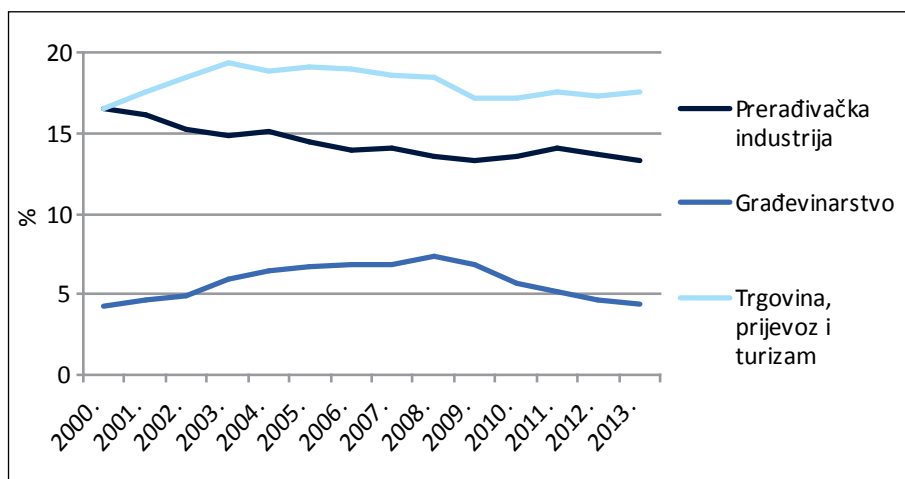
Sličan zaključak nameće se i u slučaju kad se hrvatska nacionalna ekonomija uspoređuje s globalnim tendencijama kretanja, s obzirom da je u svim visokorazvijenim gospodarstvima, kao i na globalnoj razini, zabilježen rast. Ipak, u većini najvećih svjetskih gospodarstva i dalje nisu pronađeni pravi modeli oporavka pa tako nije ostvaren ni stabilan rast iz razdoblja prije krize. Tako je u SAD-u zabilježen rast zaposlenosti i oporavak tržišta nekretnina, ali uz veliki utjecaj monetarnih stimulansa i dinamičan rast zaduživanja, dok je u Europskoj uniji u prosjeku ponovo ostvaren blagi rast BDP-a, ali uz velike razlike među pojedinim članicama. Naime, Njemačka i Ujedinjeno Kraljevstvo predvodile su oporavak, dok su se članice s juga; Italija, Španjolska, Portugal, Grčka i Cipar, kao i neke druge članice, i dalje suočavale sa snažnim djelovanjem krize. U Kini i Indiji, koje već duže razdoblje imaju značajan utjecaj na dinamiku rasta svjetskog gospodarstva, zabilježene su visoke stope rasta gospodarstva od 7,7% i 4,4%, ali su takve stope ipak bile znatno niže u usporedbi s prethodnim razdobljem. Tako je u Kini zabilježen namanji rast BDP-a u posljednjih četrnaest godina, dok je u Indiji niža razina rasta zabilježena u 2008. i prije toga u 2002. godini. Sve to sugerira da se svjetsko gospodarstvo još uvijek nalazi u nestabilnoj situaciji i da nema naznaka čvršćeg oporavka, što se odražava i na kretanja u hrvatskom gospodarstvu, primarno kroz kretanje inozemne potražnje i tokova kapitala.

INDUSTRIJA

Industrijska proizvodnja već u godinama prije recentne gospodarske krize, gubi svoj značaj u gospodarstvu Hrvatske, što je uočljivo kroz pad udjela bruto dodane vrijednosti industrije u BDP-u. No, tijekom procesa deindustrijalizacije, fizički obujam industrijske proizvodnje bilježi trend rasta, ali je taj rast bio znatno sporije dinamike u odnosu na neke uslužne djelatnosti, koje su rasle brže kao i njihov udio u BDP-u (*primjerice trgovina i graditeljstvo*).

Industrijska proizvodnja godinama gubi značaj u gospodarstvu

UDIO POJEDINIHL DJELATNOSTI U BDP-u

Izvor: DZS; obrada: HGK

Pojavom recentne gospodarske krize mijenjaju se dotadašnji trendovi u industriji odnosno fizički obujam industrijske proizvodnje, nakon devetogodišnjeg uzlaznog trenda u 2009. godini bilježi prvi pad. Padom fizičkog obujma, pada i iskorištenost kapaciteta u industriji i to sa 65% u 2008. godini na 60% u 2012. godini. S druge strane, primjerice udio prerađivačke industrije u BDP-u prekida tadašnji gotovo kontinuirani trend pada i kroz manje oscilacije prelazi gotovo u fazu stagnacije. Takva kretanja udjela prerađivačke industrije rezultat su bržeg pada u nekim drugim uslužnim djelatnostima (*primjerice graditeljstvo*).

Nakon devet godina rasta, u 2009. godini prvi pad industrijske proizvodnje

Tako i poduzetnici u industriji, koji su u razdoblju 2002.-2008. godine prema konsolidiranom financijskom rezultatu poslovali pozitivno, nakon 2009. godine počinju bilježiti negativan rezultat, odnosno u prerađivačkoj industriji se bilježi veći gubitak u odnosu na dobit, a u 2010. godini bilježi se negativan rezultat i u rudarstvu i vađenju.

U 2009. i 2010. godini poduzetnici ostvaruju negativan konsolidirani financijski rezultat

ODABRANI EKONOMSKI POKAZATELJI INDUSTRIJE

	Udio industrije u BDP-u, u %	Godišnje stope rasta, u %			
		Industrijska proizvodnja	Zaposleni	Proizvodnost rada	Zalihe
2000.	19,5	1,6	-2,5	4,3	-2,8
2001.	18,9	5,9	-3,3	9,6	0,3
2002.	18,3	5,0	-3,9	9,6	7,4
2003.	17,9	3,3	-3,4	7,7	0,6
2004.	18,4	3,2	-1,8	5,6	4,3
2005.	17,8	4,6	1,4	3,7	11,1
2006.	17,3	4,1	-1,0	5,6	-4,3
2007.	16,8	4,9	0,5	5,2	0,6
2008.	16,8	1,2	-1,9	3,6	6,4
2009.	15,9	-9,2	-9,3	0,2	-1,3
2010.	16,4	-1,4	-7,2	6,3	-7,3
2011.	16,9	-1,2	-4,0	2,9	5,9
2012.	17,7*	-5,5	-4,3	-1,3	-14,8
2013.	17,5*	-1,8	-4,8	3,2	-3,5

Izvor: DZS; obrada HGK

*uključuje i djelatnost opskrbe vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenja otpadom te sanaciju okoliša

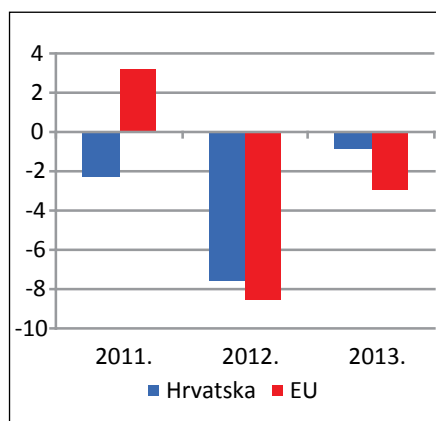
Od 2009. godine
bilježi se kontinuirani
pad proizvodnje...

... u 2013. godini
pad iznosio 1,8%

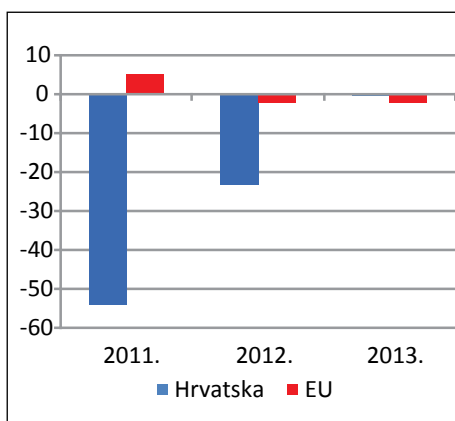
U gotovo svim
granama
prerađivačke
industrije razina
proizvodnje još
je uvijek manja u
odnosu na onu iz
2008. godine

Kako fizički obujam industrijske proizvodnje u petogodišnjem recesijskom razdoblju bilježi kontinuirani pad, tako je u 2013. godini razina proizvodnje bila skoro za petinu manja u odnosu na 2008. godinu. Strukturno, takva kretanja su rezultat pada proizvodnje u rudarstvu i vađenju (*kontinuirani pad od 2008. godine*) te prerađivačkoj industriji (*kontinuirani pad od 2009. godine*), dok se u opskrbi električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija bilježe oscilatorna kretanja (*u promatranom razdoblju pad u 2011. i 2012. godini*). Unutar prerađivačke industrije primjetan je kontinuirani silazni trend proizvodnje kod tiskanja i umnožavanja snimljenih zapisa, ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda, računala i elektroničkih te optičkih proizvoda kao i električne opreme. Pored toga, ne postoji niti jedna grana prerađivačke industrije kod koje se, u promatranom razdoblju, bilježi kontinuirani trend rasta. S druge strane, u 2013. godini primjetni su određeni pozitivni trendovi i to u pogledu usporavanja dinamike pada ukupne proizvodnje te smanjenja broja grana prerađivačke industrije u kojima se bilježio pad proizvodnje.

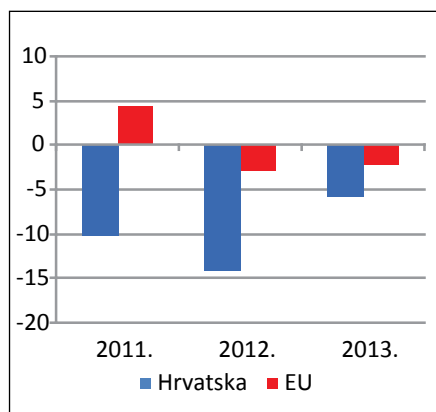
Odnosno, industrijska je proizvodnja u 2013. godini bila 1,8% manja u odnosu na 2012. godinu (*kada je pad iznosio 5,5%*). Pritom je pad zabilježen u rudarstvu i vađenju te prerađivačkoj industriji, dok je kod opskrbe električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija zabilježen porast proizvodnje od 10,6%. Unutar prerađivačke industrije pad proizvodnje zabilježen je u 15 od ukupno 24 grane, dok je u 2012. godini pad zabilježen u 20 grana. Tako je razina proizvodnje u 2013. godini još uvijek manja u gotovo svim granama prerađivačke industrije u odnosu na onu iz 2008. godine, izuzev kod proizvodnje papira te popravaka i instaliranja strojeva i opreme.

**PROIZVODNJA OSTALIH NEMETALNIH
MINERALNIH PROIZVODA***-kalendarski prilagođene godišnje stope-*

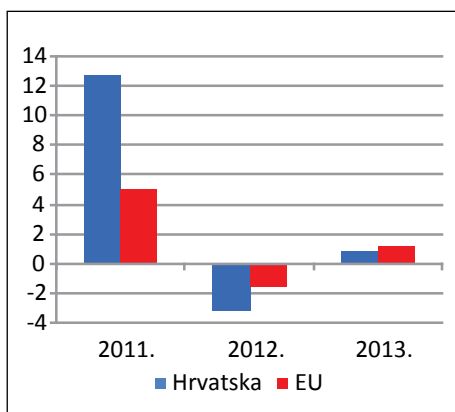
Izvor: Eurostat, DZS; obrada: HGK

**PROIZVODNJA RAČUNALA,
ELEKTRONIČKIH I OPTIČKIH UREĐAJA***-kalendarski prilagođene godišnje stope-*

Izvor: Eurostat, DZS; obrada: HGK

PROIZVODNJA ELEKTRIČNE OPREME*-kalendarski prilagođene godišnje stope-*

Izvor: Eurostat, DZS; obrada: HGK

POPRAVAK I INSTALIRANJE STROJEVA I OPREME*-kalendarski prilagođene godišnje stope-*

Izvor: Eurostat, DZS; obrada: HGK

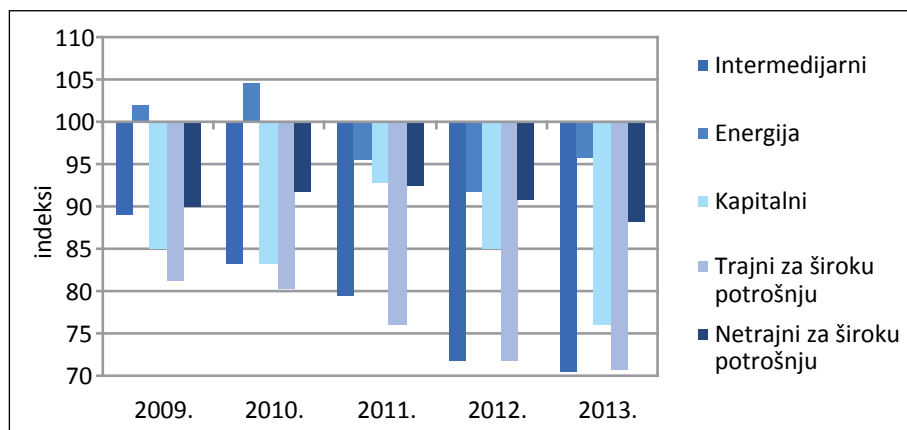
Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda bila je u 2013. godini manja za 1,3% u odnosu na 2012. godinu, odnosno oko 36% u odnosu na 2008. godinu. Unatoč manjoj proizvodnji, koja se bilježi uslijed smanjene potražnje, zalihe tih proizvoda su krajem godine bile 2,6% veće u odnosu na kraj 2012. godine. Vrijednost inozemne potražnje povećana je u 2013. godini za 10,7%, no na to je veliki utjecaj imao i rast izvoznih cijena (10,5%). Uvoz istih je smanjen za 0,4%, što govori u prilog smanjenoj domaćoj potražnji. Pored toga, smanjenu domaću potražnju za nemetalnim mineralnim proizvodima sugerira i podatak o smanjenju obujma građevinskih radova, što je značajno utjecalo na tu granu industrije s obzirom da se veliki broj proizvoda te grane koristi u građevinarstvu.

Proizvodnja računala te elektroničkih i optičkih proizvoda u 2013. godini bila je manja za 1% u odnosu na 2012. godinu, što je znatno sporija dinamika pada u odnosu na onu iz 2012. godine (-23,2%), no razina te proizvodnje ipak je u 2013. godini manja za gotovo 70% u odnosu na onu iz 2008. godine. Unatoč smanjenoj proizvodnji, i povećanoj inozemnoj potražnji (29,2%) zalihe tih proizvoda krajem 2013. godine bile su 19,7% veće u odnosu na kraj 2012. godine. Takva kretanja rezultat su značajnog povećanja uvoza (20,9%) koje se bilježi uz 2,6%-tno povećanje uvoznih cijena.

Proizvodnja ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda bilježi pad proizvodnje, što je djelomično vezano uz negativne trendove u građevinarstvu

Proizvodnja električne opreme u 2013. godini bila je manja za 6,9% u odnosu na 2012. godinu, što je znatno sporija dinamika pada u odnosu na 2012. godinu (-14,7%), ali je ipak razina proizvodnje oko 38% manja u odnosu na 2008. godinu. Uz smanjenu proizvodnju i zalihe su tih proizvoda krajem 2013. godine bile 14,9% manje u odnosu na kraj 2012. godine. Izvoz te grane smanjen je, a uvoz povećan.

INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA PREMA GIG-U
- 2008=100 -

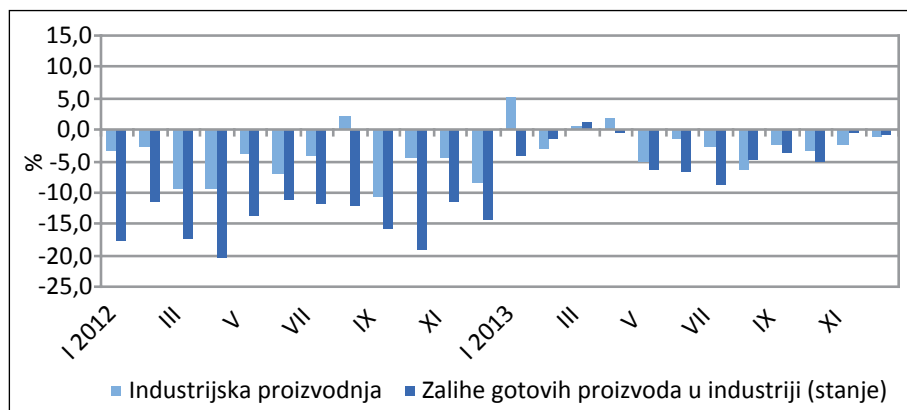

Izvor: DZS; obrada: HGK

U 2013. godini zabilježen pad u gotovo svim glavnim grupacijama izuzev energije kod koje je zabilježen porast

Prema glavnim industrijskim grupacijama, u 2013. godini, zabilježen je pad proizvodnje u gotovo svim grupacijama izuzev energije (21,6% udjela industrijske proizvodnje). Proizvodnja kapitalnih proizvoda (17,5% udjela industrijske proizvodnje) već drugu godinu zaredom pada, a u 2013. zabilježen je najveći pad (-10,5%) među grupacijama. Prošlogodišnji pad kapitalnih proizvoda uglavnom je vezan za manju proizvodnju brodova, čamaca, lokomotiva i vojnih borbenih vozila. Intermedijarni (27,4% udjela industrijske proizvodnje) i trajni proizvodi za široku potrošnju (2,3% proizvodnje) imaju najduži (od 2008. godine) kontinuirani silazni trend proizvodnje, dok se energija i netrajni proizvodi za široku potrošnju ne ističu određenim trendom ili dinamikom promjene. Naime, energija je jedina grupacija kod koje je u 2013. godini zabilježen rast proizvodnje (4,5%) na što je značajan utjecaj imao rast kod opskrbe električnom energijom, plinom, parom i klimatizacijom i to velikim dijelom kao rezultat porasta proizvodnje električne energije uslijed povoljnih klimatskih prilika.

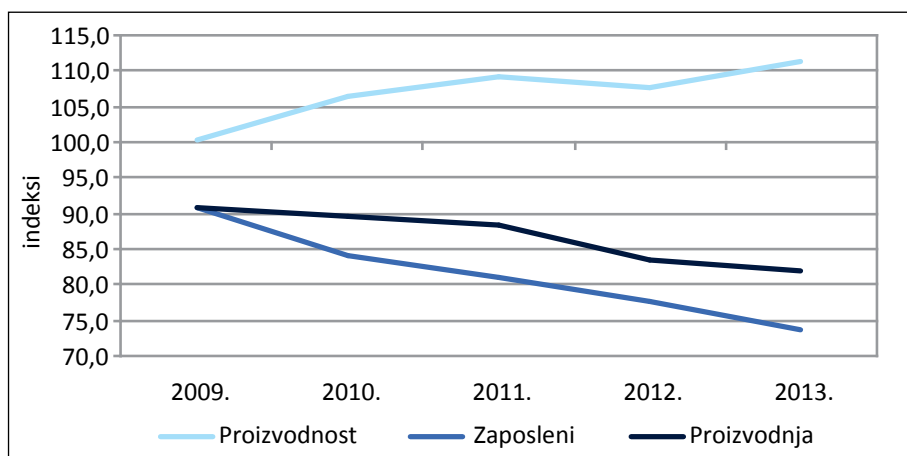
INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA I ZALIHE GOTOVIH PROIZVODA U INDUSTRIJI
- godišnje stope rasta -

Izvor: DZS; obrada: HGK

Uz manju proizvodnju, krajem 2013. godine zabilježen je i pad zaliha gotovih proizvoda u industriji za 1% (*prosječna godišnja razina 3,5% manja*). Ovakva stopa ne sugerira velike promjene, ali je strukturno bilo značajnih oscilacija. Naime, postojao je snažan pritisak na rast ukupnih zaliha, zbog rasta kod prehrambenih proizvoda, pića i ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda, koji je anuliran snažnim padom zaliha kod proizvodnje kemikalija i farmaceutskih proizvoda. Povećanje zaliha prehrambenih proizvoda i pića zabilježeno je u uvjetima smanjene proizvodnje i to kao rezultat smanjene inozemne potražnje i povećanog uvoza, što je pak imalo određeni negativan utjecaj u obliku cjenovne konkurentnosti. Smanjenje zaliha kemikalija, rezultat je smanjene proizvodnje, ali i povećane inozemne potražnje.

PROIZVODNOST RADA, ZAPOSLENI U INDUSTRIJI I PROIZVODNJA
-2008=100-

Izvor: DZS; obrada: HGK

Broj zaposlenih u industriji (*industrijske djelatnosti poduzeća*) u kontinuiranom je padu u posljednjih dvadesetak godina, a pojava gospodarske krize imala je samo dodatni negativan utjecaj. Tako je u kriznim godinama najviše radnih mjesta, uz graditeljstvo, izgubljeno upravo u industriji, odnosno u prerađivačkoj industriji. U 2013. godini u industriji je bilo 4,8% manje zaposlenih u odnosu na 2012. godinu, odnosno bilo je gotovo 40 tisuća manje ukupno zaposlenih u prerađivačkoj industriji u odnosu na 2009. godinu. Primarno kao rezultat pada broja zaposlenih, u promatranom razdoblju raste proizvodnost rada sve do 2012. godine, kada se bilježi pad uslijed brže dinamike pada proizvodnje u odnosu na dinamiku pada broja zaposlenih. No u 2013. godini proizvodnost rada bila je ponovno veća i to 3,2%, odnosno oko 8% u odnosu na 2008. godinu.

Usljed negativnih trendova induciranih gospodarskom krizom, prosječne neto plaće u industriji realno su padale u sve tri industrijske djelatnosti sve do 2013. godine kada se u rudarstvu i vađenju te prerađivačkoj industriji nastavlja pad, ali u opskrbi električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija rastu i to kao rezultat povoljnih kretanja proizvodnje i inozemne potražnje.

Prosječna neto plaća u prerađivačkoj industriji u 2013. godini iznosila je 4.899 kuna, što ju i dalje svrstava ispod prosjeka Hrvatske koji je iznosio 5.515 kuna. U rudarstvu i vađenju (6.711 kuna) te opskrbi električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija (7.260 kuna) prosječne neto plaće i dalje se nalaze iznad prosjeka Hrvatske. Najmanja prosječna neto plaća u industriji i dalje je u proizvodnji odjeće i iznosi 2.902 kune, a najveća u vađenju sirove nafte i prirodnog plina i iznosi 8.552 kune.

Uz smanjenje proizvodnje i zalihe gotovih proizvoda bilježe pad

U kriznim godinama najviše radnih mjesta izgubljeno u prerađivačkoj industriji

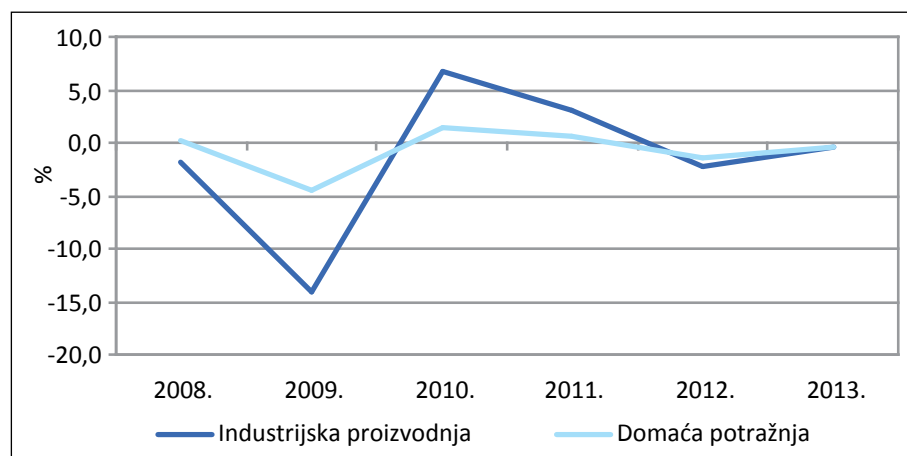
Kod opskrbe prekinut trogodišnji trend realnog pada neto plaća...

...ali u rudarstvu i vađenju te prerađivačkoj industriji nastavlja se realni pad plaća

U recentnoj krizi proizvodnja u EU dvije godine pada, zatim dvije godine raste, a u zadnje dvije godine ponovno pada

U Europskoj uniji je početkom krize (2008. godine) BDP još uvijek bilježio rast, kao i osobna i državna potrošnja, no industrijska proizvodnja unatoč tome bilježi (djelomično zbog smanjenih investicija), nakon petogodišnjeg uzlaznog trenda, pad. Slijedeće godine, državna potrošnja nastavlja rasti, no sve ostalo bilježi silazni trend pa tako i industrijska proizvodnja. U 2010. i 2011. godini industrijska proizvodnja raste i to kao rezultat povećane domaće potražnje, ali i inozemne potražnje koja u kriznim godinama (izuzev 2009. godine) primarno raste kao rezultat povećanja potražnje SAD-a i nekih azijskih zemalja (primjerice Kina i Indija) koje bilježe gospodarski rast. U 2012. godini ponovno je zabilježen pad domaće potražnje pa i industrijske proizvodnje koji se, sporijom dinamikom, nastavlja i u 2013. godini.

INDUSTRIJSKA PROIZVODNJA I DOMAĆA POTRAŽNJA U EU 28
-godišnje stope rasta-

Izvor: Eurostat; obrada: HGK

Porast inozemne potražnje djelomično potaknut jačanjem gospodarstva određenih azijskih zemalja

Tako je u Europskoj uniji industrijska proizvodnja u 2013. godini bila 0,5% manja u odnosu na 2012. godinu, odnosno 7,9% manja u odnosu na 2008. godinu. Pad proizvodnje zabilježen je u 15 zemalja EU, pri čemu je, u 2013. godini, najveći pad zabilježen na Cipru (-12,4%) i na Malti (-5%). Pritom je u šest od preostalih trinaest članica zabilježen pad domaće potražnje, u dvije članice pad inozemne potražnje, a u dvije su smanjene i domaća i inozemna potražnja. Pad domaće potražnje je u velikoj mjeri bio povezan s negativnim trendovima na tržištu rada. Istodobno je u Francuskoj, Litviji i Ujedinjenom Kraljevstvu pad industrijske proizvodnje nastavljen unatoč povećanju domaće i inozemne potražnje jer ukupni rast te potražnje nije bio usmjeren na industrijske proizvode već na dio uslužnog sektora. Tako je u Francuskoj najveći rast zabilježen kod financijskih djelatnosti, u Latviji kod poslovanja nekretninama, a u Ujedinjenoj Kraljevini kod trgovine te stručnih, znanstvenih i tehničkih djelatnosti.

U 2013. godini proizvodnja na razini EU bila je 0,5% manja u odnosu na 2012. godinu

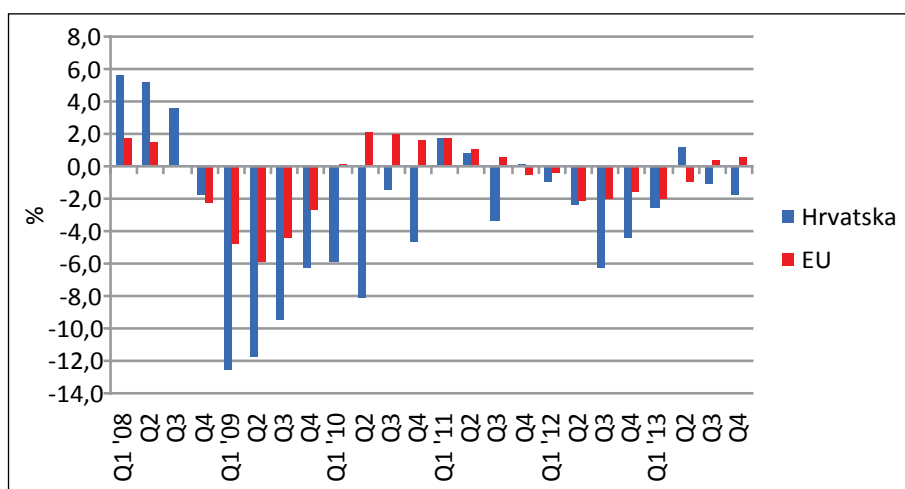
Promatrano prema industrijskim djelatnostima u 2013. godini pad ukupne industrijske proizvodnje u Europskoj uniji rezultat je pada u sve tri industrijske djelatnosti. Tako se u rudarstvu i vađenju bilježi pad proizvodnje u zadnje tri godine, u prerađivačkoj industriji u zadnje dvije godine, dok se kod opskrbe električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija bilježe oscilatorna kretanja.

TRGOVINA

Promet u trgovini na malo od 2000. godine pokazivao je trend rasta sve do 2008. godine, kada je počela svjetska gospodarska kriza. Iako Hrvatska tada po većini pokazatelja još nije ušla u krizu, potrošački optimizam pada pod utjecajem negativnih kretanja koja su se bilježila, između ostalih, i u zemljama Europske unije. U 2009. godini kriza u Europskoj uniji se produbljuje, a gospodarska situacija se pogoršava i u Hrvatskoj. Uz nastavak pada potrošačkog optimizma, značajno pada i promet u trgovini na malo, kao i osobna potrošnja, što uz pad investicija značajno utječe na pad BDP-a. Kao jednu od prvih mjera uštede, poduzetnici smanjuju broj zaposlenih, usporava dinamika realnog rasta neto plaća gotovo na razinu stagnacije (*godišnji rast od 0,2%*).

U 2008. godini početak negativnih trendova u prometu u trgovini na malo

DOMAĆA POTRAŽNJA
-godišnje stope rasta-

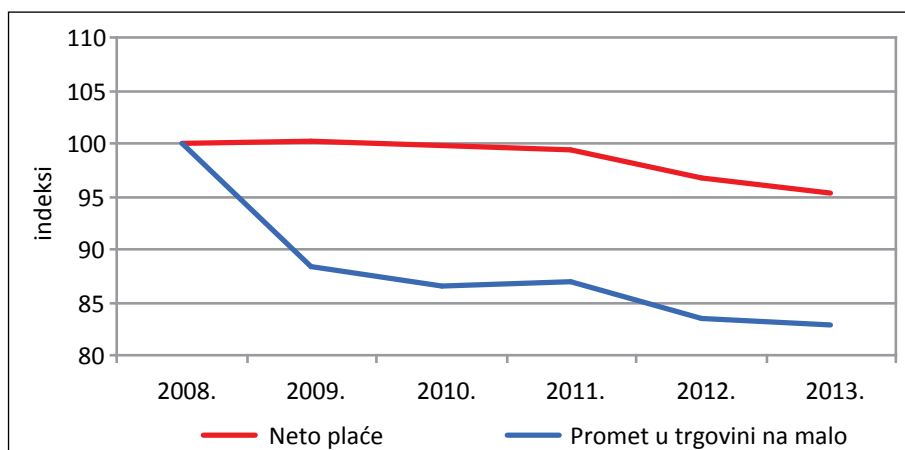

Izvor: Eurostat; obrada: HGK

Negativni trendovi na tržištu rada nastavljaju se i u narednim godinama, odnosno smanjuje se broj ukupno zaposlenih, a od 2010. godine počinju i neto plaće realno padati, što je negativno utjecalo na kupovnu moć stanovništva. Pored toga mijenja se i struktura troškova tj. građani se kreditno razdužuju i manje se kupuju luksuzni proizvodi.

Od 2010. godine smanjena kupovna moć stanovništva

REALNI INDEKSI NETO PLAĆA I PROMETA U TRGOVINI NA MALO
-2008=100-

Izvor: DZS; obrada: HGK

Do 2010. godine bilježio se trend pozitivnog konsolidiranog financijskog rezultata trgovine, a od 2010. godine oscilacije

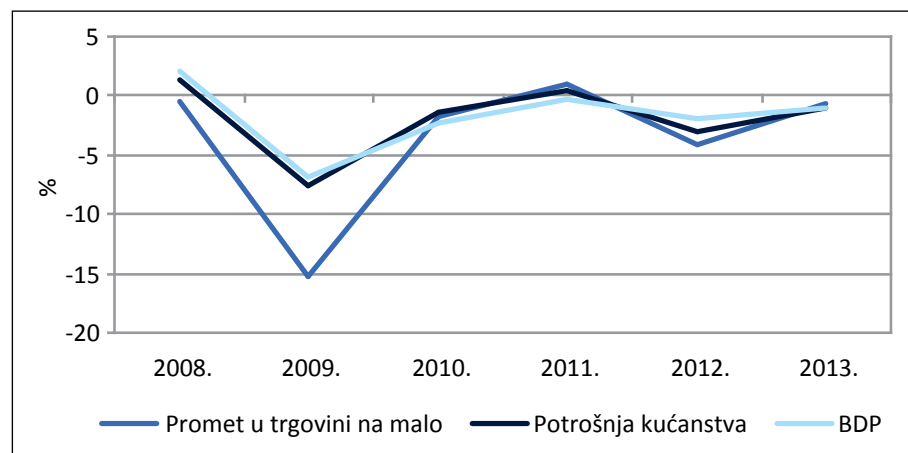
U kriznim godinama jedino u 2011. godini se bilježi realni rast maloprodajnog prometa

Silazni trend prometa u trgovini na malo u posljednjih pet recesijskih godina negativno je utjecao i na poslovanje poduzetnika koji se bave tom djelatnosti. Konsolidirani financijski rezultat poduzetnika u trgovini na veliko i na malo čak je do 2010. bio pozitivan, a onda se bilježi prvi minus, da bi se 2011. godine ponovno bilježio pozitivan konsolidirani financijski rezultat, a 2012. i 2013. godine, negativan. Spomenuti plusevi u rezultatu (u 2009. i 2011. godini) bili su znatno ispod prosjeka prijašnjeg razdoblja. U uvjetima gospodarske krize posebice je otežano poslovanje „malih“ trgovaca koji se slabije prilagođavaju tržištu, između ostalog zbog sve veće konkurencije od strane „velikih“ trgovaca koji povećavaju svoj udio na tržištu. Primjerice, prema podacima AZTN-a u 2012. godini zajednički udio deset najznačajnijih trgovaca mješovitom robom (prema prihodima) iznosio je 79%, dok je 2008. godine taj udio iznosio 73,1%.

Ipak, najizraženija negativna kretanja uočljiva su kod broja zaposlenih u trgovini na veliko i na malo, gdje je u 2013. godini bilo 36 tisuća manje zaposlenih u odnosu na 2009. godinu, što je uz građevinarstvo i prerađivačku industriju bio najveći apsolutni pad, a time se smanjio i udio u ukupno zaposlenim sa 16,2% na 15,2%. Prosječna neto plaća u trgovini na veliko i na malo u kriznim godinama ostaje oko 14% manja u odnosu na prosjek Hrvatske, a u 2013. godini iznosila je 4.726 kuna (prosjeck Hrvatske 5.515 kuna).

Dakle, u razdoblju od 2008. do 2013. godine bilježio se trend realnog pada prometa u trgovini na malo (izuzev 2011. godine kada je djelomično kao rezultat baznog efekta zabilježen porast od 1%). U tom kontekstu ni u 2013. godini nije bilo značajnijih promjena odnosno promet je realno bio manji za 0,6% u odnosu na prethodnu godinu (oko 17% manji u odnosu na 2008. godinu). Promet u trgovini na malo značajan je pokazatelj i osobne potrošnje koja ima udio u BDP-u oko 60% te su se tako negativna kretanja osobne potrošnje ponovno odrazila i na smanjenje BDP-a.

PROMET U TRGOVINI NA MALO, POTROŠNJA KUĆANSTVA I BDP
-godišnje realne stope rasta-

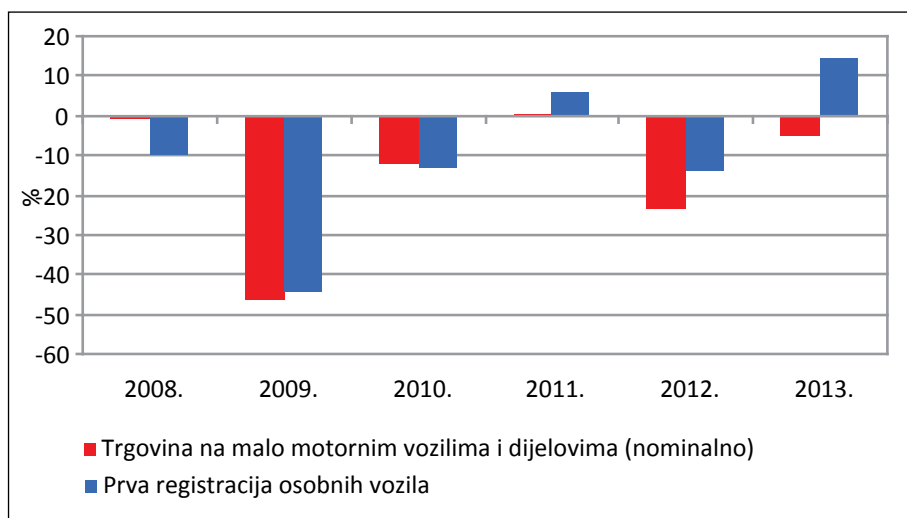

Izvor: DZS; obrada: HGK

Prošlogodišnja dinamika pada prometa, bitno je sporija u odnosu na onu iz 2012. godine

Ipak, prošlogodišnja dinamika pada prometa, bitno je sporija u odnosu na onu iz 2012. godine (-4,2%), što je djelomično rezultat baznog efekta, ali i povećanja turističke potrošnje (rast deviznog prihoda od turizma). Promatrano po mjesecima, prošlogodišnji promet bio je, na godišnjoj razini, manji u sedam mjeseci, a u pet mjeseci veći (u svibnju, lipnju, srpnju, kolovozu i studenom) tj. pozitivna kretanja su bilježena uglavnom u turističkoj predsezoni i sezoni.

MOTORNA VOZILA
-godišnje stope rasta-

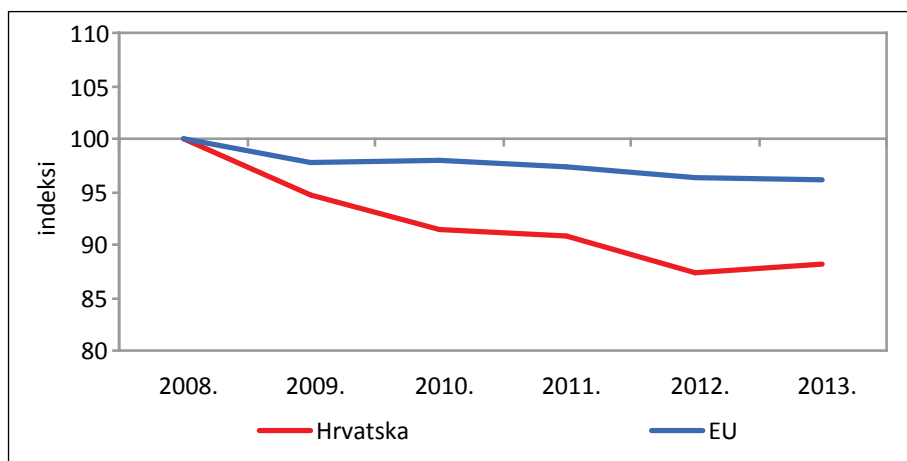
Izvor: DZS; obrada: HGK

Nominalni je promet u trgovini na malo u 2013. godini bio 1,7% veći u odnosu na 2012. Iz strukture nominalnog prometa (*po trgovačkim strukama*) uočava se da je najveći rast zabilježen kod „tekstila, odjevnih predmeta, obuće i kožnih proizvoda“ (12,9%, *uz zabilježen pad cijena odjeće i obuće*) te kod specijaliziranih prodavaonica živežnim namirnicama (12,2%) koji bilježi trend rasta od 2011. godine. Negativan trend u zadnje dvije godine (2012. i 2013. godine) bilježi se kod prodaje „motornih vozila, dijelova i pribora za motorna vozila, motocikala i dijelova“. Pored toga udio te trgovačke struke u ukupnom prometu bilježi stalan trend pada u analiziranom razdoblju pa je tako taj udio prije krize (*u prosincu 2007. godine*) iznosio oko 8%, a krajem 2013. godine 2,6%. Istodobno se povećao udio prometa u „nespecijaliziranim prodavaonicama pretežno živežnim namirnicama“ i to sa 27,5% na 39,1%, što pokazuje znatnu promjenu u potrošačkim navikama u recesijskim godinama, odnosno i u 2013. godini se nastavlja trend sve manje potrošnje na luksuzna dobra, a sve se više troši na egzistencijalno potrebne proizvode.

*Nominalni rast
prometa u trgovini
na malo*

*Udio egzistencijalno
potrebnijih
proizvoda
u ukupnom
nominalnom
prometu raste, a
pada udio luksuznih
proizvoda*

PROMET U TRGOVINI NA MALO
-kalendarski prilagođeni indeksi 2008=100 u odjeljku G47-

Izvor: Eurostat; obrada: HGK

Na razini EU u 2013. godini promet je bio 0,1% manji u odnosu na prethodnu godinu i 3,8% manji u odnosu na 2008. godinu

No, u devet zemalja EU razina prometa u 2013. godini bila je veća u odnosu na 2008. godinu.

Iako je u Europskoj uniji u cjelini promet u trgovini na malo počeo padati nešto prije nego u Hrvatskoj, negativna kretanja bila su sporije dinamike. Tako je u 2013. godini maloprodajni promet bio 0,1% manji u odnosu na 2012. godinu, odnosno 3,8% manji u odnosu na 2008. godinu (*u Hrvatskoj u odjeljku G47 11,9% manji*), čime negativan trend traje već treću godinu uzastopce. Iako na razini EU oscilacije prometa nisu velike, promatrano pojedinačno po zemljama postoje velike razlike, odnosno u nekim zemljama je prošlogodišnji promet prešao razinu onog iz 2008. godine. Tako je razina prometa u 2013. godini u Belgiji (2%), Francuskoj (5%), Luksemburgu (66,5%), Malti (9,7%), Austriji (2%), Poljskoj (11,5%), Finskoj (2,2%), Švedskoj (8,6%) i Ujedinjenom Kraljevstvu (1,1%) bila veća u odnosu na onu iz 2008. godine. S druge strane, u ostalim zemljama EU spomenuta razina je manja pri čemu je najveći pad razine zabilježen u Grčkoj (-39,7%) i Španjolskoj (-24,2%). Silazni trend maloprodajnog prometa u EU u kriznim godinama u velikoj mjeri je rezultat negativnih kretanja na tržištu rada. U 2013. godini u EU bilo je 3% manje zaposlenih u odnosu na 2008. godinu, ali, kao i kod prometa, promatrano po zemljama uočljive su velike razlike. Dinamika pada broja zaposlenih bila je znatno brža u primjerice Grčkoj (-20,4%) i Španjolskoj (-17,4%).

Tako su i prema strukturnim poslovnim podacima Eurostata uočljive značajne razlike u kretanjima trgovine na malo po zemljama. Naime, u razdoblju 2008. – 2011. godina u trgovini na malo EU27 bilo je oko 3,6 milijuna poduzetnika (*u Hrvatskoj 18,6 tisuća u 2011. godini*) koji su ostvarili rast prometa od 3% (*u Hrvatskoj pad 14,9%*), a rast je zabilježen u 12 zemalja (Belgija, Češka, Njemačka, Francuska, Italija, Cipar, Luksemburg, Nizozemska, Austrija, Slovačka, Finska i Švedska). Spomenute značajne razlike uočljive su iz podatka koji pokazuju da je najveći rast prometa, u promatranom razdoblju, iznosio 60% (*u Luksemburgu*), a najveći pad 21% (*u Latviji*).

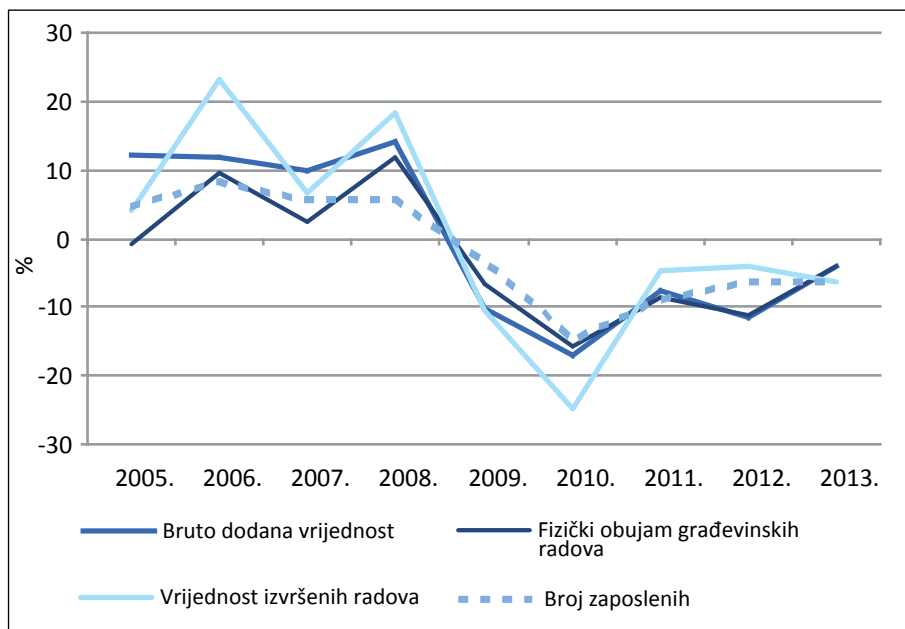
Iznos bruto marže je u 2011. godini bio veći u odnosu na 2008. godinu u 13 zemalja EU (Belgija, Češka, Njemačka, Francuska, Luksemburg, Nizozemska, Austrija, Portugal, Rumunjska, Slovenija, Slovačka, Švedska i Ujedinjeno Kraljevstvo), a u Hrvatskoj se, uz Irsku i Španjolsku bilježi kontinuirani trend pada iznosa bruto marže. Produktivnost rada (*prihod po zaposlenom*) na razini EU bila je nešto veća u promatranom razdoblju, dok je u Hrvatskoj bila manja (*iako već tri godine raste*).

GRAĐEVINARSTVO

Dubina krize u građevinarstvu svrstava ovu djelatnost među najpogođenijima u gospodarskoj strukturi zemlje, ali istodobno, zbog značaja koje je ta djelatnost imala i još uvijek ima, snažno utječe i na mogućnost cjelokupnog gospodarskog oporavka. Promašena gospodarska politika koja je zanemarivala proizvodnu sferu rezultirala je situacijom da su se poduzeća često fokusirala na aktivnosti izvan svoje osnovne djelatnosti tražeći lakše ostvarive i znatno više profitne stope u drugim rizičnijim poslovima, poglavito u trgovini vrijednosnim papirima te nekretninskom biznisu. S obzirom na ranije izražen trend brzog rasta cijena stambenog i poslovnog prostora znatan dio poduzeća, a i stanovništva, orijentirao se na investiranje u nekretnine, iako se primarno nisu bavili građevinskom djelatnošću. Iz navedenog razloga, negativna kretanja u građevinarstvu nemaju samo posljedice na tvrtke registrirane u toj djelatnosti, nego je ispuhavanje nekretninskog balona rezultiralo širim posljedicama. To se dijelom odnosi na poduzeća i građane kojima je dio imovine praktički blokiran u imovini koju ne mogu prodati, a gubi na tržišnoj vrijednosti, na bankovni sektor koji je također opterećen hipotekama u nekretninama i lošim kreditima poduzeća i građana vezanih uz financiranje stanogradnje, ali i državu kojoj znatan dio naraslog inozemnog duga ima svoje ishodište u ulaganjima u nekretnine obilato financiranim iz tuđeg pozajmljenog kapitala. Formiran je zatvoren krug iz kojeg je teško pronaći izlaz u situaciji kada na tržištu prisutan znatan broj izgrađenih, a neprodanih stanova sputava oporavak ulaganja u stanogradnju. Istodobno je potražnja za stambenim prostorima potisnuta i to padom kupovne snage stanovništva i nesigurnošću oko ostvarivanja budućih dohodaka, odnosno zadržavanja ili postizanja stalnog zaposlenja.

Kriza građevinarstva ima šire posljedice jer se i dio gospodarskih subjekata izvan građevinarstva bavio poslovanjem nekretninama

GRAĐEVINARSTVO
- međugodišnje stope rasta -

Izvor: DZS; obrada: HGK

Planirani doprinos javnih projekata u oživljavanju građevinske aktivnosti još nije vidljiv

Od poduzimanih mjera jedino su predstečajne nagodbe imale izravan učinak na građevinska poduzeća

Ipak, po nelikvidnosti i nesolventnosti građevinarstvo i nadalje prednjači

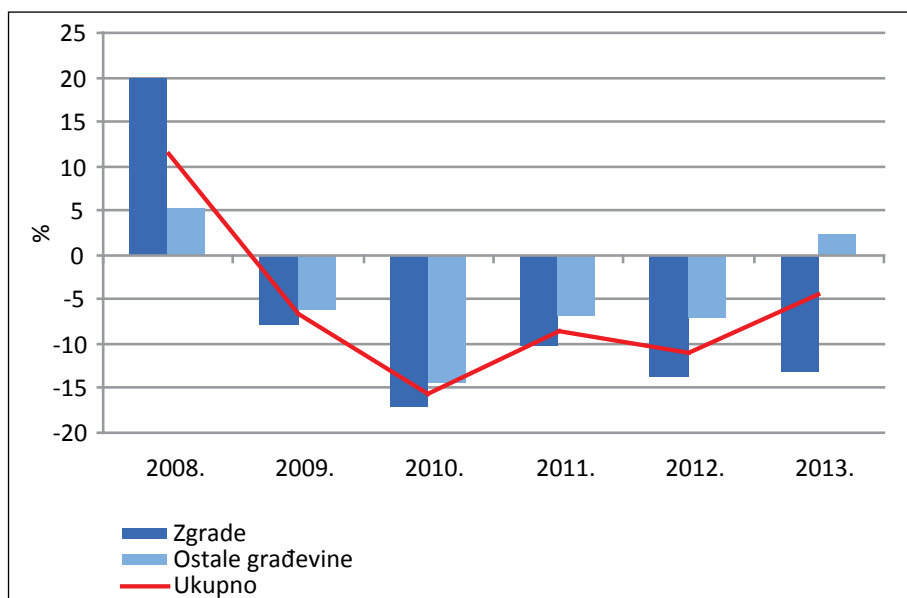
Dno krize u građevinarstvu još uvijek nije dosegnuto

S druge strane, priželjkivano dinamiziranje infrastrukturnih investicija javnog sektora koje bi stvorile optimizam i otvorile put investiranju privatnog sektora nije zaživjelo u očekivanom obimu s obzirom na probleme u fiskalnoj politici koja je u ograničavanju snažnog rasta proračunskog deficita bila primorana i na restrikcije u planiranim izdacima za nabavu nefinancijske imovine. Situaciju nisu uspjela kompenzirati ni sredstva iz Europskih fondova s obzirom na nedovoljnu pripremljenost investicijskih projekata te neadekvatan administrativni kapacitet vezan uz povlačenje sredstava iz fondova.

Od mjera koje je tijekom godine Vlada poduzimala radi ublažavanja teškog stanja, građevinske su tvrtke najviše koristi imale od provedbe predstečajnih nagodbi, čime je omogućen opstanak dijela naših najvećih građevinskih poduzeća koja su se našle u poteškoćama. Ostali dio zakonodavne aktivnosti prvenstveno je bio usmjeren na stvaranje preduvjeta, odnosno pozitivne klime za dinamiziranje investicijske aktivnosti od čega bi, posredno, građevinarstvo trebalo imati koristi. To se odnosi na nastojanja za ubrzanjem i pojednostavljenjem postupaka dobivanja potrebnih dozvola i odobrenja (*Zakon o gradnji, Zakon o prostornom uređenju, Zakon o strateškim investicijskim projektima i dr.*), ali te promjene još nisu u potpunosti zaživjele, niti mogu dati pune efekte u okolnostima suzdržanih investicija privatnog sektora i stanovništva. Slična je situacija i s projektima energetske učinkovitosti (*obnove fasada*) koji su bili ograničeni na javni sektor s nedostatnim potencijalom da znatnije utječu na ukupnu građevinsku aktivnost. Identično je i s projektima legalizacije bespravno sagrađenih objekata i energetske certifikacije od kojih, za sada, efekte ima tek dio uslužnih djelatnosti koje se naslanjaju na građevinsku aktivnost. S druge strane, obveza certificiranja i određeni potezi, kao što je to odustajanje od poticanja stambene štednje ili najava uvođenja poreza na nekretnine, unosili su dodatnu neizvjesnost na tržište nekretnina, a time i na razvoj stanogradnje.

U takvim su okolnostima nastavljeni negativni trendovi u građevinarstvu: u odnosu na prethodnu godinu broj zaposlenih smanjen je za daljnjih 6,5 tisuća (*od 2008. g. ukupno za 50 tisuća od čega 32,6 tisuća u pravnim osobama, a 17,4 tisuće obrtnika i slobodnih profesija*), bruto dodana vrijednost građevinarstva smanjena je za 4,1%, a za isti je postotak smanjen i fizički obujam građevinske aktivnosti. Posljedično, u 2013. godini, u odnosu na 2008. godinu, udio građevinarstva u bruto dodanoj vrijednosti ukupnog gospodarstva smanjen je s 8,5% na 5,2%, istodobno je udio broja zaposlenih u građevinarstvu u ukupnom broju zaposlenih smanjen s 9,4% na 7,0% pri čemu se fizički obujam građevinskih radova u 2013. godini bio 38,6% manji nego u pretkriznoj 2008. godini. Određeni pozitivni pomaci naziru se iz provedbe predstečajnih nagodbi kojima je bio obuhvaćen i, barem za sada, sačuvan dio velikih i značajnih poduzeća u građevinarstvu. Odnosno, u razdoblju od 1. listopada 2012. g. do 21. ožujka 2014. godine u okviru predstečajnih postupaka prijavljene obveze u djelatnosti građevinarstva iznosile su čak 13,8 milijardi kuna s 9.367 zaposlenih što je 24,4% svih prijavljenih obveza u predstečajnim nagodbama (*najviše od svih djelatnosti*). Ipak, unatoč poduzetim mjerama, na kraju 2013. godine na djelatnost građevinarstva se i dalje odnosilo 25,6% svih neizvršenih osnova plaćanja pravnih i fizičkih osoba što je najviše od svih gospodarskih djelatnosti.

FIZIČKI OBUJAM GRAĐEVINSKIH RADOVA
- međugodišnje stope rasta iz kalendarski prilagođenih podataka -

Izvor: DZS; obrada: HGK

Kontinuirani pad prisutan od početka 2009. godine vratio je građevinsku aktivnost na razinu koja je bilježena prije 2002. godine. Radi se o krizi s dvostrukim dnom pri čemu su najizraženiji padovi zabilježeni u 2010. godini (-15,7%) i 2012. godini (-10,9%) da bi u 2013. godini fizički obujam građevinske aktivnosti bio 4,4% niži nego prethodne godine (prema kalendarski prilagođenim podacima). Cijelo to vrijeme obilježeno je snažnijom kontrakcijom radova na zgradama u odnosu na smanjenje aktivnosti na ostalim građevinama. Štoviše, u 2013. godini je prvi put nakon 2008. g. zabilježen i blagi rast aktivnosti na ostalim građevinama (+2,3%) na godišnjoj razini, ali je ta aktivnost, po svom obimu, još uvijek 28,9% niža od one u pretkriznoj 2008. godini. Očito je da su naponi države i javnog sektora u dinamiziranju infrastrukturnih radova dali određene rezultate, ali je njihov utjecaj na ukupnu građevinsku aktivnost još uvijek nedostatan, odnosno dovoljan je tek za usporavanje njenog pada. Primarni razlog tome je što se istodobno, već četvrtu godinu zaredom, nastavlja izrazito visok pad građevinskih radova na zgradama koji su u 2013. g. smanjeni za 13,3%. To je posljedica smanjene potražnje za stambenim prostorom u okolnostima postojanja viška izgrađenih, a neprodanih stanova na tržištu, smanjene kupovne snage stanovništva (smanjenih realnih neto plaća u 2013. g. za 1,5% uz istodobno smanjenu razinu stambenih kredita za 1,9%), nesigurnosti zaposlenja, odnosno stalnih izvora prihoda (broj zaposlenih smanjen za 0,9%) kao i neizvjesnosti oko poreznog tretmana nekretnina što sputava korištenje ulaganja u nekretnine kao oblika štednje stanovništva.

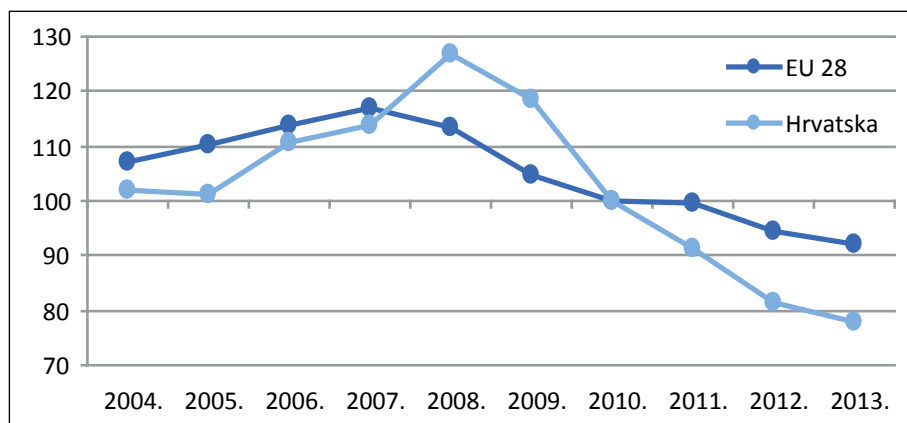
Ovakve tendencije rezultirale su i pomakom u strukturi obujma građevinskih radova na način da je opao udio odrađenih sati na zgradama (sa 44,5% u 2012. g. na 41,5% u 2013. g.), a porastao udio radova na ostalim građevinama (sa 55,5% u 2012. g. na 58,5% u 2013. g.). Istodobno je, zbog nedostatka novih investicija, došlo i do pomaka u strukturi odrađenih sati prema vrsti radova na način da su znatnije smanjeni radovi na novogradnjama (za 3,5 postotnih bodova na 51,4%) te, sukladno tome, povećan udio ostalih radova (rekonstrukcije, popravci i održavanje postojećih građevina) na 48,6%. Odnosno, u posljednja dva mjeseca udio radova na novogradnjama po prvi se put u novijoj povijesti spustio na razine koje su niže od polovine ukupno izvršenih građevinskih radova.

Aktivnost u građevinarstvu niža nego 2002. godine

Djelomičan oporavak aktivnosti na ostalim, prvenstveno infrastrukturnim, građevinama

Pri izostanku investicija, radovi na novogradnjama pali ispod polovine ukupnih građevinskih radova

INDEKS OBUJMA GRAĐEVINSKIH RADOVA
- 2010 = 100, kalendarski prilagođeni podaci -

Izvor: EUROSTAT; obrada: HGK

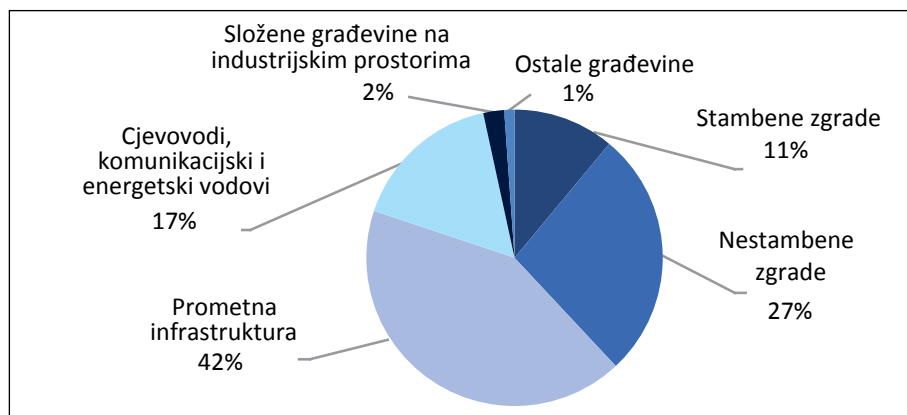
Građevinarstvo se nije oporavilo ni u EU 28

Kriza građevinarstva nije naša specifičnost – i na razini EU28 bilježi se, sada već šestogodišnji, kontinuitet pada građevinske aktivnosti, koji je u prosjeku ipak nešto blažeg intenziteta nego u nas. Tako je u EU prošle godine građevinska aktivnost smanjena za 2,2%, ali su neke zemlje bilježile i snažniju kontrakciju nego je to bilo u nas, kao Cipar (-31,1%), Portugal (-16,4%), Italija (-10,9%), Poljska (-10,1%), Češka (-6,8%), Danska (-6,2%), Slovačka (-5,3%) i Bugarska (-5,2%). Za razliku od situacije u Hrvatskoj, građevinarstvo u EU28 karakterizira manja kontrakcija aktivnosti na zgradama (-1,8%) od pada aktivnosti na ostalim građevinama (-3,6%).

Stanogradnja je na rekordno niskim razinama

Činjenicu da kriza u građevinarstvu još uvijek nije dosegla dno, uz podatke o fizičkom obujmu građevinskih radova, potvrđuju i podaci vezani uz vrijednost građevinskih radova koje su vlastitim radnicima ostvarila poduzeća s 20 i više zaposlenih. Vrijednost navedenih radova smanjena je petu godinu zaredom, ovaj put za 2,1 postotni bod više nego prethodne godine. Pritom je, kao i kod obujma radova, vrlo izražen pad vrijednosti radova na zgradama (-12,2%), a smanjena je i vrijednost izvedenih radova na ostalim građevinama za 2,0%. Ukupna vrijednost izvršenih radova u 2013. godini (*radovi s vlastitim radnicima uvećani za vrijednost radova s podizvođačima*) iznosila je 13,6 milijardi kuna što je čak 48,2% manje od vrijednosti ostvarene u 2008. godini. Poduzeća s 20 i više zaposlenih završila su tijekom 2013. godine rekordno mali broj stanova (8,8% manje nego izuzetno loše prethodne godine) s 10,3% manjom korisnom površinom nego li je to bilo u 2012. godini.

STRUKTURA VRIJEDNOSTI IZVRŠENIH RADOVA PO VRSTAMA GRAĐEVINA U 2013. G.

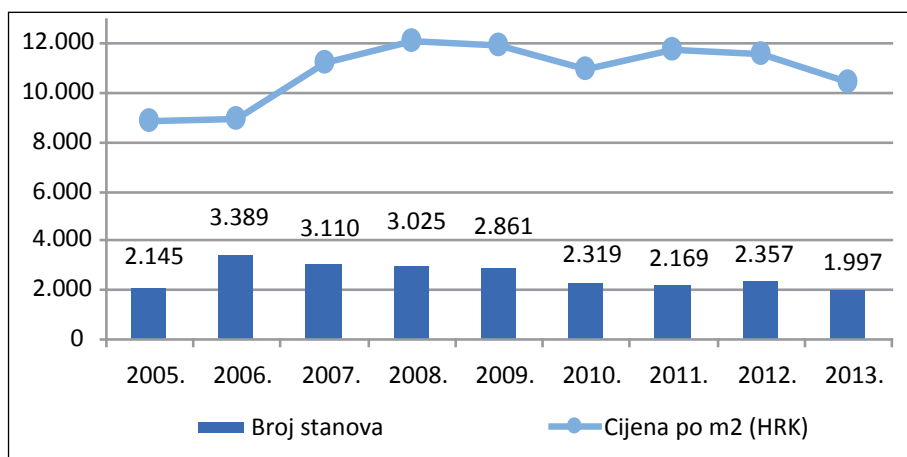
Izvor: DZS; obrada: HGK

U odnosu na prethodnu godinu, u strukturi vrijednosti izvršenih radova za dva postotna boda povećan je udio prometne infrastrukture, a smanjen udio nestambenih zgrada, dok je istodobno za jedan postotni bod povećan udio vrijednosti radova na cjevovodima, komunikacijskim i energetske vodovima, a za isti postotak smanjen udio stambenih zgrada.

U 2013. godini izdano je rekordno niskih 6.687 odobrenja za građenje što je 19,7% manje nego prethodne godine. Pritom dvoznamenkasti pad bilježe i odobrenja za građenje zgrada (za 18,9%) kao i odobrenja za ostale građevine (za 23,2%). Kako istodobno i u navedenim odobrenjima planirana vrijednost građevinskih radova bilježi dvoznamenkasti pad (ukupno za 12,2%, zgrade za 11,4%, a ostale građevine za 13,1%) realno je pretpostaviti da dno krize u graditeljstvu još uvijek nije dosegnuto, odnosno da će se pad građevinske aktivnosti nastaviti i u dijelu 2014. godine. Naznake optimizma ipak pruža činjenica da je u posljednjem kvartalu dinamizirano izdavanje dozvola za građenje iznad razine bilježene u prethodnoj godini, posebno kada se radi o zgradama, što bi mogla biti naznaka mogućeg prekida trenda pada građevinske aktivnosti. Pritom je i nadalje teža situacija u stanogradnji s obzirom da je izdan do sada najmanji broj odobrenja za gradnju stanova (za svega 7.744 stana) ukupne korisne površine od 733.322 m² što je 20,5% manje stanova i 18,7% manje korisne površine nego li je bila sadržana u odobrenjima iz prethodne godine.

Ukupno izdana odobrenja za građenje globalno su u padu, ali ohrabruju kretanja u posljednjem kvartalu

BROJ I CIJENA PRODANIH NOVIH STANOVA

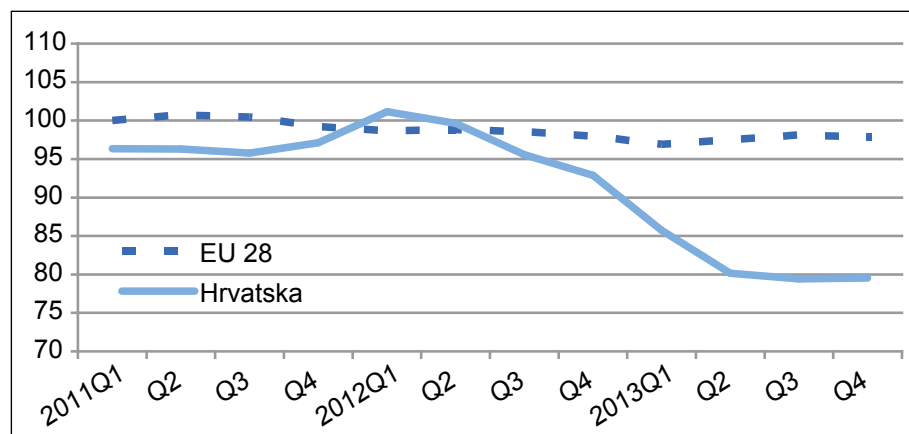

Izvor: DZS; obrada: HGK

Prosječna cijena m² prodanog novog stana u 2013. godini iznosila je 10.426 kuna što je 9,9% manje nego u prethodnoj godini. Time se nastavlja, ali i produbljuje očekivana tendencija pada vrijednosti nekretnina uslijed djelovanja krize te postojanja znatnog broja neprodanih novih stanova na tržištu. Duljina trajanja krize i slabe perspektive značajnijeg poboljšanja situacije ipak su slomile otpore smanjenju cijena koji se temelje na prolongiranju bilanciranja smanjene vrijednosti imovine, kako kod poduzeća koja su izgradila stanove, tako i kod banaka, u očekivanju oživljavanja domaćeg tržišta nekretnina pri ulasku u EU.

Cijene novih stanova u znatnijem padu

INDEKS CIJENA NEKRETNOSTI
- 2010 = 100, kvartalni podaci -

Izvor: EUROSTAT; obrada: HGK

*HPI indeks bilježi
najsnažniji pad u
europskim okvirima*

Indeks cijena nekretnina (HPI) koji obuhvaća cijene pri kupnji novih i postojećih stambenih jedinica pokazuje da je u nas, u odnosu na situaciju u EU, znatno kasnije došlo do pada cijena nekretnina. Zakašnjela reakcija prisutna je tek od drugog kvartala 2012. godine, ali je zato u 2013. godini bila snažno izražena. Tako su cijene stanova u zadnjem kvartalu 2013. godine u nas bile čak 14,4% niže nego u zadnjem kvartalu prethodne godine. To je najizraženiji pad među svim zemljama EU u kojoj su, u prosjeku, cijene istodobno smanjene za 0,1% (najsnažnije su pale, nakon Hrvatske, na Cipru -9,4% i Španjolskoj -6,3%, dok su najviše porasle u Estoniji +15,6%, Latviji +7,9% i Švedskoj +7,0%). Ipak, nakon ulaska u EU, zapaža se stabilizacija cijena nekretnina u Hrvatskoj.

*Građevinari će se
morati restrukturirati
i prilagoditi
drugačijoj potražnji
vezano uz europsku
razvojnu i energetske
politiku te uz
korištenje europskih
kohezijskih fondova*

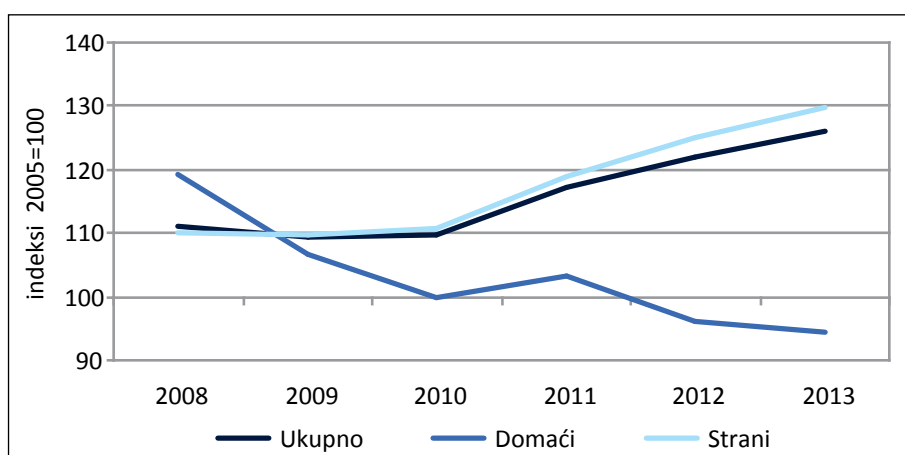
U načelu, 2013. je bila godina preživljavanja građevinskih tvrtki koje su predstečajnim nagodbama tražile mogućnost opstanka na tržištu u očekivanju novog ciklusa dinamiziranja investicijske aktivnosti. Međutim, okolnosti se mijenjaju, ne može se očekivati povratak na potrošeni model razvoja, što traži intenzivniju prilagodbu i restrukturiranje kako bi se opstalo na europskom tržištu kojeg očekuje suzdržan gospodarski rast i drugačija struktura investicijske aktivnosti. U okolnostima izostanka snažnijeg impulsa s osnova gospodarskog rasta te još uvijek do kraja neispuhanog balona nekretnina, domaćim građevinskim tvrtkama ostaje mogućnost da svoju perspektivu traže u sudjelovanju u oživljavanju investicijske aktivnosti javnog sektora, uključivanju u realizaciju projekta energetske obnove zgrada, sudjelovanju u realizaciji projekata iz EU kohezijskih fondova te suradnji, uključujući i regionalnu suradnju, u zajedničkom nastupu na inozemnim tržištima. S druge strane građevinari, sada pozicionirani unutar jedinstvenog europskog tržišta, moraju računati i s pojačanom konkurencijom na domaćem tržištu, posebno kada se radi o značajnijim infrastrukturnim projektima.

TURIZAM

U razdoblju petogodišnje gospodarske krize, kretanja turističkog prometa u Hrvatskoj konvergentna su kretanjima na globalnoj razini posebno u pogledu fizičkih pokazatelja, a u manjoj mjeri i u pogledu deviznog prihoda od turizma. U promatranom razdoblju u Hrvatskoj se ostvaruje rast s jednim prekidom u 2009. godini kada je broj turističkih dolazaka i noćenja bio manji na godišnjoj razini za 1,8%, odnosno 1,2%. S oporavkom svjetskog turističkog tržišta i prvih naznaka oporavka globalne, a posebno nama bitne i europske ekonomije već 2010. godine bilježe se u Hrvatskoj rekordne razine turističkih dolazaka u posljednjih četrdesetak godina kao i noćenja gdje se bilježe rekordne razine u posljednjih dvadesetak godina. Takav pozitivan trend nastavlja se i u sljedeće tri godine.

Od 2010. godine ponovo se bilježi rastući trend turističkih noćenja

TURISTIČKA NOĆENJA

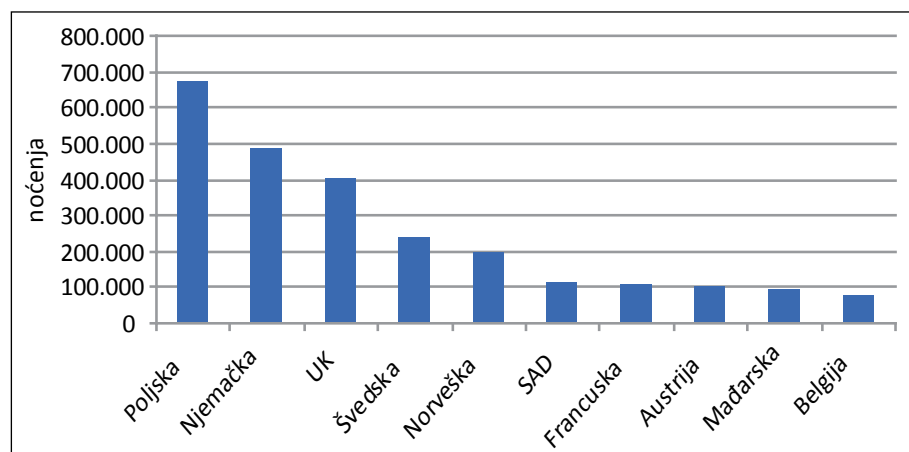

Izvor: DZS; obrada: HGK

Tako je u 2013. godini zabilježeno 12,4 milijuna turističkih dolazaka pri čemu je ostvareno 64,8 milijuna noćenja, što je 5,1% tj. 3,3% više u odnosu na 2012. godinu i predstavlja novu rekordnu razinu fizičkih pokazatelja. Prosječan broj noćenja po dolasku turista gotovo da je ostao nepromijenjen i još uvijek iznosi oko pet dana. Takva su kretanja primarno rezultat pozitivnog trenda koji se bilježi kod stranih turista (*koji još uvijek čine oko 90% ukupnih noćenja*), dok se kod domaćih turista, u posljednje dvije godine (2012. i 2013. godina) u okolnostima slabe domaće potražnje, bilježi pad ukupnog broja ostvarenih noćenja. Odnosno, strani su turisti u 2013. godini ostvarili oko 2,16 milijuna noćenja više u odnosu na 2012. godinu, pri čemu su najviše rasla noćenja turista iz Poljske (671,5 tisuća noćenja više), Njemačke (489,6 tisuća noćenja više) i Ujedinjenog Kraljevstva (402 tisuće noćenja više).

U 2013. godini nova rekordna razina turističkih dolazaka i noćenja

NAJVEĆI RAST BROJA NOĆENJA STRANIH TURISTA U HRVATSKOJ U 2013. GODINI

Izvor: DZS; obrada: HGK

*Zabilježen pad
noćenja turista iz
Rusije*

*Turisti iz Njemačke,
Slovenije i Austrije
ponovno ostvarili
najviše noćenja*

Struktura noćenja deset najznačajnijih emitivnih tržišta nije se značajnije mijenjala u godinama trajanja krize, odnosno prvih deset su činili turisti iz gotovo istih zemalja. Ipak, u 2013. godini ruski su turisti ostvarili 22,6% manje noćenja (zbog viznog režima koji je uveden nakon što je Hrvatska postala članica EU), pa više nisu bili u strukturi deset najvećih.

Najviše noćenja stranih turista u 2013. godini ostvarili su turisti iz Njemačke, Slovenije i Austrije (kao i prethodne godine), pri čemu su njemački i austrijski turisti ostvarili porast, a slovenski turisti pad broja noćenja. Izrazita koncentriranost noćenja stranih turista bilježi se i u 2013. godini, odnosno i dalje oko polovice ukupnih noćenja stranih turista čine turisti iz samo četiri zemlje.

DESET NAJZNAČAJNIJIH EMITIVNIH ZEMALJA -udio u ukupnim noćenjima stranih turista, u %-

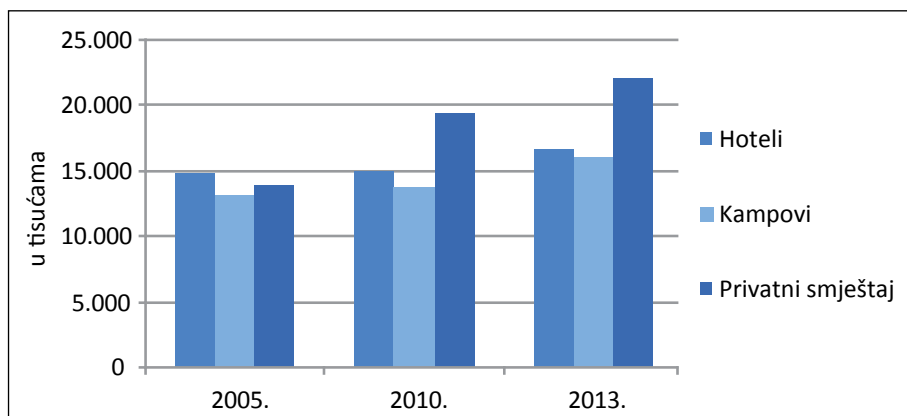
2008.		2012.		2013.	
Njemačka	21,7	Njemačka	24,2	Njemačka	24,2
Slovenija	11,5	Slovenija	10,8	Slovenija	10,3
Italija	10,0	Austrija	8,9	Austrija	8,7
Austrija	8,2	Italija	7,9	Češka	7,6
Češka	8,1	Češka	7,9	Italija	7,4
Poljska	5,0	Poljska	5,9	Poljska	6,8
Nizozemska	4,6	Nizozemska	4,5	Nizozemska	4,2
Mađarska	3,8	Slovačka	4,0	Slovačka	3,8
Slovačka	3,8	Mađarska	2,8	UK	3,2
Francuska	3,2	Rusija	2,7	Mađarska	2,9

Izvor: DZS; obrada HGK

*Oko 60% ukupnih
noćenja i dalje
se ostvaruje u
privatnom smještaju
i hotelima*

Kada se promatraju noćenja prema vrsti objekta uočljiva je još izraženija koncentriranost. Naime, još uvijek se oko 60% ukupnih noćenja ostvaruje u samo dva objekta (*privatni smještaj i hoteli*), odnosno oko 85% samo u tri objekta (*privatni smještaj, hoteli i kampovi*). U spomenutim objektima u 2013. godini ponovno je ostvareno najviše noćenja, a nastavljen je i uzlazni trend broja noćenja u tim objektima.

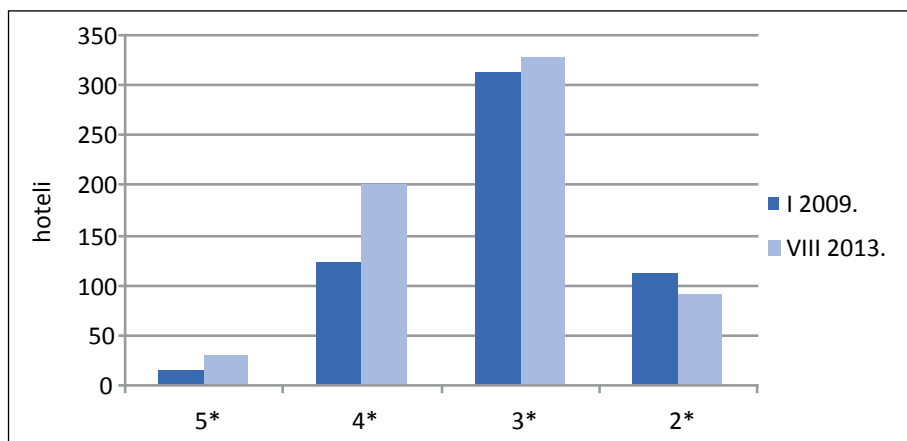
NOĆENJA U ODABRANIM TURISTIČKIM OBJEKTIMA

Izvor: DZS; obrada: HGK

U privatnom smještaju ponovno je ostvareno najviše noćenja no ta vrsta objekta ima izraženu sezonsku komponentu tj. ostvaruje se slaba iskorištenost kapaciteta kroz godinu (*puna iskorištenost kapaciteta oko 60 dana*) u odnosu na prosjek Hrvatske koji iznosi oko 70 dana. Istodobno hoteli su preko godine, izuzev glavne sezone, objekt u kojem se ostvaruje najviše noćenja, a puna iskorištenost kapaciteta iznosi oko 140 dana. U posljednjih pet godina povećan je broj hotela, odnosno u kolovozu 2013. godine bilo je ukupno 648 hotela, a početkom 2009. godine 565 hotela. Iz strukture hotela po kategorizaciji uočljivo je poboljšanje kvalitete hotelskog smještaja, odnosno u promatranom razdoblju smanjen je broj hotela sa dvije i tri zvjezdice, a povećan broj onih sa četiri i pet zvjezdica. Prema tom pokazatelju najkvalitetniji hotelski smještaj pruža se u Dubrovačko-neretvanskoj županiji koja ima 14 od ukupno 30 hotela sa pet zvjezdica te u Splitsko-dalmatinskoj, Istarskoj i Primorsko-goranskoj županiji koje imaju znatno više hotela sa četiri zvjezdice u odnosu na ostale županije.

BROJ HOTELA PREMA KATEGORIZACIJI

Izvor: MINT; obrada: HGK

Pored noćenja stranih turista po zemljama i ukupnih noćenja prema vrsti objekta, koncentriranost broja noćenja uočljiva je i kod županija. Tako se i dalje oko polovice ukupnih noćenja ostvaruje u samo dvije županije (*Istarska i Primorsko-goranska županija*). Ipak, primjetan je lagani trend smanjivanja udjela te dvije županije u zadnjih deset godina pa je u 2013. godini po prvi puta njihov udio pao ispod 50%. Spomenuti pad udjela u promatranom razdoblju,

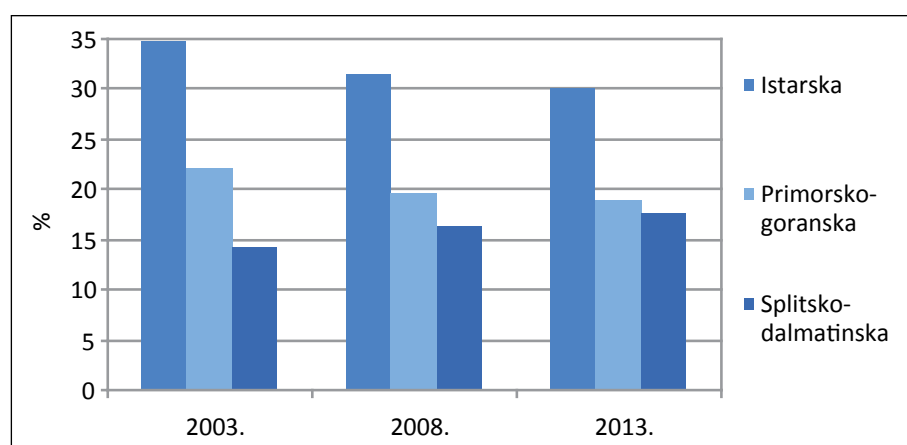
Najviše noćenja ponovno ostvareno u Istarskoj i Primorsko-goranskoj županiji no njihov udio prvi puta pao ispod 50%

U osam kontinentalnih županija još uvijek nije dostignuta razina noćenja iz 2008. godine

najvećim je dijelom rezultat rasta udjela Splitsko-dalmatinske, Zadarske i Šibensko-kninske županije, odnosno brže dinamike rasta broja noćenja u tim županijama (*između ostalog zbog sve bolje prometne povezanosti sa EU*). Pad broja ostvarenih noćenja u 2013. godini zabilježen je u četiri županije, odnosno u Istarskoj (-2,2%), Zadarskoj (-0,5%), Varaždinskoj (-3%) i Koprivničko-križevačkoj županiji (-2,4%), dok je u ostalim županijama zabilježen porast broja noćenja. Istodobno, u osam kontinentalnih županija nije dostignuta razina noćenja iz 2008. godine, što je ipak nešto povoljniji rezultat nego u 2012. godini kada je 10 županija ostvarilo nižu razinu u odnosu na 2008. godinu.

Izrazita koncentriranost turističkog prometa primjetna je također i u vremenu ostvarivanja turističkog prometa. Naime, još se uvijek oko 60% ukupnih noćenja ostvaruje u samo dva mjeseca u godini (*srpanj i kolovoz*). Takva izrazita sezonalnost ukazuje na to da većinu godine turistički kapaciteti ostaju neiskorišteni. U tom smjeru potrebno je voditi daljnje turističke aktivnosti (*uz već postojeće aktivnosti Ministarstva turizma*) jer je primjerice u Austriji u 2013. godini zabilježeno 24,8 milijuna inozemnih turističkih dolazaka (*u Hrvatskoj 10,9 milijuna*) i ostvaren je devizni prihod od turizma u iznosu od 20,1 milijardu USD-a. Pored toga omjer mjeseci u kojima se bilježi najviše i najmanje inozemnih turističkih dolazaka je u Austriji znatno povoljniji. Naime, u Austriji je u najposjećenijem mjesecu (*kolovoz*) ostvareno samo 3,6 puta više stranih dolazaka u odnosu na najmanje posjećen mjesec (*studenj*), a kod nas taj omjer iznosi oko 60 puta, odnosno u kolovozu je zabilježeno oko 60 puta više stranih dolazaka u odnosu na siječanj.

STRUKTURA TURISTIČKIH NOĆENJA PO ŽUPANIJAMA

Izvor: DZS; obrada: HGK

Već tri godine bilježi se pozitivan trend deviznog prihoda od turizma, no još uvijek nije dostignuta razina iz rekordne 2008. godine

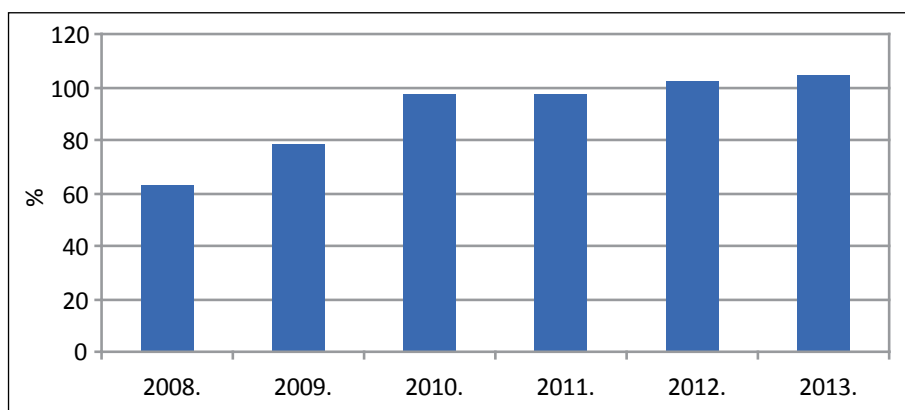
Neto devizni prihod od turizma već dvije godine u cijelosti pokriva deficit vanjskotrgovinske robne razmjene

Devizni prihod od turizma ostvaren je u iznosu od 7,19 milijardi eura ili 4,9% više (*odnosno 9,51 milijardu USD-a ili 10,2% više*) u odnosu na 2012. godinu. Iako devizni prihod od turizma pokazuje trend rasta od 2011. godine, prošlogodišnja razina još uvijek je manja (-3,6%) u odnosu na rekordnu 2008. godinu (7,46 mlrd. eura). Manja razina deviznog prihoda koja se bilježi unatoč trendu povećanja broja noćenja i cijena ugostiteljskih usluga (*sa izuzetkom cijena usluga smještaja koje su pale u 2012. godini*) sugerira da turisti ipak racionalnije troše.

Neto devizni prihod od turizma također bilježi uzlazni trend u posljednje tri godine, a u 2013. godini iznosio je 6,51 milijardu eura. Pozitivne tendencije kretanja neto deviznog prihoda od turizma uz istodobni sporiji rast deficita robne razmjene (*u 2013. godini neto devizni prihod bio je 4,3% veći od robnog deficita*) rezultiraju povoljnijom situacijom na tekućem računu platne bilance.

Unatoč rekordnim razinama fizičkih pokazatelja, financijski rezultati u turističkoj djelatnosti nisu pozitivni, odnosno poduzetnici u toj djelatnosti već godinama bilježe negativan konsolidirani financijski rezultat (*djelomično kao rezultat kreditnih obveza*). Ipak, u kriznim godinama primjetan je trend smanjivanja minusa i to od 2011. godine, a u 2013. godini je, po prvi puta nakon 2005. godine, zabilježen pozitivan konsolidirani financijski rezultat u iznosu od 176 milijuna kuna.

**POKRIVENOST DEFICITA VANJSKOTRGOVINSKE ROBNE RAZMJENE NETO
DEVIZNIM PRIHODOM OD TURIZMA**

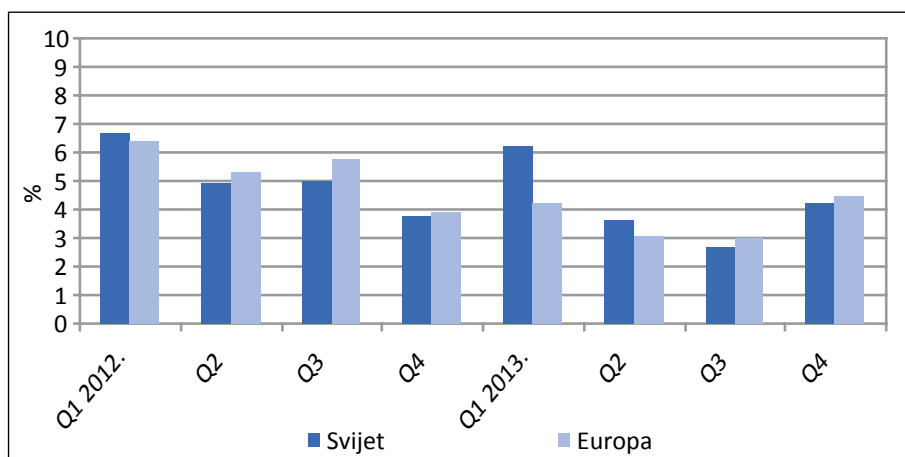

Izvor: HNB; obrada: HGK

Prema podacima World Tourism Organization već četvrtu godinu zaredom traje uzlazni trend turizma na svjetskoj razini pa je tako u 2013. godini zabilježeno 1,087 milijardi međunarodnih turističkih dolazaka u svijetu, što je 5% više u odnosu na 2012. godinu, odnosno dostignuta je nova rekordna razina međunarodnih turističkih dolazaka. Takva pozitivna kretanja rezultat su rasta koji je postignut u gotovo svim regijama izuzev Bliskog istoka (-0,2%), gdje je nastavljen godišnji trend pada. U Europi je ponovno ostvareno nešto više od polovice ukupnih turističkih dolazaka, a rast u toj regiji je, sa oko 55%, najviše pridonio rastu na globalnoj razini.

*Međunarodni
turistički dolasci
u svijetu već četiri
godine pokazuju
trend rasta*

**MEĐUNARODNI DOLASCI TURISTA
-godišnje stope rasta-**

Izvor: WTO; obrada: HGK

Prihod od
međunarodnog
turizma u 2013.
godini iznosio je 873
milijarde eura

Usporedo sa rastom fizičkih pokazatelja, bilježi se i rast turističke potrošnje pa je tako u 2013. godini zabilježen prihod od međunarodnog turizma u iznosu od 873 milijarde eura (*1.159 milijardi USD-a; rast 7,5%*), što je oko 4% više u odnosu na 2012. godinu. Uzlazni trend prihoda zabilježen je u gotovo svim regijama izuzev Afrike gdje se bilježi stagnacija i Bliskog istoka gdje je ostvaren pad prihoda u odnosu na 2012. godinu. Najviše prihoda zabilježeno je u Europi, a oni su činili oko 42% ukupnih međunarodnih turističkih prihoda (*873 milijarde eura*).

**DESET NAJZNAČAJNIJIH SVJETSKIH DESTINACIJA I POTROŠAČA
U 2013. GODINI**

Međunarodni turistički dolasci, u mil.		Prihod od međunarodnog turizma, u mlrd. USD		Međunaordna turistička potrošnja, u mlrd. USD	
Francuska (2012.)	83,0	SAD	139,6	Kina	128,6
SAD	69,8	Španjolska	60,4	SAD	86,2
Španjolska	60,7	Francuska	56,1	Njemačka	85,9
Kina	55,7	Kina	51,7	Ruska Federacija	53,5
Italija	47,7	Makao (Kina)	51,6	UK	52,6
Turska	37,8	Italija	43,9	Francuska	42,4
Njemačka	31,5	Tajland	42,1	Kanada	35,2
UK	31,2	Njemačka	41,2	Australija	28,4
Ruska Federacija	28,4	UK	40,6	Italija	27,0
Tajland	26,5	Hong Kong (Kina)	38,9	Brazil	25,1

Izvor: UNWTO; obrada: HGK

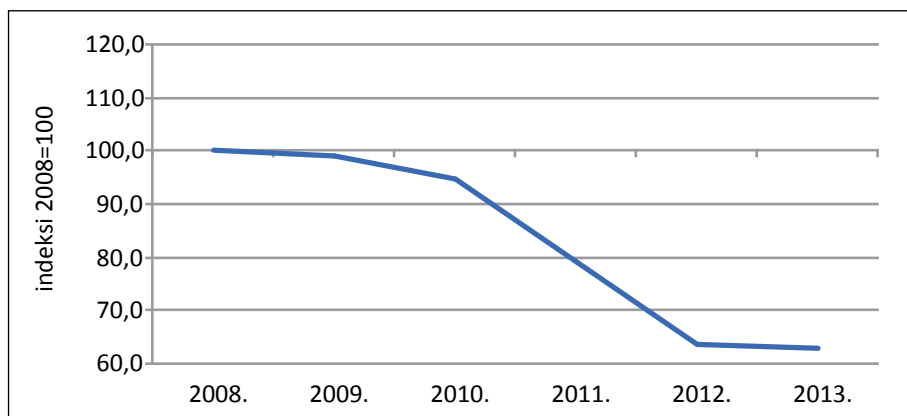
Promatrano prema zemljama u 2013. godini na globalnoj razini najviše su trošili turisti iz Kine koji su u svjetskim destinacijama potrošili oko 128 milijardi USD-a, a iza njih, kao najveći turistički potrošači, slijede turisti iz SAD-a i Njemačke.

PROMET I VEZE

U posljednjih pet recesijskih godina znatno je pala razina prometa putnika i roba. Naravno da se taj pad odrazio i na financijske rezultate poduzetnika koji su u djelatnosti prijevoza i skladištenja u 2009. godini zabilježili značajan pad pozitivnog konsolidiranog rezultata, a u 2012. godini zabilježen je i prvi minus u kriznim godinama (*najvećim dijelom zbog minusa u željezničkom i vodenom prijevozu*). U 2013. godini ponovno je zabilježen minus konsolidiranog financijskog rezultata, ali znatno manji u odnosu na prethodnu godinu. Ukupni prihodi u 2013. godini bili su za oko 15% manji u odnosu na 2008. godinu. Negativno poslovno okruženje tijekom gospodarske krize odrazilo se i na broj zaposlenih kojih je u toj djelatnosti 2013. godine manje za 8,3% u odnosu na 2009. godinu.

U 2013. godini ukupno je prevezeno oko 93 milijuna putnika, što je 1,5% manje u odnosu na 2012. godinu. U odnosu na 2008. godinu, prevezeno je 37,2% manje putnika, što je velikim dijelom rezultat promjene metodologije kojom su isključene subvencionirane karte u željezničkom prijevozu u Gradu Zagrebu.

PRIJEVOZ PUTNIKA

Izvor: DZS; obrada: HGK

Negativne tendencije kretanja u prijevozu putnika, uzrokovane primarno gospodarskom krizom, prije svega vezane su za željeznički, cestovni i zračni promet. Odnosno, u željezničkom putničkom prijevozu negativan trend prisutan je od 2010. godine (*dijelom i zbog promjene metodologije*), dok u cestovnom prijevozu negativan trend započinje već od 2006. godine sve do 2013. godine, kada se bilježi prvi porast broja prevezenih putnika na godišnjoj razini. Prošlogodišnje povećanje broja prevezenih putnika u cestovnom prijevozu (3,8%) djelomično je rezultat remonta željezničke infrastrukture koji se, sa prekidima, odvijao kroz cijelu 2013. godinu, uslijed čega su putnici često preusmjereni na alternativne vidove prijevoza, odnosno na cestovni prijevoz (*autobusi*).

Kod zračnog prijevoza putnika u razdoblju krize samo je u 2011. godini zabilježeno povećanje broja prevezenih putnika, a u ostalim godinama zabilježen je pad. U 2013. godini prevezeno je 1,8 milijuna putnika, što je 7,6% manje u odnosu na 2012. godinu. S druge strane, promet putnika u zračnim lukama (*broj ukrvanih i iskrcanih putnika na komercijalnim operacijama*) pokazuje trend rasta od 2010. godine, a u 2013. godini promet je iznosio 6,3 milijuna putnika, što je 5,8% više u odnosu na 2012. godinu. To znači da iako domaći prijevoznici prevezu manje putnika, aktivnost putnika u globalu se intenzivira kroz godine na što naravno značajan utjecaj ima i uzlazni trend turizma.

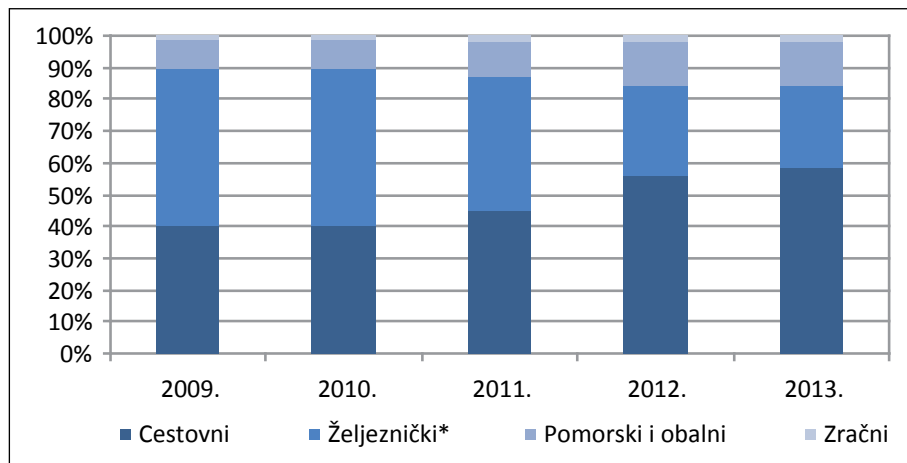
U 2013. godini prevezeno 1,5% manje putnika

Prekinut višegodišnji negativan trend u cestovnom prijevozu putnika

U zračnom prijevozu manje prevezenih putnika, ali povećan promet putnika u zračnim lukama

Kod pomorskog i obalnog prijevoza u kriznim godinama bilježe se oscilatorna kretanja slabijeg intenziteta pa je tako razina broja prevezenih putnika u 2013. godini gotovo ista (-0,7%) kao i 2008. godine.

STRUKTURA PREVEZENIH PUTNIKA

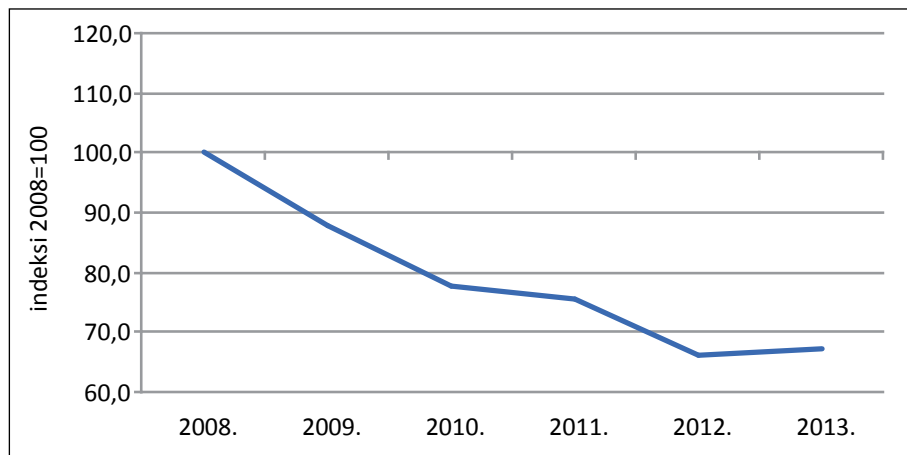
Izvor: DZS; obrada: HGK

*sredinom 2011. godine promjena metodologije

*U 2013. godini
zaustavljen
negativan trend
količine prevezene
robe*

Količina ukupno prevezene robe smanjivala se u kriznim godinama, velikim dijelom kao rezultat smanjene vanjskotrgovinske robne razmjene, odnosno od 2009. godine bilježio se silazni trend, no u prošloj je godini takav trend zaustavljen. Tako je u 2013. godini ukupno transportirano 111,3 milijuna tona robe, što je 1,5% više u odnosu na 2012. godinu, ali još uvijek oko 32% manje u odnosu na 2008. godinu.

PRIJEVOZ ROBE

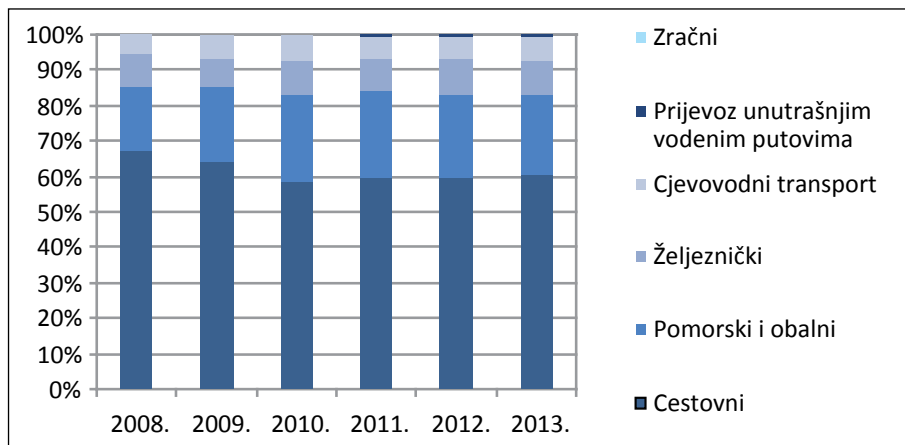
Izvor: DZS; obrada: HGK

*Smanjenje
transportirane
robe u gotovo svim
vidovima prijevoza
izuzev u cestovnom
i cjevovodnom
transportu*

Smanjenje količine transportirane robe zabilježeno je u gotovo svim vidovima prijevoza, izuzev u cestovnom i cjevovodnom transportu. Tako je kod željezničkog prijevoza te pomorskog i obalnog prijevoza robe već tri godine prisutan silazni trend, dok se kod prijevoza unutrašnjim vodenim putovima i zračnog prijevoza posljednjih godina bilježe oscilatorna kretanja. Povećanje cestom prevezene robe u 2013. godini, koje je uslijedilo nakon četverogodišnjeg negativnog trenda, moglo bi se pripisati, između ostalog, prije spomenutim remontom

željezničke pruge. Povećanje kod cjevovodnog transporta nafte i plina u 2013. godini zabilježeno je kao rezultat povećanja količine transportirane nafte, dok je količina transportiranog plina bila manja. Povećanje količine transportirane nafte rezultat je vrlo niske baze u 2012. godini, koja je zabilježena djelomično kao rezultat remonta proizvodnih postrojenja inozemnih kupaca.

STRUKTURA PREMA NAČINU PREVEZENE ROBE

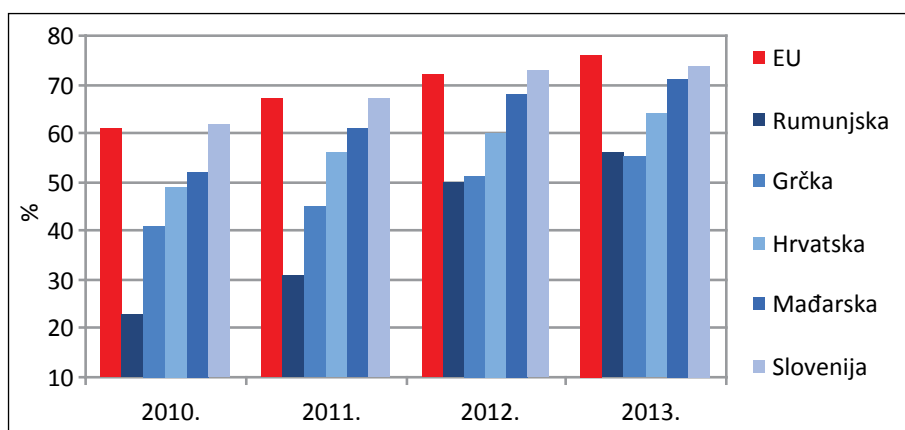

Izvor: DZS; obrada: HGK

Na telekomunikacijskom se tržištu u 2013. godini nastavljaju slični trendovi kao i prethodnih godina. Naime, u 2013. godini ponovno je zabilježen pad utrošenih minuta u nepokretnoj mreži (*fiksna telefonija*) kao i porast utrošenih minuta u pokretnoj mreži i to kao rezultat razvoja mobilnih mreža. Prema podacima HAKOM-a krajem 2013. godine bilo je oko 4,91 milijuna korisnika pokretne mreže, što je 1% manje u odnosu na kraj 2012. godine, ali to je izgledno rezultat brisanja iz evidencije aktivnih korisnika (*od 2011. godine aktivni korisnik je onaj koji je barem jednom u 90 dana koristio uslugu*).

Ponovno pad utrošenih minuta u nepokretnoj, a rast u pokretnoj mreži

KUĆANSTVA SA ŠIROKOPOJASNIM INTERNETOM - kao postotak od svih kućanstava -

Izvor: Eurostat; obrada: HGK

Tržište usluga širokopojasnog interneta i dalje bilježi uzlazni trend pa je tako krajem 2013. godine bilo gotovo 1,35 milijuna priključaka širokopojasnog interneta (923,9 tisuća u nepokretnoj mreži i 423,3 tisuće u pokretnoj mreži), što je 10,7% više u odnosu na kraj 2012. godine, pri čemu je rast zabilježen u oba segmenta.

Porast broja priključaka širokopojasnog interneta

Problemi na tržištu rada sve su intenzivniji

TRŽIŠTE RADA

Zaposlenost i nezaposlenost

Negativni trendovi kretanja u gospodarstvu nastavljaju se u kontinuitetu već pet godina za redom, i to bez naznake oporavka. Pad gospodarske aktivnosti očituje se i preko izrazito nepovoljnih indikatora stanja na tržištu rada. Tijekom gospodarske krize intenzivirali su se već otprije duboko ukorijenjeni problemi hrvatskog tržišta rada: velik broj neaktivnog stanovništva, rigidnost i nefleksibilnost tržišta koja dolazi na naplatu u kontekstu spiralnog pada broja zaposlenih, kontinuirani rast broja nezaposlenih koji prelaze u kategoriju dugotrajno nezaposlenih, demografsko starenje stanovništva itd. Ovi su problemi prisutni već desetljećima i nisu direktna posljedica svjetske gospodarske krize, već su zbog iste samo potencirani. Ulaskom u Europsku uniju stanje se nije promijenilo na bolje, pogotovo stoga jer je visoka razina nezaposlenosti postala problem gotovo svih zemalja EU, a posebice jugoistočnih članica. Od 2008. do 2013. godine stopa aktivnosti stanovništva u Hrvatskoj pala je sa 63,2% na 59,6%, što je uvjerljivo najniža razina aktivnosti u Europskoj uniji (*jedina država u EU sa stopom aktivnosti nižom od 60%*). Istovremeno uz Grčku bilježimo i najnižu razinu zaposlenosti u EU, i to tek 49,2%, dok najviše razine zaposlenosti evidentiraju Nizozemska, Njemačka i Austrija (*preko 70%*). Iako Hrvatska registrira i jednu od najviših stopa nezaposlenosti u Europi (*nakon Grčke i Španjolske*), ipak smo bliži europskom prosjeku (*2013. u EU28 11% nezaposlenih*). Sve su članice Europske unije, osim Njemačke, u razdoblju od 2008. do 2013. registrirale rast nezaposlenosti. Unatoč tome, većina je članica (*19 zemalja*) u istom razdoblju registrirala povećanje stope aktivnosti, a nešto manji broj (*7 zemalja*) i povećanje stope zaposlenosti stanovništva.

STOPA AKTIVNOSTI STANOVNIŠTVA U ODABRANIM ZEMLJAMA EU				STOPA ZAPOSLENOSTI STANOVNIŠTVA U ODABRANIM ZEMLJAMA EU				STOPA NEZAPOSLENOSTI STANOVNIŠTVA U ODABRANIM ZEMLJAMA EU			
-u %				-u %				-u %			
2008.	2013.			2008.	2013.			2008.	2013.		
Bugarska	67,8	68,4	↑	Bugarska	64,0	59,5	↓	Bugarska	5,6	13,0	↑
Češka	69,7	72,9	↑	Češka	66,6	67,7	↑	Češka	4,4	7,0	↑
Mađarska	61,5	65,1	↑	Mađarska	56,7	58,4	↑	Mađarska	7,8	10,2	↑
Rumunjska	62,9	64,6	↑	Rumunjska	59,0	59,7	↑	Rumunjska	5,8	7,3	↑
Slovačka	68,8	69,9	↑	Slovačka	62,3	59,9	↓	Slovačka	9,6	14,2	↑
Slovenija	71,8	70,5	↓	Slovenija	68,6	63,3	↓	Slovenija	4,4	10,1	↑
Litva	68,4	72,4	↑	Litva	64,4	63,7	↓	Litva	5,8	11,8	↑
Latvija	74,4	74,0	↓	Latvija	68,6	65,0	↓	Latvija	7,7	11,9	↑
Poljska	63,8	67,0	↑	Poljska	59,2	60,0	↑	Poljska	7,1	10,3	↑
HRVATSKA	63,2	59,6	↓	HRVATSKA	57,8	49,2	↓	HRVATSKA	8,4	17,6	↑
Španjolska	72,6	74,0	↑	Španjolska	64,3	54,4	↓	Španjolska	11,3	26,4	↑
Italija	63,0	63,5	↑	Italija	58,7	55,6	↓	Italija	6,7	12,2	↑
Grčka	67,1	68,0	↑	Grčka	61,9	49,3	↓	Grčka	7,7	27,3	↑
Francuska	70,0	71,2	↑	Francuska	64,8	64,1	↓	Francuska	7,5	10,3	↑
Nizozemska	79,3	79,7	↑	Nizozemska	77,2	74,3	↓	Nizozemska	3,1	6,7	↑
Austrija	75,0	76,1	↑	Austrija	72,1	72,3	↑	Austrija	3,8	4,9	↑
Njemačka	75,9	77,5	↑	Njemačka	70,1	73,3	↑	Njemačka	7,5	5,3	↓
Irska	72,0	69,8	↓	Irska	67,6	60,5	↓	Irska	6,4	13,1	↑

Izvor: EUROSTAT; obrada: HGK

U usporedbi s prethodnom godinom, zaposlenost je u 2013. godini manja za 2,2 postotna boda, aktivnost za 0,6 postotnih bodova, dok je nezaposlenost porasla čak za 6 postotnih bodova. Ostvareni rezultati nisu nimalo optimistični, pogotovo ukoliko se uzme u obzir da se od 2011. progresivno pogoršavaju. Odnosno, 2011. godine gospodarska se aktivnost nakratko počela oporavljati i bilježiti poboljšanje trendova, međutim već se iduće godine ponovno registriraju negativna gospodarska kretanja koja se nastavljaju reflektirati kroz kontinuiran rast nezaposlenosti na godišnjoj razini. Ipak, tijekom 2013. godine na međugodišnjoj je razini registriran blagi pad broja nezaposlenih osoba u svim dobnim skupinama, osim u skupini od 55 do 59 godina, te od 60 godina i više, gdje je zabilježen rast nezaposlenih. To na prvi mah sugerira kako dolazi do blagog oporavka negativnih trendova, međutim, ipak se velikim dijelom radi o smanjenju broja aktivnog stanovništva, što na koncu utječe na ukupan broj radne snage (*svi zaposleni i nezaposleni*). Osim toga, bitno je naglasiti da na statistiku nezaposlenih osoba utječe i brisanje iz evidencije HZZ-a zbog razloga koji uključuju nejavljivanje, nepridržavanje određenih zakonskih odredbi, itd. Tako je samo tijekom 2013. godine iz evidencije nezaposlenih izbrisano 115.902 osobe, a od 2008. godine čak 570.000 osoba koji su na taj način prešli iz kategorije aktivnog stanovništva u neaktivno.

BROJ NEZAPOSLENIH OSOBA PREMA DOBI

	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60 i više
2008.	12.119	29.976	29.132	24.293	23.068	24.471	26.693	36.526	26.389	7.788
2009.	15.664	38.633	39.122	31.500	28.012	29.699	30.782	39.355	29.998	8.780
2010.	17.455	44.031	43.932	36.038	30.917	31.368	33.144	39.945	32.926	10.089
2011.	16.268	44.045	43.960	35.497	31.093	30.222	32.421	37.080	33.927	10.925
2012.	19.882	52.496	51.517	40.936	35.385	33.916	36.315	38.462	36.804	12.501
2013.	18.140	47.619	47.441	39.361	35.013	32.949	35.584	37.653	37.708	13.644
2013./2008.	49,7%	58,9%	62,8%	62,0%	51,8%	34,6%	33,3%	3,1%	42,9%	75,2%

Izvor: HZZ; obrada: HGK

Gledajući od početka krize kretanja broja nezaposlenih prema dobi, negativan trend se zadržava svih kriznih godina, izuzev 2011. kada je u svim dobnim skupinama zabilježena stagnacija ili pad nezaposlenih. Ipak, već se iduće godine negativne tendencije kretanja nastavljaju, i to zamjetno snažnijom dinamikom. U odnosu na pretkriznu 2008. godinu, u 2013. zabilježen je rast nezaposlenosti u rasponu od 3,1% (50-54 godina) do 75,2% (60 i više godina). U načelu je najviše nezaposlenih među mladima (*svaka treća osoba do 29 godina je nezaposlena*), s tim da i ostale dobne skupine bilježe vrlo visoke razine nezaposlenosti, dok je najmanje nezaposlenih od 15-19 godina (*školovanje*), te od 60 i više godina (*mirovina*). Nezaposlenost mladih jedan je od najvećih problema, ne samo kod nas, već i u Europi. Globalna je kriza najjače pogodila mlade osobe, i to bez obzira na stupanj fleksibilnosti tržišta rada (*u Irskoj je unatoč liberalizaciji tržišta rada evidentirano jedno od najvećih povećanja nezaposlenosti mladih u Europskoj uniji*). Zbog rastućeg problema, Europska komisija je dogovorila prihvaćanje Europske garancije za mlade (*European Youth Guarantee*). Iz proračuna EU izdvojeno je šest milijardi eura za mlade nezaposlene osobe, kao garancija koja mladima u Europi jamči da će im biti ponuđen posao, daljnje obrazovanje ili praksa najkasnije četiri mjeseca nakon završetka formalnog obrazovanja ili ostanka bez posla. Pristupanjem Europskoj uniji prihvatili smo „Garanciju za mlade“ kao ključni element poboljšanja položaja mladih na tržištu rada i osiguranja njihove budućnosti.

Iako je rast nezaposlenosti zabilježen u svim dobnim skupinama, najviše su pogođene mlade osobe

Nakon Grčke i Španjolske, Hrvatska registrira najveću stopu nezaposlenosti mladih (prema Eurostatu u metodologiju izračuna ulaze osobe do 25 godina) od 49,7%. Ipak, alarmantan porast nezaposlenosti te dobne skupine primjetan je u gotovo svim zemljama EU, osim Njemačke gdje je evidentirano smanjenje tog broja, a ujedno je u toj zemlji i najmanja nezaposlenost mladih. Od članica iz jugoistočne Europe, najmanje nezaposlenih mladih ima Češka, koja je signifikatno ispod europskog prosjeka.

STOPA NEZAPOSLENOSTI MLADIH DO 25 GODINA

	2008.	2013.	-u %
Bugarska	11,9	28,4	↑
Češka	9,9	18,9	↑
Mađarska	19,9	27,2	↑
Rumunjska	18,6	23,6	↑
Slovačka	19,3	33,7	↑
Slovenija	10,4	21,6	↑
Litva	13,3	21,9	↑
Latvija	13,6	23,2	↑
Poljska	17,2	27,3	↑
HRVATSKA	21,9	49,7	↑
Španjolska	24,5	55,5	↑
Italija	21,3	40,0	↑
Grčka	22,1	58,3	↑
Francuska	19,0	24,8	↑
Nizozemska	6,3	11,0	↑
Austrija	8,0	9,2	↑
Njemačka	10,6	7,9	↓
Irska	13,3	26,8	↑
EU28	15,8	23,4	↑

Izvor: EUROSTAT; obrada: HGK

Obrazovni sustav
nije usklađen s
potrebama na
tržištu rada

Jedan od osnovnih razloga visoke nezaposlenosti mladih osoba u Hrvatskoj leži u profesionalnom usmjerenju neusklađenom s potrebama tržišta rada. Unatrag desetak godina došlo je do naglog porasta broja veleučilišta, a time i visokoobrazovanog kadra i to u disciplinama kojima je tržište već zasićeno (*društvene i humanističke znanosti*), čime se značajno smanjuju šanse za zaposlenje. Generalno gledajući strukturu nezaposlenih prema razini obrazovanja, vidljiv je porast tog broja u svim skupinama, s tim da je od početka krize najmanje relativno povećanje nezaposlenosti evidentirano kod osoba bez škole te nezavršenom osnovnom školom (7,3%), a najveće povećanje upravo kod visokoobrazovanih osoba sa završenim fakultetima, akademijama, magisterijima i doktoratima (57,4%).

NEZAPOSLENE OSOBE PREMA RAZINI OBRAZOVANJA

	Bez škole i nezavršena osnovna škola	Osnovna škola	Srednja škola	I. stupanj fakulteta, stručni studij i viša škola	Fakultet, akademija, magisterij, doktorat
2008.	17.011	59.909	142.827	7.568	9.425
2009.	17.477	64.246	160.751	9.259	11.441
2010.	18.068	70.852	186.875	11.593	15.037
2011.	17.443	68.575	189.318	12.664	17.333
2012.	18.136	68.829	201.632	15.271	20.456
2013.	18.353	71.326	215.770	17.549	22.114

Izvor: HZZ; obrada: HGK

Struktura nezaposlenih osoba prema djelatnostima otkriva kako najveći broj nezaposlenih dolazi iz prerađivačke industrije (16,8% od ukupno nezaposlenih), a potom iz trgovine na veliko i malo (15%) i građevinarstva (9,1%). No, u tim je djelatnostima broj slobodnih radnih mjesta daleko manji od broja nezaposlenih. Tako je 2013. slobodnih radnih mjesta u prerađivačkoj industriji bilo dostatno za tek 26% nezaposlenih u toj djelatnosti, a slična je situacija i u trgovini na veliko i malo (*tri puta više nezaposlenih od slobodnih radnih mjesta*) i građevinarstvu (*četiri puta više nezaposlenih od slobodnih radnih mjesta*). S druge strane, u djelatnostima koje su vezane uz državni proračun broj slobodnih radnih mjesta je veći od broja nezaposlenih, i to u javnoj upravi i obrani 1,2 puta, u zdravstvu 1,9 puta, a u obrazovanju je čak 3 puta više slobodnih radnih mjesta od nezaposlenih.

Najviše nezaposlenih dolazi iz radno intenzivnih djelatnosti

STRUKTURA NEZAPOSLENIH I SLOBODNIH RADNIH MJESTA PO DJELATNOSTIMA U 2013. GODINI

DJELATNOST (NKD 2007)	BROJ NEZAPOSLENIH	SLOBODNA RADNA MJESTA
Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	12.511	2.595
Rudarstvo i vađenje	815	154
Prerađivačka industrija	58.047	15.127
Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	421	260
Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom, sanacija okoliša	4.940	1.307
Građevinarstvo	31.551	7.957
Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala	51.706	14.731
Prijevoz i skladištenje	8.922	3.273
Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	32.398	16.893
Informacije i komunikacije	3.929	1.937
Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	3.067	2.141
Poslovanje nekretninama	1.399	641
Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	9.757	7.687
Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	13.265	6.899
Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	14.367	17.722
Obrazovanje	7.211	21.456
Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	7.840	14.539
Umjetnost, zabava i rekreacija	3.510	2.748
Ostale uslužne djelatnosti	12.883	5.248
Djelatnosti kućanstava kao poslodavaca	5.074	13
Djelatnosti izvanteritorijalnih organizacija i tijela	55	12
Ukupno	283.668	143.340

Izvor: HZZ; obrada: HGK

Napomena: Za konačan zbroj nezaposlenih osoba, ukupnom broju nezaposlenih po djelatnostima dodaje se broj nezaposlenih osoba koje po prvi put traže zaposlenje

Mahom se radi o djelatnostima koje su zabilježile i najveće povećanje broja zaposlenih u razdoblju od 2009. - 2013. Uz djelatnosti vezane uz državni proračun, povećanje zaposlenih u promatranom razdoblju evidentirano je i u djelatnostima: opskrbe vodom, informacijama i komunikacijama, poslovanju nekretninama, administrativnim djelatnostima. Ostale su djelatnosti registrirale pad broja zaposlenih, od čega je najveće smanjenje evidentirano u građevinarstvu (-45.007), prerađivačkoj industriji (-39.478) i trgovini na veliko i malo (-36.125).

UKUPNO ZAPOSLENI PO DJELATNOSTIMA U 2013.

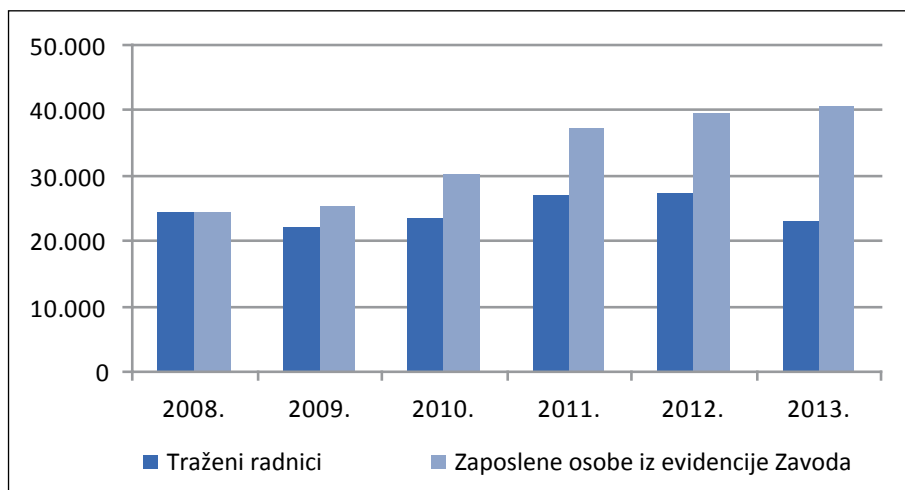

Izvor: DZS; obrada: HGK

Unatoč krizi broj sezonski zaposlenih radnika raste iz godine u godinu

Sezonsko zapošljavanje je proteklih godina postalo primaran alat za smanjivanje nezaposlenosti. Unatoč teškoj situaciji u gospodarstvu i na tržištu rada broj sezonskih radnika raste iz godine u godinu, s tim da je najveći broj do sada dosegnut tijekom 2013. godine, kad je zaposleno čak 40.767 osoba ili 40% više nego pretkrizne 2008. godine (uglavnom u turizmu i poljoprivredi). Najveći broj sezonskih radnika jest s područja kontinentalne Hrvatske, te su očekivano najtraženiji u djelatnostima pružanja smještaja, pripreme i usluživanja hrane, te trgovini na veliko i na malo - i to u slijedećim zanimanjima: konobar, kuhar, čistačica, sobarica, prodavač, turistički animator, slastičar itd.

SEZONSKO ZAPOSŁJAVANJE OD 2008. GODINE

Izvor: HZZ; obrada: HGK

S ciljem očuvanja radnih mjesta i jačanja kvalitete usluga u turizmu, Vlada je u suradnji s HZZ-om pripremila dvije mjere pod nazivom „Stalni sezonac“ i „Rad i nakon ljeta“. Mjere su dio aktivne politike zapošljavanja, s tim da „Rad i nakon ljeta“ omogućava poslodavcima iz djelatnosti turizma korištenje svih potpora i mjera iz nadležnosti HZZ-a, a „Stalni sezonac“ poslodavcu iz djelatnosti turizma i ugostiteljstva sufinancira trošak doprinosa (do 6 mjeseci) za mirovinsko osiguranje stalnim sezonskim radnicima u vremenu kada ne obavljaju poslove kod poslodavaca, odnosno izvan sezone. Također je regulirano i sezonsko zapošljavanje u poljoprivredi, pa je poslodavac u mogućnosti sklopiti ugovor s radnikom za obavljanje privremenih, odnosno povremenih sezonskih poslova u poljoprivredi. Do sada to nije bilo moguće, pa su poslodavci plaćali rad za cijeli mjesec, a radilo bi se primjerice samo nekoliko dana, što je bio jedan od razloga za angažiranje radnika „na crno“.

Zbog kontinuiranog problema visoke nezaposlenosti, sve više ljudi odlazi za poslom u druge zemlje. Tako se posljednjih deset godina iz Hrvatske iselilo preko 100 tisuća ljudi, a samo u protekle dvije godine njih gotovo 30 tisuća. Ipak, stvarna brojka bi mogla biti još i veća s obzirom da je trend iseljavanja najrašireniji među mladima koji završavaju školovanje i potom odlaze, a da se prethodno nisu niti prijavljivali u evidenciju Zavoda. Prema procjenama Svjetske banke migracijska stopa visokoobrazovanih građana u Hrvatskoj iznosi čak 29,4 posto. Podaci EURES-a (*burza rada Europske Komisije*) otkrivaju kako najviše posloprimaca dolazi iz Italije i Španjolske, dok je Hrvatska na petom mjestu. Najprivlačnije destinacije za rad i život su Njemačka, Austrija i Ujedinjeno Kraljevstvo, a najtraženiji obrazovni profili obuhvaćaju inženjerstvo, računarstvo i informacijske znanosti.

*Raste trend
iseljavanja mladih
visokoobrazovanih
osoba*

Plaće

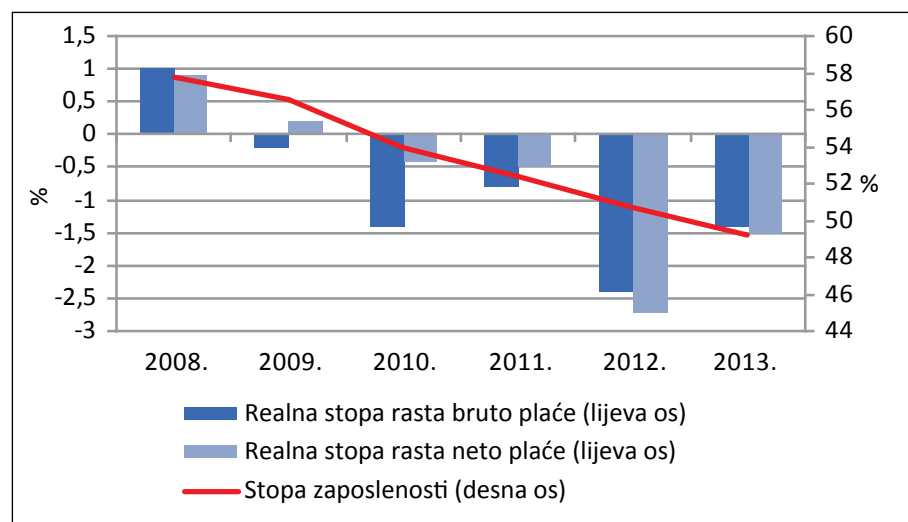
Prosječna mjesečna
bruto plaća u 2013.
g. 7.939 kn, a neto
plaća 5.515 kn

Na godišnjoj razini
pad realne bruto
plaće od 1,4% kao i
realne neto plaće od
1,5%

Plaće se u Hrvatskoj, na realnoj razini, smanjuju već četiri (*neto plaće*), odnosno pet (*bruto plaće*) godina zaredom. Naznake tendencija smanjivanja bruto i neto plaća bile su vidljive i prije gospodarske krize, a još više dolaze do izražaja tijekom aktualne recesije u gospodarstvu, primarno zbog sve nepovoljnije situacije na tržištu rada, ali i zbog stagnacije aktivnosti u realnom sektoru. Pritom nominalna neto plaća ipak bilježi stalan rast (*neto plaća iz 2013. bila je za 26% viša od neto plaće iz 2005.*), a slično vrijedi i za bruto plaću. Kako su se posljednjih godina mijenjali porezi i doprinosi s ciljem smanjenja troška rada, kod bruto plaće je evidentiran nešto sporiji rast nego kod neto plaće. Nominalni je rast plaća s vremenom usporen, dok se istodobno razina inflacije kretala bržom dinamikom, što je na koncu rezultiralo padom prosječnih plaća u realnom izrazu. Tako je prosječna neto plaća tijekom aktualne krize (*od 2008. do 2013.*) nominalno porasla za 6,5% (337 kuna), dok je istodobno bruto plaća porasla za 5,2% (395 kuna). Međutim, u istom je razdoblju prosječna stopa inflacije iznosila 13,6%, pa je neto plaća realno manja za 6,2%, a bruto za 7,4%. Najveći realan pad neto plaće na međugodišnjoj razini evidentiran je 2012. godine, s tim da je takvo stanje prolongirano i na 2013. godinu, ali uz nižu razinu inflacije.

Pod utjecajem smanjenog broja zaposlenih posljednje četiri godine bilježi se rast produktivnosti, koji je u 2013. godini znatnije usporen. Međutim, istodobno realne bruto plaće bilježe kontinuiran pad, posebno izražen u posljednje dvije godine, pa se time nastavlja relativno povoljan odnos između kretanja plaća i produktivnosti.

STOPE RASTA BRUTO I NETO PLAĆE I KRETANJE INFLACIJE

Izvor: DZS; Eurostat; obrada: HGK

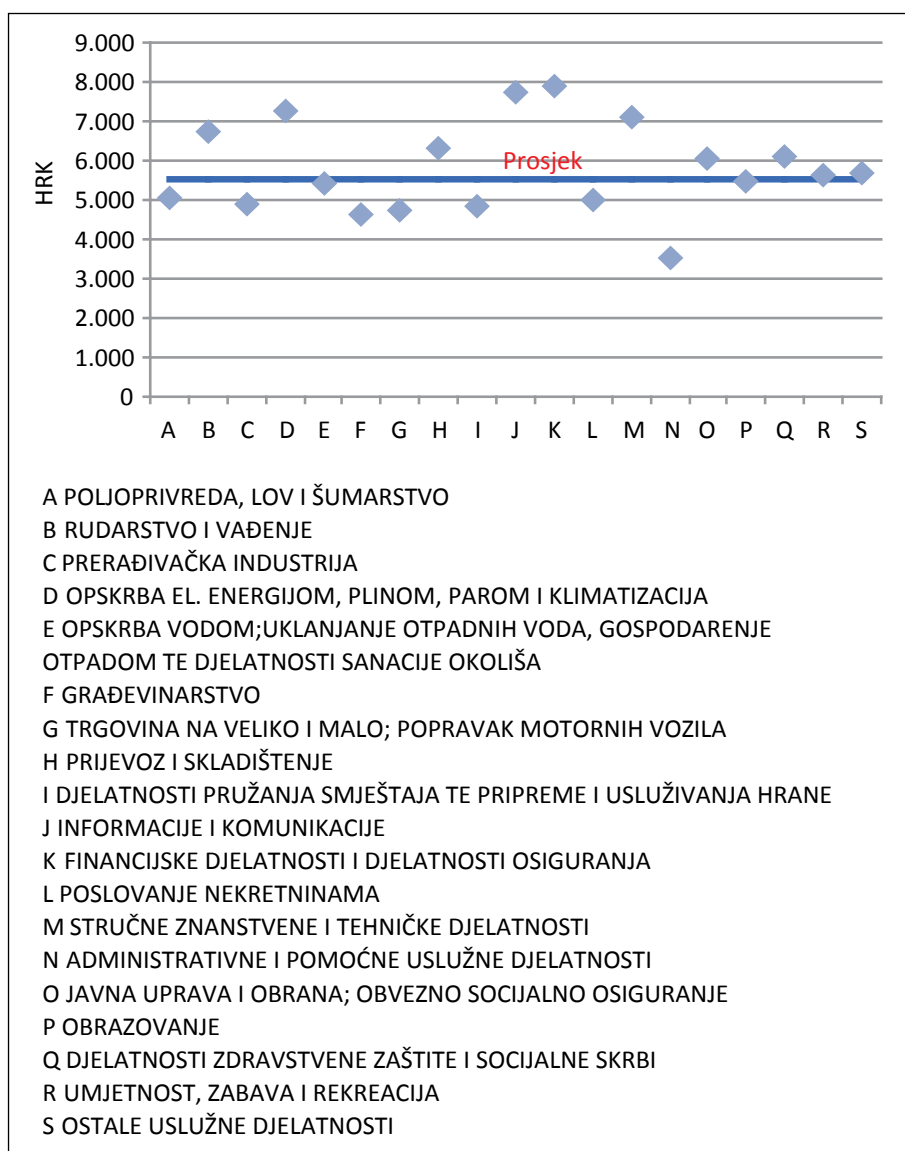
U posljednje dvije
godine snažniji pad
realnih plaća

Odnosno, u prvim godinama djelovanja krize poslodavci su na poteškoće u poslovanju primarno reagirali smanjenjem broja zaposlenih, da bi se u posljednje dvije godine to prenijelo i na izraženije smanjenje razine realnih plaća. Time se sve jasnije formulira opredjeljenje nositelja gospodarske politike da se narušena konkurentnost domaćeg gospodarstva korigira putem tzv. interne devalvacije u čemu nezaobilaznu ulogu ima smanjenje troška rada.

Iako je tijekom godine povremeno zabilježen blagi rast realnih neto plaća na godišnjoj razini (*u rujnu, listopadu i prosincu*), ipak je, u cjelini, zabilježen kumulativni pad iznosa prosječne plaće za 2013. u odnosu na 2012. godinu za 1,5%, što odražava produljenje negativnih trendova na tržištu rada i to bez obzira na smanjene inflatorne pritiske. Unutar neto plaća, u odnosu na prethodnu godinu, najviši je rast zabilježen u djelatnosti opskrbe električnom energijom, plinom, parom i klimatizacijom (2,5% *realno*), ostalim uslužnim djelatnostima (0,9%) te djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (0,8%), dok su, s druge strane, najizraženije pale realne plaće u poslovanju nekretninama (za 14,3%) te javnoj upravi, obrani i obveznom socijalnom osiguranju (za 4,1%). Načelno, kretanje bruto i neto plaća u 2013. godini bilo je pod znatnim utjecajem smanjenja plaća u javnom sektoru koji je bio rezultat potrebe smanjivanja proračunskih troškova u procesu uravnoteženja proračunskih proporcija. Odnosno, odlukom Vlade u državnim i javnim službama (*od ožujka 2013.*) smanjeni su koeficijenti za obračun plaća za 3%.

*Značajan utjecaj
javnog sektora na
ukupna kretanja
plaća*

PROSJEČNA NETO PLAĆA PO DJELATNOSTIMA U 2013.

Izvor: DZS; obrada: HGK

Vlada je u prosincu 2013. uredbom odredila visinu minimalne plaće za 2014. godinu u bruto iznosu od 3.017,61 kuna (*u odnosu na dosadašnji iznos to je rast od 32,83 kune*). Iznos minimalne plaće u Hrvatskoj u 2013. godini bio je viši nego u Bugarskoj, Rumunjskoj, Češkoj, Mađarskoj i Slovačkoj, a ipak nešto niži nego u Portugalu, Grčkoj, Španjolskoj, Sloveniji te ostalim razvijenim europskim zemljama.

MINIMALNA NADNICA I BRUTO PLAĆA U ZEMLJAMA REGIJE

	Minimalna nadnica (EUR)		Promjena	Bruto plaća (EUR)		Promjena
	2009.	2013.	2013./2009.	2009.	2013.	2013./2009.
Bugarska	122,7	158,5	22,6%	311	413	24,7%
Češka	297,7	312,0	4,6%	883	967	8,7%
Mađarska	268,1	335,3	19,7%	713	777	8,2%
Poljska	307,2	392,7	19,3%	717	870	17,6%
Rumunjska	149,2	157,5	11,5%	435	490	11,2%
Slovenija	589,2	783,7	24,8%	1.439	1.523	6,5%
Slovačka	295,5	337,7	12,5%	745	824	9,6%
Hrvatska	373,4	372,4	3,4%	1.051	1.048	-0,3%

Izvor: EUROSTAT, WIIW; obrada: HGK

Postupno približavanje razina plaća tranzicijskih zemalja

S obzirom da, u odnosu na slične zemlje, Hrvatska još nije izašla iz gospodarske krize to su i kretanja u razini plaća u nas nepovoljnija, čime se nastavlja već ranije uspostavljena konvergencije u postupnom ujednačavanju razine plaća među tranzicijskim zemljama. Najviši rast imala je Bugarska, zbog izuzetno niske bazne veličine prosječne bruto plaće, te Poljska u kojoj su efekti krize bili najmanje izraženi.

U sedam EU zemalja sat rada niži je nego u nas

Slične tendencije bilježe i podaci o vrijednosti sata rada izraženi u eurima. Prema navedenim podacima samo u pet zemalja europske unije zabilježen je pad vrijednosti sata rada u posljednjih pet godina, koji je bio najizraženiji u Grčkoj (-18,6%), a potom u Mađarskoj (-5,2%), Portugalu (-5,1%), Hrvatskoj (-4,0%) i Ujedinjenom Kraljevstvu (-0,3%). Po vrijednosti sata rada od 8,8 eura u 2013. godini Hrvatska se nalazila na osmom mjestu među zemljama EU s najnižom vrijednošću. U odnosu na prosjek EU28 naš sat rada jeftiniji je za 64,3% pri čemu u industriji za 64,2%, građevinarstvu za 62,4% te u uslugama za 64,9%. Pritom ipak treba imati u vidu da na ovakvo iskazivanje znatno utječu valutne promjene kod zemalja koje nisu članice euro zone. Tako je vrijednost sata rada u nas izražena u eurima pala za 4% u 2013.g. u odnosu na 2008. g., ali je istodobno, izraženo u kunama, ona porasla za 0,7%.

BRUTO VRIJEDNOST SATA RADA U HRVATSKOJ I ODABRANIM ZEMLJAMA
- u 2013.g. u eurima -

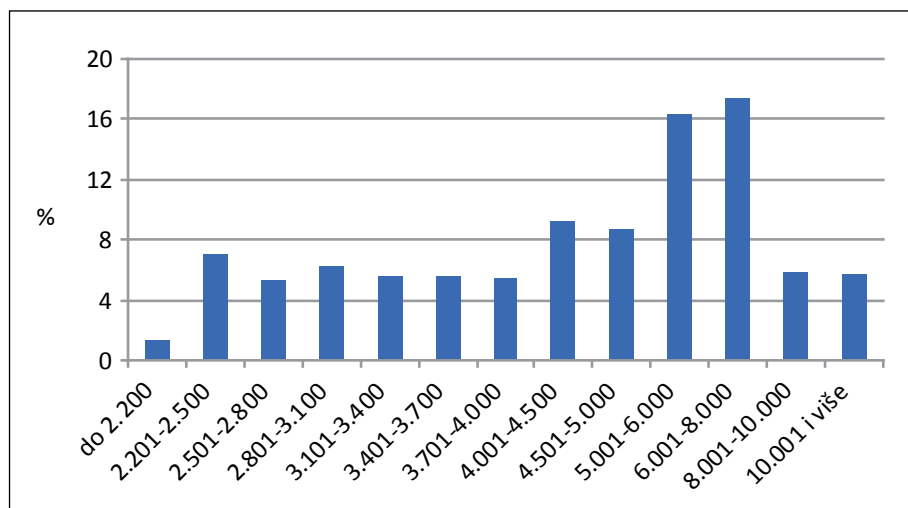
	Industrija	Građevinarstvo	Usluge	Ukupno gospodarstvo (bez poljoprivrede i javne uprave)	Promjena 2013/2008, %
Mađarska	8,0	6,2	7,9	7,4	-5,2
Poljska	7,6	6,4	7,5	7,6	0,0
Slovenija	14,7	11,4	15,0	14,6	4,9
Latvija	6,2	5,9	6,8	6,3	7,1
Španjolska	23,3	20,3	20,1	21,1	8,7
Rumunjska	4,7	3,8	5,1	4,6	10,6
Italija	28,0	26,5	28,2	28,1	11,4
Danska	38,7	34,6	40,8	38,4	11,7
Njemačka	36,5	24,6	29,0	31,3	12,2
Belgija	43,4	33,6	41,2	38,0	15,4
Slovačka	9,2	8,3	8,6	8,5	17,0
Austrija	33,8	30,0	30,2	31,4	18,9
Švedska	45,1	38,5	42,8	40,1	26,9
Norveška	53,3	38,7	46,9	48,5	28,2
Bugarska	3,4	2,8	4,1	3,7	44,1
EU28	24,6	21,0	23,9	23,7	10,2
HRVATSKA	8,8	7,9	8,4	8,8	-4,0

Izvor: EUROSTAT; obrada: HGK

Očito je da zemlje snažnije i dugotrajnije zahvaćene krizom puteve izlaska te uspostavu konkurentnosti traže i preko smanjivanja troška rada. Konvergentna kretanja bilježe se i u Hrvatskoj, iako posljednju godinu nešto sporijim intenzitetom, pa je tako, u odnosu na prethodnu godinu, vrijednost sata rada u nas praktički stagnirala (*povećana s 8,7 na 8,8 eura*).

Struktura zaposlenih u nas prema veličini prosječne neto plaće u 2013. godini pokazuje koncentraciju na razini između 5.000 do 8.000 kuna, kakvu je mjesečnu plaću primalo 23,3% zaposlenih.

STRUKTURA ZAPOSLENIH PREMA VISINI PROSJEČNE NETO PLAĆE 2013. GODINE

Izvor: DZS; obrada: HGK

Spadamo među pet EU zemalja s padom vrijednosti sata rada

*Više od 60%
zaposlenih prima
plaću nižu od
prosječne*

*Plaće postaju
važan element
koncipiranja
drugačije razvojne
politike*

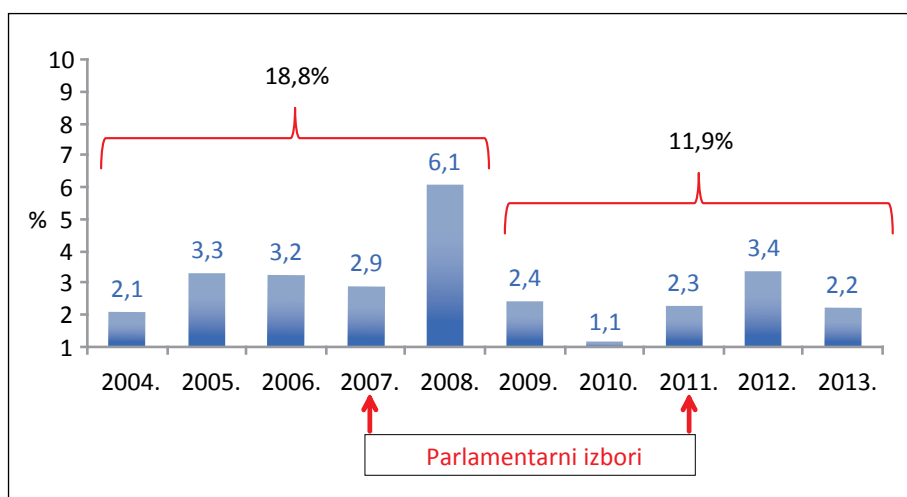
Plaću nižu od 3.100 kuna primalo je 20,1% zaposlenih što znači da gotovo petina zaposlenih ima neto primanja gotovo na razini minimalne plaće. Istodobno, plaću nižu od 6.000 kuna primalo je 71% zaposlenih iz čega bi se moglo zaključiti da oko 62% zaposlenih ima nižu plaću od prosječne (5.515 kn). U odnosu na 2012. godinu struktura primanja nije se znatnije promijenila pa je u obje godine 88,4% zaposlenih primalo plaću koja je niža ili jednaka iznosu od 8.000 kuna.

Kretanje plaća nalazi se u procjepu kojeg je, bez strukturnih promjena, teško riješiti. S jedne strane, plaće svojom veličinom, na mikro razini, trebaju osigurati dovoljna sredstva za dostojan život zaposlenih te, na makro razini, preko razine mase plaća omogućiti dovoljnu domaću potražnju koja bi potaknula gospodarski rast. S druge strane, zbog unaprjeđenja konkurentnosti nužne za internacionalizaciju domaćeg gospodarstva potrebno je u kratkom roku korigirati plaće na niže, a u duljem roku restrukturiranjem gospodarstva prema proizvodima više dodane vrijednosti omogućiti njihov rast. U vrijeme recesije gospodarska politika nije pronalazila optimalna rješenja u politici plaća držeći se tek načelnih opredjeljenja o potrebi opreznog pristupa korekciji plaća i mirovina, kako se ne bi previše smanjila potrošnja i time produbila kriza, te o istodobnoj potrebi smanjenja troška rada pretežitim dijelom preko nižeg zdravstvenog doprinosa i smanjenja parafiskalnih nameta. Pri sve snažnijem pritisku tržišta rada, narušenom socijalnom dijalogu i nezaustavljenom padu gospodarske aktivnosti politika plaća tek se nalazi pred najvećim izazovima. A posljedice nedovoljno osmišljenog djelovanja mogu imati dugoročno nepovoljne implikacije zbog emigracije i time gubitka mladih visokoobrazovanih kadrova koji su temelj budućeg razvoja zemlje.

INFLACIJA

Pet godina kontrakcije domaće potražnje s rastom nezaposlenosti i padom raspoloživog dohotka ograničava rast cijena s potražne strane. Tako je inflacija potrošačkih cijena tijekom pet kriznih godina generirana primarno s troškovne strane, na temelju rasta cijena roba i usluga s niskom elastičnošću na potražnju i onih čije se cijene određuju administrativno, što je održalo pozitivan rast opće razine potrošačkih cijena i u uvjetima oštrog rasta nezaposlenosti i pada gospodarske aktivnosti. Tako je prosječni godišnji rast opće razine potrošačkih cijena tijekom pet kriznih godina (2009.-2013.) iznosio umjerenih 2,3% s najvišim rastom u 2012. godini i prvoj polovini 2013. godine. U usporedbi s prethodnim petogodišnjim razdobljem (kada je prosječna godišnja stopa iznosila 3,5%), to je bilo samo za nijansu blaže, dok je istodobno razlika u rastu plaća bila drastična. Naime, od 2004. godine do 2009. godine, prosječna nominalna neto plaća porasla je za 34,7% (uz inflaciju od oko 19%), dok je od 2009. godine do 2013. godine rast iznosio tek 6,5% (uz inflaciju od oko 12%). To jasno implicira pad kupovne moći i životnog standarda građana tijekom posljednjih pet godina.

INDEKS POTROŠAČKIH CIJENA
-prosječni godišnji rast-

Izvor: DZS; obrada HGK

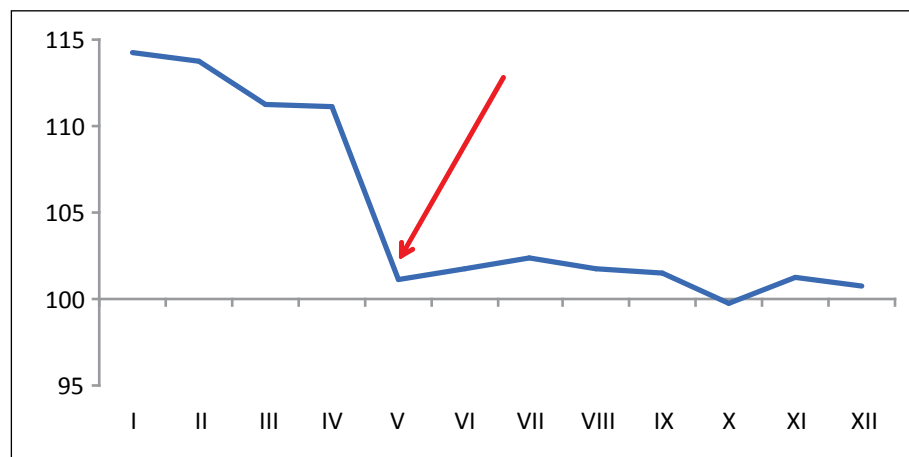
Svakako treba spomenuti i utjecaj parlamentarnih izbora s kraja 2011. godine, jer su se pred izbore odgađale nepopularne odluke o povećanju administrativnih cijena i poreza. Stoga je odmah s početkom novog mandata nove izvršne vlasti u 2012. godini, zbog fiskalnih dubioza, povećana opća stopa PDV-a, trošarine na duhan i duhanske proizvode te cijene monopolističkih usluga vezane uz stanovanje (komunalne usluge, energenti za kućanstva). Posljedice tih odluka generirale su temeljne inflatorne pritiske u 2012. i u prvoj polovici 2013. godine.

*Troškovna inflacija u
godinama krize*

*Pad životnog
standarda*

*Administrativno
regulirane cijene -
osnovica inflacije
posljednje dvije
godine*

GODIŠNJI INDEKS CIJENA STANOVANJA U 2013. GODINI

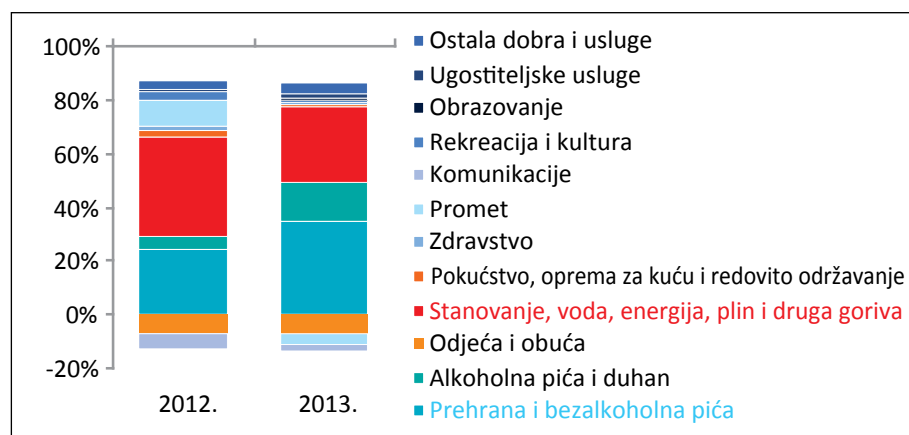

Izvor: DZS; obrada HGK

Cijene stanovanja –
ključna sastavnica
inflacije

Na taj način su cijene stanovanja (*komunalne usluge i energija za kućanstva*) bile jedna od ključnih sastavnica inflacije u 2012. godini s rastom od 10,5% čineći 50% godišnjeg rasta indeksa potrošačkih cijena. Nagib rasta značajno se u 2013. godini ublažio (4,6%), kao i doprinos inflaciji koji je pao na 40%.

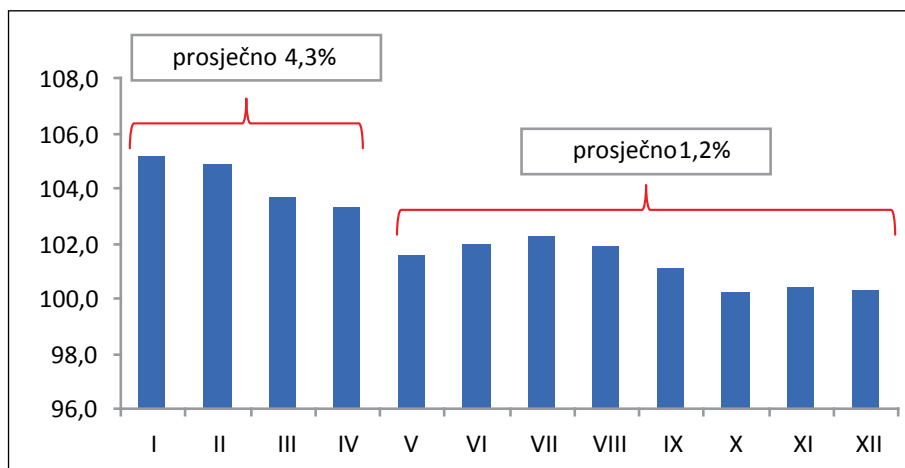
STRUKTURA PROSJEČNE GODIŠNJE INFLACIJE U 2012. I 2013. GODINI

Izvor: DZS; izračun HGK

Odnosno, odluke o povećanju administrativnih cijena realizirane su do svibnja 2012. godine, pa je prenesni bazni efekt trajao do svibnja 2013. godine. Tako se razdoblje do svibnja, kada je prosječni godišnji rast cijena iznosio 4,3%, znatno razlikuje od razdoblja nakon svibnja, kada je razina prosječnog godišnjeg rasta reducirana na tek 1,2%.

GODIŠNJI INDEKS POTROŠAČKIH CIJENA PO MJESECIMA U 2013. GODINI

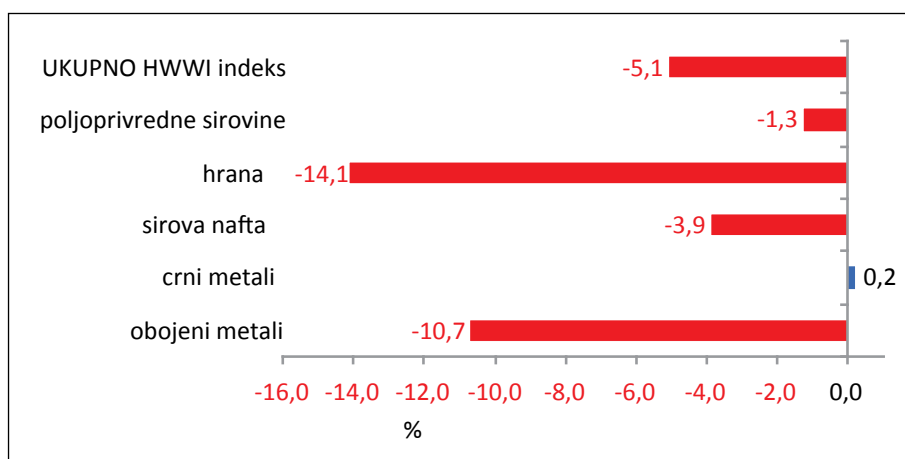

Izvor: DZS; izračun HGK

Tijekom 2013. godine, kao i prethodne godine, osnovica ekonomske politike bila je politika fiskalne kontrakcije putem prihodne strane proračuna (*poreznom presijom*) koja je po svom karakteru nosila potencijalni inflatorni pritisak: ukidanje nulte stope PDV-a, povećanje cijena željezničkih usluga, vode, trošarina na benzin i duhan. Međutim, zbog stanja na tržištu koje je obilježavala vrlo niska potražnja utjecaj na inflaciju bio je ograničen. No, to s druge strane implicira da je velik dio troška porezne presije preuzeo već iscrpljen poslovni sektor.

Inflatorni pritisci s troškovne strane kroz kretanje cijena sirovina također su bili prigušeni u širem kontekstu pada cijena sirovina na globalnom tržištu. U prosjeku godine, cijene sirovina na svjetskom tržištu (*prema agregatnom HWWI indeksu*) bile su niže nego prethodne godine, s najoštrijim padom cijena hrane od 14,1%.

*Pad cijena sirovina
na globalnom
tržištu*

HWWI INDEKS CIJENA SIROVINA NA SVJETSKOM TRŽIŠTU u 2013. GODINI (baza EUR)
-prosječne godišnje stope rasta-

Izvor: Hamburgisches WeltWirtschafts Institut; obrada HGK

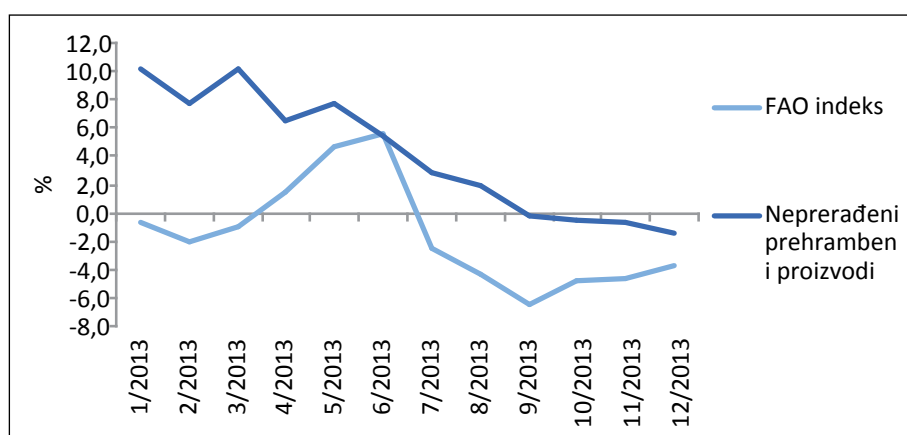
Na tržištima poljoprivrednih sirovina sve se više manifestiraju promjene globalnih klimatskih promjena, od suša i poplava do razornih požara. Učestalost šokova na ovim tržištima oštro se povećala u posljednjem desetljeću

*Jača volatilnost
cijena hrane na
globalnom tržištu*

pa s time i velika volatilnost cijena. Tako su cijene prehrambenih sirovina oštro porasle sredinom 2012. godine nakon najgore suše u SAD-u u posljednjih pedeset godina, a cijene kukuruza kojim se hrani perad i stoka, dosegle su povijesne maksimume. Bazni efekt bio je ključan za dinamiku kretanja tijekom 2013. godine slijedom čega je godišnji rast svjetskih cijena hrane bio znatan u središnjem dijelu godine, dok su su tijekom drugog dijela godine cijene pozicionirale na nižim razinama te bile antiinflacijske.

Donekle slično kretale su se i cijene neprerađenih prehrambenih proizvoda u Hrvatskoj, posebno u drugom dijelu godine (*s udjelom od 13,5% u agregatnom indeksu potrošačkih cijena*) koje su sredinom godine činile i do 60% godišnje stope rasta indeksa potrošačkih cijena da bi od kraja drugog kvartala postale deflatorne.

FAO INDEKS CIJENA HRANE I CIJENE NEPRERAĐENIH PREHRAMBENIH
PROIZVODA U HRVATSKOJ U 2013. GODINI
-godišnja stopa-

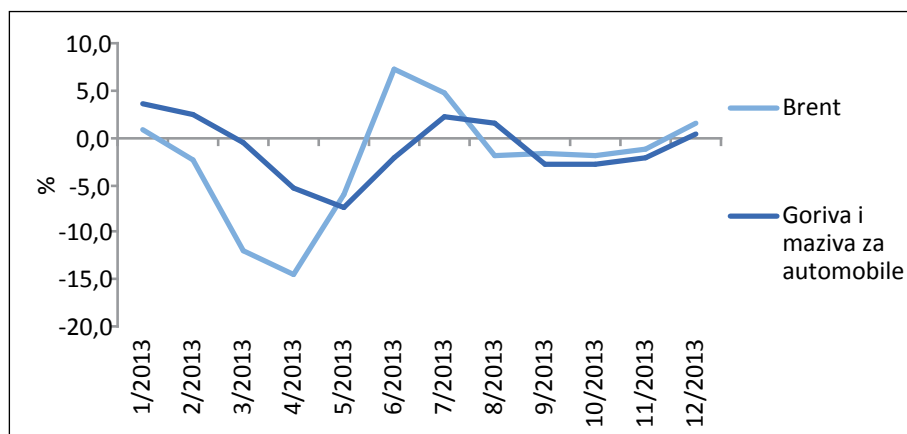

Izvor: FAO, DZS; obrada HGK

Istodobno, svjetske cijene sirove nafte prema podagregatu HWWI indeksa (koji obuhvaća prosječne cijene vrsta nafte Brent, Dubai i WTI) također su u prosjeku godine bile niže nego prethodne godine (-3,9%). Maloprodajne cijene goriva za automobile u Hrvatskoj slijedile su isti trend (-1,8%), no blaži u kontekstu aprecijacije kune prema američkom dolaru od 2,5%.

*Cijene sirove nafte
niže*

CIJENE SIROVE NAFTE TIPa UK BRENT I GORIVA I MAZIVA ZA AUTOMOBILE
U HRVATSKOJ U 2013. GODINI
-godišnja stopa-

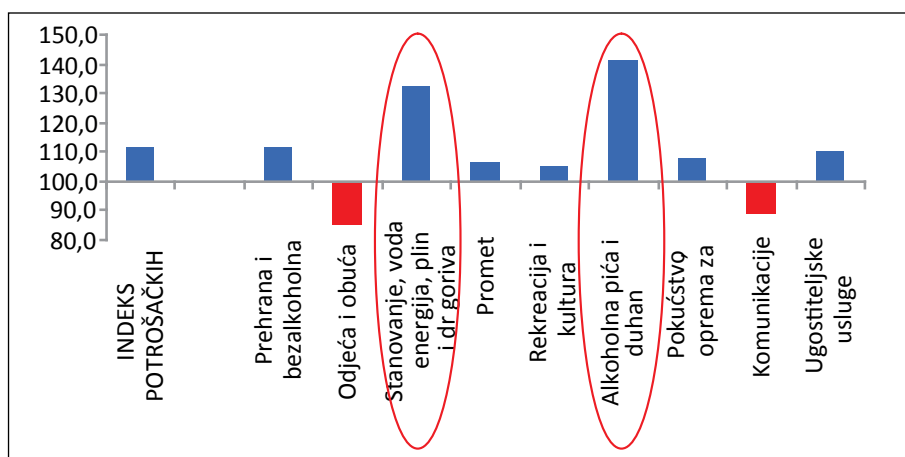

Izvor: RBA, DZS; obrada HGK

Uslijed višegodišnjeg izostanka impulsa s potražne strane, proširena je razlika u rastu cijena među proizvodima i uslugama čije se cijene formiraju slobodno na tržištu i onih koje se određuju administrativno. Naime, oštrinom se rasta u posljednjih pet godina izdvajaju cijene stanovanja (koje su porasle za 33%) te alkoholnih pića i duhana (koje se porasle 41,1% zbog usklađivanja trošarina sa zahtjevima EU), dok su cijene odjeće i obuće pale za 15%, a komunikacija za 11,2%.

Neravnomjerni rast cijena

RAST CIJENA SKUPINA PROIZVODA OD 2008. DO 2013. GODINE
-indeksi, 2013/2008-

Izvor: DZS; izračun HGK

U kontekstu ovakve strukture inflacije potrošačkih cijena, temeljna inflacija je posljednjih kriznih godina bila vrlo niska (oko 1,5% prosječno godišnje) te znatno niža od agregatnog indeksa potrošačkih cijena u većem dijelu razdoblja.

RAZLIKA IZMEĐU TEMELJNOG INDEKSA POTROŠAČKIH CIJENA I INDEKSA POTROŠAČKIH CIJENA

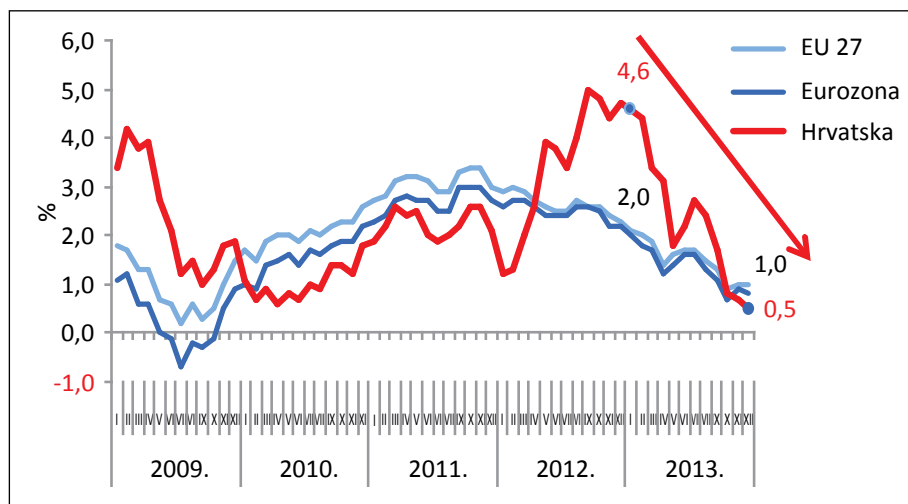

Izvor: DZS; HNB, izračun HGK

Temeljna inflacija, naime, jasnije pokazuje odnose ponude i potražnje na tržištu bez sporadičnih kratkoročnih šokova relativnih cijena te je važan pokazatelj za djelovanje monetarne politike. Ovako dugotrajna niska temeljna inflacija implicira stanje niske potražnje i opasnost moguće deflacije, stanja s kojim hrvatska ekonomija nije dosad imala pravog iskustva.

Niska temeljna inflacija – signali monetarnoj politici

GODIŠNJA STOPA INFLACIJE (HICP)

Izvor: EUROSTAT; obrada HGK

*Trend ublažavanja
inflacije na cijelom
području Europske
unije*

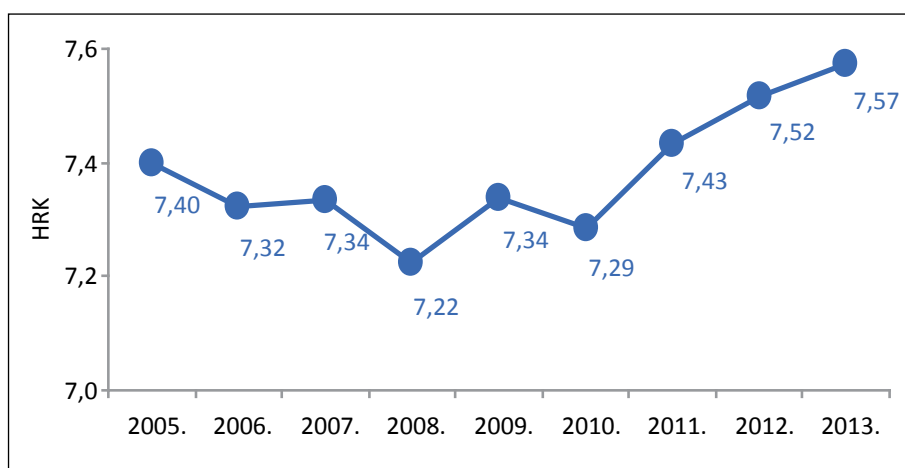
U zemljama EU, u okolnostima sporog gospodarskog oporavka i rekordne nezaposlenosti inflacija je, kao i u Hrvatskoj, bila prigušena. Na razini godišnjeg prosjeka, ostvaren je rast potrošačkih cijena od 1,5%, što je bilo najniže od 2009. godine. Pritom je u svim zemljama članicama, bez iznimke, razina inflacije bila niža nego prethodne godine, krećući se u rasponu od -0,9% (*Grčka*) do 3,2% (*Rumunjska*). Ipak, Hrvatska je bila među zemljama s naoštrijim padom indeksa potrošačkih cijena. Naime, početkom godine inflacija je u Hrvatskoj (*prema HICP*) iznosila 4,6% da bi krajem godine pala na tek 0,5%. Istodobno, inflacija se, na razini prosjeka EU, spuštala znatno blažom trendnom linijom (*od 2,1% do 1%*).

TEČAJ I MEĐUVALUTARNI ODNOSI

Tečaj kune prema zajedničkoj valuti euro zone je već godinama stabilan, tj. obilježavaju ga relativno male promjene na godišnjoj razini, odnosno mali utjecaj na promjene u gospodarstvu. Unatoč tome, trend kretanja tečaja ipak je imao određena odstupanja u pojedinim razdobljima što je uzrokovano promijenama u ponudi i potražnji na kunskom i deviznom tržištu.

Unatoč manjim oscilacijama tečaj kune je u dugom vremenskom razdoblju stabilan

PROSJEČNI GODIŠNJI SREDNJI TEČAJ HRK/EUR

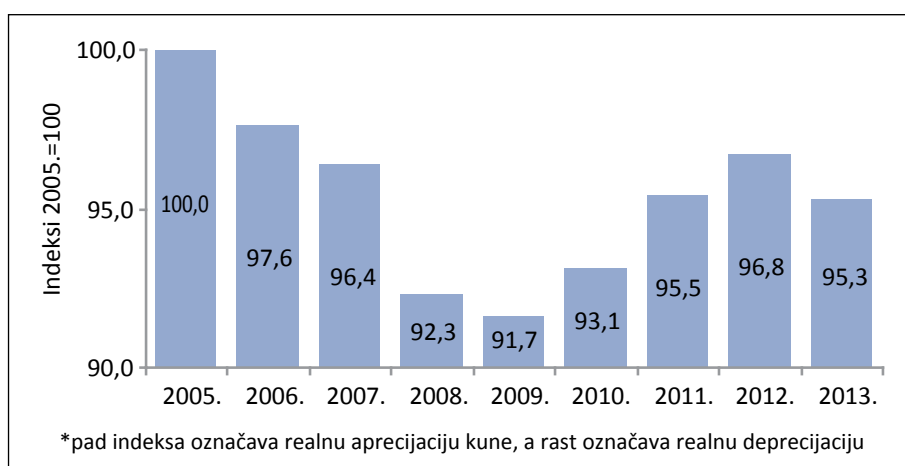

Izvor: HNB; obrada: HGK

Tako se u razdoblju od 2004. do 2008. godine uglavnom bilježila aprecijacija kune potaknuta velikim priljevima deviza iz inozemstva te, s druge strane, niskom kunskom likvidnosti na novčanom tržištu. Jačanje kune u tom se razdoblju odražavalo na smanjivanje cjenovne konkurentnosti proizvoda i usluga na tržištu euro zone i ostalim tržištima čije su valute vezane uz euro (poput Bugarske, Litve, Estonije i BiH), ali i prema drugim tržištima jer je istodobno zabilježena i značajna aprecijacija kune prema američkom dolaru odnosno valutama vezanim uz njega.

U razdoblju od 2004. do 2008. godine kuna je jačala u okolnostima velikog priljeva deviza iz inozemstva

INDEKSI REALNIH EFEKTIVNIH TEČAJEVA KUNE
-prema košarici valuta i indeksu potrošačkih cijena-

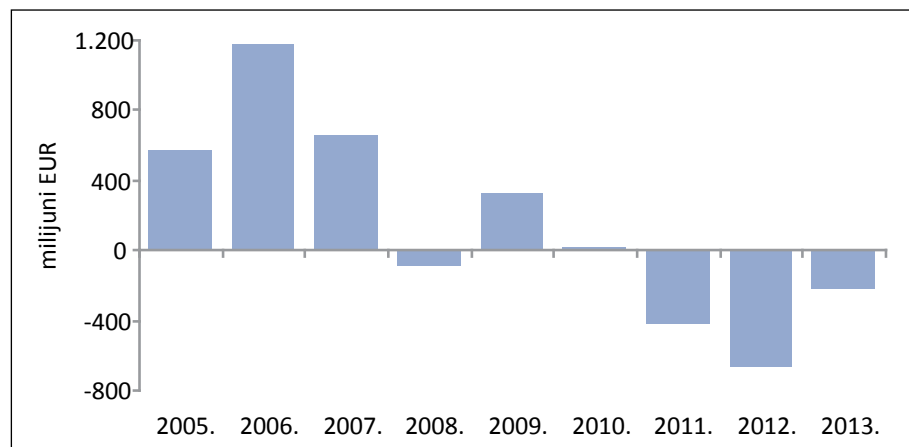

Izvor: HNB; obrada: HGK

Zabilježena je i
realna aprecijacija
kune

Takva kretanja tečaja utjecala su na trend sve izraženije realne aprecijacije kune prema košarici valuta s najvećim udjelom u platnom prometu s inozemstvom koja je, promatrano prema indeksima potrošačkih cijena, iznosila gotovo 10%. No, aprecijacija kune ipak je imala i pozitivnih posljedica, odnosno utjecala je na smanjivanje tereta otplate domaćeg i vanjskog duga nominiranog u stranoj valuti, a utjecala je i na smanjivanje efekta uvozne inflacije.

NETO OTKUP DEVIZA KROZ DEVIZNE INTERVENCIJE HNB-a

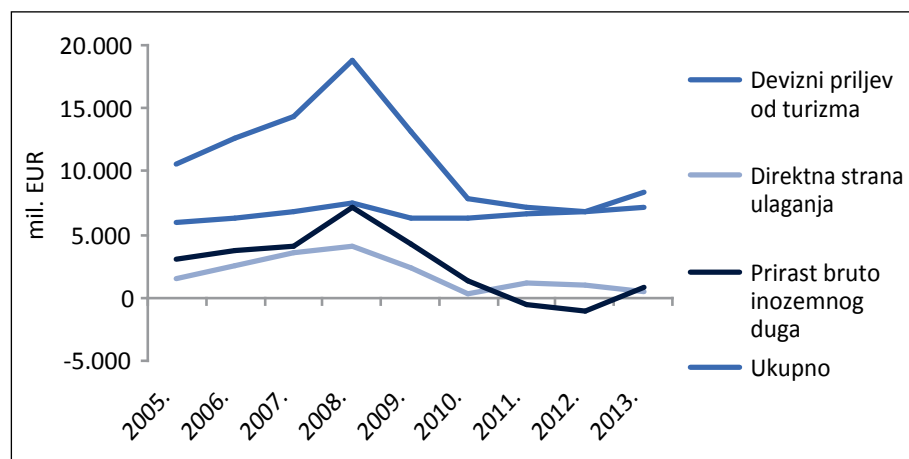

Izvor: HNB; obrada: HGK

Zbog stabiliziranja
tečaja HNB
je uglavnom
intervenirala
otkupom deviza od
poslovnih banaka

Zbog istodobnih pozitivnih i negativnih efekata promjene tečaja Hrvatska narodna banka ostala je vjerna svom cilju - održavanju stabilnog tečaja. Pritom su najizraženije mjere održavanja stabilnosti tečaja bile devizne intervencije. Odnosno, tržište je obilježavala visoka devizna likvidnost uz nisku kunsku likvidnost pa se efekt deviznih intervencija u promatranom razdoblju ogledao u znatnom neto otkupu deviza od poslovnih banaka (čime se ujedno povećavala količina kuna u optjecaju).

GLAVNI IZVORI PRILJEVA DEVIZA U HRVATSKU

*dio stranih ulaganja obuhvaćen je statistikom vanjskog duga pa je ukupna suma samo aproksimativna

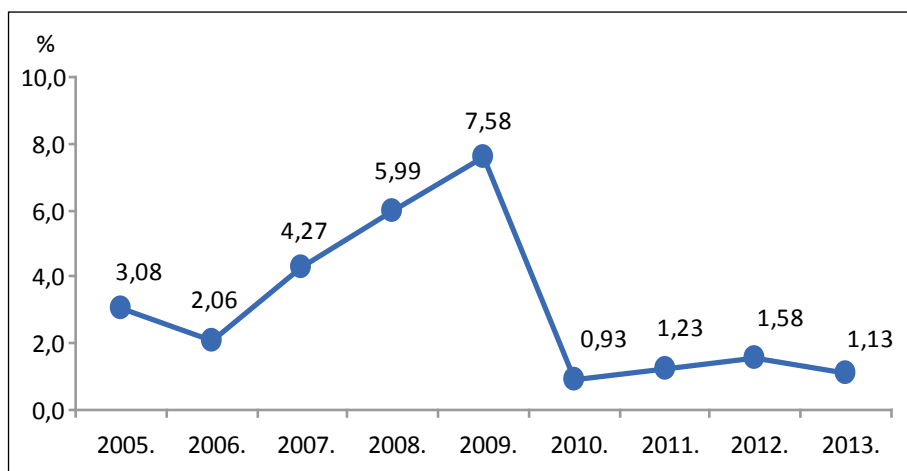
Izvor: HNB; obrada: HGK

U razdoblju 2009. do
2013. kuna slabi

U posljednjem petogodišnjem razdoblju, zaključno s 2013. godinom, prevladavao je trend lagane deprecijacije kune. Naime, u okolnostima globalne financijske krize znatno se smanjuje priljev deviza, dok je s druge strane veliki

pad potražnje i ukupne gospodarske aktivnosti znatno smanjio potražnju za kunama. Smanjenje ponude na deviznom tržištu uz i nadalje visoku potražnju, rezultiralo je rastom vrijednosti strane valute i posljedično do navedenog slabljenja kune. Istodobno je utjecaj kretanja kunskog novčanog tržišta bio znatno manji nego u razdoblju prije krize i samo se kratkoročno odražavao na kretanje tečaja. Pad potražnje za kunama u promatranom se razdoblju odrazio i na znatan pad prosječne kamatne stope na tržištu novca, tako da je ona s prosječnih 4,6% u prethodnom razdoblju smanjena na prosječnih 1,2%.

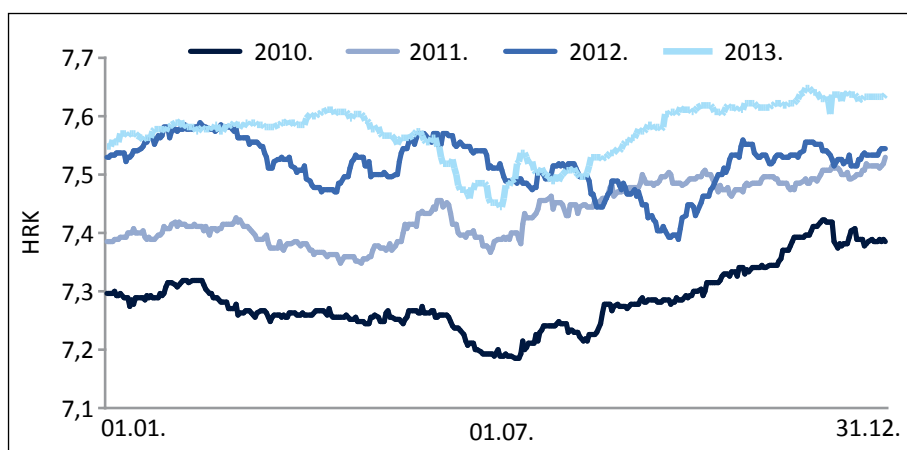
PROSJEČNE GODIŠNJE KAMATNE STOPE NA TRŽIŠTU NOVCA ZAGREB

Izvor: TNZ; obrada: HGK

Kako su se izmjenili trendovi u kretanju ponude i potražnje na novčanom tržištu, tako su i mjere HNB u razdoblju nakon 2008. godine pretežno bile usmjerene sprečavanju izraženijeg slabljenja kune. Točnije, u cijelom je razdoblju zabilježena veća prodaja deviza poslovnim bankama u odnosu na njihov otkup, ali uz znatna odstupanja po godinama. Tako se u 2009. još bilježio neto otkup, dok je u 2012. godini neto prodaja iznosila visokih 666 milijuna eura.

DNEVNI TEČAJEVI HRK/EUR PO GODINAMA

Izvor: HNB; obrada: HGK

Tijekom 2013. godine nije bilo značajnih izmjena u kretanju tečaja. Naime, kuna je prema euru oslabila dodatnih 0,7% (prosječna vrijednost eura iznosila je 7,5735 kuna), ali uz vrlo male oscilacije tijekom godine. Stabilnost tečaja

*Znatno smanjenje
priljeva deviza*

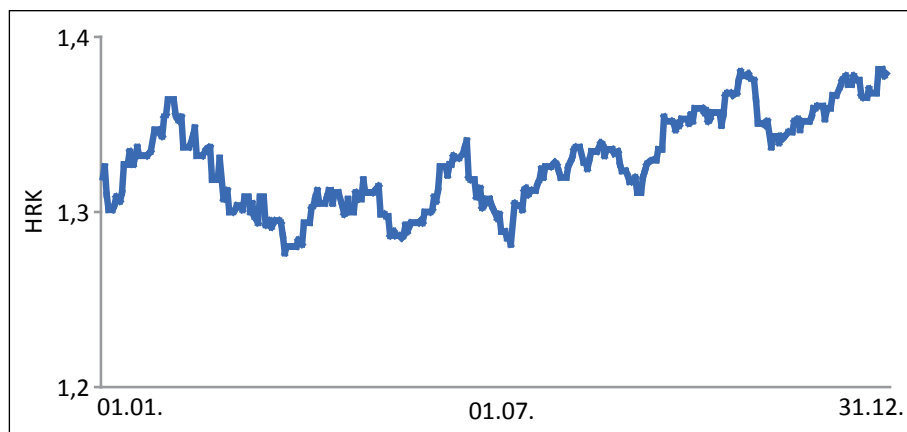
*Povećana je kunska
likvidnost na
novčanom tržištu*

*HNB kroz devizne
intervencije ubacuje
devize u sustav
kako bi uravnotežila
njihovu ponudu i
potražnju*

U 2013. kuna je prema euru dodatno oslabila za 0,7%

bila je posebno izražena početkom i krajem godine, a tijekom ljetnih mjeseci zabilježeno je sezonski uobičajeno jačanje kune. Kao posljedica višegodišnjeg trenda slabljenja kune, krajem 2013. godine ipak je zabilježena najniža razina tečaja kune (euro je vrijedio 7,6498 kuna) od siječnja 2005. godine.

DNEVNI TEČAJEVI EURA U 2013. GODINI

Izvor: HNB; obrada: HGK

Povećanje deviznog priljeva iz osnovnih izvora u odnosu na 2012. godinu

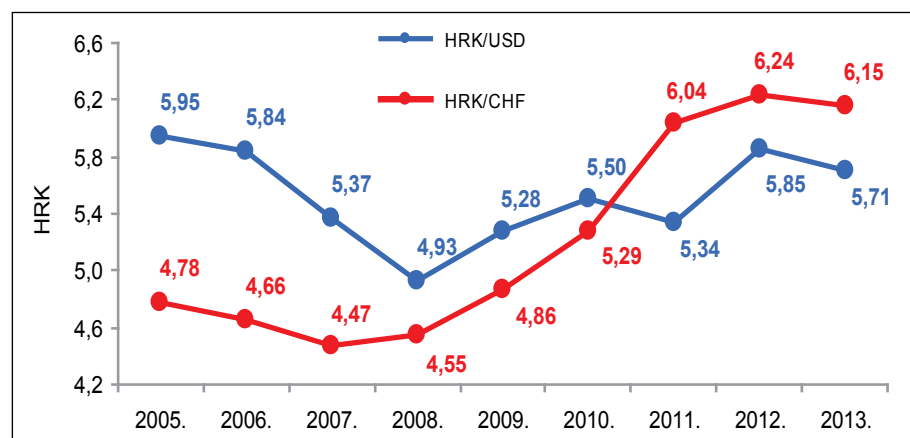
Očekivanja daljnjeg slabljenja kune povećavaju špekulativnu potražnju i potražnju za devizama kao sredstvom štednje

Samo jedna devizna intervencija HNB-a u 2013. godini

Kunska likvidnost na novčanom tržištu ostala je visoka, uslijed čega je došlo do daljnjeg blagog pada prosječne kamatene stope na tržištu novca, a na kretanje tečaja je i nadalje utjecao smanjeni priljev deviza iz inozemstva u odnosu na prethodno razdoblje. Ukupan priljev iz glavnih izvora ipak je bio nešto veći nego u prethodne dvije godine što je bio jedan od razloga usporavanja pada tečaja kune na godišnjoj razini. Pored toga, važan faktor kretanja tečaja ostala je i špekulativna potražnja za devizama, odnosno potražnja za devizama kao sredstvom štednje. Naime, dugoročniji trend slabljenja kune utjecao je na očekivanja da će se takav trend nastaviti, a takva očekivanja su povećavala potražnju za eurima. Dio te potražnje pokazuju podaci o kretanju deviznih depozita stanovništva kod kreditnih institucija koji su i u 2013. godini nastavili rasti. Premda je njihov rast bio manji nego u prethodnim godinama ipak je, mjeren u kunama, i dalje bio znatno veći od rasta kunskih depozita.

Kako su smanjeni pritisci na daljnji pad vrijednosti kune tako je i monetarna politika HNB-a u tom smislu bila umjerenija. Odnosno, provedena je samo jedna devizna intervencija kojom je poslovnim bankama prodano 215 milijuna eura.

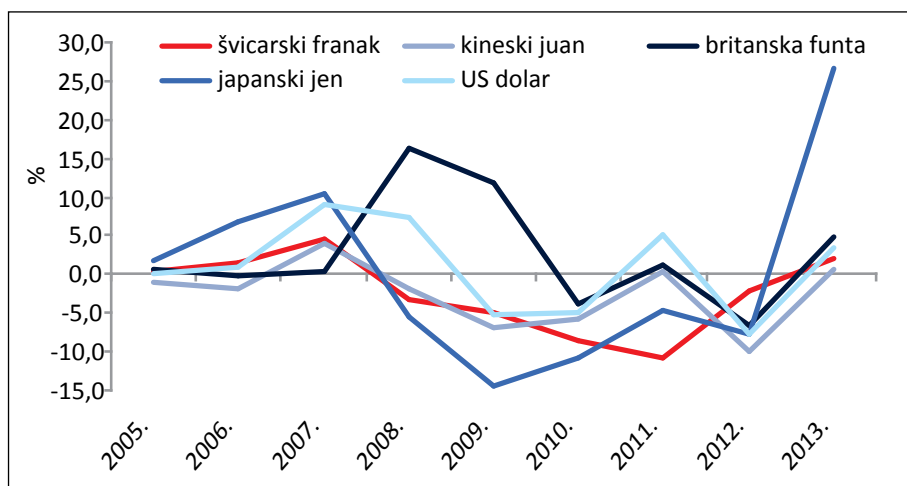
PROSJEČNI SREDNJI GODIŠNJI TEČAJ HRK/USD I HRK/CHF

Izvor: HNB; obrada: HGK

Tečaj kune prema drugim valutama formirao se sukladno njihovom kretanju prema euru, a euro je u 2013. na godišnjoj razini ojačao prema svim valutama najznačajnijih vanjskotrgovinskih partnera euro zone. Prema američkom dolaru tečaj eura se formirao zavisno od stanja u gospodarstvima i monetarnih politika ECB-a i FED-a pri čemu ni SAD ni euro zona nisu bilježili stabilan gospodarski oporavak niti znatne promjene u monetarnim politikama (*ECB je tijekom godine dva puta smanjivala referentne kamatne stope, a FED je tek krajem godine objavio da započinje sa smanjivanjem monetarnih stimulansa*). Tako je uz povremena zbivanja koja su utjecala na izraženije promjene u kretanju tečaja (*poput krize bankarskog sektora na Cipru, neslaganja oko praga zaduživanja u SAD, zaoštavanja situacije u Siriji*) kretanje tečaja najviše odredio povratak povjerenja u euro nakon krize u pojedinim perifernim članicama euro zone tijekom 2012. godine. Tečaj eura prema švicarskom franku je istodobno znatno određen odlukom švicarske centralne banke da će i dalje ograničavati rast vrijednosti franka prema euru, dok je rast prema kineskom juanu i japanskom jenu bio posljedica monetarne politike tih zemalja usmjerene povećanju međunarodne konkurentnosti njihovih ekonomija. U konačnici je euro prema dolaru u 2013. ojačao za 3,4%, prema švicarskom franku za 2,14%, a prema japanskom jenu čak za 26,5% što je dovelo do jačanja kune prema tim valutama za 2,5%, 1,3% te 20,2%.

GODIŠNJE STOPE PROMJENE TEČAJA EURA PREMA DRUGIM VALUTAMA*

*pozitivna stopa predstavlja aprecijaciju eura, a negativna deprecijaciju
Izvor: Eurostat; obrada: HGK

Kao posljedica blagog slabljenja kune prema euru i rasta njezine vrijednosti prema drugim valutama najznačajnijih vanjskotrgovinskih partnera, u 2013. je nakon tri godine realne deprecijacije kune prema košarici valuta ponovo zabilježena realna aprecijacija. Odnosno, kuna je na godišnjoj razini realno ojačala za 1,5%. Istodobno je u odnosu na pretkriznu 2008. kuna u 2013. realno deprecirala za 3,3%. Tako mala promjena realne razine tečaja u 2013. godini, kao ni u prethodnih par godina, nije imala znatnijeg utjecaja na ukupna zbivanja u gospodarstvu Hrvatske pa kretanje tečaja nije bilo u fokusu ekonomske politike.

Euro je u 2013. na godišnjoj razini ojačao prema svim valutama najznačajnijih vanjskotrgovinskih partnera...

...to je dovelo i do jačanja kune prema tim valutama

Kuna je prema dolaru u odnosu na 2012. ojačala za 2,5%

Nakon tri godine realne deprecijacije prema košarici valuta ponovo je zabilježena blaga realna aprecijacija

U odnosu na 2008. kuna je u 2013. realno oslabila za 3,3%

VANJSKOTRGOVINSKA RAZMJENA

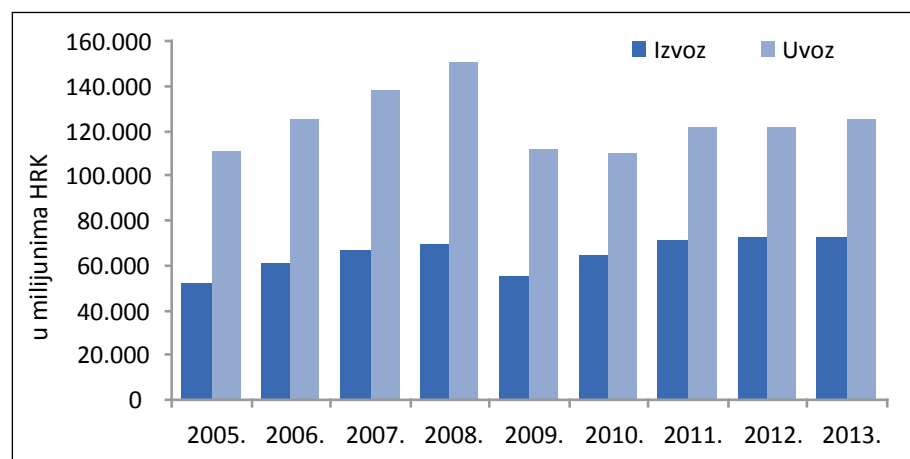
Globalna kriza poremetila je dotadašnje trendove u robnoj razmjeni

Izvoz se do 2012. godine oporavio, a uvoz zbog niske razine potražnje ostao na nižoj razini

Rast robnog deficita do 2009. godine, nakon toga pad

Robnu razmjenu Hrvatske s inozemstvom godinama su obilježavali niska razina robnog izvoza, s prosječnim udjelom u BDP-u od približno 20%, dinamičan rast uvoza te visok i rastući robni deficit. Tako se iznos deficita u razdoblju od 2000. do 2008. godine povećao s 28,8 milijardi kuna na 81,1 milijardu kuna, odnosno 2,8 puta. Globalna kriza, čiji se najjači intezitet osjetio u 2009. godini, dovela je do velikog pada robne razmjene na globalnoj razini, ali i cijena pojedinih proizvoda, posebno sirovina i energije, na međunarodnom tržištu. Stoga je i u Hrvatskoj u 2009. godini zabilježen izražen pad vrijednosti izvoza (20,1%) kao i uvoza (25,7%) čime je započet i opadajući trend vrijednosti robnog deficita. Nakon 2009. dolazi do postupnog oporavka izvoza, čija je vrijednost u 2012. godini premašila onu iz 2008., dok je zbog niske razine domaće potražnje vrijednost uvoza ostala na znatno nižoj razini u odnosu na pretkrizno razdoblje. To je rezultiralo znatno nižom razinom robnog deficita, koji je u 2012. bio gotovo 40% manji nego u 2008. godini.

VRIJEDNOSTI ROBNOG IZVOZA I UVOZA RH

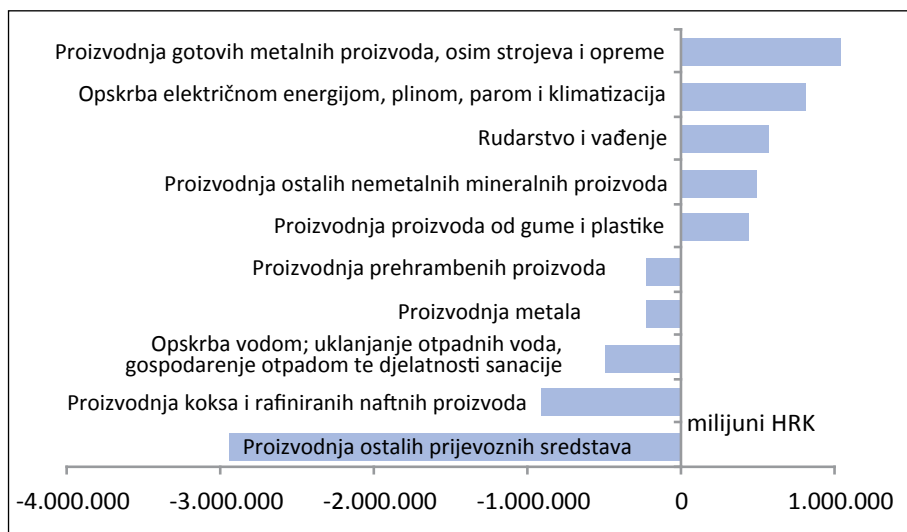
Izvor: DZS; obrada: HGK

U 2013. godini dolazi do blagog nominalnog rasta ukupne vrijednosti izvoza na godišnjoj razini

Najveći pad izvoza zabilježen je kod brodova i naftnih derivata

U 2013. godini dolazi do neznatnog nominalnog rasta vrijednosti izvoza na godišnjoj razini od 0,3%, pri čemu je najveći rast zabilježen kod gotovih metalnih proizvoda, električne energije te računala, elektroničkih i optičkih proizvoda. Međutim, na takav rast vrijednosti izvoza utjecalo je povećanje izvoznih cijena, odnosno, njegova je realna vrijednost smanjena u odnosu na prethodnu godinu. Najveći negativan utjecaj na ukupan izvoz imao je pad vrijednosti izvoza ostalih prijevoznih sredstava, koje u najvećoj mjeri čine brodovi, te pad vrijednosti izvoza naftnih derivata, a pad vrijednosti izvoza zabilježen je i kod većeg broja drugih značajnijih izvoznih djelatnosti. Brodogradnja je izrazito utjecala na ukupno kretanje izvoza jer je vrijednost izvoza kada se isključe ostala prijevozna sredstva povećana za 4,7%. Podatak o vrijednostima u kunama još bolje pokazuje koliki je bio utjecaj smanjenog izvoza brodova. Naime, vrijednost ukupnog izvoza je u 2013. godini povećana za 214 milijuna kuna, a samo je pad vrijednosti izvoza ostalih prijevoznih sredstava iznosio 2,9 milijardi kuna.

DJEĽATNOSTI S NAJVEĆIM RASTOM I PADOM IZVOZA U 2013. GODINI

Izvor: DZS; obrada: HGK

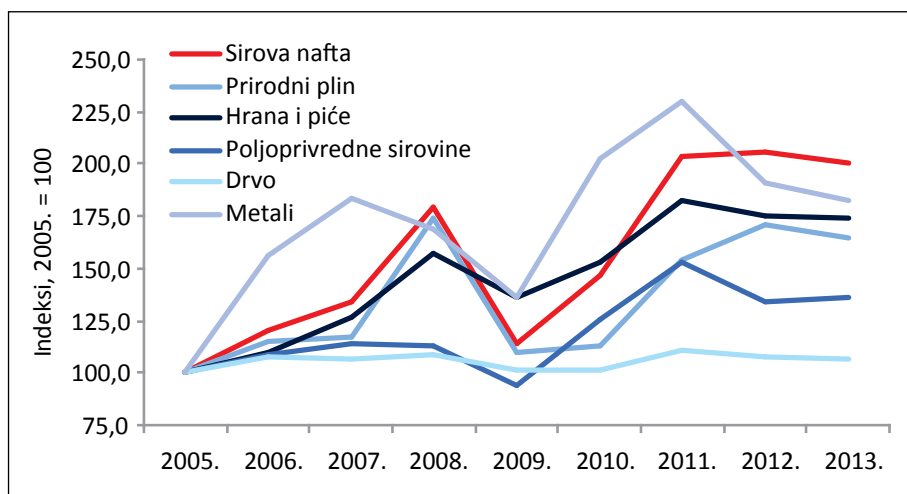
Takva su kretanja izvoza djelomično bila sukladna globalnim kretanjima, s obzirom da su na globalnoj razini zabilježene niske stope rasta izvoza i uvoza od 2,7% i 2,8%, približno jednake stopama u prethodnoj godini (*u pretkriznom razdoblju kretale su se na razini od oko 8%*). Istodobno je u Europskoj uniji, najznačajnijem vanjskotrgovinskom partneru Hrvatske, zabilježen rast izvoza od 3,0% te pad vrijednosti uvoza od 6,4%. Takve stope uslijedile su nakon tri godine dinamičnog rasta vrijednosti izvoza i uvoza kojima je prethodio spomenuti veliki pad u 2009. godini. Znatna utjecaj na takva kretanja na globalnoj razini imalo je kretanje cijena. Odnosno, usporavanje rasta svjetskog gospodarstva i dijela najvećih svjetskih gospodarstava dovelo je pada cijena na globalnoj razini. Tako su prema podacima MMF-a u 2013. godini pale cijene sirove nafte, prirodnog plina, hrane i pića, drva i metala što je direktno utjecalo na nominalnu vrijednost globalne trgovine.

Rast globalne robne razmjene usporen je u odnosu na 2010. i 2011. godinu

Vrijednost uvoza EU28 smanjena je za 6,4%

Pad cijena na globalnoj razini

INDEKSI CIJENA NA GLOBALNOJ RAZINI

Izvor: MMF; obrada: HGK

*Izvozne cijene
hrvatskih proizvoda
povećane su za 3,9%*

*Privatizacija
brodogradilišta*

*Remont rafinerije u
Sisku*

*Znatno manji izvoz
zlata otkupljenog od
stanovništva*

*Pristupanje Hrvatske
Europskoj uniji i
istupanje iz CEFTA-e
– ne bilježe se
znatnije promjene u
pola godine*

U Hrvatskoj su na kretanje vrijednosti izvoza, kao što je ranije navedeno, također utjecale izvozne cijene, koje su u odnosu na 2012. godinu povećane za 3,9%, znatno manje nego u 2011. godini (13,4%) i nešto manje nego u prethodnoj godini (4,8%), ali uz znatne razlike po djelatnostima. Tako su npr. izvozne cijene u proizvodnji naftnih derivata pale za 6,1%, dok su u proizvodnji ostalih prijevoznih sredstava povećane za 0,4%. Pored cijena, na kretanje izvoza u 2013. godini utjecalo je i nekoliko specifičnih faktora poput restrukturiranja, odnosno privatizacije brodogradilišta. Naime, u 2013. su Brodosplit, Brodotrogir i 3. Maj dobili nove vlasnike koji su tek trebali definirati i povećati proizvodnju te popuniti knjige narudžbi. Drugi važan faktor je stanje u domaćoj naftnoj industriji, u kojoj dolazi do smanjivanja proizvodnje, a u 2013. se na to smanjivanje odrazilo i remont rafinerije u Sisku. Pored toga, u prošloj je godini zaustavljen izvoz zlata otkupljenog od stanovništva koji je u 2012. znatno utjecao na ukupan rast izvoza. Tako je vrijednost tog izvoza sa 9 milijuna američkih dolara u 2010. povećana na 217 milijuna dolara u 2012., da bi u prošloj godini pala na 86 milijuna dolara, što se odrazilo na veliki pad izvoza metala. Na ukupni izvoz utjecalo je i pristupanje Hrvatske EU sredinom godine, odnosno istupanje iz CEFTA-e. Premda podaci pokazuju da je u prošloj godini izvoz u CEFTA-u smanjen za 5,8% (najviše prema BiH, Srbiji i Crnoj Gori), ukazuju i na to da je u drugom dijelu godine ostvarena veća vrijednost izvoza nego u prvom dijelu godine (unatoč gomilanju zaliha u članicama CEFTA-e od strane pojedinih izvoznika tijekom lipnja). Prema BiH je smanjen manji dio izvoza prehrambenih proizvoda (npr. kobasice i mliječni proizvodi), ali je na ukupan pad vrijednosti izvoza najviše utjecala električna energija, izvoz cigareta te izvoz pšenice. Kod izvoza u Srbiju nije bilo tako naglašenog pada kod pojedinih roba već je smanjen izvoz većeg broja proizvoda (najviše mineralnih gnojiva). Pad izvoza prema Crnoj Gori nije imao vidljivog utjecaja istupanja iz CEFTA-e već je bio posljedica izvoza broda u 2012. godini (ako se izuzme taj brod, u 2013. godini bi bilo ostvareno povećanje izvoza). Stoga je, djelomično zbog kratkog razdoblja, teško govoriti o stvarnim učincima izlaska Hrvatske iz CEFTA-e.

DESET NAJZNAČAJNIJIH IZVOZNIH PROIZVODA U 2013. GODINI

	HRK	Udio u izvozu, %
NAFTNI DERIVATI	6.872.746.077	10,1
LIJEKOVI	2.794.592.367	4,1
ELEKTRIČNI TRANSFORMATORI, STATIČKI PRETVARAČI	1.765.688.902	2,6
NAFTNI PLINOVI I OSTALI PLINOVITI UGLJIKOVODICI	1.674.958.821	2,5
DRVO OBRADENO PO DUŽINI PILJENJEM ILI GLODANJEM	1.574.425.388	2,3
SJEDALA, UKLJUČUJUĆI LEŽAJEVE	1.333.341.727	2,0
DUŠIČNA GNOJIVA, MINERALNA ILI KEMIJSKA	1.219.692.532	1,8
ELEKTRIČNA ENERGIJA	1.099.734.833	1,6
IZOLIRANA ŽICA	948.891.950	1,4
CEMENT	889.125.090	1,3
Ukupno prikazano	20.173.197.687	29,67
UKUPNO RH	67.994.473.470	100,00

*privremeni podaci koji se razlikuju od konačnih

Izvor: DZS; obrada: HGK

*Lista deset
najvažnijih izvoznih
proizvoda nije se
puno mijenjala*

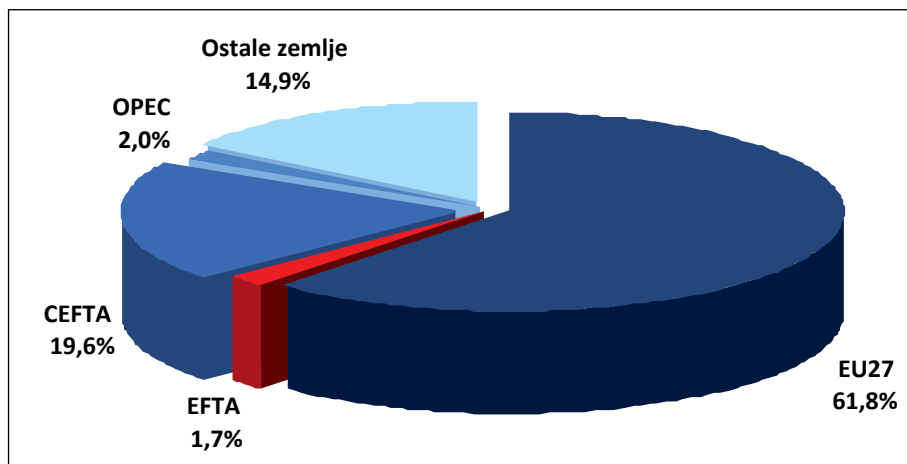
Na listi deset najvažnijih izvoznih proizvoda Hrvatske većina ih je zadržala svoje mjesto, no do manjih izmjena je ipak došlo. Sa liste su ispali: zlato, otpaci i lomljavina od željeza i čelika, ali i putnički izletnički i teretni brodovi koji su godinama držali visoko mjesto na ljestvici. S druge strane, na listu su uključeni električna energija, izolirana žica i cement. Ponajprije zbog znatno

manjeg izvoza brodova u odnosu na prethodnu godinu, smanjen je udio deset najznačajnijih izvoznih proizvoda u ukupnom izvozu sa 32,5% na 29,7%.

Lista deset najvećih izvoznika također se nije značajno mijenjala. Svoje pozicije na prva četiri mjesta zadržali su INA d.d., Pliva d.o.o., Boxmark Leather d.o.o. i Petrokemija d.d.. Sa liste su ispali Uljanik brodogradilište d.d. i Benetton tekstil d.o.o., a uključeni su ENI Croatia B.V i Podravka d.d..

S liste su ispali brodovi, zlato i otpadno željezo

STRUKTURA IZVOZA PO ZEMLJAMA U 2013. GODINI

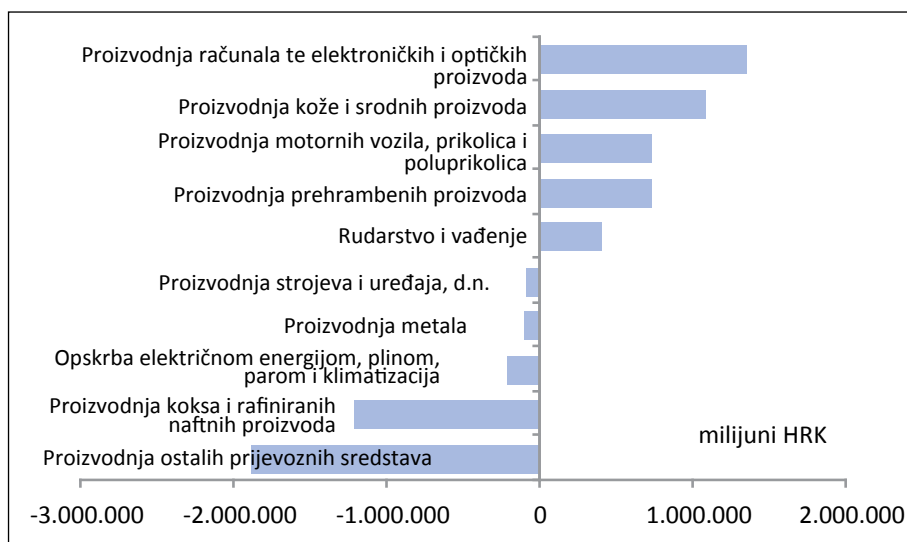
Izvor: DZS; obrada: HGK

U strukturi izvoza po zemljama najveći su udio i dalje imale Europska unija i CEFTA u koje je plasirano 81% ukupne vrijednosti izvoza. U odnosu na 2012. godinu povećan je udio izvoza u članice EU (sa 58,3% na 61,8%), udio CEFTA-e je smanjen (sa 21,0% na 19,6%), dok su kod svih ostalih zemalja zabilježene tek manje promijene. Unutar EU također je došlo tek do manjih izmjena: najveći pad udjela zabilježen je kod Italije i Malte (u Italiju zbog loše gospodarske situacije u toj zemlji i velikog udjela izvoza brodova; u Maltu također zbog izvoza brodova), dok je najveći rast zabilježen kod Njemačke i Slovenije.

Struktura izvoza po zemljama također se nije znatnije mijenjala

Udio izvoza u EU povećan sa 58,3% na 61,8%

DJELATNOSTI S NAJVEĆIM RASTOM I PADOM UVOZA U 2013. GODINI

Izvor: DZS; obrada: HGK

Vrijednost uvoza
u 2013. godini
povećana je za 2,6%

Najveći rast
kod računala
i elektroničkih
proizvoda

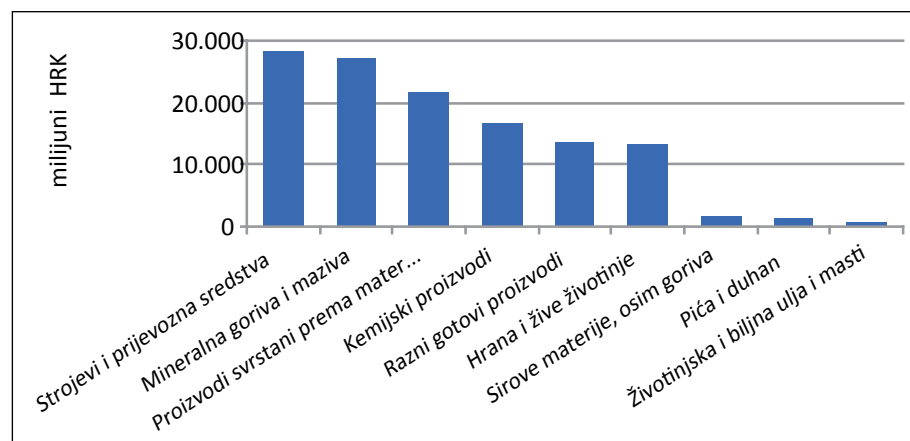
Najviše je smanjen
uvoz ostalih
prijevoznih
sredstava, naftnih
derivata i električne
energije

Najviše je povećan
uvoz iz Slovenije

Robni uvoz je u 2013. godini povećan za 2,6% pri čemu je najveći rast zabilježen kod računala i elektroničkih proizvoda te kod kože i srodnih proizvoda (*zbog rasta proizvodnje u domaćoj kožarskoj industriji*). Najveći pad je istodobno zabilježen kod uvoza ostalih prijevoznih sredstava. Taj se pad u velikoj mjeri odnosio na privremeni uvoz brodova radi dorade i remonta koji je u godinama kada su ostvarivane velike vrijednosti izvoza brodova bio znatan. Pored toga, u 2012. godini zabilježen je i privremeni uvoz zrakoplova radi remonta što je izostalo u 2013. Znatno je smanjena i vrijednost uvoza naftnih derivata (*i to kao posljedica smanjenja uvezenih količina, odnosno pada domaće potražnje za tim proizvodima*), a znatno je smanjen i uvoz električne energije zbog povoljnih klimatskih prilika koje su utjecale na njezinu proizvodnju.

Struktura uvoza prema standardnoj međunarodnoj trgovinskoj klasifikaciji pokazuje da su najveći udio u 2013. godini imali strojevi, prijevozna sredstva te mineralna goriva i maziva čije se kretanje u odnosu na prethodnu godinu znatno razlikovalo. Naime, kod strojeva i prijevoznih sredstava je zabilježeno znatno povećanje vrijednosti uvoza dok je kod goriva i maziva zabilježen pad od 4,2%. Međutim, prva tri mjesta na ljestvici uvoznih proizvoda i dalje su držala tri energenta: sirova nafta, naftni derivati te plin.

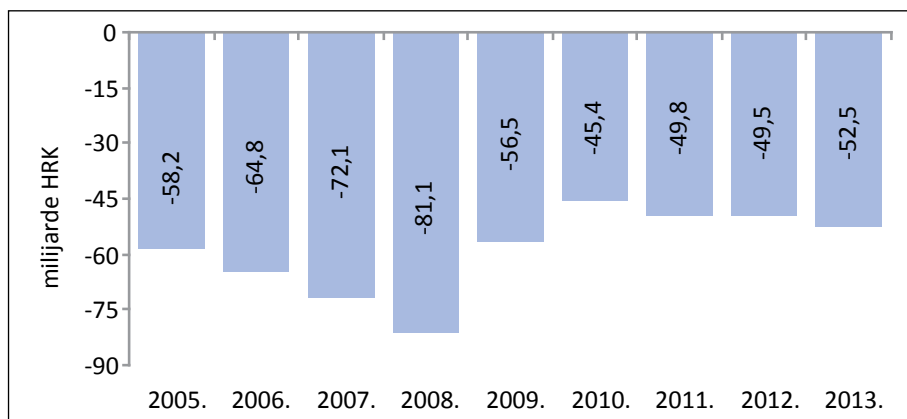
UVOZ PREMA SEKTORIMA SMTK U 2013. GODINI

Izvor: DZS; obrada: HGK

Struktura uvoza prema zemljama pokazuje da je u 2013. godini najviše povećan uvoz iz Slovenije, Kazahstana i Azerbajdžana (*koji su postali novi dobavljači energenata, odnosno sirove nafte i zemnog plina*) te Kine iz koje se i dalje uvozi najviše elektroničkih proizvoda. Udio uvoza iz članica EU je neznatno povećan (*sa 72,6% na 73,9%*), dok je uvoz iz članica CEFTA-e isto tako neznatno smanjen (*sa 6,4% na 5,9%*).

DEFICIT ROBNE RAZMJENE S INOZEMSTVOM

Izvor: DZS; obrada: HGK

Takve tendencije kretanje izvoza i uvoza, odnosno manji rast vrijednosti izvoza od uvoza, utjecala su u 2013. godini na blagi rast robnog deficita na godišnjoj razini. Deficit je u kunama povećan za 5,9% i dosegnuo je 52,5 milijardi kuna ili 6,9 milijardi eura. Bez obzira na takav rast, robni deficit je i dalje bio znatno niži nego u pretkriznom razdoblju, točnije 35,4% manji nego u 2008. godini.

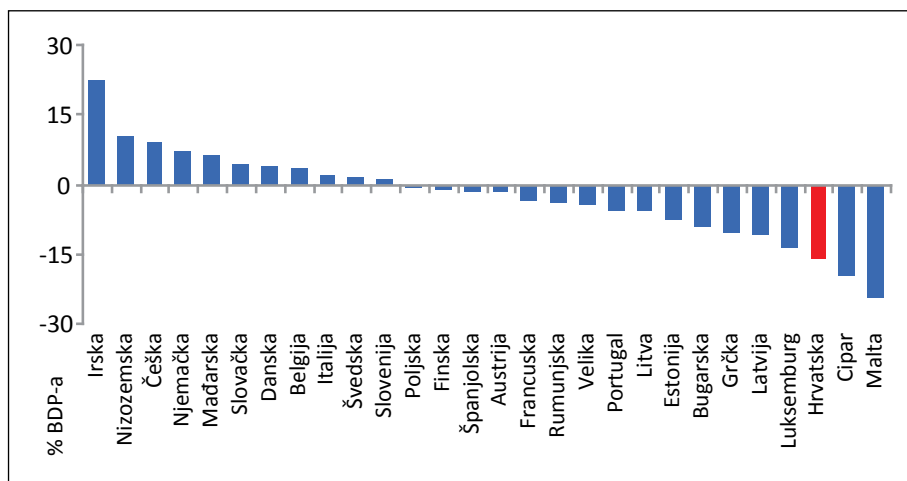
Unatoč takvim trendovima kretanja, razina robnog deficita ostala je visoka. U usporedbi s članicama Europske unije, udio robnog deficita u BDP-u od 23,6% bio je među najvišima u 2008. godini. Odnosno, samo su Bugarska i Cipar imali veće udjele, a prosjek za članice EU iznosio je 7,1%. Iako je udio robnog deficita u BDP-u znatno smanjen u 2013. godini (na 16,1%) ipak je ta razina u usporedbi s članicama EU i dalje bio među najvišima (samo su Cipar i Malta imali veće udjele). Prosjek EU je također znatno smanjen u odnosu na pretkrizno razdoblje i iznosio je svega 2,4%.

Rast deficita na godišnjoj razini od 5,4% u eurima

Deficit je iznosio 6,9 milijardi eura – 38,2% manje nego u pretkriznoj 2008. godini

Ipak je njegov udio u BDP-u ostao visok u odnosu na druge članice EU

UDIO ROBNOG SUFICITA I DEFICITA U BDP-u ČLANICA EU28 U 2013. GODINI

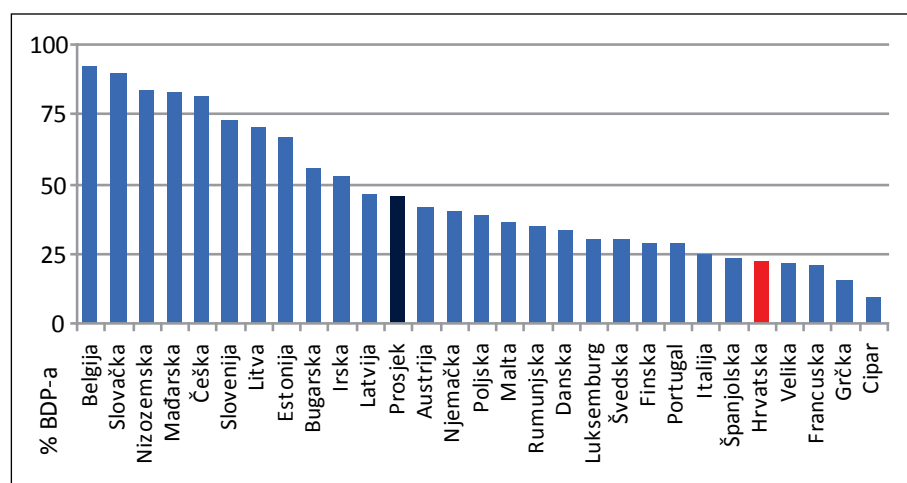

Izvor: Eurostat, DZS; obrada: HGK

*I nadalje niska
razina robnog
izvoza*

Trend kretanje deficita posljedica je niske razine robnog izvoza, koja je bila i ostala jedan od glavnih problema hrvatskog gospodarstva i po tome se 2013. nije izdvajala od prethodnih godina.

UDIO ROBNOG IZVOZA U BDP-u ČLANICA EU28 U 2013. GODINI

Izvor: Eurostat, DZS; obrada: HGK

*Uzroci niske razine
izvoza su strukturne
prirode*

Razlozi tako nedinamičnog kretanja izvoza tijekom godina, pa tako i u prošloj, bili su pretežno strukturne prirode. Odnosno, većina proizvoda na inozemnom tržištu nije bila dovoljno konkurentna zbog cijene ili kvalitete, a nedostajala je i veća usmjerenost managementa na izvoz, kao i veće investicije u kadrove i proizvodne kapacitete (*nedovoljno novih proizvoda i nedovoljno širenje tržišta*). Na cjenovnu konkurentnost proizvoda direktno je utjecala visina troškova rada (*viša nego u svim „tranzicijskim“ članicama Europske unije osim Slovenije*), relativno visoko ukupno porezno opterećenje (*tijekom godina se smanjivalo i palo ispod prosjeka EU, ali je bilo i ostalo visoko u usporedbi s ostalim „tranzicijskim“ članicama*) te visok tečaj kune (*i nakon zadnjih pet godina deprecijacije kune MMF, uz osporavanje HNB-a, procjenjuje da je kuna precijenjena za približno 10%*). Poseban osvrt zahtijevaju direktna strana ulaganja koja su u Hrvatskoj sve do 2013. bila znatna, ali je tek manji dio bio usmjeren na proizvodne kapacitete te nisu znatnije utjecala na povećanje proizvodnje, izvoza i zaposlenosti. Naime, u većini tranzicijskih članica EU direktne strane investicije znatno su više utjecale na kretanje ukupnog izvoza.

MONETARNA KRETANJA

Tijekom 2013. godine Hrvatska narodna banka podržavala je dobru likvidnost financijskog sustava s istodobnim održavanjem relativne stabilnosti tečaja domaće valute i inflacije. Kako su u uvjetima visoke likvidnosti i slabe transmisije prema privatnom sektoru banke deponirale veće iznose slobodnih sredstava u središnjoj banci, HNB je sredinom travnja donijela odluku o smanjenju stope remuneracije na prekonoćne depozite poslovnih banaka s 0,25% na 0,00% kako bi se potaklo preusmjeravanje sredstava u plasmane. No, trend, u okruženju gospodarske krize na svim razinama, nije poboljšan te je krajem godine HNB kroz smanjenje stope obvezne pričuve, oslobodila dodatnu likvidnost s namjenom gospodarskog oporavka. Efekti ove posljednje mjere moći će se kvalificirati tek u sljedećoj godini, a 2013. godina će ipak ostati još jedna u nizu izgubljenih: u monetarnom sektoru obilježena viškom likvidnosti i velikim poremećajima u transmisiji prema privatnom sektoru.

Zbog visoke kapitaliziranosti (*prosječna stopa adekvatnosti kapitala od 21% je među najvišima u svijetu*) i visokih regulatornih zahtjeva, bankarski sektor je preživio oštru opću gospodarsku krizu bez poljuljane stabilnosti. No, dugotrajnost krize koja je iscrpila realni sektor neizravno mijenja i financijski sektor koji postaje inertan i introvertiran. Naime, transmisija prema privatnom sektoru postala je vrlo ograničena i otežana (*primarno zbog problema na strani potražnje koja producira selektivan broj bonitetnih zajmotražilaca*), a bankarski sektor se sve više mora baviti problemima vlastitih bilanci zbog rastućeg udjela neprihodovnosnih kredita. Odnosno, udio neprihodovnosnih kredita je krajem 2013. godine dosegao 15,6%, što je čak za 10,7 postotnih bodova više nego pet godina ranije. Odnosno, njihova je vrijednost u posljednjih pet godina porasla četiri puta (*za 32,4 milijardi kuna*) do razine od 44,8 milijardi kuna. Pritom se najznačajniji dio odnosi na loše kredite sektora trgovačkih društava (*30,4 milijardi kuna*), koji su i najznačajnije rasli. Tako je udio loših kredita u ukupnoj vrijednosti kredita ovog sektora u promatranom razdoblju porastao za visokih 20,7 postotnih bodova do razine od 28,1%. Kod sektora „stanovništvo” rast je loših kredita bio daleko umjereniji: od 2008. godine do 2013. godine njihov udio porastao je s 4% na 11,1% (*odnosno sa 4 na 11 milijardi kuna*). Pritom je najlošiji omjer loših i uredno naplativih kredita bio u okviru hipotekarnih kredita (29,7%), no ukupna vrijednost ovih kredita je vrlo niska i iznosi samo 3 milijarde kuna (*2,4% ukupnih kredita sektora stanovništvo*). Najznačajniji su stambeni i gotovinski nenamjenski krediti: kod stambenih je udio loših kredita iznosio 8% (*1,7% u 2008. godini*), a kod gotovih nenamjenskih kredita 9,5%.

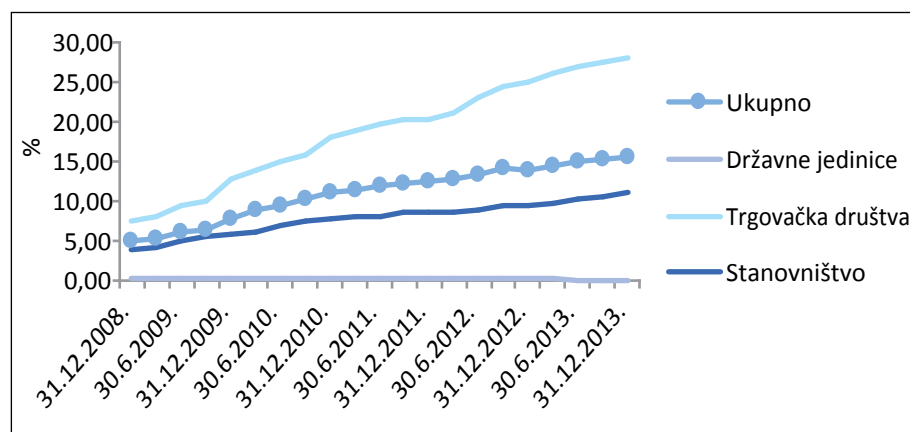
Ono što zabrinjava jest to što se trend rasta udjela neprihodovnosnih kredita ne prekida, za razliku od mnogih zemalja usporedivih značajki gdje se vidi smanjenje u odnosu na prethodnu godinu (*Češka, Poljska, Slovačka, Latvija, Moldavija, Litva, Ukrajina, Bugarska, Bjelorusija, Estonija*).

*Visoka likvidnost
financijskog sustava
i slaba transmisija
prema privatnom
sektoru*

*Bankarski sektor
je pod utjecajem
i u zavisnosti od
realnog okruženja
koje je u stanju
dugotrajne recesije,
postao inertan i
introvertiran*

*Rast
neprihodovnosnih
kredita- najrizičniji
sektor trgovačkih
društava*

UDIO DJELOMIČNO NADOKNADIVIH I POTPUNO NENADOKNADIVIH KREDITA U UKUPNIM KREDITIMA

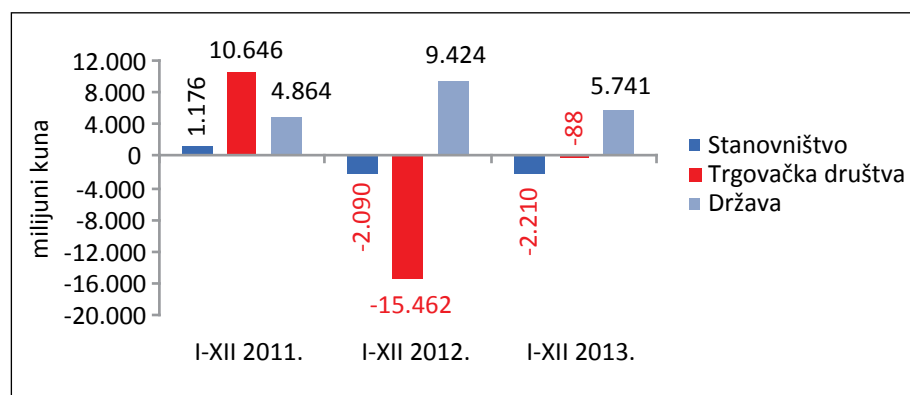
Izvor: HNB; obrada HGK

Slab rast kreditnog
portfelja banaka

Sektor država jedina
povećala kreditno
zaduženje kod
banaka

Rast udjela neprihodovnosnih kredita u bilancama banaka realiziran je, kako zbog apsolutnog rasta neprihodovnosnih kredita (212%), tako i zbog vrlo slabog rasta ukupnog kreditnog portfelja banaka koji je u pet godina povećan tek za 13,5%. Tijekom same 2013. godine krediti poslovnih banaka privatnom sektoru nominalno su (*bez utjecaja promjene tečaja i cijena*) pali za 1%, a realni pad bio je i nešto veći u kontekstu deprecijacije kune prema euru (*uz koji je vezano oko 64% kredita*) i inflaciji. U odnosu na prethodnu godinu, dinamika pada bila je usporenija zbog značajnog ublažavanja relativnog pada kod korporativnog sektora (-0,1% prema -11,2% krajem 2012. godine), što je temeljeno na iščezavanju baznog efekta (*preuzimanje kreditnog duga brodogradilišta od strane države u svibnju 2012. godine*) te transakcije jedne poslovne banke koja je, s ciljem smanjenja djelomično nadoknadivih i nenadoknadivih plasmana, prenijela ukupno 5,6 milijardi kuna svojih potraživanja na društvo u indirektnom vlasništvu banke majke. Istodobno, kod sektora stanovništvo pad je produbljen s -1,4% na -1,7% te je nominalna vrijednost kreditnog zaduženja ovog sektora bila najniža od 2009. godine. Već drugu uzastopnu godinu, jedini sektor koji je povećao svoju kreditnu zaduženost kod poslovnih banaka je država s godišnjim rastom od 15,2%.

PRIRAST KREDITNE ZADUŽENOSTI SEKTORA KOD POSLOVNIH BANAKA

Izvor: HNB; obrada HGK

To je promijenilo i strukturu aktive kreditnih institucija u smislu porasta izloženosti prema sektoru države. Naime, sa smanjenjem izloženosti prema privatnom sektoru, porastao je udio ukupnih potraživanja od države do rekordnih 17,5%, što je čak 7,4 strukturna boda više nego krajem zadnje pretkrizne 2008. godine. Ujedno je pala apsolutna vrijednost inozemne aktive, kao i njezin udio u ukupnoj aktivni, u zadnjih pet godina za 4,7 strukturna boda, u skladu s trendom inozemnog razduživanja banaka posljednjih godina.

STRUKTURA AKTIVE KREDITNIH INSTITUCIJA (glavne komponente)

(krajem razdoblja, u %)

2008.	2012.	2013.
Potraživanja od stanovništva 35,2	Potraživanja od stanovništva 31,8	Potraživanja od stanovništva 31,0
Potraživanja od trgovačkih društava 29,3	Potraživanja od trgovačkih društava 28,1	Potraživanja od trgovačkih društava 28,0
Inozemna aktiva 14,7	Potraživanja od države i fondova socijalne sigurnosti 15,8	Potraživanja od države i fondova socijalne sigurnosti 17,5
Pričuve kod HNB-a 11,1	Pričuve kod HNB-a 12,1	Pričuve kod HNB-a 12,1
Potraživanja od države i fondova socijalne sigurnosti 10,1	Inozemna aktiva 9,6	Inozemna aktiva 8,9

Izvor: HNB; obrada HGK

Naime, poslovne banke su se tijekom krize počele razduživati na inozemnom tržištu u kontekstu smanjenih potreba financiranja te je inozemna pasiva poslovnih banaka pala za 6% te bila najniže vrijednosti od kraja 2008. godine. Ujedno se njen udio u ukupnoj pasivi smanjio na 16,9%, najnižu razinu od 2001. godine. Na strani pasive promjene su, u odnosu na prethodnu godinu, vidljive i u blagom povećanju udjela depozita za 1,8 strukturnih bodova (do 57,8%) Naime, zbog neizvjesnosti budućih prihoda smanjena je sklonost potrošnji te povećana ona ka štednji čija je vrijednost stoga rasla i tijekom krize. Ipak, primjetno je usporeenje rasta kojeg ograničava dodatno pogoršanje stanja na tržištu rada te iscrpljuje dugotrajnost krize: štedni depoziti su krajem 2013. godine rasli nominalnom godišnjom stopom od 1,8%, što je gotovo dvostruko sporije nego prethodne godine (3,3%).

STRUKTURA PASIVE KREDITNIH INSTITUCIJA (glavne komponente)

(krajem razdoblja, u %)

2008.	2012.	2013.
Devizni depoziti 32,0	Devizni depoziti 37,4	Devizni depoziti 37,7
Inozemna pasiva 20,5	Kapitalski računi 19,8	Kapitalski računi 20,3
Kapitalski računi 16,5	Inozemna pasiva 18,1	Inozemna pasiva 16,9
Štedni i oročeni depoziti 15,3	Štedni i oročeni depoziti 10,0	Štedni i oročeni depoziti 10,2
Depozitni novac 10,4	Depozitni novac 8,6	Depozitni novac 9,9
Depoziti središnje države 0,7	Depoziti središnje države 1,0	Depoziti središnje države 0,9

Izvor: HNB; obrada HGK

Izvjese promjene vidljive su i u strukturi aktive monetarnih institucija (kreditne institucije plus HNB), gdje je udio neto inozemne aktive znatno porastao (s 13,7% na 17,5%) zbog, s jedne strane, pada plasmana (-2,5%) te s druge, rasta inozemne aktive HNB-a (međunarodnih pričuva) za 16,3% ili 13,8 milijardi kuna.

Stalno pogoršavanje udjela loših kredita i s tim povezanih povećanih troškova rezervacija (rast od 50% u 2013. godini) bez proširenja kreditnog

*Smanjenje
inozemne aktive*

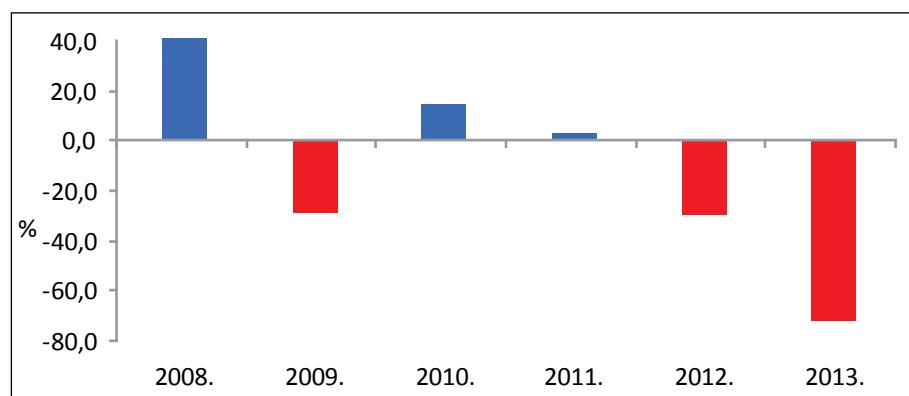
*Smanjenje
inozemne pasive-
razduživanje
banaka u
inozemstvu*

*Slabljenje rasta
štednje*

*Oštar pad dobiti
banaka*

portfelja, značajno je ugrozilo rast imovine (čija vrijednost pada posljednje dvije godine) i visinu kamatnih prihoda banaka koji predstavljaju osnovni izvor njihovih ukupnih prihoda. Konačna rezultanta je pad neto dobiti banaka tijekom posljednje dvije godine. U 2013. godini je pad bio vrlo oštar, na razini od 73%, no dijelom i kao posljedica novih regulatornih zahtjeva odnosno preoptimistične valorizacije imovine u proteklom razdoblju koja se sada korigirala prema strožim regulatornim zahtjevima koji proizlaze iz članstva u EU. Tako je 2013. godina postala najlošijom i najtežom poslovnom godinom za bankarski sektor od posljednje bankarske krize 1999.-2000. godine.

NETO DOBIT POSLOVNIH BANAKA
-godišnje stope rasta-

Izvor: HNB; obrada HGK

*Dinamičniji rast
depozitnog novca
trgovačkih društava*

Iako je kreditna aktivnost, kao i ukupna gospodarska aktivnost bila vrlo slaba, pojedini novčani agregati pokazali su nešto dinamičniji godišnji rast nego prethodne godine. Dijelom zbog niske baze i niskih razina, dijelom zbog akumulacije odgode potrošnje i većih prometa po računima kao posljedice fiskalizacije. Tako je novčana masa krajem godine dosegla razinu godišnjeg rasta od 10,6%, što je daleko viša stopa rasta nego krajem prethodne godine (1,6%). Polovica tog rasta temeljena je na povećanju depozitnog novca sektora trgovačkih društava koji je na godišnjoj razini bio viši za 22,2%, dok se prethodne godine kretao negativnim godišnjim trendom.

*Prva konkretna
mjera poticaja
oživljavanja
kreditiranja
gospodarstva*

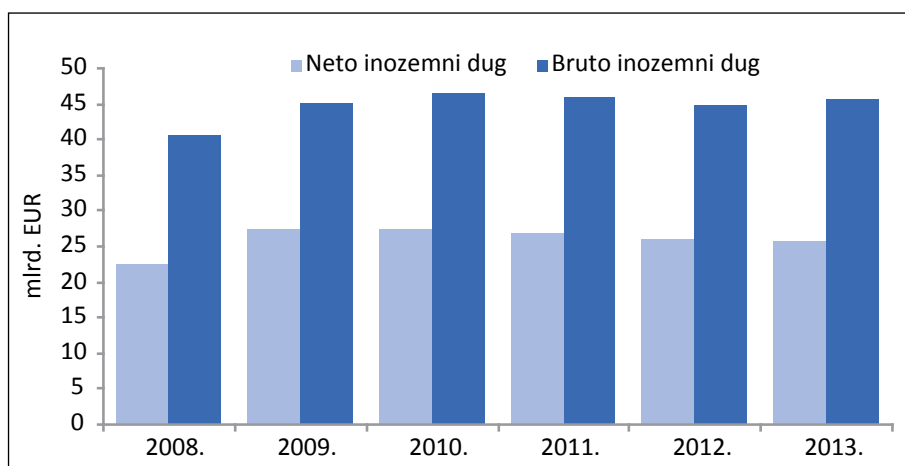
U kontekstu stanja u kojem nisu provedene strukturne reforme, nije povećana konkurentnost gospodarstva, niska potrošnja i niska proizvodnja zarobile su jedna drugu, monetarni autoritet je krajem 2013. godine ipak napravio iskorak pruživši bankama poticaj za financiranje gospodarstva. Naime, HNB je krajem studenog smanjila stopu za obračun obvezne pričuve sa 13,5% na 12% (s oslobođanjem 4,7 milijardi kuna) „da bi se bankama učinila dostupnom dodatna likvidnost za financiranje gospodarskog oporavka“. No, za razliku od prijašnjih pokušaja središnje banke u poticanju banaka za kreditiranje gospodarstva, banke su ovog puta dužne u visini cjelokupnog iznosa oslobođene kunske pričuve istovremeno upisati obvezne blagajničke zapise, s rokom dospijeca od tri godine. Na te zapise se ne obračunava kamata i neprenosivi su, što znači da ih banke ne mogu prodavati drugim osobama niti zalagati. Međutim, mogu ih i prije dospijeca, krajem svakog mjeseca, ponuditi na otkup središnjoj banci i to u iznosu 50% prirasta određenih plasmana domaćim nefinancijskim poduzećima u prethodnom mjesecu. Iako je ovaj iskorak dobrog smjera, teško je konstatirati da će ovakve jednostrane mjere preokrenuti loše dugotrajne trendove u gospodarstvu koje je još uvijek nespremno za provođenje reformi neizostavnih za promjene u efikasnosti i konkurentnosti gospodarskog sustava, ali i za investicije.

INOZEMNI DUG

Nastavak djelovanja gospodarske krize u nas reflektirao se i na kretanje i strukturu inozemnog zaduživanja. S jedne strane, niska razina gospodarske aktivnosti, potisnuta investicijska aktivnost te prezaduženi gospodarski subjekti i stanovništvo nisu osiguravali potrebu ni mogućnost za dodatnim zaduživanjem. S druge strane, pad rejtinga zemlje ispod razine investicijskog i posljedično porasla cijena zaduživanja ograničili su dostupnost i prihvatljivost inozemnog financiranja. Većim dijelom godine premije za rizik zemlje kretale su se u rasponu od 300 do 350 baznih bodova čime se Hrvatska našla u znatno lošijem položaju u odnosu na usporedive zemlje. Stoga su i dvije euroobveznice plasirane tijekom godine (*desetogodišnja obveznica u iznosu od 1,5 mlrd. USD u travnju i jedanaestogodišnja obveznica od 1,75 mlrd. USD u studenome*) bile obilježene visokim prinosom pri izdavanju od 5,62%, odnosno 6,20%.

U takvim je okolnostima glavni nositelj rasta inozemnog duga bila država koja je dio naraslog proračunskog deficita nastojala financirati na inozemnom tržištu. Stoga je, pri padu ukupne razine neto inozemnog duga (*bruto inozemni dug umanjen za potraživanja domaćih sektora prema inozemstvu*) od 1,2%, neto inozemni dug države povećan za 22,3% što je 3,1 postotni bod više od njegova porasta u 2012. godini. Istodobno je neto inozemni dug kreditnih institucija smanjen za 6,5% pri čemu je njihovo razduživanje ipak bilo manje izraženo nego prethodne godine kada je neto dug smanjen za visokih 31%. Razduživanje je zabilježeno i kod ostalih domaćih sektora (*neto inozemni dug smanjen za 4,5%*) pri čemu je smanjenje bilo 0,7 postotnih bodova izraženije nego prethodne godine. Porast neto inozemnog duga zabilježen je kod izravnih ulaganja vlasnički povezanih subjekata (*za 6,4%*), ali je to dijelom posljedica prenošenja loših plasmana jedne poslovne banke na društvo u indirektnom vlasništvu banke majke.

KRETANJE NETO I BRUTO INOZEMNOG DUGA

Izvor: HNB; obrada: HGK

U srpnju je HNB izvršila reviziju podataka vezanih uz statistiku inozemnog duga uskladiвши sektorsku klasifikaciju s onom iz Europskog sustava nacionalnih računa (ESA95) pri čemu je promijenjen i statistički tretman obveznica uz koje je sklopljen i ugovor o zamjeni valuta (*engl. swap*). Pored toga, zbog korištenja kvalitetnijih izvora podataka, revidirani su podaci kod sektora kreditne institucije i ostali domaći sektori što je, sve zajedno, rezultiralo blagom korekcijom iznosa inozemnog duga naviše i to od prosinca 2010. godine.

Manje potrebe, ali i skuplje zaduživanje

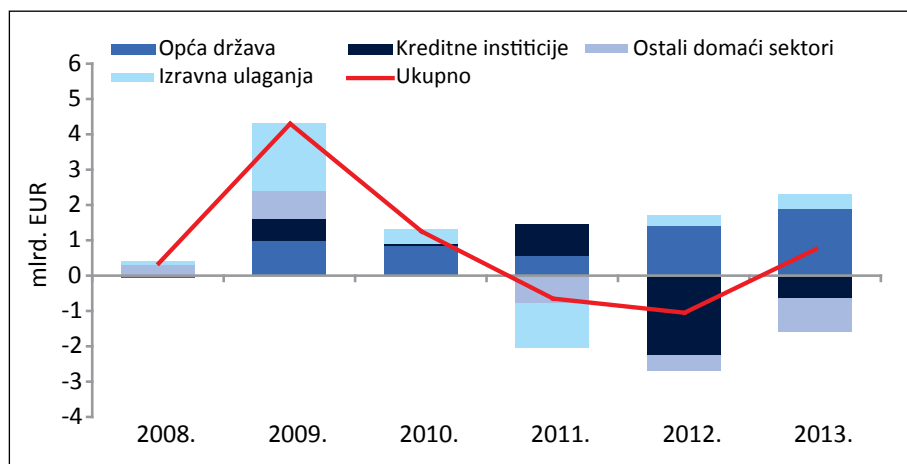
Kretanje neto inozemnog duga pod utjecajem zaduživanja države i razduživanja banaka i poduzeća

Metodološke promjene povećale iznos inozemnog duga

Udio bruto
inozemnog duga
u BDP-u dosegao
105,7%

Za razliku od neto inozemnog duga čija je razina u 2013. godini smanjena pod znatnim utjecajem smanjenih dugoročnih obveza kreditnih institucija prema inozemnim vjerovnicima, bruto inozemni dug je zabilježio rast od 1,7%. Time je nastavljena tendencija blagih promjena u razini bruto inozemnog duga tijekom gospodarske krize (*blagi porast u 2010. i 2013. g. te blagi pad u 2011. i 2012. g.*) kao rezultat smanjenih potreba za zaduživanjem pri padu proizvodnje i potrošnje te sve težeg i skupljeg inozemnog zaduživanja pri povećanom oprezu potencijalnih investitora. Krajem 2013. godine ukupan bruto inozemni dug iznosio je 45,6 milijardi eura što je 770,7 milijuna eura više nego na kraju 2012. godine. Međutim, zbog istodobno prisutnog nastavka pada BDP-a, udio duga u BDP-u dodatno je pogoršan na razinu od 105,7% što je 2,6 postotnih bodova više nego prethodne godine.

PRIRAST BRUTO INOZEMNOG DUGA PO GODINAMA

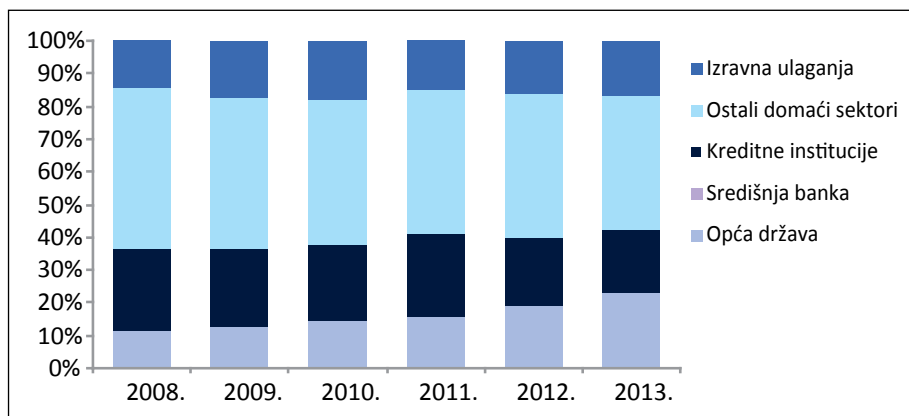

Izvor: HNB; obrada: HGK

Vrlo visok rast bruto
inozemnog duga
države – u godinu
dana porastao za
gotovo 2 milijarde
eura

Prirast bruto inozemnog duga u 2013. godini pod dominantnim je utjecajem rasta inozemnog duga opće države čija je razina tijekom godine povećana za visokih 1,9 milijardi eura. Kontinuirani visoki prirast inozemnog duga opće države prisutan je od 2009. godine, ali se u posljednje dvije godine on znatno ubrzao jačajući ulogu države u formiranju ukupne razine inozemne zaduženosti. S druge strane, u posljednje dvije godine prisutno je smanjivanje razine inozemnog duga kreditnih institucija (za 2,2 milijarde eura u 2012. g. te za 0,7 milijardi eura u 2013. godini) pri čemu se intenzitet razduživanja banaka znatnije usporio. Istodobno i ostali domaći sektori, već četvrtu godinu zaredom, smanjuju razinu svoje inozemne zaduženosti pri čemu je u 2013. godini zabilježeno rekordno smanjenje u iznosu od 953,8 milijuna eura. Unutar ostalih domaćih sektora razinu zaduženosti najviše su smanjila javna poduzeća (za 548,2 milijuna eura), nebankarske financijske institucije (za 340,5 milijuna eura) i privatna nefinancijska trgovačka društva (za 42,8 milijuna eura). Time se nastavlja situacija u kojoj je malim i srednjim poduzećima izuzetno težak pristup inozemnim izvorima financiranja.

STRUKTURA BRUTO INOZEMNOG DUGA

Izvor: HNB; obrada: HGK

Različita dinamika kretanja sastavnica bruto inozemnog duga posljednjih godina rezultirala je znatnim pomacima u strukturi duga. Tako je u 2013. godini, u odnosu na pretkriznu 2008. godinu, snažno porastao udio države u bruto inozemnom dugu (sa 11,8% na 23,0%) uz istodoban pad udjela kreditnih institucija (sa 24,6% u 2008. g. na 19,1% u 2013. godini), kao i udjela ostalih domaćih sektora (sa 49,1% na 41,0%). Odnosno, nakon jedanaest godina, u 2013. je godini dug opće države po svojoj visini, a time i udjelu u ukupnom dugu, ponovno premašio visinu inozemnog duga kreditnih institucija.

U valutnoj strukturi bruto inozemnog duga prevladavaju obveze nominirane u eurima (70,5% ukupnog duga). U posljednjih pet godina država je na međunarodnom tržištu izdala osam obveznica od kojih je šest bilo nominirano u USD pa je udio duga nominiranog u američkim dolarima narastao na 16,5% (tri postotna boda više nego na kraju 2012. godine). Istodobno je smanjen udio duga u švicarskim francima na 5,2% zbog razduživanja kreditnih institucija i ostalih domaćih sektora. Vezano uz valutni rizik situacija je ipak više ovisna o kretanju tečaja eura s obzirom da su za pet posljednje izdanih dolarskih obveznica sklopljeni ugovori o zamjeni valute (engl. swap) kojima se država štiti od tečajnog rizika.

*Na opću državu
odnosi se čak 23%
ukupnog bruto
inozemnog duga*

*U valutnoj strukturi
i nadalje dominira
dug nominiran u
eurima*

POKAZATELJI ZADUŽENOSTI

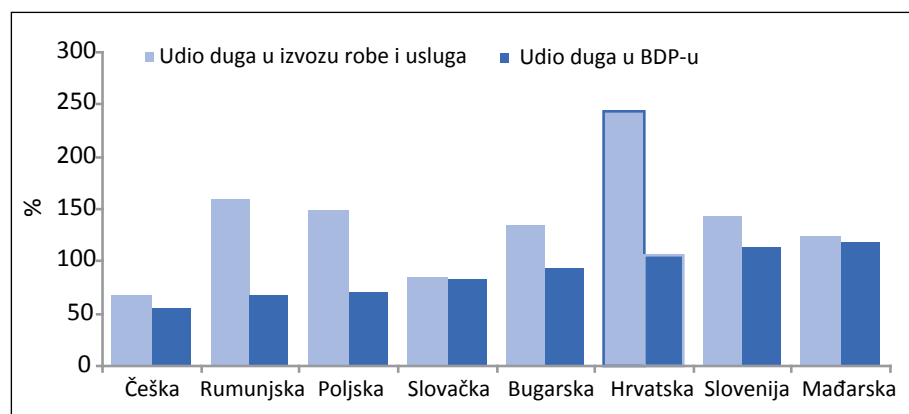
	2008.	2012.	2013.
Udio duga u BDP-u u %	85,4%	103,1%	105,7%
Udio duga u izvozu roba i usluga u %	204,6%	235,0%	243,5%
Udio kratkoročnog ino duga u ukupnom u %	15,3%	11,0%	11,5%
Otplaćeni inozemni dug u izvozu roba i usluga u %	29,7%	37,4%	39,3%
Omjer pričuva i duga u %	22,5%	25,0%	28,3%
Pokrivenost duga pričuvasima (broj mjeseci)	2,7	3,0	3,4
Pokrivenost uvoza pričuvasima (broj mjeseci)	4,6	7,2	8,5

Izvor: HNB, DZS; obrada: HGK

Pokazatelji zaduženosti pogoršani, osim onih vezanih uz dostatnost međunarodnih pričuva

Relativni pokazatelji bruto inozemne zaduženosti zemlje pogoršali su se tijekom 2013. godine što je posljedica rasta duga u okolnostima pada gospodarske aktivnosti. Zbog dinamičnijeg rasta duga u odnosu na izvoz najviše se pogoršao pokazatelj udjela bruto inozemnog duga u izvozu roba i usluga (za 8,5 postotnih bodova) dosegnuvi visokih 243,5%. Uz već ustaljenu situaciju da veličina inozemnog duga premašuje visinu ostvarenog BDP-a (od 2009. godine), u posljednje se tri godine pogoršava i pokazatelj tereta otplate inozemnog duga – omjer otplate glavnice i plaćanja kamata na inozemni dug i izvoza robe i usluga dosegao je iznos od 39,3%. U takvim okolnostima jedino su se poboljšali pokazatelji vezani uz dostatnost međunarodnih pričuva što je rezultat činjenice da su prihodi od posljednje obveznice izdane krajem godine na inozemnom tržištu privremeno stavljani u depozit kod HNB radi planiranog trošenja u narednoj godini.

UDIO BRUTO INOZEMNOG DUGA U BDP-U I IZVOZU ROBE I USLUGA U 2013. G.

Izvor: HNB; obrada: HGK

Hrvatska je visoko zadužena zemlja koja je svoj položaj dodatno narušila u posljednjih godinu dana

S udjelom bruto inozemnog duga u BDP-u od 105,7% Hrvatska spada među visoko zadužene zemlje, a udjel inozemnog duga u izvozu roba i usluga od 243,5% najlošiji je među nama sličnim zemljama. U odnosu na prethodnu godinu Hrvatska je zabilježila pogoršanje situacije po oba uspoređivana pokazatelja što se dogodilo i kod Češke i Slovačke, ali se radi o zemljama u kojima ti pokazatelji još uvijek nisu na previsokim razinama. Kod ostalih zemalja zamjetan je napredak, odnosno pad udjela bruto inozemnog duga u BDP-u i u izvozu robe i usluga u posljednjih godinu dana.

Potrebna rješenja razvojne politike koja će stimulirati izvoz, unaprijediti konkurentnost te podići kreditni rejting zemlje

Iako je u doba krize znatno usporena dinamika inozemnog zaduživanja (od 2009. g. do 2013. g. dug je povećan tek za 362 milijuna eura), ipak dosegnuta razina duga i njegove strukturne karakteristike i nadalje imaju snažne implikacije na cjelinu gospodarske situacije. Naime, kretanja u strukturi duga i troškovima zaduživanja izrazito su nepovoljna što će u budućnosti imati svoj odraz na mogućnost servisiranja obveza te na dinamiku potencijalnog gospodarskog rasta. Porast inozemnog zaduživanja države uz istodobno slabljenje mogućnosti financiranja gospodarskih subjekata (bilo samostalno u inozemstvu, bilo preko banaka koje se za tu potrebu zadužuju u inozemstvu) svakako je tendencija koju treba zaustaviti i obrnuti. Stoga se pred razvojnu politiku postavlja potreba provedbe korjenitih reformi koje bi omogućile, s jedne strane, internacionalizaciju hrvatskog gospodarstva s ciljem povećanja izvoznih aktivnosti i prihoda sa stranih tržišta radi, među ostalim, i osiguranja dostatnih deviznih sredstava za financiranje stvorenih obveza, te, s druge strane, koje bi istodobno rezultirale poboljšanjem kreditnog rejtinga zemlje i time omogućile financiranje proizvodnih aktivnosti po prihvatljivim i konkurentnim uvjetima.

PLATNA BILANCA

Za područje zemalja EU, 2013. godina bila je gospodarski stagnantna na poziciji niže razine (*pad BDP-a u 2012. godini*). U kontekstu izostanka snažnijeg oporavka domaće potražnje nastavile su se reducirati i eksterne neravnoteže kod zemalja koje su imale ustrajno visoke deficite na tekućim računima platne bilance. Tako su sve članice EU ili smanjile udio deficita ili povećale udio suficita u BDP-u (*izuzeci su Rumunjska koja je blago povećala deficit te Malta i Švedska koje su blago smanjile suficit*), a mnoge su nakon dužeg vremena ustrajnih deficita realizirale suficite na tekućim računima. Jedna od potonjih je i Hrvatska, uz Italiju, Španjolsku, Grčku, Portugal, Litvu i Bugarsku. No, to su ujedno i zemlje koje su imale i najoštrij pad BDP-a u 2013. godini, s izuzetkom Litve koja je u uvjetima rasta BDP-a postigla suficit na tekućem računu.

Reakcija na globalnu krizu: smanjenje eksternih neravnoteža

SALDO TEKUĆEG RAČUNA PLATNE BILANCE, % BDP

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	Promjena 2013/2012
Razvijene ekonomije	-1,2	-0,1	0,0	-0,1	-0,1	0,4	deficit u suficit
Eurozona	-0,7	0,3	0,6	0,8	2,0	2,9	rast suficita
Europska unija	-0,9	0,0	0,1	0,5	1,0	1,9	rast suficita
Europske zemlje u razvoju	-8,2	-3,2	-4,9	-6,4	-4,5	-3,9	smanjenje deficita
HRVATSKA	-8,9	-5,1	-1,1	-0,9	-0,1	1,3	deficit u suficit
Italija	-2,9	-2,0	-3,5	-3,1	-0,4	0,8	deficit u suficit
Litva	-13,3	3,9	0,0	-3,7	-0,2	0,8	deficit u suficit
Španjolska	-9,6	-4,8	-4,5	-3,8	-1,1	0,7	deficit u suficit
Grčka	-14,9	-11,2	-10,1	-9,9	-2,4	0,7	deficit u suficit
Portugal	-12,6	-10,9	-10,6	-7,0	-2,0	0,5	deficit u suficit
Bugarska	-17,6	-25,2	-23,0	-8,9	-1,5	0,1	deficit u suficit
Rumunjska	-10,4	-13,4	-11,6	-4,1	-4,4	-4,5	rast deficita
Nizozemska	4,3	5,2	7,4	9,5	9,4	10,4	rast suficita
Njemačka	6,2	5,9	6,4	6,8	7,4	7,5	rast suficita
Luksemburg	5,4	7,3	7,7	6,6	6,6	6,7	rast suficita
Irska	-5,6	-2,3	1,1	1,2	4,4	6,6	rast suficita
Danska	2,9	3,4	5,8	5,9	6,0	6,6	rast suficita
Slovenija	-5,4	-0,5	-0,1	0,4	3,3	6,5	rast suficita
Austrija	4,9	2,7	3,4	1,4	1,8	3,0	rast suficita
Slovačka	-6,6	-2,6	-3,7	-3,8	2,2	2,4	rast suficita
Mađarska	-7,4	-7,3	-7,4	-0,2	0,2	0,5	rast suficita
Finska	2,6	1,8	1,5	-1,5	-1,7	-0,8	smanjenje deficita
Latvija	-13,2	8,7	2,9	-2,1	-2,5	-0,8	smanjenje deficita
Estonija	-9,2	2,7	2,8	1,8	-1,8	-1,0	smanjenje deficita
Češka	-2,1	-2,5	-3,8	-2,9	-2,4	-1,0	smanjenje deficita
Cipar	-15,6	-10,7	-9,8	-3,3	-6,8	-1,5	smanjenje deficita
Francuska	-1,7	-1,3	-1,3	-1,8	-2,2	-1,6	smanjenje deficita
Belgija	-1,3	-0,6	1,9	-1,1	-2,0	-1,7	smanjenje deficita
UK	-0,9	-1,4	-2,7	-1,5	-3,7	-3,3	smanjenje deficita
Poljska	-3,8	-6,2	-6,6	-4,0	-5,1	-4,9	smanjenje deficita
Malta	-4,8	-8,3	-6,9	-0,6	2,1	0,9	smanjenje suficita
Švedska	9,0	6,3	6,3	6,0	6,1	5,9	smanjenje suficita

Izvor: MMF (WEO travanj 2014.); obrada HGK

Hrvatska je od svih članica, uz Grčku, imala najduže nepovoljnije opće gospodarske trendove od 2009. godine odnoso pad gospodarske aktivnosti zabilježen je u svih pet kriznih godina. Hrvatska se kao zemlja neto uvoznica prilagodila uvjetima prolongirane višegodišnje gospodarske krize koja je

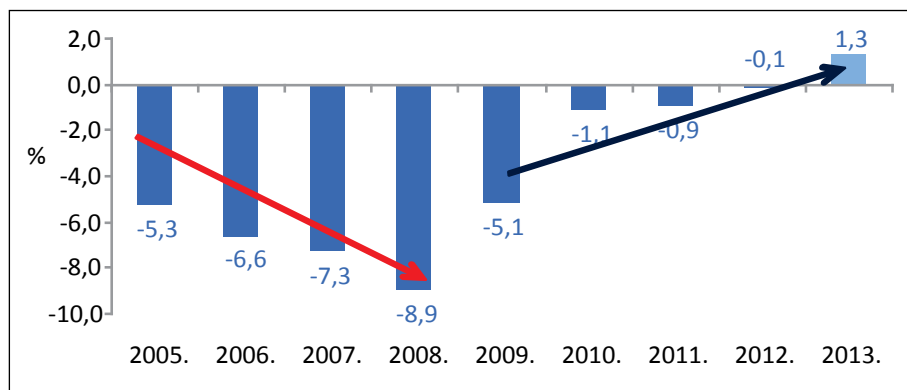
Uvoz kao kanal kontrakcije deficita tekućeg računa

*Realizacija suficita,
prvi puta od 1994.
godine*

donijela kontrakciju osobne i investicijske potrošnje, eksternom prilagodbom putem uvoza kao glavnog kanala.

To zorno prikazuje činjenica paralelnog gospodarskog pada i smanjenja deficita na tekućem računu platne bilance. Nakon četiri godine kontinuirane kontrakcije deficita, u 2013. godini ostvaren je suficit (564,4 milijuna eura), prvi puta od 1994. godine.

DEFICIT TEKUĆEG RAČUNA PLATNE BILANCE
-udio u BDP-u-

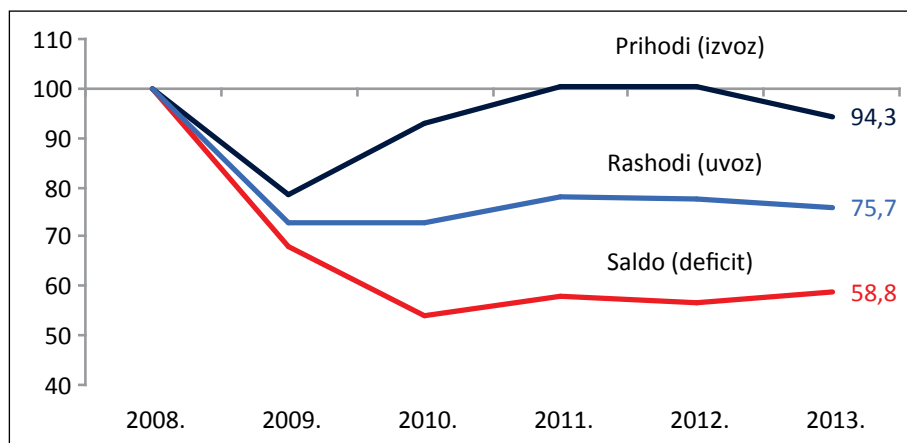
Izvor: HNB; obrada HGK

*Niže razine
međunarodne
razmjene roba*

Treba naglasiti, ovo iznimno statističko ostvarenje nije rezultat strukturnih poboljšanja već je posljedica dugotrajne gospodarske krize odnosno kontrakcije tijekova roba, usluga i kapitala.

Tako ukupna robna razmjena posljednjih pet godina stagnira na 20-30% ispod razine koja se ostvarivala 2008. godine, a u 2013. godini je realizirana na 82% razine iz 2008. godine. Pritom je jači naglasak na padu i odgodi oporavka uvoza uslijed snažne kontrakcije domaće potražnje – nakon oštrog pada 2009. godine, uvoz stagnira oko razine od 15 milijardi eura. U 2013. godini je vrijednost uvoza realizirana na 76% vrijednosti iz 2008. godine.

PODRAČUN ROBA: PRIHODI, RASHODI I SALDO (DEFICIT)
-indeksi, 2008.=100-

Izvor: HNB; obrada HGK

S druge strane, nominalna razina robnog izvoza se u okolnostima bržeg oporavka izvoznih tržišta, vratila na predkrizne razine 2011. godine. No, zbog ponovnog pogoršanja gospodarskog stanja na najvažnijim izvoznim tržištima, ali i domaćih činioca (*niska konkurentnost, restrukturiranje brodogradnje*), dinamika rasta hrvatskog robnog izvoza je pogoršana posljednje dvije godine te se njegova nominalna razina 2013. godine realizirala ponovno ispod one otprije pet godina.

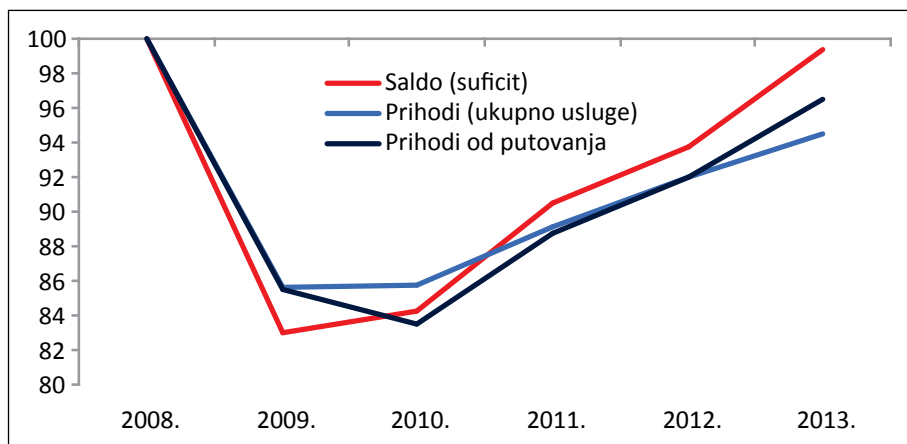
Slijedom toga je i saldo robnog podračuna pogoršan (*rast deficita za 3,6%*) u odnosu na prethodnu godinu, ali je u odnosu na 2008. godinu ostao gotovo prepolovljen.

S druge strane, na podračunu usluga kretanja su i 2013. godine ostala na pozitivnom tragu (*rast suficita za 6%*), no reflektirajući spor oporavak. Naime, nakon oštrog pada u 2009. godini, suficit se na ovom podračunu kontinuirano oporavljao, ali niti nakon pet godina nije dosegnuta vrijednost iz 2008. godine (*-0,7%*). To je primarno rezultat kretanja prihoda od putovanja, najbitnije stavke na podračunu usluga, koji se unatoč rekordnim fizičkim pokazateljima još uvijek ostvaruju ispod razine iz 2008. godine (*-3,6%*). Ostale uslužne djelatnosti (*koje značajno manje doprinose ukupnoj međunarodnoj razmjeni usluga*) imale su negativne (*kod prijevoza se smanjio suficit za 5,7% na najnižu razinu od 2002. godine*) ili marginalne pomake (*kod ostalih ulaganja je ostvaren rast suficita, no razine od vrlo skromnih 30 milijuna eura, pa stoga i malo relevantan*) u odnosu na prethodnu godinu. To je sveukupno rezultiralo rastom suficita na podračunu usluga za 5,9% ili za (*zapravo skromnih*) 378 milijuna eura do razine od 6,8 milijardi eura, što je još uvijek manje nego 2008. godine (*za 0,7%*).

Ponovno pogoršanje trenda robnog izvoza posljednje dvije godine

Spor oporavak na podračunu usluga - prihodi od putovanja još uvijek manji nego 2008.

PODRAČUN USLUGA: PRIHODI I SALDO (SUFICIT)
-indeksi, 2008.=100-

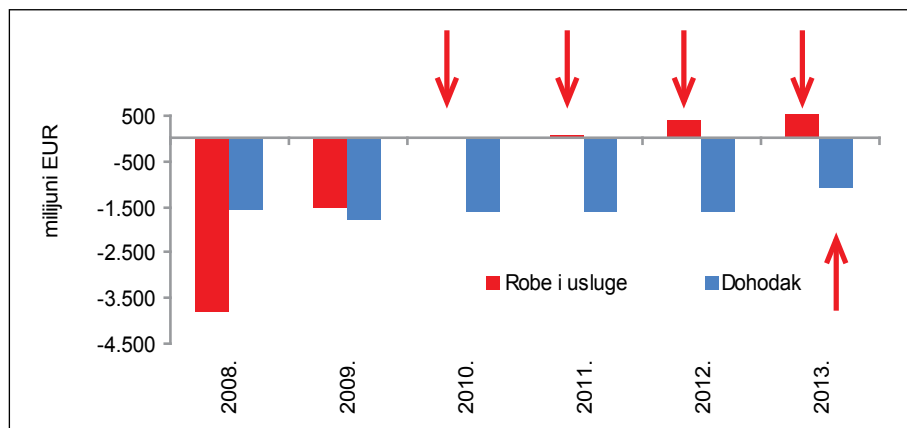

Izvor: HNB; obrada HGK

Stoga, prevaga koja je donijela znatno poboljšanje salda cijelog tekućeg računa odnosno povijesno postignuće realizacije suficita u 2013. godini, treba tražiti na podračunu faktorskih dohodaka gdje je deficit smanjen za 496 milijuna eura (*ili za 31,1%*). Naime, za razliku od robnog i uslužnog podračuna, krizne godine nisu imale tako drastičan efekt na stavke dohodovnog podračuna. Deficitarni saldo ovog podračuna se, naime, tijekom četiri godine krize, vrlo stabilno držao na visokoj razini, a tek u petoj, 2013. godini, realiziran je relevantniji pomak smanjenja (*-31%*).

Osnovna prevaga: poboljšanje na podračunu dohotka

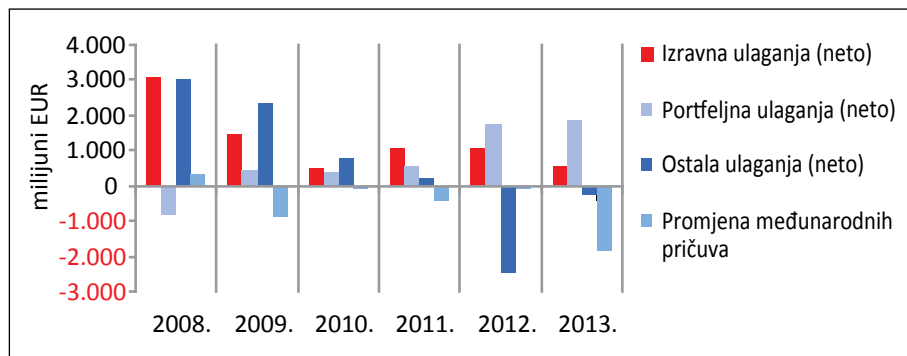
SALDO PODRAČUNA ROBA I USLUGA TE DOHOTKA

Izvor: HNB; obrada HGK

No, razlog tome opet nije strukturno pozitivan: lošiji poslovni rezultati FDI društava u okruženju opće gospodarske krize te niža vrijednost troškova inozemnog zaduživanja uslijed manje dinamike rasta inozemnog duga u okolnostima pada gospodarske aktivnosti i razduživanja banaka i ostalog sektora. Najveće apsolutno smanjenje je zabilježeno na razini deficita od izravnih ulaganja odnosno rashoda na ovoj osnovi koji se odnosi na zadržanu dobit i isplaćene dividende stranim vlasnicima tvrtki u Hrvatskoj. Pritom su prvi puta od kad postoje izravna inozemna ulaganja zabilježene negativne zadržane zarade (na što je utjecalo i vrijednosno usklađivanje imovine koju naftna kompanija Ina d.d. ima u Siriji).

RAČUN KAPITALNIH I FINANCIJSKIH TRANSAKCIJA

Izvor: HNB; obrada HGK

Najznačajniji neto
priljev na osnovi
dužničkih portfeljnih
ulaganja

U kontekstu suficita tekućeg računa, priljev na osnovi kapitalnih i financijskih transakcija bio je znatno reduciran u odnosu na prethodne godine: ukupan neto priljev iznosio je 385,5 milijuna eura, što je 13% manje nego 2012. godine te 93% manje nego 2008. godine. Neto priljev je ostvaren na osnovi dužničkih portfeljnih ulaganja (1,9 milijardi eura, zbog emisije državnih obveznica na inozemnom tržištu) te izravnih ulaganja (578 milijuna eura), dok je na osnovi tzv. ostalih ulaganja (-253,6 milijuna eura) realiziran odljev drugu uzastopnu godinu kao posljedica smanjenja obveza odnosno razduživanja banaka i tzv. ostalog sektora. Istodobno je rast međunarodnih pričuva realiziran na rekordnoj razini od 1,8 milijarde eura uslijed pojačanog zaduživanja središnje države na inozemnom tržištu i slabe aktivnosti središnje banke na deviznom tržištu (u 2013. godini održana je samo jedna devizna aukcija s prodajom deviza od 214,9 milijuna eura, najmanje od 2010. godine).

PRORAČUN KONSOLIDIRANE OPĆE DRŽAVE

Ustrajna višegodišnja recesija reflektira se na državni proračun posebnom težinom s obzirom da istodobno negativno djeluje i na proračunske prihode i na proračunske rashode postavljajući tako uravnoteženje proračuna izuzetno teškom misijom. Odgovor fiskalne politike u vrijeme krize može biti ili povećana državna potrošnja koja bi djelomično kompenzirala pad potražnje (*ukoliko za to ima dovoljno fiskalnog prostora*) ili prilagodba javnih troškova smanjenim mogućnostima financiranja (*rezanje troškova*), odnosno kombinacija mjera usmjerenih na zaustavljanje pada proračunskih prihoda i smanjenje proračunskih troškova u omjeru ovisnom o specifičnim karakteristikama svake zemlje. Zbog spore provedbe strukturnih reformi koje bi omogućile održivo smanjivanje javne potrošnje, Hrvatska se odlučila za suboptimalan miks politika koje se više oslanjaju na mjere za povećanje proračunskih prihoda (*što rezultira rastom poreznog opterećenja*), a u manjoj mjeri na uštede u državnom proračunu.

Za razliku od Hrvatske, u većini su zemalja tijekom 2013. godine zabilježeni jasni znaci izlaska iz gospodarske krize pri čemu su i mjere fiskalne politike počele pokazivati pozitivne rezultate. Tako je, prema podacima MMF-a, proračunski deficit na svjetskoj razini smanjen s -4,4% BDP-a u 2012. godini na -3,8% BDP-a u 2013. godini potaknut značajnijim smanjenjem deficita razvijenih ekonomija (*za 1,3 postotna boda na razinu od -4,9% BDP-a*). Pritom je razina deficita smanjena u za svjetsko gospodarstvo najznačajnijim zemljama uključujući euro zonu (*za 0,7 postotnih bodova*), Japan (*za 0,3 postotna boda*), Kanadu (*za 0,4 postotna boda*) i SAD (*za 2,4 postotna boda*). Blago povećanje fiskalnog deficita zabilježeno je u zemljama u razvoju (*s -2,1% BDP-a u 2012. g. na -2,4% BDP-a u 2013. g.*) pod utjecajem nepovoljnijih kretanja u Rusiji, Brazilu i Meksiku. Mjere fiskalne prilagodbe provedene su oprezno i postupno s obzirom na još uvijek krhak i nizak gospodarski rast te na spor oporavak potražnje u okolnostima ustrajno visoke nezaposlenosti.

Nasuprot tome, Hrvatska nije uspijevala uspostaviti konzistentan sustav mjera monetarne i fiskalne politike koji bi bio u funkciji izlaska iz krize. Provedene parcijalne mjere nisu međusobno bile komplementarne ni vremenski usuglašene da bi rezultirale osmišljenim aktivnostima koje bi podržale provedbu neophodnih strukturnih reformi. Uz to, ulazak u članstvo EU imao je snažnije od očekivanih reperkusije na već ionako složenu fiskalnu situaciju, što se prvenstveno odnosi na dodatni trošak članstva u EU, ali i na nedovoljno pozorno sagledane efekte koje ulazak u EU ima na visinu i dinamiku ostvarivanja pojedinih poreznih prihoda, posebno prihoda od PDV-a i carina. Na nagomilane dugove i dubioze (*naročito u zdravstvenom sustavu*) te povećane troškove vezane uz ulazak u EU, proračunska je politika reagirala preoptimistično, odnosno, reagirala je nastavkom nerealnih prognoza gospodarskog rasta i na temelju toga preoptimističnim projekcijama proračunskih prihoda koji su stvarali privid da se može pokriti planirana proračunska potrošnja. Tako je osnovni plan proračuna za 2013. godinu bio temeljen na gospodarskom rastu od 1,8% što je zahtijevalo vrlo rani rebalans proračuna (*već u ožujku*) kojim je projekcija rasta smanjena na 0,7%, da bi drugim rebalansom proračuna (*u studenome*) projekcija gospodarskog rasta bila snižena na još uvijek nerealnih 0,2%. Praksa nerealnog planiranja rezultirala je brojnošću proračunskih rebalansa tijekom kriznih godina, a dijelom je temeljena na želji da se takvim pogledom na gospodarski rast potakne optimizam, a time investicije i potrošnja u gospodarstvu i kod stanovništava. Međutim, preoptimistično planiranje proračunskih prihoda, s druge strane,

U vrijeme krize fiskalna je politika više bila usmjerena na osiguranje dovoljnih proračunskih prihoda, nego na smanjenje državne potrošnje

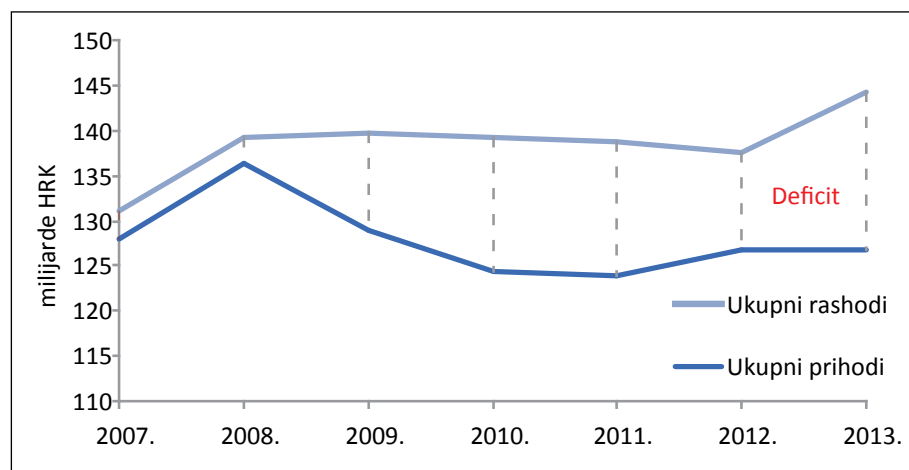
U većini zemalja izlazak iz recesije praćen je poboljšanjem fiskalne situacije

Ulazak u EU otežao proračunsku situaciju

*Preoptimistično
planiranje
rezultiralo brojnim
rebalansima
i usporilo
strukturne
promjene*

slabi pritisak na obuzdavanje proračunske potrošnje, a posebno usporava i odgađa provedbu neophodnih strukturnih promjena u javnom sektoru. Tako je osnovni proračunski plan za 2013. g. sadržavao 3,8 milijardi kuna veće prihode, 4,7 milijardi veće proračunske rashode i 0,9 milijardi kuna veći proračunski deficit od veličina ostvarenih u 2012. godini što se ubrzo pokazalo nerealnim, kako zbog nastavka pada gospodarske aktivnosti koji ne može generirati tolike prihoda, tako i zbog rastućeg proračunskog deficita koji je bio jedan od bitnih činitelja smanjenja kreditnog rejtinga zemlje. Stoga su prvim rebalansom državnog proračuna ukupni prihodi smanjeni za 254 milijuna kuna uz istodobno smanjenje ukupnih rashoda za 874 milijuna kuna što je rezultiralo i za 620 milijuna kuna nižim proračunskim deficitom. S obzirom da je sredinom godine izvršena neplanirana sanacija zdravstvenog sustava (*uz trošak od 3,3 milijarde kuna*) te da se nije ostvario planirani gospodarski rast, krajem godine izvršen je drugi rebalans proračuna kojim su proračunski prihodi smanjeni za daljnjih 2,9 milijardi kuna, istodobno su proračunski rashodi povećani za 3,2 milijarde kuna što je rezultiralo planiranjem rekordnog proračunskog deficita od 16,3 milijarde kuna. S obzirom da je rađen sredinom studenog, taj drugi proračunski rebalans praktički nije bio u funkciji koncipiranja efikasnije fiskalne politike i nije djelovao proaktivno, nego je tek uskladio proračunske proporcije s realnim stanjem državne blagajne.

PRIHODI I RASHODI PRORAČUNA OPĆE DRŽAVE

Izvor: Ministarstvo financija; obrada: HGK

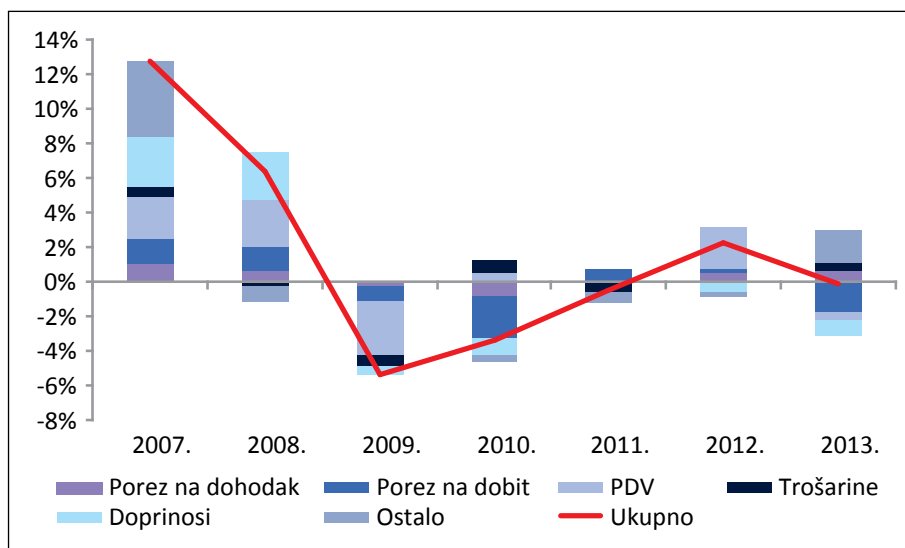
*Rekordan
proračunski deficit*

U konačnici, na razini konsolidirane opće države prema GFS 2001 metodologiji, u 2013. godini ostvareni su ukupni prihodi u iznosu od 126,7 milijardi kuna, istodobno su ukupni rashodi iznosili 144,3 milijarde kuna što je rezultiralo deficitom u iznosu od 17,6 milijardi kuna (5,4% BDP-a). U odnosu na prethodnu godinu ukupni prihodi praktički su stagnirali (*smanjeni su za 0,1%*) pa je pri znatnom porastu ukupnih rashoda (*za 4,8%*) snažno povećan proračunski deficit (*za 6,7 milijardi kuna ili za 62,2%*). Time je ostvarena izrazito nepovoljna situacija u kojoj je u pet godina djelovanja krize veličina proračuna opće države povećana za 5,1 milijardu kuna (3,7%), dok je istodobno nominalni BDP smanjen za 15,2 milijarde kuna (*za 4,4%*). Budući da u doba prosperiteta nije stvoren fiskalni prostor za djelovanjem u doba recesije, potreba za financiranjem narasle javne potrošnje rezultirala je rastom javnog duga zemlje te ograničila mogućnost ekonomske politike da fiskalnom devalvacijom potakne proizvodne aktivnosti.

U nastojanju da se ostvare dostatni proračunski prihodi nastavljene su aktivnosti kojima se sprječava porezna evazija i poboljšava naplata poreznih prihoda (*dosljedna primjena Zakona o fiskalizaciji i prometa gotovinom*), kao i korekcije poreznih stopa i uvođenje novih davanja što je dijelom bilo vezano i uz usklađivanje poreznog sustava s EU regulativom. Tako su izvršene značajnije izmjene vezane uz Zakon o porezu na dodanu vrijednost gdje je od početka godine ukinuta nulta stopa poreza (*s tim da se proizvodi koji su do tada bili oporezivani po ovoj stopi sada oporezuju stopom od 5%*), a snižena stopa od 10% primjenjuje se i na usluge pripremanja hrane i posluživanja hrane i pića u ugostiteljskim objektima. Istodobno su povećane trošarine na cigarete i sitno rezani duhan, usvojen je novi sustav oporezivanja osobnih automobila, ostalih motornih vozila, plovila i zrakoplova, a uvedene su trošarine na prirodni plin i električnu energiju. Također, izmjenama Zakona o porezu na dobit, uvedena je mogućnost poreznih odbitaka po reinvestiranoj dobiti. Stoga su, vezano uz ostvarivanje dostatnih proračunskih prihoda, i dalje nastavljena lutanja u poreznoj politici pri čemu česte izmjene zakonodavstva narušavaju stabilnost poslovnog okruženja toliko bitnog za poticanje i privlačenje investicijskih ulaganja.

Česte izmjene
poreznog sustava
narušavaju
stabilnost
poslovnog
okruženja

STOPA RASTA PRIHODA OPĆE DRŽAVE
- doprinosi komponenti -

Izvor: Ministarstvo financija; obrada: HGK

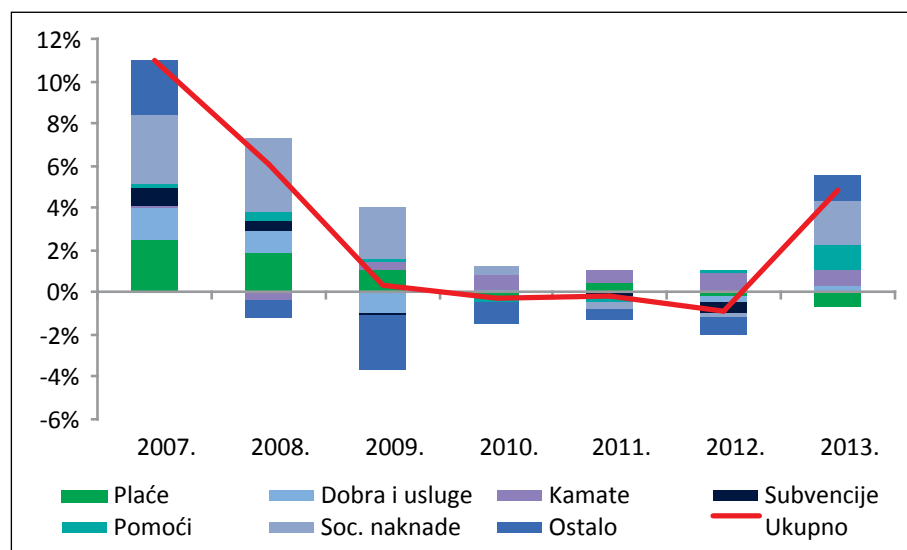
Nakon što je 2009. godine zabilježen najsnažniji pad prihoda poslovanja proračuna konsolidirane opće države (-4,9%) taj je pad postupno usporavao da bi u 2012. godini prešao u rast od 2,5%. Nastavak nepovoljnih gospodarskih kretanja uz porezne promjene i prilagodbe koje su dijelom bile vezane za ulazak zemlje u EU, a dijelom uz nastojanje smanjenja troška rada i poticanje investicijske aktivnosti, dovele su do pada prihoda poslovanja u 2013. godini. Pritom su izraženiji utjecaj na pad prihoda imali prihodi od poreza na dobit (*na godišnjoj razini smanjeni za 1,3 milijarde kuna zbog oslobađanja plaćanja poreza na reinvestiranu dobit i loših poslovnih rezultata*), prihodi od socijalnih doprinosa (*niži za 696,6 milijuna kuna zbog smanjene stope doprinosa za zdravstvo te nepovoljnih kretanja na tržištu rada i bruto plaća*), prihodi od carina (*za 595 milijuna kuna zbog ulaska u EU*), kao i prihodi od PDV-a koji su niži za 399 milijuna kuna pod utjecajem promjena u stopama oporezivanja, a posebno zbog pomaka u trenutku ubiranja poreza čime je praktički

Najizraženije
promjene vezane
uz ulazak u EU
vidljive su kod
PDV-a i trošarina

Uspješna
provedba
fiskalizacije

jednokratno „izgubljeno“ 1,6 milijardi prihoda (*ulaskom u EU PDV se više ne ubire pri uvozu već tek pri prodaji uvezenog proizvoda ili usluge*). S druge strane, u odnosu na prethodnu godinu, značajnije su povećani prihodi od poreza na imovinu (*gotovo utrostručeni*), od poreza na prodaju (18,7%), od poreza na dohodak (za 4,6% kao rezultat veće učinkovitosti naplate te manjih povrata poreza i prireza po godišnjoj prijavi), od trošarina (za 4,3% pod utjecajem rasta trošarina na automobile, naftne derivate i kavu, dok su prihodi od ostalih trošarina zabilježili pad) te pomoći (78,2% vezano uz jače korištenje sredstava pretprijetnih i pristupnih fondova EU). Odnosno, relativno nisko smanjenje prihoda poslovanja u odnosu na prethodnu godinu (za 253 milijuna kuna) rezultat je činjenice da su gubici prihoda djelomično nadoknađeni uspješnom provedbom fiskalizacije te pojačanim mjerama naplate poreznih prihoda, prvenstveno starih dugovanja kao i naplatom temeljem reprograma dugova.

STOPA RASTA RASHODA OPĆE DRŽAVE
- doprinosi komponenti -

Izvor: Ministarstvo financija; obrada: HGK

Ponovno rast
proračunskih
rashoda

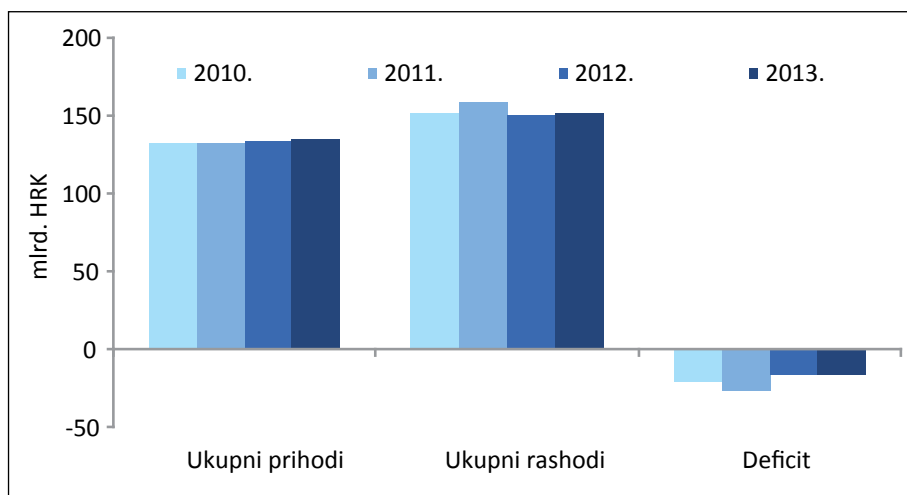
U 2009. godini okončano je usporavanje rasta rashoda opće države koji su potom do 2012. g. stagnirali na razini od oko 133 milijarde kuna. No, pod utjecajem troškova ulaska u EU, kumuliranih troškova restrukturiranja (*posebno zdravstva*) te naraslih troškova financiranja (*kamate na dugove*) u 2013. godini zabilježen je visok porast proračunskih rashoda poslovanja za 5,8 milijardi kuna ili za 4,4%. Naime, u lipnju su podmirene obveze zdravstvenih ustanova u sanaciji i HZZO-a nastale u ranijim godinama u ukupnom iznosu od 3,3 milijarde kuna, istodobno je za članstvo u EU u drugom dijelu godine uplaćen doprinos u proračun EU u iznosu od 1,8 milijardi kuna, a troškovi kamata iznosili su 9,9 milijardi kuna (3% BDP-a) što je 10,7% više nego prethodne godine. U takvim okolnostima, uz kamate, visoko su porasli izdaci za pomoći (92,3% pod utjecajem plaćanja doprinosa u proračun EU), za socijalne naknade (5,2%) te za korištenje dobara i usluga (3,1%). Unutar socijalnih naknada povećani su izdaci za zdravstvo (9,2%), za mirovine (2,6%), za socijalnu skrb (4,1%) i naknade za nezaposlene (10,1%), dok su smanjene isplate za skrb za branitelje (-2,9%), za porodiljne naknade (-1,6%) i za dječji doplatak (-1,1%). Istodobno su uštede nađene u nižim naknadama zaposlenima (-2,7% zbog smanjenja plaća zaposlenika u javnim i državnim službama pri smanjenim koeficijentima za 3%, ukidanja regresa i božićnice, baznog učinka smanjene stope

Glavni uzroci
rasta rashoda su
troškovi ulaska
u EU, sanacija
zdravstva te
rast troškova
financiranja duga

doprinosu za zdravstveno osiguranje te ušteda vezanih uz uvođenje centralnog obračuna plaća) i smanjenim subvencijama (-1,0%). Unutar subvencija najviše su smanjene subvencije Hrvatskim željeznicama (za 27,8%) i poljoprivredi (za 19%), dok su istodobno povećane subvencije brodogradnji i HBOR-u. Sumarno, poduzete mjere racionalizacije javne potrošnje dale su početne rezultate koji su vidljivi u blagoj korekciji strukture proračunskih rashoda. Tako je, u odnosu na prethodnu godinu, udio rashoda za naknade zaposlenima u proračunskim rashodima smanjen za 1,8 postotnih bodova, udio subvencija za 0,3 postotna boda, a udio troškova korištenja dobara i usluga za 0,1 postotni bod. Nasuprot tome, povećan je udio pomoći (za 1,2 postotna boda) te kamata i socijalnih naknada (za 0,4 postotna boda). Očito je da provedene uštede i racionalizacije nisu bile dostatne da polučie značajnije efekte koji bi mogli stimulativno djelovati na ukupna gospodarska kretanja, odnosno da je i dalje izostala provedba dubljih strukturnih reformi koje bi omogućile snažnije i održivo smanjenje državne potrošnje.

Uštede na plaćama, materijalnim troškovima i subvencijama još uvijek nedostatne da znatnije promjene strukturu javne potrošnje

PRIHODI I RASHODI PRORAČUNA OPĆE DRŽAVE
- prema ESA 95 metodologiji -

Izvor: Ministarstvo financija; obrada: HGK

Ulaskom Hrvatske u EU i statistika javnih financija morala se prilagoditi europskom statističkom sustavu, odnosno obuhvatu i definiciji prihoda, rashoda i deficita prema ESA95 metodologiji. Prema navedenoj metodologiji u obuhvat opće države ulaze uz državni proračun i korisnici državnog proračuna, izvanproračunski korisnici (HV, HC, FZOEU, HFP, AUDIO, CERP), javna poduzeća (HRT i HŽ infrastruktura), lokalni proračuni i korisnici lokalnih proračuna te izvanproračunski fondovi (HZZO, UZMO i HZZ). Prema ESA95 metodologiji u 2013. g. ukupni prihodi opće države ostvareni su u iznosu od 134,7 milijardi kuna (0,5% više nego prethodne godine), istodobno su ukupni rashodi iznosili 150,8 milijardi kuna (0,4% više nego prethodne godine) pa je zabilježen proračunski deficit u iznosu od 16,2 milijarde kuna (0,7% manje nego prethodne godine). Odnosno, u 2013. godini je deficit proračuna opće države, po definiciji po kojoj se izračunava postojanje prekomjernog proračunskog manjka u EU, iznosio -4,9% BDP-a što je blagi pomak u odnosu na 2012. g. kada je iznosio 5,0% BDP-a. S obzirom na činjenicu da je proračunski deficit viši od dozvoljenih 3% BDP-a Hrvatska ulazi u proceduru uklanjanja prekomjernog manjka te će u naredne tri godine deficit morati svesti u prihvatljive okvire.

Po ESA95 metodologiji proračunski deficit iznosi 4,9% BDP-a čime Hrvatska ulazi u proceduru uklanjanja prekomjernog manjka

PRIHODI, RASHODI I DEFICIT PRORAČUNA OPĆE DRŽAVE
- % BDP-a u 2013. godini -

	Prihodi	Rashodi	Deficit/suficit
Slovenija	44,7	59,4	-14,7
Grčka	45,8	58,5	-12,7
Irska	35,9	42,9	-7,2
Španjolska	37,8	44,8	-7,1
Ujedinjeno Kraljevstvo	41,1	46,9	-5,8
Cipar	40,3	45,8	-5,4
Hrvatska*	41,0	45,9	-4,9
Portugal	43,7	48,7	-4,9
Francuska	52,8	57,1	-4,3
Poljska	37,5	41,9	-4,3
EU 28	45,7	49,0	-3,3
Italija	47,7	50,6	-3,0
Malta	41,1	43,9	-2,8
Slovačka	35,9	38,7	-2,8
Belgija	52,0	54,7	-2,6
Nizozemska	47,3	49,8	-2,5
Rumunjska	32,7	35,0	-2,3
Litva	32,3	34,5	-2,2
Mađarska	47,6	50,0	-2,2
Finska	56,0	58,5	-2,1
Bugarska	37,2	38,7	-1,5
Češka	40,9	42,3	-1,5
Austrija	49,7	51,2	-1,5
Švedska	51,5	52,9	-1,1
Latvija	35,1	36,1	-1,0
Danska	56,2	57,2	-0,8
Estonija	38,1	38,3	-0,2
Njemačka	44,7	44,7	0,0
Luksemburg	43,6	43,5	0,1

* Preliminarni podaci

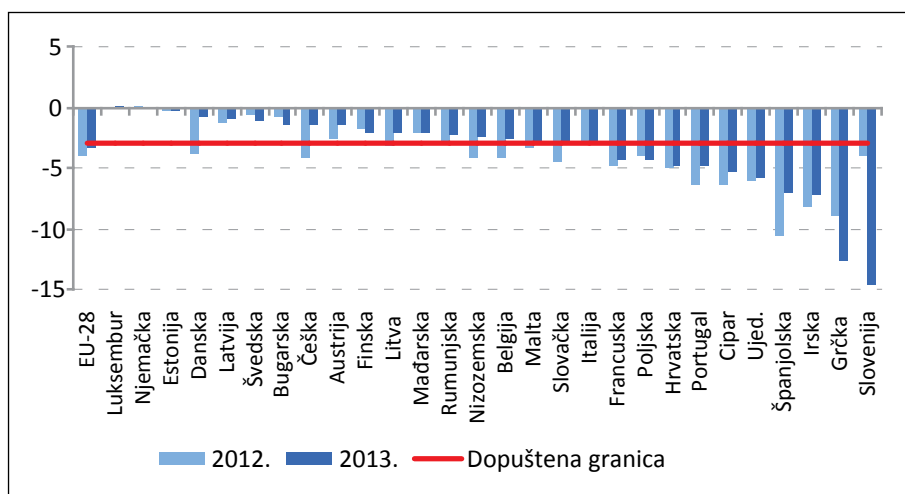
Izvor: EUROSTAT; obrada: HGK

U odnosu na stupanj gospodarskog razvoja proračunska je potrošnja predimenzionirana, a visina i dinamika smanjenja deficita nepovoljni u europskim okvirima

Po relativnoj veličini ukupnih proračunskih prihoda (41,0% BDP-a u 2013. g.) Hrvatska se nalazi ispod prosjeka EU28 (45,7%). Međutim, povoljniju situaciju, odnosno niži udio proračunskih prihoda u BDP-u ima 11 zemalja među kojima su i sve zemlje nama bliskog stupnja razvijenosti, kao npr. Rumunjska (32,7%), Slovačka (35,9%), Bugarska (37,2%) i Poljska (37,5%). Slična je situacija i s udjelom proračunskih rashoda u BDP-u koji u nas iznosi 45,9%, a prosjek EU28 je 49,0%. U ovom slučaju 14 je europskih zemalja s nižim udjelom rashoda u BDP-u od nas, među kojima su i sve slične tranzicijske zemlje s kojima se često uspoređujemo: Rumunjska, Bugarska, Slovačka, Poljska i Češka. Očito je da su u nas proračunske proporcije predimenzionirane u odnosu na stupanj gospodarske razvijenosti, odnosno da imamo veću potrošnju od one koju bi realno mogli podnijeti na ovoj razini proizvodne aktivnosti.

U odnosu na zemlje EU među fiskalnim pokazateljima najlošije smo pozicionirani po visini proračunskog deficita pri čemu tek šest zemalja bilježi veću udio deficita u BDP-u od nas. Po veličini deficita izjednačili smo se s Portugalom koji spada među periferne zemlje najteže pogođene gospodarskom krizom. Nepovoljno je što u se u nas još ne naziru jasniji znakovi poboljšanja situacije – dok je u EU u posljednjih godinu dana udio deficita u BDP-u u prosjeku smanjen za 0,6 postotnih bodova, u Hrvatskoj je ostvaren pomak od skromnih 0,1 postotni bod.

PRORAČUNSKI DEFICIT
- % BDP-a -

Izvor: EUROSTAT; obrada: HGK

Osim što ne zadovoljava europske kriterije vezane uz proračunski manjak, Hrvatska u 2013. godini nije zadovoljila ni fiskalno pravilo iz domaćeg Zakona o fiskalnoj odgovornosti. Navedeno pravilo zahtijeva smanjivanje udjela rashoda općeg proračuna u BDP-u za najmanje 1 postotni bod godišnje, a ostvareno je smanjenje za 0,6 postotnih bodova, ako se koristi procjena visine BDP-a navedena prilikom zadnjeg rebalansa proračuna. Ukoliko se proporcije računaju prema ostvarenom BDP-u prema prvim rezultatima DZS-a, tada je, umjesto smanjenja, ostvaren čak rast udjela proračunskih rashoda za 0,2 postotna boda. Ipak, činjenica je da fiskalno pravilo koje se primjenjivalo u 2013. godini nije bilo optimalno strukturirano, odnosno nije uzimalo u obzir djelovanje ekonomskih ciklusa pa u uvjetima pada gospodarske aktivnosti njegova primjena može dodatno ugrožavati izgleda za rast.

Sumarno, 2013. godina nije donijela željene pomake u fiskalnoj politici koji bi dali dostatan poticaj izlasku gospodarstva iz recesije. Pri povećanju troškova vezanih uz uplatu doprinosa u proračun EU, sanaciju zdravstva i rastuće troškove podmirivanja dugova u okolnostima izostanka planiranog gospodarskog rasta, fiskalna politika nije pronašla odgovarajuće odgovore koji bi potakli rast i zapošljavanje. Štoviše, ni poduzete aktivnosti usmjerene u pravom smjeru, kao što je to pokušaj smanjivanja troška rada, poticanja (re) investiranja te sanacije sustava plaćanja i zdravstvenog sustava nisu se pokazale dostatnim i dugoročno održivim pri izostanku dubljih strukturnih reformi. Ulaskom u EU, a time i poštivanja mehanizama obuzdavanja prekomjernog proračunskog manjka i uklanjanja prekomjernih makroekonomskih neravnoteža, Hrvatska će morati provesti brže i dublje strukturne reforme, ali će to sada, nakon već pet propuštenih godina, iziskivati veće troškove i napore.

Fiskalno pravilo nije zadovoljeno

Krajnje je vrijeme za strukturne reforme, ovaj put i pod pritiskom EU

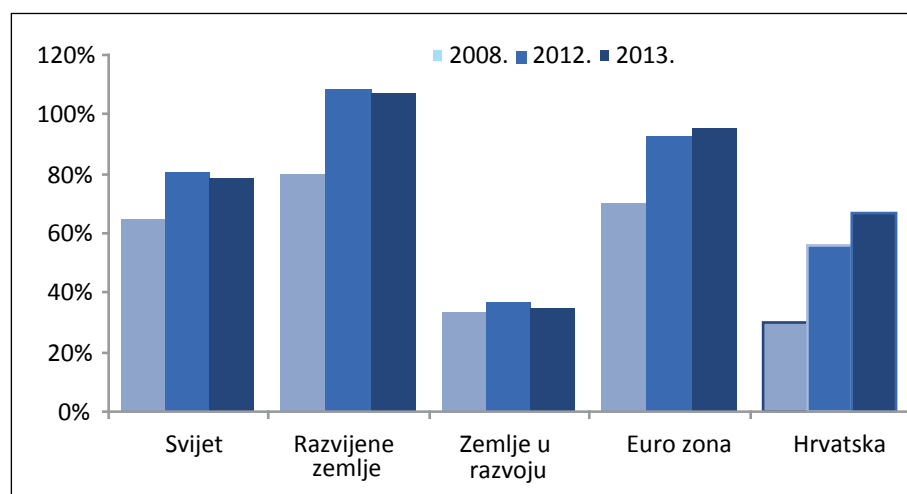
Izlazak iz recesije u razvijenim zemljama praćen je i dalje visokom razinom javnog duga uz nizak gospodarski rast i visoku nezaposlenost

Visoka razina duga ograničava dinamiku budućeg rasta

JAVNI DUG

Globalnu ekonomsku situaciju, posebno u razvijenim ekonomijama, obilježavao je izlazak iz recesije uz nedovoljan gospodarski rast, visoku nezaposlenost i previsoku, dugoročno neodrživu, razinu javnog duga. Iako je izlazak iz krize rezultirao postupnom pomacima u konsolidaciji fiskalne situacije koja se ogleda u započetom smanjivanju relativne veličine proračunskih deficita, to još uvijek nije bilo dostatno da se zaustave nepovoljne tendencije u kretanju javnog duga, a posebno ne da se započne izraženija tendencija smanjivanja udjela duga opće države u BDP-u. Štoviše, u strahu da se ne ugrozi krhak proces oporavka svjetskog gospodarstva, prijedlozi glavnih svjetskih institucija koje se brinu o gospodarskom rastu i financijskoj stabilnosti kretali su se u smjeru potrebe postupnijeg i pozornijeg smanjivanja proračunskog deficita ovisno o specifičnoj situaciji u pojedinoj zemlji s ciljem da smanjenje državne potrošnje u što manjoj mjeri naruši mogućnosti gospodarskog rasta. Uz to, i u 2013. godini nastavljena je provedba ekspanzivne monetarne politike koja je, s obzirom na smanjene rizike, rezultirala nižim troškovima zaduživanja za većinu zemalja, a posebno je rezultirala obratom u tokovima kapitala koji se sve više povlačio s tržišta u razvoju i vraćao na tržišta razvijenih zemalja formirajući time rastući rizik osiguranja dostatne likvidnosti za potrebe financiranja zemalja u razvoju. U takvim je okolnostima zabilježena praktički stagnacija razine javnog duga u globalnim okvirima, ali je u većini najrazvijenijih zemalja (SAD, Japan, euro zona) nastavljen rast ionako previsokog udjela duga opće države u BDP-u. Naime, taj se udio u dijelu zemalja kretao na razinama višim od 100% BDP-a, uključujući tu SAD (104,5%), Italiju (132,6%) i Japan (243,2%). Dio objavljenih znanstvenih radova temeljenih na istraživanju povijesnih kretanja i epizoda visoke razine javnog duga sugerira da je pri udjelu duga opće države višim od 90%, odnosno 96% BDP-a, prisutan njegov snažniji ograničavajući utjecaj na gospodarski rast ili da zemlje koje su u toj mjeri opterećene dugom bilježe puno volatilniji rast.

UDIO DUGA OPĆE DRŽAVE U BDP-u

Izvor: MMF, Ministarstvo financija; obrada: HGK

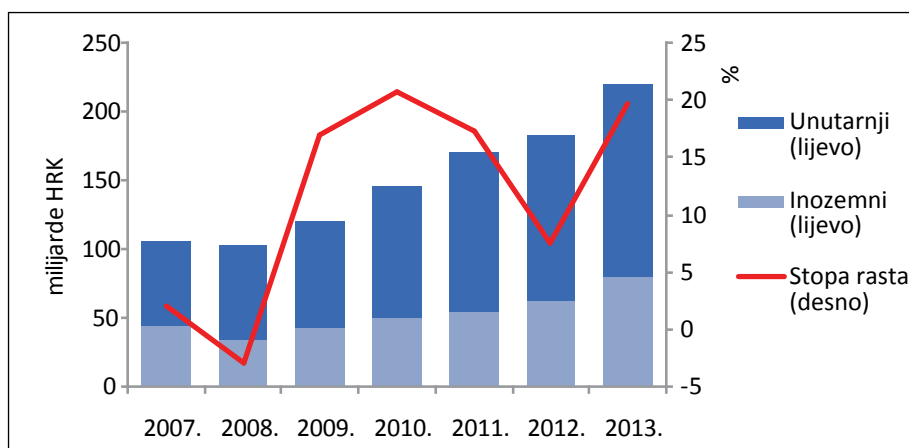
Situaciju s javnim dugom u Hrvatskoj obilježilo je kumuliranje elemenata koji negativno utječu na njegov rast i veličinu. To je prije svega višegodišnji pad gospodarske aktivnosti koji bi i pri stagnaciji veličine duga rezultirao rastom njegova udjela u BDP-u, a pri rastu duga i padu BDP-a efekti se kumuliraju rezultirajući brzim pogoršanjem situacije. Uz to, ustrajan i visok proračunski deficit prisutan u dugom razdoblju ima svoj odraz u veličini duga opće države, a visoke potencijalne obveze države u vidu državnih jamstava su pod djelovanjem krize i potrebe restrukturiranja određenih sektora dovele do pretvaranja tih obveza u javni dug. To se u znatnim iznosima dogodilo prilikom restrukturiranja brodogradnje, ali su određen utjecaj na rast javnog duga imale i provedene aktivnosti i preuzimanja dugova u avioprijevozu, zdravstvenom sustavu i željezničkom prijevozu. Na kraju, i pad kreditnog rejtinga zemlje na razinu podinvesticijskog u znatnoj je mjeri utjecao na uvjete i troškove zaduživanja države, a time i na visinu obveza koje će opterećivati servisiranje dugova u budućnosti.

Pored navedenih nepovoljnih okolnosti na iskazivanje razine javnog duga utjecale su i metodološke promjene u statistici duga koje su se morale provesti prilikom ulaska zemlje u EU. Odnosno, pri ulasku u EU statistika državnog duga usklađena je s Europskim sustavom nacionalnih i regionalnih računa 1995 (ESA 95) što je rezultiralo nešto višim iznosima duga, ali i drugačijom sektorskom klasifikacijom. Primjenom nove metodologije sektor opće države obuhvaća središnju državu, fondove socijalne sigurnosti (*Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje, Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje i Hrvatski zavod za zapošljavanje*) i lokalnu državu. Pritom su, u skladu s metodologijom ESA 95, Hrvatska radiotelevizija i HŽ Infrastruktura resektorizirane iz podsektora javnih nefinancijskih poduzeća u podsektor središnje države. Uz to su u dug opće države uključeni svi krediti HBOR-a odobreni jedinicama opće države kao i stanje nedospjelih obveza po obveznicama Fonda za naknadu oduzete imovine. Jedna od najznačajnijih metodoloških promjena je primjena statističkog pravila trećeg poziva državnog jamstva prema kojem se, u situaciji kada država umjesto dužnika podmiri njegove obveze, u statistici državnog duga iskazuje preuzimanje cjelokupnog iznosa garantiranog duga dužnika u godini trećeg poziva po jamstvu. Primjenom navedenog pravila povećan je iznos duga opće države u 2009. g. i narednim godinama zbog činjenice da je država platila dio obveza Croatia Airlinesa i brodogradilišta za koje je jamčila pri čemu je, istodobno, došlo do smanjenja izloženosti države po izdanim jamstvima.

U Hrvatskoj se kumulirani efekti loše razvojne politike manifestiraju u razini javnog duga

Metodološke promjene u praćenju javnog duga

KRETANJE JAVNOG DUGA

Izvor: HNB; obrada: HGK

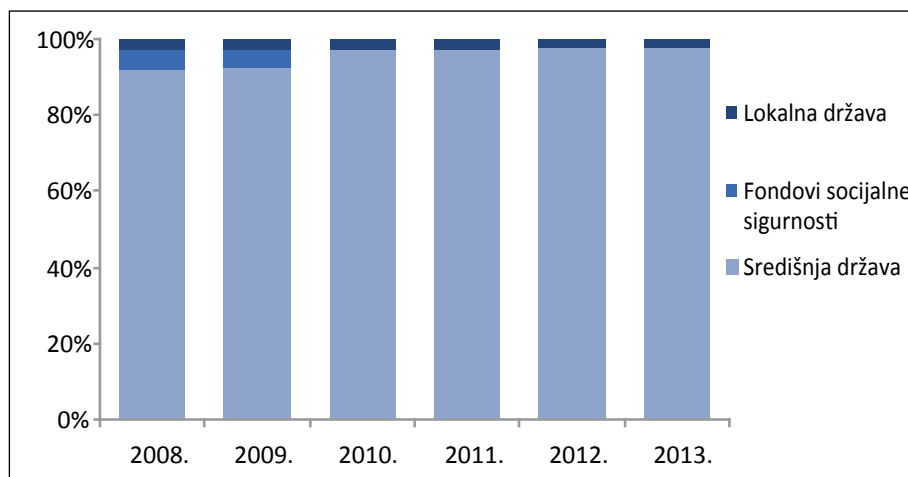
*Dug opće
države prešao
Maastrichtski
kriterij*

*U pet godina
djelovanja krize
udio javnog duga
u BDP-u povećan
za 37,4 postotnih
bodova, od čega
samo u 2013.
godini za 11,2
postotna boda*

Konačan rezultat provedenih statističkih usklađivanja i realnih kretanja jest stanje duga opće države u iznosu od 220,2 milijarde kuna na kraju 2013. godine. Pritom se 215,2 milijarde kuna (97,7% *ukupnog duga*) odnosilo na dug središnje države, 5,0 milijardi kuna (2,3% *ukupnog duga*) na dug lokalne države, a tek 0,9 milijuna kuna na dug fondova socijalne sigurnosti. U odnosu na prethodnu godinu dug središnje države povećan je za 20%, dug lokalne države za 17%, dok je istodobno dug fondova socijalne sigurnosti smanjen za 40,7%.

Nakon 2008. godine javni dug kreće se po visokim dugoročno neodrživim stopama rasta koje su se u svim godinama (*osim 2012. g.*) kretale blizu ili na razini od 20% godišnje. Stoga ni 2013. godina s porastom duga za 19,9% ne odstupa od zasad tipičnog scenarija vezanog uz kretanje duga u okolnostima gospodarske krize pri čemu je ipak prirast duga od 36,5 milijardi kuna (*dosad najviši godišnji prirast*) znatno viši od onog koji bi proizašao iz utjecaja potrebe financiranja naraslog proračunskog deficita. Razlog tome je u visokom iznosu predfinanciranja, odnosno u činjenici da je cjelokupni iznos dobiven prodajom zadnjeg izdanja obveznice na inozemnom tržištu stavljen u depozit kod HNB-a s namjenom trošenja tijekom 2014. godine. No, uvažavajući tu okolnost, 2013. godina ostat će zapamćena kao godina u kojoj je udio javnog duga u BDP-u povećan za čak 11,2 postotnih bodova što je rezultiralo time da je Hrvatska prešla Maastrichtski kriterij maksimalne dozvoljene razine duga od 60% BDP-a. Hrvatska je tako ulazak u EU obilježila i ulaskom u proceduru prekomjernog proračunskog manjka kao i ulaskom u grupu zemalja u kojima postoje prekomjerne makroekonomske neravnoteže. Činjenica je da je pet godina djelovanja krize u nas rezultiralo izuzetno snažnim rastom duga opće države koji je od 2008. do 2013. godine povećan čak za 117,3 milijarde kuna, odnosno s razne od 30,0% BDP-a na 67,4% BDP-a. Stoga zaustavljanje visokog rasta, a potom i smanjivanje udjela javnog duga u BDP-u postaju nezaobilazni ciljevi fiskalne politike u narednom razdoblju.

STRUKTURA DUGA OPĆE DRŽAVE

Izvor: HNB; obrada: HGK

Tijekom 2013. godine država je svoj deficit gotovo isključivo pokrivala financiranjem i pritom se koristila svim oblicima zaduživanja na domaćem i inozemnom tržištu. Tako je iznos duga po dugoročnim vrijednosnim papirima (*obveznicama*) povećan za 23,5 milijardi kuna, kreditni dug za 8,8 milijardi kuna, a dug temeljem kratkoročnih vrijednosnih papira (*trezorski zapisi*) za 4,2 milijarde kuna. Istodobno je značajnije povećan unutarnji dug opće države (*za 19,8 milijardi kuna*) od inozemnog duga (*za 16,7 milijardi kuna*) što je rezultiralo činjenicom da se krajem godine 63,5% ukupnog duga odnosilo na domaću komponentu, a 36,5% na inozemnu komponentu duga. Odnosno, prema valutnoj strukturi, na dug denominiran u eurima odnosilo se 69% ukupnog duga, na dug denominiran u američkim dolarima 5%, a na dug denominiran u kunama 26% ukupnog duga. Zadnjih se godina bilježi postupan rast udjela duga denominiranog u eurima uslijed izdavanja domaćih i inozemnih obveznica denominiranih u eurima, zaduživanja na domaćem tržištu putem sindiciranih kredita te korištenja projektnih zajmova međunarodnih institucija. Takva valutna struktura nosi znatne rizike vezane uz kretanje tečaja koji može ugroziti mogućnost redovitog servisiranja stvorenih obveza.

Iako je kreditni rejting zemlje spušten ispod investicijskog država nije imala problema u iznalaženju mogućnosti svog financiranja. Ipak, na inozemnom su se tržištu za nas pooštrili uvjeti zaduženja pa se tako premija za rizik zemlje većim dijelom godine kretala u rasponu od 300 do 350 baznih bodova, što je znatno nepovoljnije od nama sličnih zemalja, odnosno od zemalja srednje i južne Europe. S druge strane, na domaćem tržištu, država se lako i relativno jeftino zaduživala s obzirom da su banke i mirovinski fondovi teško nalazili druge oblike sigurnog i profitabilnog ulaganja. Stoga je udio kredita državnim institucijama u ukupnom kreditima kreditnih institucija na kraju 2013. godine iznosio 15,2%, udio dužničkih vrijednosnih papira državnih jedinica u ukupnoj imovini kreditnih institucija 3,6%, a udio državnih obveznica u ukupnoj imovini mirovinskih fondova 68,2% što je tri postotna boda više nego na kraju prethodne godine. Tijekom godine izdane su četiri obveznice od čega dvije na domaćem (*750 milijuna eura i 2,75 milijardi kuna u srpnju*) i dvije na inozemnom tržištu (*1,5 milijardi USD u travnju i 1,75 milijardi USD u studenome*). Uvjeti za inozemna izdanja sve su nepovoljniji pa je tako travanjaska obveznica na deset godina izdana uz kamatnu stopu od 5,5% i prinos pri izdanju od 5,625%, dok je obveznica istog roka izdana u studenom nosila kamatnu stopu od 6% s prinosom pri izdanju od 6,265%. I u jednom i u drugom slučaju radi se o vrlo skupom zaduživanju koje će iziskivati znatne napore u njegovom servisiranju s obzirom na veliku razliku između očekivane stope gospodarskog rasta i u obveznicama utvrđene kamatne stope.

Za cjelovitu sliku problematike duga opće države potrebno je uzeti u obzir i potencijalne obveze države koje se odnose na dana državna jamstva, uključujući jamstva dana HBOR-u kao i jamstva dana na kredite HBOR-a. Ukupno izdana jamstva središnje države na kraju 2013. godine iznosila su 53,7 milijardi kuna što je 1,2% manje nego na kraju prethodne godine prvenstveno zbog pretvaranja dijela jamstava (*posebno vezano uz restrukturiranje brodogradilišta*) u javni dug. Pritom se na domaća jamstva odnosilo 38,2%, a na inozemna 61,8% ukupnih jamstava. Ako se dugu opće države pribroji i iznos izdanih državnih jamstava tada je slika zaduženosti još nepovoljnija, jer tako definiran dug iznosi visokih 83,8% BDP-a. Radi se o činjenici koju treba respektirati s obzirom da je u okolnostima izostanka gospodarskog rasta i nadalje prisutna opasnost pretvaranja dijela izdanih jamstava u javni dug.

Država se obilato koristi svim oblicima financiranja na domaćem i inozemnom tržištu

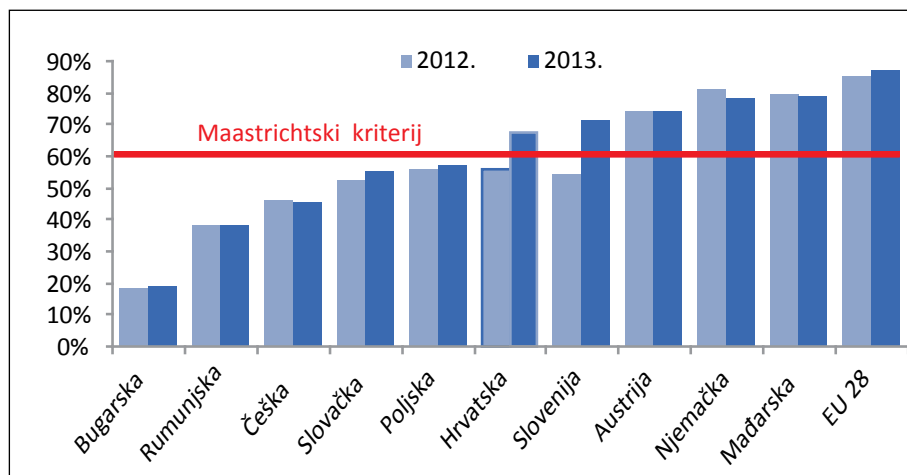
Pad rejtinga zemlje na razinu ispod investicijskog

Mogućnosti financiranja ipak nisu upitne, ali su troškovi zaduživanja porasli

Mirovinski fondovi i banke snažno uključeni u financiranje države

Iako smo po visini duga još uvijek ispod europskog prosjeka, zabrinjava dinamika njegova rasta

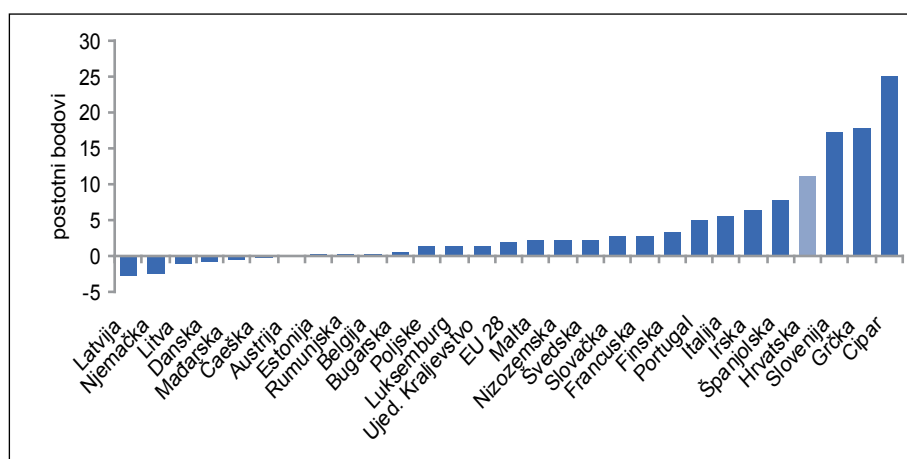
UDIO DUGA OPĆE DRŽAVE U BDP-u

Izvor: EUROSTAT, HNB; obrada: HGK

Izlazak iz krize u Europskoj se uniji još uvijek nije odrazio i na zaustavljanje rasta udjela duga opće države u BDP-u koji je u prosjeku EU28 zemalja dosegao razinu od 87,1%. To je 1,9 postotnih bodova više nego u prethodnoj godini, a čak za 25,2 postotnih bodova više nego pretkrizne 2008. godine. Po samoj visini udjela duga u BDP-u Hrvatska još uvijek ne odstupa značajnije od europskog prosjeka – 15 europskih zemalja ima viši udjel od nas, a 12 njih bilježi povoljniju razinu ovog pokazatelja. Ono što brine jest dinamika rasta javnog duga koja je izrazito visoka i ne pokazuje znakove posustajanja. Tako je u razdoblju od 2008. do 2013. u Hrvatskoj udio duga opće države u BDP-u povećan s 30% na 67,4%, odnosno za 37,4 postotna boda (*samo je sedam europskih zemalja zabilježilo veći rast*), a u posljednjoj je godini dug povećan za 11,2 postotna boda pri čemu je lošija situacija zabilježena samo u Sloveniji, Grčkoj i Cipru.

RAST/PAD UDJELA DUGA OPĆE DRŽAVE U BDP-u U 2013. G.
- u postotnim bodovima -

Izvor: EUROSTAT, HNB; obrada: HGK

Hrvatska je došla u situaciju kada se potrebe za bruto financiranjem duga približavaju iznosu od 20% BDP-a, a za trošak servisiranja kamata države treba odvojiti preko 3% BDP-a. U takvim okolnostima još se uvijek mogu podmirivati obveze, ali nastavak postojeće dinamike rasta duga neminovno vodi u situaciju koja ugrožava mogućnosti gospodarskog rasta u budućnosti. Stoga Hrvatska mora naći sinergiju vjerodostojnih politika kojima će djelovati na dinamiku kretanja javnog duga pri čemu je očito da jedino dinamičan gospodarski rast omogućava kvalitetno i manje bolno rješenje ove problematike. Ostale mogućnosti svode se na provedbu strože fiskalne prilagodbe, osmišljeno i dogovorno restrukturiranje postojećih obveza, inflacioniranje duga, odnosno kombinaciju navedenih pristupa. Očito je, dakle, da se nalazimo u situaciji u kojoj je neminovno razraditi skup kratkoročnih, srednjoročnih i dugoročnih mjera kojima ćemo vratiti kretanje duga opće države u održive okvire uz povećanje rejtinga zemlje, što bi omogućilo prihvatljivije troškove financiranja.

*Potreban
osmišljen pristup
koji bi rezultirao
konzistentnim
politikama vezanim
uz uspostavljanje
gospodarskog rasta
i obuzdavanje rasta
javnog duga*

*Znatan pad vrijednosti
investicija u razdoblju
nakon 2008. godine*

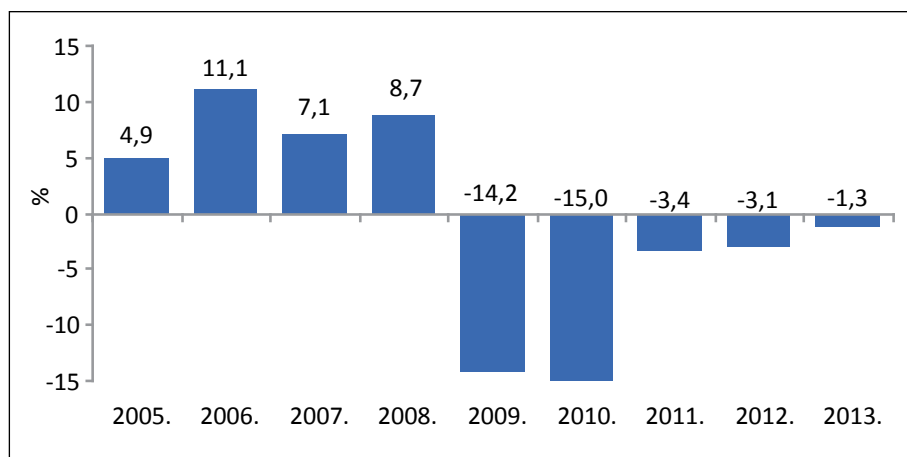
*Realna vrijednost
investicija u 2012.
manja je 33% nego u
2008.*

*Znatno je smanjen
i udio investicija u
BDP-u što je utjecalo na
njegov trend rasta*

INVESTICIJE I INOZEMNA IZRAVNA ULAGANJA

Nakon dinamičnog rasta investicija, koji je u razdoblju od 2001. do 2008. godine, promatrano kroz strukturu BDP-a, prosječno iznosio 10,3% godišnje, u 2009. godini dolazi do njihovog snažnog pada. Veliki pad ukupne domaće i inozemne potražnje i zaustavljanje tokova kapitala u toj i idućoj godini dovodi do njihovog realnog pada od približno 15% godišnje, a pad je nastavljen i u narednom razdoblju, ali ipak manjim intenzitetom. S obzirom na već nisku razinu investiranja, u 2013. godini je pad usporen na samo 1,3%, ali je realna vrijednost investicija ipak bila 32,6% manja nego u 2008. godini.

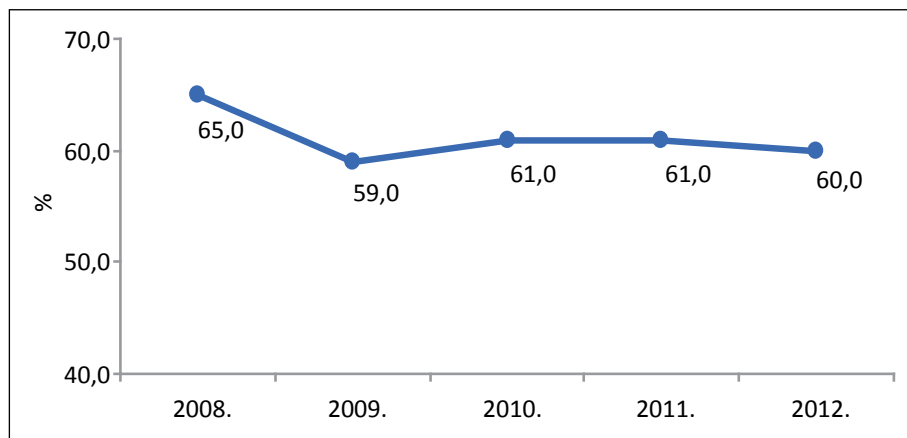
INVESTICIJE U FIKSNI KAPITAL - STRUKTURA BDP-a
-realne stope rasta-

Izvor: DZS; obrada: HGK

Takve su tendencije kretanja investicija znatno utjecale na kretanje BDP-a, odnosno ukupne gospodarske aktivnosti. Naime, u razdoblju prije krize investicije su bile jedna od glavnih poluga gospodarskog rasta, pri čemu se u najvećoj mjeri radilo o investicijama u infrastrukturu i stambenu izgradnju koje su u velikoj mjeri financirane zaduživanjem (u 2008. godini činile su 18,3% ukupne potražnje, odnosno njihov je udio u BDP-u iznosio 27,4%). Nakon višegodišnjeg pada, njihov je udio u 2013. godini pao na 13,0% ukupne potražnje, odnosno 18,6% BDP-a.

ISKORIŠTENOST INDUSTRIJSKIH KAPACITETA

Izvor: DZS; obrada: HGK

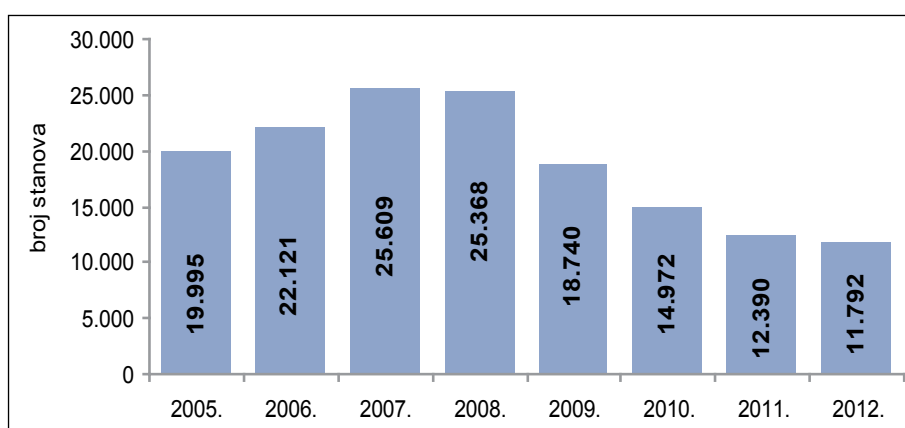
Kretanje investicija bilo je usko povezano s kretanjem drugih vidova potražnje. Odnosno, pad plaća, zaposlenosti, sklonosti potrošnji, zaduživanja stanovništva kod poslovnih banaka, ali i izvoza doveo je do viška proizvodnih kapaciteta te neprodanih stanova na tržištu. Podaci o iskorištenosti kapaciteta u industriji pokazuju da je ta iskorištenost sa 65% u 2008. godini pala na 59% u 2009. da bi do 2012. bio zabilježen tek blagi rast na 60%. Istodobno, rast udjela nenaplativih kredita i pooštavanje uvijeta kreditiranja, lošiji poslovni rezultati te rast deficita opće države uz pogoršanje kreditnog rejtinga, doveli su do smanjenja raspoloživih sredstava za privatne i javne investicije.

Konvergentni trendovi investiranja bilježili su se i u Europskoj uniji gdje je stopa investiranja nefinancijskih tvrtki (*omjer bruto investicija u fiksni kapital i bruto dodane vrijednosti*) sa 22,8% u 2008. godini, uz gotovo stalan trend pada, smanjena na 19,1% u 2013. godini.

Pad vrijednosti investicija bio je posljedica pada ukupne domaće i inozemne potražnje te raspoloživog kapitala

Sličan je trend zabilježen i u drugim zemljama

BROJ IZGRAĐENIH STANOVA U RAZDOBLJU 2005. DO 2012.

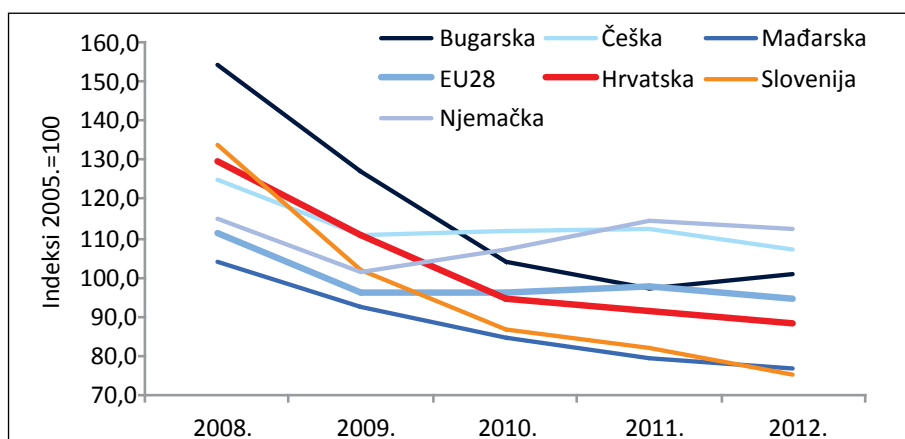

Izvor: DZS; obrada: HGK

Kretanje investicija može se pratiti i kroz strukturu BDP-a koja pokazuje da je u gotovo svim članicama EU28 realna razina investiranja u 2013. bila niža nego u 2008. godini. Izuzetak su pritom bile samo Poljska u kojoj je razina investicija bila 14,8% viša te Austrija i Švedska u kojima je razina bila približno na istoj razini. Hrvatska je istodobno bila među članicama u kojima je pad bio izraženiji, što je dijelom bilo posljedica izraženijeg rasta između 2005. i 2008. godine (*visoka baza*), odnosno više bazne razine investiranja u odnosu na većinu drugih članica.

Hrvatska je ipak bila u grupi članica EU28 u kojima je pad vrijednosti investicija bio nešto izraženiji

KRETANJE INVESTICIJA U FIKSNI KAPITAL PO ZEMLJAMA
-indeksi 2005=100-

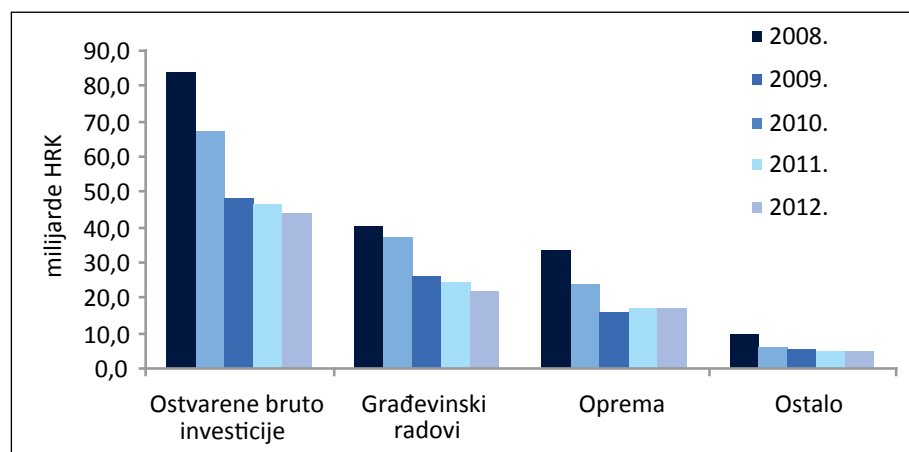

Izvor: Eurostat; obrada: HGK

Građevinski radovi su u pretkriznom razdoblju činili oko 50% svih investicija

Viša razina investiranja u Hrvatskoj, u pretkriznom razdoblju, bila je prvenstveno posljedica intenzivne izgradnje infrastrukture i zamaha stanogradnje. To je, uz znatne investicije u građevinske radove djelatnosti van građevinskog sektora (*najviše trgovine*), dovelo do visokog udjela građevinskih radova u strukturi investicija. Taj se udio godinama kretao na razini od približno 50%, a u vrijeme najintenzivnije cestogradnje dosegnuo je i 53%. Istodobno se udio ulaganja u opremu kretao na razini od oko 35%.

OSTVARENE BRUTO INVESTICIJE

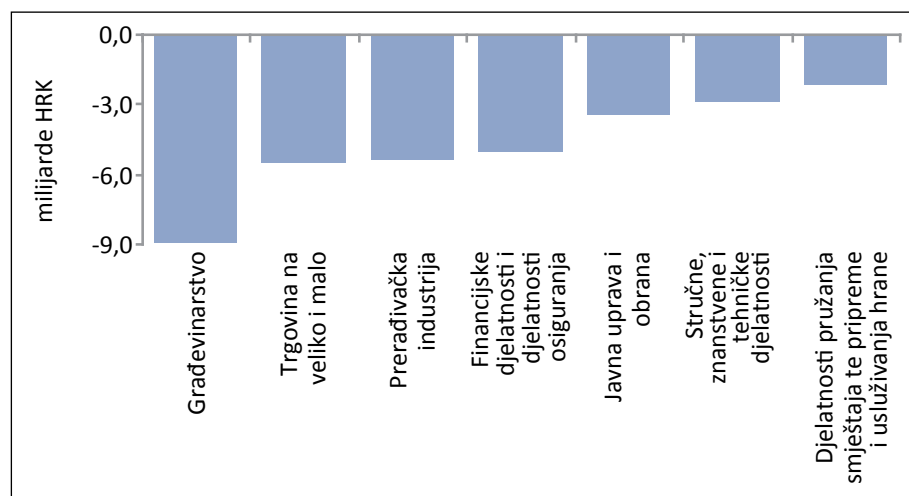

Izvor: DZS; obrada: HGK

U razdoblju od 2008. do 2012. investicije u građevinske radove smanjene su za 18,1 milijardu kuna, a u opremu za 16,7 milijardi

U razdoblju nakon 2008. godine dolazi do pada svih vrsta investicija, pri čemu taj pad prema podacima iz strukture BDP-a ni u 2013. godini nije zaustavljen. Zadnji raspoloživi podaci o strukturi investicija za 2012. godinu pokazuju da je u razdoblju od 2008. do 2012. godine najviše smanjena vrijednost investicija u građevinske radove (*za 18,1 milijardu kuna*), a pad vrijednosti investicija u opremu bio je tek nešto manji (*16,7 milijardi kuna*). Ukupan nominalni pad vrijednosti investicija iznosio je 39,6 milijardi kuna, odnosno čak 47,3%.

DJELATNOSTI S NAJVEĆIM PADOM INVESTICIJA U RAZDOBLJU 2008. - 2012. GODINE

Izvor: DZS; obrada: HGK

Analiza prema djelatnosti investitora pokazuje da su najveći investitori u pretkriznom razdoblju (u 2008. godini) bili građevinarstvo sa 16,9% ukupnih investicija, prerađivačka industrija sa 13,1% te trgovina sa 11,2%. Upravo je kod tih djelatnosti u navedenom razdoblju došlo i do najvećeg pada vrijednosti investicija: u građevinarstvu je u razdoblju od 2008. do 2012. godine vrijednost investicija smanjena za 8,9 milijardi kuna, u trgovini za 5,5 milijardi, a u prerađivačkoj industriji za 5,4 milijarde kuna.

U analiziranom petogodišnjem razdoblju samo se u 2012. godini bilježi lagani rast vrijednosti investicija i to tek kod manjeg broja djelatnosti. Pritom je najveći rast zabilježen kod ugostiteljstva te informacija i komunikacija, dok je u prerađivačkoj industriji zaustavljen trend pada investicija te su stagnirale na razini 2011. godine. Najveći je pad vrijednosti investicija istodobno zabilježen kod primarnih djelatnosti (poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo) te kod financijskih djelatnosti i djelatnosti osiguranja. Ovakvo kretanje kod financijskih djelatnosti bilo je očekivano, s obzirom na znatno pogoršanje poslovnih rezultata u odnosu na prethodnu godinu. S obzirom na daljnji pad vrijednosti investicija u 2013. godini, koji je ipak znatno usporeniji u odnosu na prethodno razdoblje, može se očekivati da je kretanje investicija po djelatnostima i u 2013. bilo dosta diverzificirano. Ostvareni pokazatelji sugeriraju daljnji pad vrijednosti investicija u građevinarstvu i financijskim djelatnostima (izraženi nastavak pada bruto dodane vrijednosti).

Najveći investitori: građevinarstvo, prerađivačka industrija i trgovina

Kod tih je djelatnosti zabilježen i najveći pad vrijednosti investicija

U 2012. godini je kod pojedinih djelatnosti zabilježen rast investicija, što sugerira nastavak takvog trenda u 2013. godini

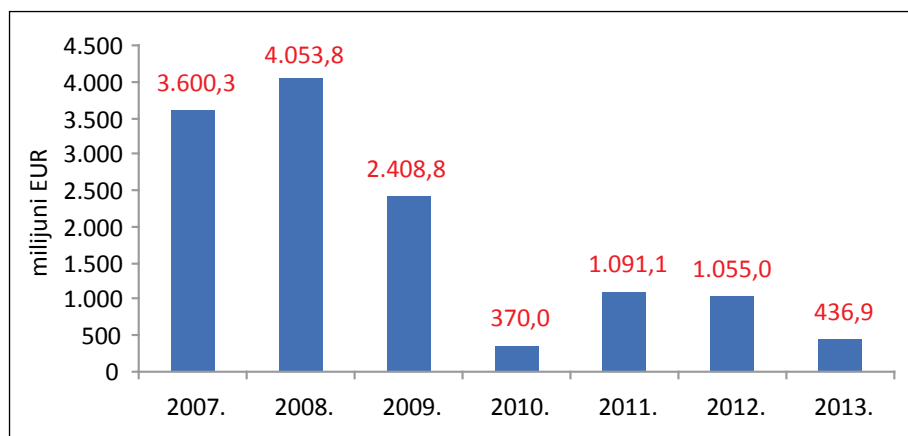
Inozemna izravna ulaganja

Prolongirana kriza hrvatske ekonomije uz manje raspoloživog kapitala za investicije zbog globalne gospodarske krize, određuje vrlo slab priljev inozemnog kapitala posljednjih godina. No, manjak inozemnih ulaganja u Hrvatsku treba povezati i uz regulatornu nestabilnost (nepredvidiv regulatorni okvir, netransparentni upravni postupci, nedovoljan kapacitet na nacionalnoj i lokalnoj razini, korupcija) koje je i Udruženje stranih ulagača (FIC) indentificiralo kao dugoročni blokator izravnih ulaganja u Hrvatsku.

Tijekom 2013. godine na osnovi izravnih ulaganja priteklo je tek 436,9 milijuna eura što je čak 60% manje nego prethodne godine te najmanje od 2010. godine.

Zanemarivo niske vrijednosti inozemnih izravnih ulaganja obilježile su i 2013. godinu, kao i nekoliko prethodnih kriznih godina.

INOZEMNA IZRAVNA ULAGANJA U RH

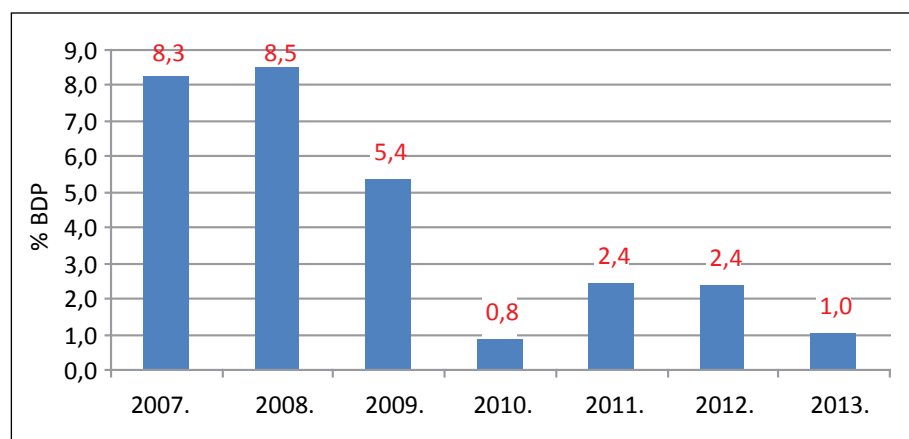

Izvor: HNB; obrada HGK

Drastično smanjenje do gotovo simboličnih razina, stanje je koje opisuje posljednje četiri godine. Naime, kumulativna vrijednost stranih ulaganja u tom je razdoblju iznosila samo 3,1 milijardu eura, što je u usporedbi s prethodnim četverogodišnjim razdobljem, čak četiri puta manje.

U omjeru s BDP-om, iznos FDI-a nalazi se na razini od tek 1%, znatno manje nego u 2008. godini kada je dosegao 8,5% (*i to pri 10% nominalno višoj razini BDP-a u eurima*).

INOZEMNA IZRAVNA ULAGANJA
% BDP

Izvor: HNB, DZS; obrada HGK

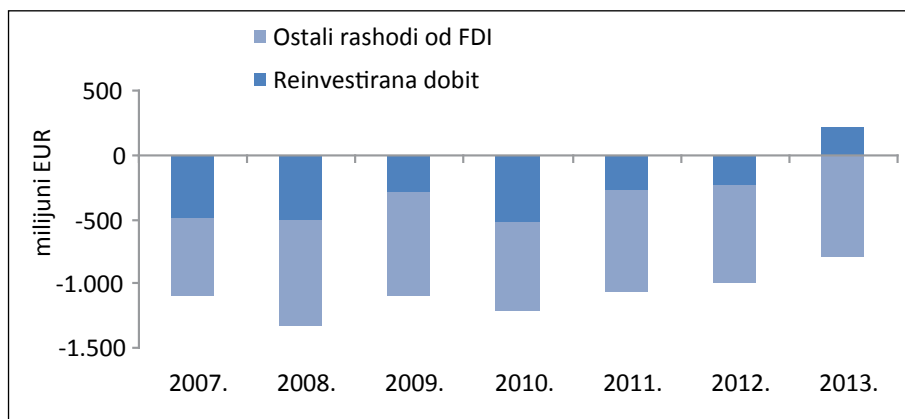
Gotovo cijela skromna vrijednosti izravnih ulaganja u 2013. godini odnosila se na vlasnička ulaganja (519 milijuna eura), manje na obveze iz odnosa vlasnički povezanih tvrtki (172 milijuna eura), dok je prvi put u povijesti zabilježen odljev na osnovi zadržanih zarada (-220 milijuna eura). Pritom treba napomenuti da je rast obveza iz odnosa vlasnički povezanih tvrtki realiziran prvi put nakon tri godine. Naime, početkom globalne i hrvatske krize (2008. do 2010.), inozemni vlasnici hrvatskih tvrtki (*uglavnom se to odnosi na banke*) povoljnim su posudbama i dokapitalizacijama pomagale njihovu poziciju. Nakon toga je nastao prekid dotoka sredstava iz tih izvora primarno zbog izostanka potrebe za njima u okolnostima pada potražnje.

Od početka krize, a posebno od 2010. godine, u okolnostima pada profita tvrtki, vrijednost reinvestirane dobiti je opadala, da bi 2013. godine bila negativna. Pritom treba uočiti kako se ujedno i odnos vrijednosti reinvestirane dobiti i ostalih rashoda od FDI posljednjih godina kvario, što znači da je vrijednost isplaćene dobiti padala sporije nego vrijednost reinvestirane dobiti. Tako su ostali rashodi 2007. godine bili veći 1,3 puta od reinvestirane dobiti, a u 2012. godini 3,3 puta.

Od 1997. godine (*otkad postoji ova vrsta podataka*) nadalje, reinvestirano je ukupno 4,8 milijardi eura.

Reinvestirana dobit
prvi puta u povijesti
negativna

RASHODI OD INOZEMNIH IZRAVNIH ULAGANJA

Izvor: HNB; obrada HGK

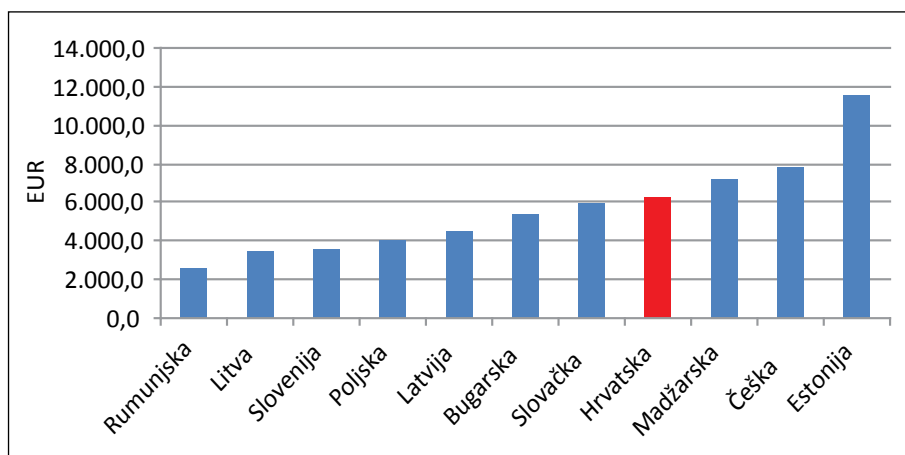
Zanimljivo je kako je od prvih pet djelatnosti (*financijsko posredovanje, trgovina, poslovanje nekretninama, telekomunikacije, proizvodnja koksa*) koje su kumulativno akumulirale najviše izravnih ulaganja tijekom godina (62%), njih četiri u 2013. godini imala negativne vrijednosti. Tako je kod djelatnosti financijskog posredovanja, daleko najjačoj djetanosti što se tiče izravnih ulaganja (32% *ukupne vrijednosti izravnih ulaganja*), prvi puta u povijesti zabilježena negativna vrijednost (-230,7 milijuna eura).

Kumulativno, u Hrvatsku je od 1993. godine (*kada su zabilježena prva izravna ulaganja*), zaključno s 2013. godinom, uloženo 26,9 milijardi eura (od čega 17,6 milijardi eura *vlasničkih ulaganja*), odnosno oko 6,3 tisuće eura per capita, što nas ipak svrstava u gornji razred europskih zemalja usporedivih značajki.

Negativna vrijednost ulaganja u financijsko posredovanje

Od 1993. do 2013. FDI iznosio 26,9 milijardi eura

IZRAVNA ULAGANJA PER CAPITA, 1993.-2013.

Izvor: HNB, WIIW; obrada HGK

Manja vrijednost FDI i u zemljama usporedivih značajki

Spor oporavak FDI i na globalnoj razini

Tijekom 2013. godine se na razini skupine ovih zemalja drastično smanjila vrijednost izravnih ulaganja - s oko 32 milijarde eura koliko je bilo uloženo 2012. godine na samo 7,5 milijardi u 2013. godini. Pritom se ističe najdrastičnija promjena vezana uz Poljsku, koja inače zbog svoje veličine apsorbira najviše apsolutne vrijednosti ulaganja među ovim zemljama. Poljska je u 2013. godini prvi puta i jedina od promatranih zemalja zabilježila negativnu FDI vrijednost (-4,5 milijarde eura).

Niti ukupna globalna kretanja izravnih ulaganja nisu se značajnije promijenila te su ostala kolebljiva pod utjecajem neizvjesnosti konačnosti ekonomskog oporavka što izaziva opreznost i suzdržanost investitora. Mnoge transnacionalne kompanije reprofiliraju svoje prekomorske investicije kroz restrukturiranje imovine i realokaciju. Stoga se oporavak FDI ulaganja pokazuje otežanim i traje duže od očekivanog. UNCTAD predviđa vrijednost FDI ulaganja u 2013. godini blizu razine prethodne godine s blagim rastom između 3 i 4%, a 2014. godine rast bi se trebao ubrzati na oko 17%.

TRŽIŠTE KAPITALA

Nakon prvog kvartala 2009. godine na svjetskim tržištima kapitala uspostavljen je uzlazni trend koji je ojačan u drugom dijelu 2012. godine, a posebno u 2013. godini. Naime, prošle je godine nastavljen oporavak gospodarskih pokazatelja koji su upućivali na jasne naznake izlaska svjetskog gospodarstva iz krize pri čemu su pozitivni pomaci simultano bili prisutni u svim regijama. Gospodarski je oporavak bio najizraženiji u SAD-u, jasni znakovi oporavka dominirali su u EU pri čemu je politika pomoći perifernim zemljama euro zone počela davati rezultate, kao što su vidljive rezultate dale i mjere monetarnih i fiskalnih poticaja u Japanu. Jedine naznake zabrinutosti bile su vezane uz mogućnost nastavka brzog rasta zemalja u razvoju, posebno Kine, čiji je gospodarski rast postupno usporavao. U takvim je okolnostima na globalnoj razini započelo preusmjeravanje kapitala iz tržišta zemalja u razvoju prema razvijenim ekonomijama s obzirom da investitori primarno ulažu u područja koja se ističu dobrom perspektivom gospodarskog rasta uz niske rizike. Ipak, povlačenje kapitala iz zemalja u razvoju još nije bilo izraženo u tolikoj mjeri da bi se na globalnoj razini stvorile veće makroekonomske neravnoteže.

Optimizam kreiran sve čvršćim naznakama izlaska iz gospodarske krize potaknuo je rast cijena dionica i doveo vrijednost dijela važnijih burzovnih indeksa na njihove povijesne maksimume (*S&P*, *Dow Jones*, *DAX*). Štoviše, zabilježena je i izuzetno visoka dinamika rasta većine indeksa pa je tako japanski Nikkei u 2013. godini porastao za 56,7% (*najveći godišnji rast od 1972. godine*), Nasdaq za 38,3%, Dow Jones za 26,5% (*najviši godišnji rast od 1995. g.*), frankfurtski DAX za 25,5%, pariški CAC40 za 18,0%, te londonski FTSE100 za 14,4%. Istodobno su među tranzicijskim zemljama najviši rast zabilježili sofijski SOFIX (42,5%) i bukureštanski BETI (26,1%). Usporavanje rasta kineskog gospodarstva praćeno neizvjesnošću vezanom uz kretanje cijena i preveliku investicijsku i kreditnu aktivnost, rezultirali su pogoršanjem pokazatelja na kineskom tržištu kapitala. Sumarno, prema podacima MMF-a za važnije zemlje, razina cijena dionica u 2013. godini kretala se u rasponu od pada za oko 10% u Brazilu i Kini do rasta od blizu 50% odnosno 60% u Japanu i Argentini.

*Svjetska tržišta kapitala
rastu pod utjecajem
gospodarskog
oporavka*

*Dio važnijih indeksa
doseže svoje povijesne
maksimume*

KRETANJE INDEKSA ODABRANIH BURZI

Burzovni indeks	Zaključna vrijednost 31.12.2013.	Promjena u odnosu na prethodnu godinu (%)
Dow Jones	16.577	26,5
S&P 500	1.848	29,6
Nasdaq	4.177	38,3
FTSE 100	6.749	14,4
CAC 40	4.296	18,0
DAX	9.552	25,5
Nikkei 225	16.291	56,7
Shangai Comp.	2.116	-6,7
Bombay Sensex	21.171	9,0

Izvor: Bloomberg; obrada: HGK

Na domaćem tržištu
nema oporavka jer
je gospodarstvo i
nadalje u recesiji

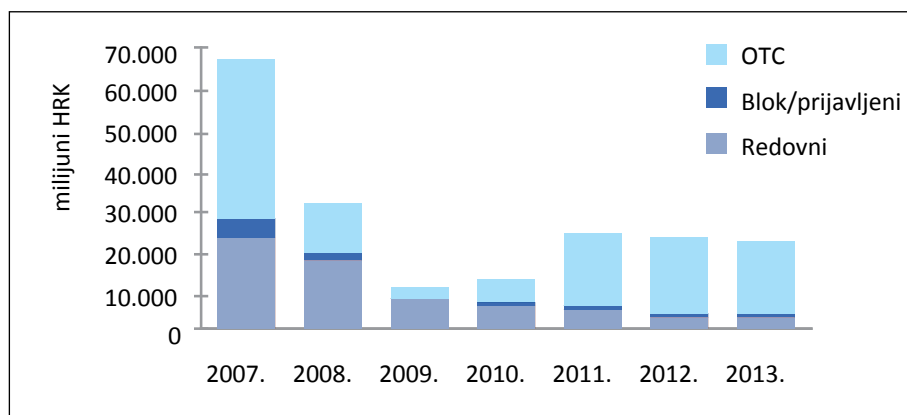
Znatan dio
izdavatelja u procesu
je predstečajnih
nagodbi

Redovni promet pao
je na razinu od samo
13,7% onog iz 2007.
godine

Stoga je globalno, prema podacima WFE (*World Federation of Exchanges*), 2013. godina bila vrlo uspješna godina za svjetske burze: tržišna kapitalizacija burzi članica WFE povećana je za 17% čime je vraćena na razinu prije izbijanja krize, dok je vrijednost trgovanja dionicama porasla za 12% u odnosu na prethodnu godinu.

Optimizam sa svjetskih tržišta kapitala nije se u dostatnoj mjeri prenio i na domaće tržište kapitala, s obzirom da u nas još nije bilo naznaka izlaska gospodarstva iz recesije. Kako je situacija na burzi tek refleksija gospodarske situacije, očito je da napredak na tržištu kapitala nije ni bio moguć u situaciji kad gospodarstvo slabi, posebno ako se kontinuitet pada proteže na pet sukcesivnih godina bez vidljivije naznake preokreta takvog trenda. Štoviše, uz padajući kreditni rejting zemlje, loš položaj na listi konkurentnosti, rastući proračunski deficit i javni dug, godinu su obilježili i loši poslovni rezultati velikog dijela poduzeća čije su dionice uvrštene na burzi, a oprez i suzdržanost potencijalnih investitora dodatno su motivirani činjenicom da se znatan broj društava (*njih 44*) nalazio u postupku predstečajne nagodbe. U okolnostima izražene neizvjesnosti i rizika (*petina na burzi uvrštenih društava obuhvaćena predstečajnim nagodbama*) te ograničenih mogućnosti zarada (*svega je petina društava isplatila dividendu*) slabio je interes za angažiranjem na tržištu vrijednosnih papira pri čemu je znatan dio ulaganja imao spekulativan karakter i rezultirao povećanom volatilnošću cijena dionica. Kako se istodobno, u prevladavajuće bankocentričnom financijskom sustavu, burza nije uspjela afirmirati kao mjesto prikupljanja dodatnog kapitala, dinamiziran je odljev društava s burzovne kotacije (*samo s Uređenog tržišta otišlo 19 izdavatelja*).

PROMET OSTVAREN NA ZAGREBAČKOJ BURZI

Izvor: Zagrebačka burza; obrada: HGK

U takvim je okolnostima nastavljen kontinuitet pada redovnog prometa na Zagrebačkoj burzi prisutan od 2008. godine. Padom od 4,2% u 2013. godini redovan je promet snižen na razinu od svega 13,7% prometa koji je ostvaren u rekordnoj pretkriznoj 2007. godini, oslikavajući time težinu posljedica koje je gospodarska kriza ostavila na tržištu kapitala. Unutar redovnog prometa najviše je smanjena vrijednost prometa obveznicama (*za 21,1%*), dok je promet dionicama pao za 6,8%. Svjetliju stranu predstavlja afirmacija prometa strukturiranim vrijednosnim papirima koji je u odnosu na prethodnu godinu povećan za 2,3 puta, ali tu treba imati u vidu i činjenicu da se ovim proizvodima trguje tek od rujna 2012. godine. Tijekom 2013. godine

u trgovanje su uvrštena brojna nova izdanja certifikata zahvaljujući čemu je strukturiranim proizvodima ostvareno relativno visokih 5,4% ukupnog redovnog prometa. Istodobno je, pod utjecajem rasta blok prometa dionicama, i ukupan blok promet porastao za 15,1% što je ublažilo pad ukupnog prometa na Zagrebačkoj burzi (*promet unutar knjige ponuda zajedno s blok prometom*) na 1,2% u odnosu na prethodnu godinu. Uz to, situaciju na domaćem tržištu kapitala obilježio je i pad OTC prometa za 5,6% zaokružujući time nepovoljnu sliku ukupnih kretanja.

DIONICE S NAJVEĆIM PROMETOM U 2013. G.

	Promet (mil. HRK)	Udio (%)	Promjena prometa u odnosu na prethodnu godinu (mil. HRK)
Hrvatski Telekom d.d.	528,1	19,4	-71,8
Valmar Adria Holding d.d.	145,7	5,4	31,2
Adris grupa d.d.	128,8	4,7	-46,4
Ericsson Nikola Tesla d.d.	121,5	4,5	3,1
Končar - elektroindustrija d.d.	118,1	4,3	40,2
Ledo d.d.	108,5	4,0	52,0
AD plastik d.d.	91,5	3,4	-13,8
Petrokemija d.d.	89,7	3,3	-89,9
Riviera Adria d.d.	84,2	3,1	61,5
Dioki d.d. u stečaju	74,6	2,7	28,8
Ostali	1.226,1	45,2	-192,9
Ukupno	2.717,0	100,0	-197,9

Izvor: Zagrebačka burza; obrada: HGK

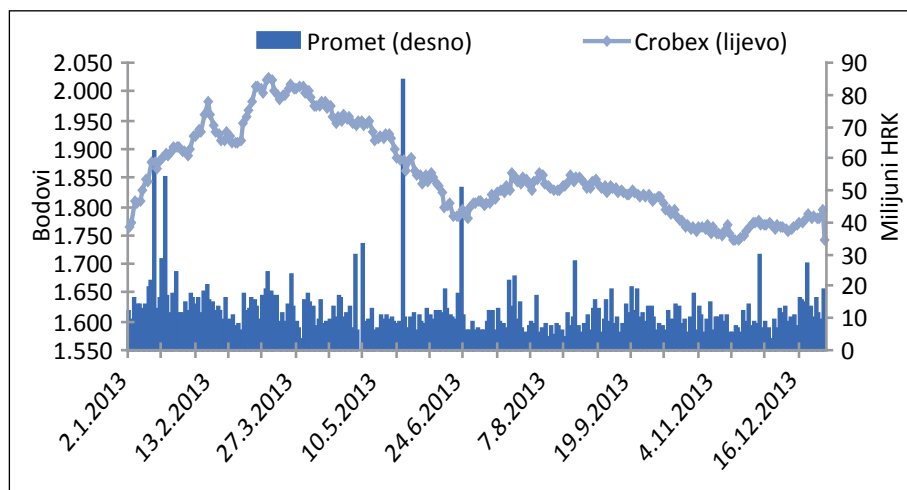
Uz kontinuitet niskog prometa nastavljena je i situacija slabe likvidnosti na domaćem tržištu kapitala na kojem postoji ograničen broj dionica kojima se svakodnevno trguje, što ograničava mogućnosti diversifikacije portfelja potencijalnih investitora. Tako je s pet vodećih dionica po ostvarenom prometu realizirano 38,4% ukupnog dioničkog prometa, a s prvih deset dionica čak 54,9% ukupnog prometa dionicama na Zagrebačkoj burzi. Volatilitnost prometa i cijena pojedinih dionica i dalje je bila snažno izražena s obzirom da su se investitori velikim dijelom oslanjali na vijesti vezane uz određene korporativne akcije, moguće privatizacijske aktivnosti ili stečajne i predstečajne postupke, kao što je to npr. bio slučaj s dionicama Petrokemije i Diokija.

Zbog koncentracije prometa na malen broj dionica sužena je i sektorska struktura prometa pri čemu na prvih pet sektora otpada više od 60% ukupnog dioničkog prometa. Najveći je dio prometa ostvaren dionicama iz sektora telekomunikacija (19,8% *ukupnog prometa*), zatim pravne, računovodstvene, upravljačke, arhitektonske djelatnosti i inženjerstvo te tehničko ispitivanje i analiza (15,9% *prometa*), proizvodnja prehrambenih proizvoda, pića i duhanskih proizvoda (10,7% *prometa*), djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (8,0% *prometa*) te proizvodnja kemikalija i kemijskih proizvoda (6,4% *ukupnog dioničkog prometa*).

*Raste trgovina
certifikatima uz
uvođenje novih
proizvoda*

*Koncentracija
trgovanja na
uzak broj dionica i
gospodarskih sektora*

CROBEX I PROMET DIONICAMA U 2013. GODINI

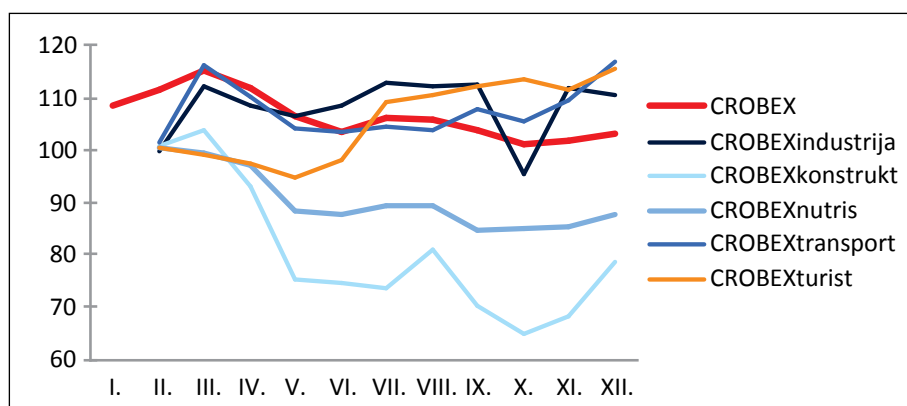
Izvor: Zagrebačka burza; obrada: HGK

*Skroman rast
Crobexa koji je
godinu završio ispod
psihološke granice od
1.800 bodova*

*Uvjeti poslovanja
na burzi sve
transparentniji i
povoljniji*

Kretanje Crobex-a, odnosno cijena na Zagrebačkoj burzi, karakterizirao je rast u prvom tromjesečju, nakon čega je uslijedila korekcija kojom je u drugom tromjesečju indeks vraćen blizu razine s početka godine, da bi, tijekom druge polovine godine, Crobex oscilirao u uskom rasponu oko psihološke granice od 1.800 bodova. Kraj 2013. godine Crobex je dočekao s vrijednošću od 1.794,28 bodova što je 3,1% više nego na kraju 2012. godine. Odnosno, tijekom godine vrijednost Crobex-a kretala se između 1.740 bodova, koliko je zabilježeno sredinom studenoga, i 2.025 bodova koliko je imao sredinom ožujka. Načelno, ulazak Hrvatske u EU sredinom godine nije znatnije valoriziran na tržištu kapitala, izuzev nešto življeg prometa i rasta cijena u prvom tromjesečju, s obzirom da sam čin pristupanja nije zahtijevao regulatorne prilagodbe, jer su one već ranije učinjene. U tom kontekstu je u cilju transparentnijeg i efikasnijeg funkcioniranja tržišta kapitala u veljači Zagrebačka burza uvela i računanje šest novih sektorskih indeksa koji omogućuju dublji uvid u tržišna kretanja.

KRETANJE SEKTORSKIH INDEKSA
- XII. 2012. = 100 -

Izvor: Zagrebačka burza; obrada: HGK

U proteklih godinu dana, unutar sektorskih indeksa, naj snažnije je rastao turistički indeks CROBEX_{turist} (+40,7%), kao i indeks dionica iz sektora prometa (CROBEX_{transport} +22,2%), dok je pad zabilježio jedino indeks vezan uz dionice građevinskog sektora (CROBEX_{konsturkt} -14,2%). Time su se dobri rezultati turističkog sektora reflektirali i na visok rast cijene dionica tog sektora pri čemu je ovaj sektorski indeks svojom dinamikom rasta čak i nadmašio indekse vodećih svjetskih tržišta. S druge strane, nastavak izrazito loših trendova u građevinarstvu rezultirao je i visokim padom vrijednosti dionica građevinskih poduzeća. U odnosu na Crobex, koji odražava cjelinu kretanja cijena na Zagrebačkoj burzi, lošija kretanja zabilježio je indeks građevinskih dionica, što je i očekivano, ali i indeks dionica sektora proizvodnje i prerade hrane (CROBES_{nutris}) što je pomalo iznenađujuće s obzirom na potencijal tog sektora u okviru hrvatskog gospodarstva.

Kumuliranje efekta smanjenog prometa i potisnutih cijena na Zagrebačkoj burzi rezultiralo je padom tržišne kapitalizacije za 4,1% u odnosu na prethodnu godinu na razinu od 183,7 milijardi kuna. Sukladno tome pad su zabilježili i ostali pokazatelji burzovne aktivnosti pa je tako, u odnosu na prethodnu godinu, prosječni dnevni promet smanjen za 0,8%, prosječni dnevni volumen trgovanja za 39,5%, a broj burzovnih transakcija koje se izvrše u jednom danu bio je niži za 8,9%.

Na susjednim regionalnim tržištima situacija u 2013. godini nije znatnije odstupala od trendova prisutnih na Zagrebačkoj burzi. Najpovoljnija kretanja bilježila je beogradska burza s porastom vrijednosti BELEX-a15 od 6,8% i porastom prometa za 20%, istodobno je ljubljanski indeks SBI-TOP porastao za 3%, makedonski MBI10 za 1,4%, a jedino je sarajevski SASX10 zabilježio pad vrijednosti od 1%. U široj regiji najbolje rezultate imao je sofijski SOFIX koji je porastao za čak 42,5% te bukureštanski BETI s rastom od 26,1%, solidno su rasli varšavski WIG (8,1%) i bečki ATS (6,1%), slab rast zabilježio je budimpeštanski BUX (2,2%), dok je vrijednost praškog PX50 indeksa smanjena za 4,8%.

Pri izostanku snažnijeg angažmana stranih investitora i relativno malom broju likvidnih dionica, domaće je tržište kapitala plitko i volatilno sa snažnim utjecajem korporativnih vijesti vezanih uz predstečajne nagodbe te moguće privatizacije ili preuzimanja poduzeća. U bankocentričnom financijskom sustavu burza se nije afirmirala kao mjesto prikupljanja dodatnog kapitala pa je to i jedan od razloga sve prisutnijeg povlačenja dijela dionica sa službene kotacije. Paradoksalno je da se bilježi nizak volumen prometa iako je trgovinska infrastruktura izuzetno kvalitetna i dobro razvijena te iako postoji formirana kontinuirana i rastuća potražnja za vrijednosnim papirima putem mirovinskih fondova. Nedostaje, međutim, optimizam kojeg može kreirati jedino gospodarski rast te nedostaje više kvalitetnih dionica i veći free float takvih dionica. Izlaz iz ovakve situacije prvenstveno je u uspostavi gospodarskog rasta bez kojeg nema ni oporavka tržišta kapitala. Pritom bi situaciju mogao poboljšati i proaktivniji odnos države prema razvoju domaćeg tržišta kapitala preko tome prilagođene uloge u regulaciji tržišta kapitala, mirovinskih fondova i poreznoj politici te posebno ukoliko bi se dio privatizacijskih procesa usmjerio kroz burzu na način koji osigurava dostatan free float dionica.

Najviši rast ostvarile dionice turističkog sektora...

... a najveći pad dionice građevinskog sektora

U široj regiji dobri rezultati na bugarskom i rumunjskom tržištu kapitala

Za oživljavanje burze potreban gospodarski rast te privatizacija dijela državnog portfelja preko burze

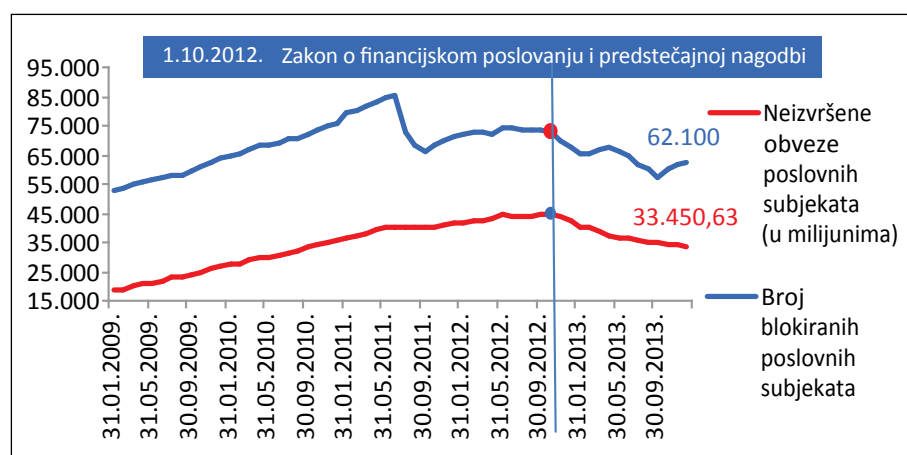
Hrvatska i Grčka
najrizičnije zemlje

LIKVIDNOST REALNOG SEKTORA

Problem u odnosima plaćanja u gospodarstvu je sustavan i prisutan desetljećima, a opća gospodarska kriza započeta 2009. godine, izvukla ga je ponovno (*nakon velike krize likvidnosti 1999. godine*) na površinu i ubrzala.

Europski indeks plaćanja za 2013. godinu pokazuje da Hrvatska, nakon Grčke, ima najviši rizik od kašnjenja u plaćanju te najveći udio otpisanih, nenaplativih potraživanja od oko 10% ukupnih prihoda (*prosjeck za EU je oko 3%*). U skupinu zemalja visokog rizika, u smislu kašnjenja u plaćanju, smještene su Španjolska, Mađarska, Češka, Cipar, Slovenija, Rumunjska, Bugarska, Portugal te Hrvatska i Grčka kao najrizičnije.

NEIZVRŠENE OSNOVE ZA PLAĆANJE POSLOVNIH SUBJEKATA

Izvor: FINA; obrada HGK

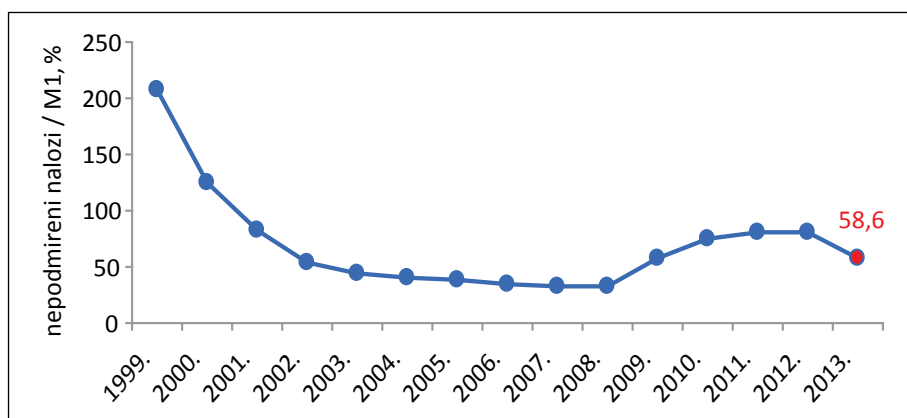
Zakon o financijskom
poslovanju i
predstečajnim
nagodbama-
glavna uzdanica
izvršne vlasti u
rješavanju problema
nelikvidnosti

Hrvatska je još 1. siječnja 2012. godine prihvatila primjenu europske Direktive o plaćanjima u komercijalnim transakcijama kroz implementaciju Zakona o rokovima ispunjenja novčanih obveza. Rok plaćanja u svim vrstama transakcija, i u javnom i u privatnom sektoru, ograničila se na 30 dana, a samo iznimno, ako je to izričito navedeno u ugovoru i objektivno opravdano, na 60 dana, uz rigorozne kazne pri neizvršavanju. U okolnostima dubokog poremećaja u međusobnim plaćanjima s rekordnim iznosima vrijednosti dospjelih neizvršenih obveza, početkom listopada 2012. godine donijet je i Zakon o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi, koji bi trebao omogućiti poduzetnicima financijsko restrukturiranje radi ponovne uspostave likvidnosti i solventnosti i povećanje kapitaliziranosti pretvaranjem tražbina u udio u kapitalu.

Instrument predstečajne nagodbe bio je osnovna poluga za preokret trenda kretanja vrijednosti dospjelih neizvršenih obveza, koja je vrlo oštro rasla od sredine 2008. godine. U rujnu 2012. godine bila je na rekordnoj visini od 44,6 milijardi kuna (86% *vrijednosti novca u optjecaju*), nakon čega je, s uvođenjem ovog zakona, naglo promijenjen trend. No, oštrina opadajućeg trenda se zadržala samo u prvim mjesecima uvođenja ovog instrumenta, nakon čega je primjetno njegovo ublažavanje.

Od listopada 2012. do kraja 2013. godine vrijednost neizvršenih osnova za plaćanje smanjena je za 11,1 milijardu kuna te je krajem prosinca 2013. godine iznosila još uvijek visokih 33,5 milijardi kuna. Ovakva dinamika daleko je ispod očekivanja koja su deklarirana pri donošenju ovog zakona, čime se zaključuje kako su podbacili planovi brzog rješavanja ovog problema kroz predstečajne nagodbe, koji je ionako sustavan i treba ga rješavati na više razina.

ODNOS NEPODMIRENIH NALOGA I TRANSAKCIJSKOG NOVCA (AGREGAT M1)
-stanje krajem razdoblja-

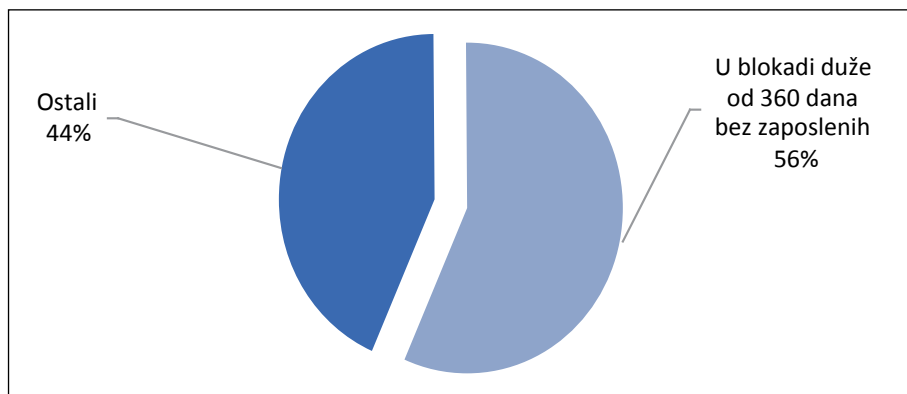

Izvor: FINA, HNB; obrada HGK

Najznačajnije apsolutno smanjenje neizvršenih osnova za plaćanje u 2013. godini realizirano je kod poslovnih subjekata koji su u dugotrajnim blokadama (*godinu dana i duže*), budući da su tamo i kumulirani najviši iznosi, a i takvi subjekti imaju obvezu predstečajne nagodbe. Tako je smanjen iznos neizvršenih osnova u ovoj kategoriji poslovnih subjekata za 6,5 milijardi kuna što je 73% od ukupnog smanjenja svih neizvršenih obveza. Ipak, struktura ročnosti se nije bitnije promijenila: i dalje najznačajniji dio vrijednosti neizvršenih obveza one su s ročnošću dužom od godine dana, koje su činile 85% (28,4 milijarde kuna) ukupnih neizvršenih osnova za plaćanje. Koliko su ti dugovi nenaplativi pokazuje činjenica kako je od toga čak 18,8 milijardi vezano uz poslovne subjekte koji nemaju niti jednog zaposlenog.

*Na blokirane
poslovne subjekte
duže od godine dana
odnosi se
85% vrijednosti
neizvršenih obveza*

NEIZVRŠENE OSNOVE ZA PLAĆANJE POSLOVNIH SUBJEKATA 31. 12. 2013.

Izvor: FINA; obrada HGK

Struktura duga prema djelatnostima nije se bitno mijenjala: djelatnosti s najvišom vrijednošću neizvršenih obveza su ostale trgovina, građevinarstvo i prerađivačka industrija sa 60% ukupne vrijednosti svih neizvršenih obveza. Kako su to djelatnosti s najviše akumuliranih neizvršenih obveza, tako je kod njih zabilježen i najveći apsolutni pad. Pritom je najveće smanjenje ostvareno kod djelatnosti trgovine, ukupno za 2,7 milijarde kuna. Poslovni subjekti iz djelatnosti građevinarstva, djelatnosti s najvišim i posljednjih godina najbrže rastućim dugovima, također su smanjili dugovanja, ukupno za 1,5 milijardu kuna, a iz djelatnosti prerađivačke industrije za 1,7 milijarde kuna.

*Građevinarstvo
-djelatnost s
najvećom vrijednošću
nepodmirenih
obveza*

**NEIZVRŠENE OSNOVE POSLOVNIH SUBJEKATA PREMA OSNOVNIM
PODRUČJIMA NKD-A**

	31. prosinca 2012.	31. prosinca 2013.	Razlika 2013/2012
A) Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	1.346.621	1.180.285	-166.336
B) Rudarstvo i vađenje	248.418	117.388	-131.030
C) Prerađivačka industrija	5.632.496	3.896.057	-1.736.439
D) Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	34.636	41.874	7.238
E) Opskrba vodom	286.194	286.332	138
F) Građevinarstvo	10.135.331	8.571.891	-1.563.439
G) Trgovina	10.393.997	7.613.705	-2.780.293
H) Prijevoz i skladištenje	1.676.011	1.261.518	-414.493
I) Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	3.635.168	2.770.785	-864.383
J) Informacije i komunikacije	523.107	590.355	67.248
K) Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	215.023	198.183	-16.840
L) Poslovanje nekretninama	2.125.264	2.253.550	128.286
M) Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	2.516.263	1.954.917	-561.346
N) Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	780.920	627.829	-153.091
O) Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	9.312	2.917	-6.395
P) Obrazovanje	40.723	50.486	9.763
Q) Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	99.750	133.436	33.686
R) Umjetnost, zabava i rekreacija	1.180.015	530.241	-649.774
S) Ostale uslužne djelatnosti	625.319	585.011	-40.308
UKUPNO	42.456.390	33.450.632	-9.005.758

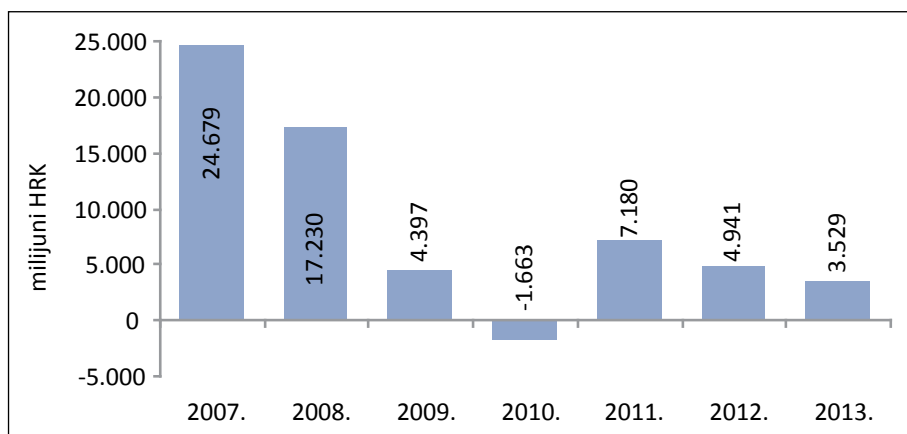
Izvor: FINA; obrada HGK

FINANCIJSKI REZULTATI POSLOVANJA PODUZETNIKA

Analiza financijskih rezultata poslovanja poduzetnika za 2013. godinu, bez banaka, osiguravajućih društava i drugih financijskih institucija, ne daje jednoznačnu ocjenu njihovog poslovanja. Naime, ako se promatra financijski rezultat poduzetnika koji su predali financijske izvještaje za 2013. godinu dolazi se do zaključka da je konsolidirani financijski rezultat poboljšán, odnosno da je neto dobit poslovanja sa 2,8 milijardi kuna u 2012. godini povećana na 3,5 milijardi kuna u 2013. godini. Međutim, ako se promatraju financijski rezultati prema financijskim izvještajima za svaku godinu zasebno, primjetno je da je u 2012. godini 97,3 tisuće poduzetnika ostvarilo neto dobit od 4,9 milijardi kuna, a u 2013. godini 101,2 tisuće poduzetnika neto dobit od 3,5 milijardi kuna. Dakle, obuhvat poduzetnika koji su predali financijske izvještaje ima znatan utjecaj na kretanje ukupnog financijskog rezultata, odnosno takve analize i usporedbe ne daju dovoljno precizne zaključke.

*Konsolidirani
financijski rezultat
poslovanja
poduzetnika je na
godišnjoj razini blago
poboljšán*

KONSOLIDIRANI FINANCIJSKI REZULTAT
-dobit (+) ili gubitak (-) razdoblja prema financijskim izvještajima za tu godinu-

Izvor: FINA; obrada: HGK

Drugi važan faktor koji je značajno utjecao na kretanje financijskih rezultata u prošloj, ali i u prethodnim godinama, bile su naknade za izvlaštene nekretnine na pomorskom dobru iz Sporazuma o uređenju imovinsko-pravnih pitanja, sklopljenog 2011. godine između Republike Hrvatske i najvećih brodogradilišta (u cilju restrukturiranja brodogradilišta i sanacije njihovih dugova). Tako su brodogradilišta, tradicionalni gubitaši (šest najvećih je u razdoblju od 2007. do 2010. bilježilo godišnji gubitak od približno milijardu kuna), sredstva za zemljište knjižila kao prihod te su ostvarila značajnu dobit poslovanja. To ih je s jedne strane u 2011. i 2012. godini svrstalo među tvrtke s najvećom dobiti, a s druge strane značajno utjecalo na ukupan rezultat poslovanja poduzetnika. U 2013. se Brodograđevna industrija Split ponovo našla na listi deset najvećih po dobiti te pozitivno utjecala na ukupan konsolidirani financijski rezultat poslovanja poduzetnika, ali je to mjesto zauzela zbog knjiženja budućih prihoda na temelju ugovora o prodaji i prijenosu dionica. Istodobno su Uljanik i 3. Maj Brodogradilište ponovo poslovali s gubitkom, a Brodotrogir s neznatnom dobiti od 2,1 milijuna kuna (u 2012. 1,8 milijardi kuna). Stoga ostvarena kretanja konsolidiranog financijskog rezultata po godinama ne daju stvarnu sliku o trendovima kretanja poslovanja poduzetnika.

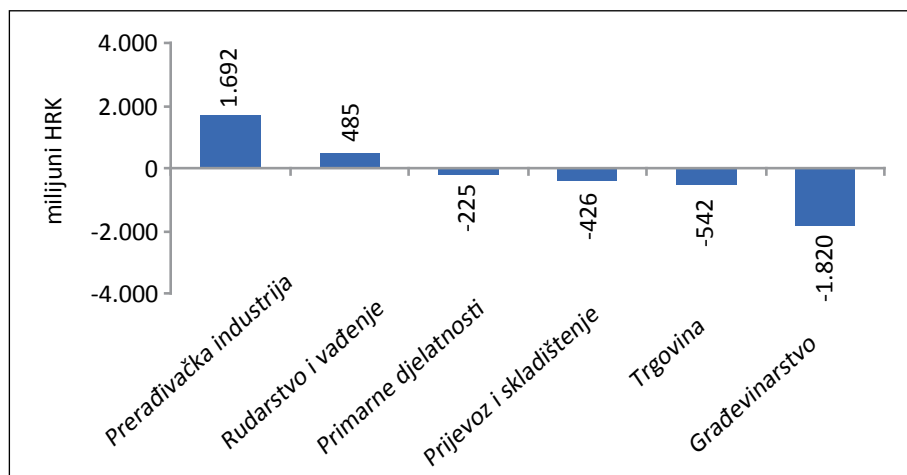
*Značajan
utjecaj isplata za
izvlašteno zemljište
brodogradilišta na
kretanje financijskog
rezultata*

*Dio brodogradilišta
je ponovo poslovaó s
gubitkom*

INA je zabilježila gubitak prije oporezivanja u visini 1,97 milijardi kuna

Na ostvarni financijski rezultat u prošloj je godini znatno utjecalo i poslovanje INA-e, najveće tvrtke po ukupnom prihodu u Hrvatskoj. Ta je tvrtka u 2012. godini ostvarila dobit prije oporezivanja u visini 1,67 milijardi kuna, a u 2013. gubitak od 1,97 milijardi kuna. Takvo kretanje poslovnog rezultata, koje je imalo velik utjecaj na kretanje ukupnog financijskog rezultata poslovanja poduzetnika, objašnjeno je prvenstveno vrijednosnim usklađivanjem imovine u Siriji, te otežanim uvjetima poslovanja na regionalnom tržištu.

KONSOLIDIRANI FINANCIJSKI REZULTAT ODABRANIH DJELATNOSTI U 2013.G.

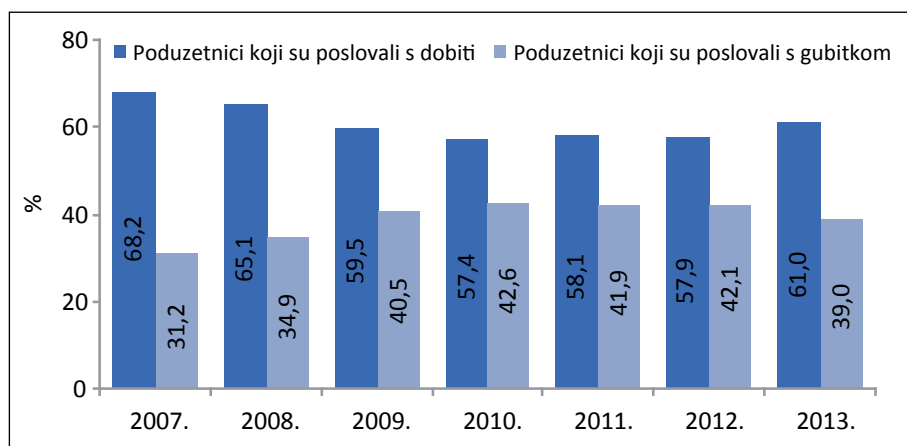

Izvor: FINA; obrada: HGK

Najbolji financijski rezultat poslovanja ostvaren je u djelatnosti opskrbe električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija

Najviše poduzetnika koji su u 2013. godini predali financijske izvještaje bilo je, kao i u prethodnoj godini, iz djelatnosti trgovine, stručnih, znanstvenih i tehničkih djelatnosti, građevinarstva i prerađivačke industrije, a ostvareni poslovni rezultati pojedinih djelatnosti znatno su se razlikovali. Tako je najbolji konsolidirani financijski rezultat ostvaren u opskrbi električnom energijom, plinom, parom i vodom (*ponajprije dobar poslovni rezultat HEP-a*), djelatnosti informacija i komunikacija (*smanjena je dobit mobilnih operatera, ali su i dalje poslovali sa znatnom dobiti*), te u prerađivačkoj industriji (*u top deset po dobiti bili su brodogradilište Split, Pliva, Adris grupa i Jamnica*).

UDIO PODUZETNIKA KOJI SU POSLOVALI S DOBITI I S GUBITKOM

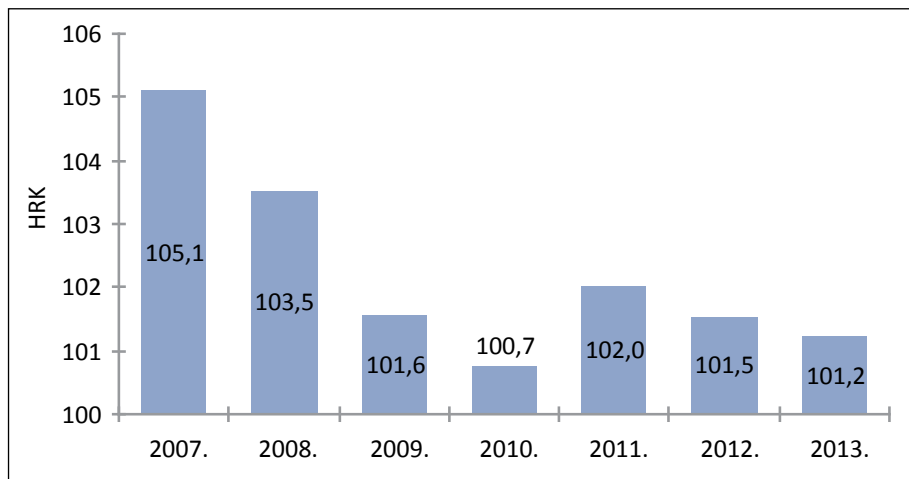

Izvor: FINA; obrada: HGK

Najveći gubitak je istodobno zabilježen u građevinarstvu i poslovanju nekretninama, djelatnostima najviše pogođenim višegodišnjom krizom i padom potražnje. Međutim kada se poslovanje uspoređuje s 2012. godinom, najviše je, zbog spomenutih isplata brodogradilištima, pogoršan konsolidirani financijski rezultat prerađivačke industrije, dok su u građevinarstvu zabilježeni „pozitivan pomak“ jer je gubitak poslovanja bio upola manji nego u prethodnoj godini.

*Najveći gubitak
u građevinarstvu
i poslovanju
nekretninama*

EKONOMIČNOST POSLOVANJA
-ostvareni prihodi na 100 kuna rashoda-

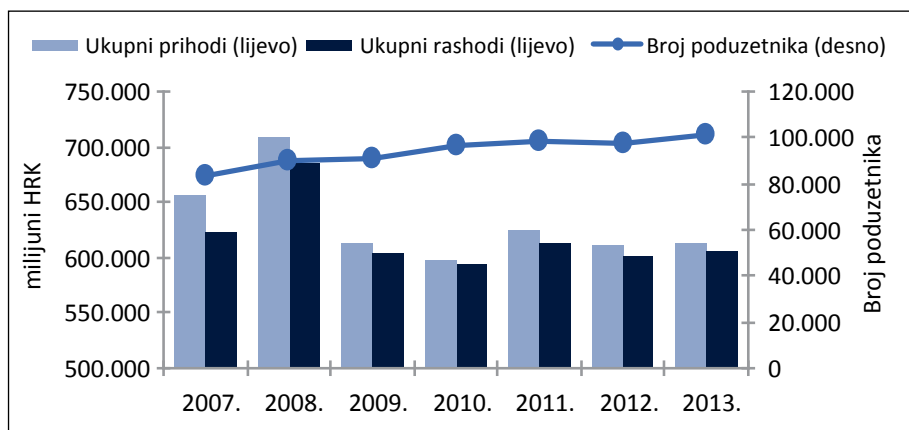

Izvor: FINA; obrada: HGK

Poslovanje poduzetnika u 2013. godine pobliže prikazuju drugi pokazatelji poslovanja. Tako je na godišnjoj razini povećan udio poduzetnika koji su poslovali s dobiti u odnosu na ukupan broj poduzetnika. Taj je udio iznosio 61% i bio je najviši od pretkrizne 2008. godine. Međutim, nastavljen je pad ekonomičnosti poslovanja, odnosno poduzetnici su ostvarili razmjerno manje prihoda u odnosu na rashode. Poduzetnici koji su svoje izvještaje predali u 2013. godini na godišnjoj su razini blago povećali rentabilnost prometa, rentabilnost ukupne imovine i rentabilnost vlastitog kapitala, a povećana je i produktivnost mjerena neto dobiti. Međutim kada se ti rezultati usporede s rezultatima po predanim financijskim izvještajima u 2012. godini, zbog svega ranije navedenog, pokazuju se nešto lošijim.

*Najviši udio
poduzetnika koji su
poslovali s dobiti
u ukupnom broju
poduzetnika od 2008.
godine*

UKUPNI PRIHODI I RASHODI PODUZETNIKA

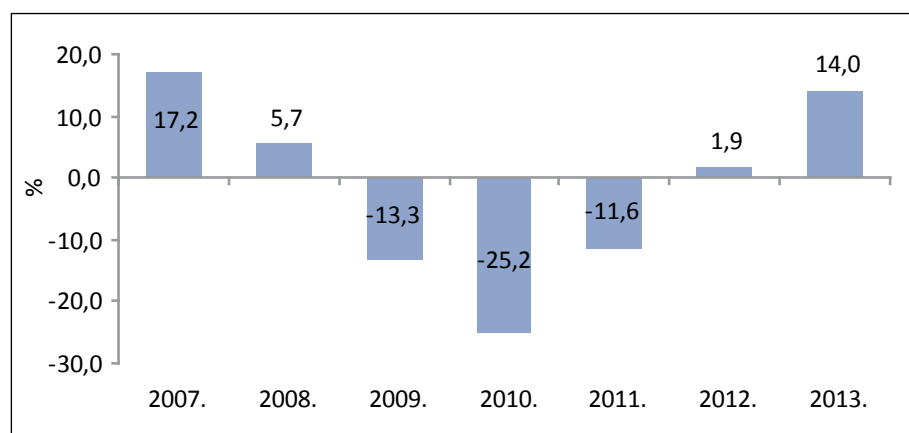

Izvor: FINA; obrada: HGK

*I prihodi i rashodi su
na godišnjoj razini
povećani za 1,7%*

Financijski izvještaji za 2013. godinu pokazuju da su ukupni prihodi poduzetnika povećani sa 610,4 na 612,4 milijardi kuna odnosno 1,7%. Pritom su poslovni prihodi povećani za 1,4%, financijski za 10,2%, a izvanredni prihodi za 18,1%. U skladu s podacima o ukupnom padu vrijednosti izvoza u prošloj godini, prihodi poduzetnika od prodaje na inozemnom tržištu pali su za 0,5%, dok su prihodi od prodaje na domaćem tržištu povećani za 2,1%. Rashodi su također povećani za 1,7% pri čemu su poslovni rashodi povećani za 1,5%, a financijski rashodi za 4,9%. Detaljnija struktura rashoda pokazuje da su najviše povećani troškovi prodane robe (za 3,4 milijarde kuna) i vrijednosno usklađivanje dugotrajne imovine (za 2,1 milijardu kuna) pri čemu je situacija u INA-i znatno utjecala na tu stavku. Troškovi za zaposlene, djelomično zbog povećanja broja zaposlenih za 2,7%, povećani za 1,4 milijardu kuna.

GODIŠNJE PROMJENE VRIJEDNOSTI INVESTICIJA U DUGOTRAJNU IMOVINU
-stope rasta u % prema financijskim izvještajima za navedenu godinu-

Izvor: FINA; obrada: HGK

*Kretanje investicija
unatoč rastu njihove
vrijednosti ne ukazuje
na oporavak*

Uz povećanje prihoda i rashoda i poboljšanje konsolidiranog poslovnog rezultata, u 2013. godini je zabilježen i značajniji rast vrijednosti investicija. Takav rast je posebno uočljiv zbog izrazitog pada u 2009., 2010. i 2011. te tek blagog oporavaka u 2012. godini. Međutim, unatoč takvom rast smanjen je udio broja investitora u ukupnom broju poduzetnika, sa 20,4% u prethodnoj godini, na 19,7%. To je jedan od pokazatelja koji ukazuje na to da ni u 2013. godini nije bilo bitnih pozitivnih pomaka u poslovanju i raspoloženju poduzetnika u odnosu na nekoliko prethodnih kriznih godina.

